A MAGYAR PROTESTÁNS

IRODALMI TÁRSASÁG

KIADVÁNYAI

SZERKESZTI

SZŐTS FARKAS
A MAGY. PROT. IROD. TÁRSASÁG TITKÁRA.

BUDAPEST, 1904.

MAGYAR PROTESTÁNS

EGYHÁZTÖRTÉNETI ADATTÁR

SZERKESZTI

STROMP LÁSZLÓ
POZSONYI THEOL. AKAD. TANÁR

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR PROTESTÁNS IRODALMI TÁRSASÁG
1904

OR SZÁGOS
EVANGÉLIKUS
KÖNYVTÁR
L
2007

Hornyánszky Viktor cs. és kir. udv. könyvnyomdája Budapesten.

TANUVALLATÁS A DUNÁNTÚLI EVANGELIKUSOK ÁLLÍTÓLAGOS ZAVARGÁSA ÜGYÉBEN. (1680).[1]

Primus testis admodum Reverendus dominus Nicolaus Rottarj in possessione Kenéz degens et parochus ejusdem loci, annorum 40., ad puritatem conscientiae examinatus fassus est.

Secundus testis admodum rev. dom. Gregorius Krisanóczy parochus oppidi Vépiensis annorum circiter 36, ad puritatem stb.

Tertius testis Nobilis Stephanus Nagy in possessione Bárdos degens, annorum circiter 35, juratus, examinatus fassus est. stb.

Item eadem die in et ad oppidum Sárvár comitatusque Castriferrei habitum accessissent, ibidemque:

Quartus testis admodum Reverendus dominus Michael Kecskeméti ibidem degens et parochus ejusdem loci, annorum 36, ad pur. consc. examinatus fassus est.

[1] A vasvári káptalan 1680 november 23-án kelt oklevelében bizonyítja, hogy vette Szelepcsényi György esztergomi érsek és kir. helytartónak Nagy-Szombaton 1680 június 2-án kelt, arra vonatkozó rendeletét, hogy *Majláth György* kir. jogügyek igazgatója, Vas, Szala, Veszprém, Sopron és Moson vármegyei egyházi nemes és nem-nemes emberek által bizonyos ügyben tanuvallomást kiván eszközöltetni, a káptalan tehát ezt *küldöttje* által teljesittesse, kihez a kir. helytartó által saját embereiül a következő egyének jelöltettek ki:

Nobiles *Petrus Talián*, aut *Nicolaus Falussy*, vel *Stephanus Raby* vel vero *Georgius Hamrla* tam *Stephanus Talián*, quam *Georgius Horváth*, quoniam *Joannes Horváth*, siquidem *Michael Tar*, quandoquidem *Joannes Bartok*, enimvero *Michael et Franciscus Kürtössy*, etsi *Andreas Uyvari*, tametsi *Andreas Somogyi*, etiamsi *Joannes Sárkány*, utiquam *Petrus Káldy*, quamobrem *Petrus Czápáry*, pariformiter *Joannes Enyedi*, quia *Adamus Mogyorossy*, tunc *Gasparus Beky* et *Stephanus Jagodicz*.

Ennek folytán a káptalan kiküldötte „*Petrum Tormássy* ablatem de Kapornak et praepositum ac concanonicum nostrum", kinek jelenlétében a tanuvallatás november 1-én Kenézen, Vasvármegyében, megkezdetett s Mogyoróssy Pál kir. helytartói ember által a tanukhoz a fenti kérdőpontok tétettek.

Kihallgattatott összesen 28 tanu. *H. S.*

Quintus testis Nobilis Georgius Dugovics ibidem degens, annorum circiter 30 septem, jur. ex. fass. est.

Sextus testis Nobilis Stephanus Diószegi licenciatus csényeiensis et ibidem degens annorum circiter 78 jur. ex. fass. est.

Die 10ª antelati mensis novembris in possessione Fölső-Mesteri districtu Kemenesalja et Comitatu Cferrei habita continuata est.

Septimus testis nobilis Georgius Dömölky in possessione Fölső-Mesteri degens annorum circiter 37, jur. ex. fass. est.

Octavus testis Generosa domina Juditha Patty, egregii Georgii Dömölki consors, ibidem degens, annorum 35, jur. ex. fass. est.

Nonus testis Nobilis Michael Dan licenciatus parochus in possessione Sömjén penes Sárvár, jur. ex. fass. est. annorum circ. 63.

Tandem die 11ª saepefati mensis novembris in oppido Jánosháza Cottu Cferrei situato continuata est praesens inquisitio.

Decimus testis Generosus dom. Balthasar Rattky ibidem degens, annorum circ. triginta trium jur. ex. fass. est.

Undecimus testis nobilis Georgius Sibrik ibidem degens, annorum circiter quadraginta, jur. ex. fass. est.

Duodecimus testis Nob. Georgius Mattias ibidem degens, annorum circ. 28, jur. ex. f.

Decimus tertius testis Admodum Rev. Dom. Joannes Horváth ibidem degens et parochus ejusdem loci, annorum circiter triginta octo, ad pur. consc. exam. fass. est.

Demum die duodecima antelati mensis novembris in possessionem Shag districtu et comitatu antelatis habitam pervenissent ibidemque.

Decimus quartus testis Nobilis Andreas Posgay in possessione Szt-Márton degens, annorum quadraginta quinque, judex nobilium comitatus Cferrei, ad fidem comitatui datam fassus est:

Tandem eodem die in possessione Nemes-Dömök continuata est:

Decimus quintus testis Generosus Dominus *Andreas Deömölki senior ibidem degens, annorum circiter sexaginta* quínque, jur. ex. fass. est:

Anno et die ut supra in Castello Vat est continuata praesens inquisitio:

Decimus sextus testis Generosus Dominus Petrus Kaldy ibidem degens, annorum circiter sexaginta octo, jur. ex. fass. est:

Insuper die decima tertia ejusdem mensis novembris in Arce Kesző comitatu Soproniensi habita continuata est praesens inquisitio:

Decimus septimus testis admodum Reverendus Dominus Matthias Pápay parochus Sanyensis et ibidem degens, annorum circiter quadraginta, ad puritatem conscientiae examinatus fassus est.

Praeterea die decima quarta praedicti Mensis Novembris in oppido Szil est continuata praesens inquisitio in districtu Rábaköz, comitatu Soproniensi habita.

Decimus octavus testis Admodum Reverendus Dominus Joannes Lacza parochus ejusdem loci et ibidem degens, annorum circiter triginta quatuor, ad puritatem conscientiae examinatus fassus est.

Item eodem die in possessione Paly comitatu antelato Soproniensi est continuata praesens inquisitio.

Decimus nonus testis admodum Reverendus Dominus Franciscus Liptay parochus ejusdem loci et ibidem degens, annorum circiter triginta quinque ad pur. cons. exam. fass. est.

Vigesimus testis Admodum Reverendus Nicolaus Fülessy parochus Egyediensis et ibidem degens, annorum circiter triginta ad pur. cons. ex. fass. est.

Adhuc eodem die in possessionem Mihály comitatu Soproniensi habitam accessissent ibidemque:

Vigesimus primus testis Adm. Rev. Dominus Petrus Kusmicz, Archidiaconus Soproniensis canonicus venerabilis capituli ecclesiae Jauriensis et Administrator parochiae ejusdem loci in districtu Rábaköz, annorum circiter quadraginta ad puritatem cons. exam. fass. est.

Vigesimus secundus testis Thomas Pintér ibidem degens educillator generosi Domini Petri Kaldy, annorum circiter quadraginta, jur. exam. fass. est.

Demum die decima quinta praedicti mensis novembris in oppido Kapuvár Comitatu Soproniensi situato praesens inquisitio est continuata.

Vigesimus tertius testis Adm. Rev. Dom. Stephanus Kauranczicz parochus ejusdem loci et ibidem degens, annorum circ. triginta quinque ad. purit. consc. ex. fass. est.

Vigesimus quartus testis. Adm. Rev. Dom. Joannes Kesthely parochus possessionis Farád in districtu Rábaköz, annor. circiter viginti sex, ad pur. consc. ex. fass. est.

Vigesimus quintus testis nobilis Paulus Noszdroviczki in possessione Thamási, degens et parochus ejusdem loci annor. circ. quadraginta trium, jur. ex. fass. est.

Porro die decima sexta mensis saepefati novembris in et ad liberam Regiamque Civitatem Soproniensem comitatu ejusdem nominis adjacente habitam, pervenissent ibidemque:

Vigesimus sextus testis Reverendissimus Dominus Franciscus Nagy Mihály, Abbas Sancti Georgij de Ják et parochus ejusdem civitatis et ibidem degens annorum circiter triginta quatuor ad puritatem cons. fass. est.

Inde in et ad liberam Regiamque Civitatem Küszög comitatu castriferrei habitam accessissent, ibidemque.

Vigesimus septimus testis nobilis *Stephanus Gömbös* ibidem degens annor. circ. viginti octo jur. ex. fass. est.

Vigesimus octavus testis Nobilis *Joannes Erdős* ibidem degens annorum circiter triginta trium juratus examinatus fassus est.

---

1. *Tudod-e, láttad-e vagy hallottad-e, hogy kicsodák értettek egyet Ostffy Miklóssal Fekete István tartásában és Ostffy Miklóst is kik tartották tanácscsal, hogy ott tartsa Fekete Istvánt s el ne bocsássa?*

Rottarj *kenézi* parochus „hallotta nehány rendbeli emberektől, hogy kőszegiek és soproniak tanácscsal táplálták *Ostffy Miklóst*, hogy *Fekete István* praedikátort megtartsa". *Kecskeméti Mihály* sárvári parochus szintén így vall. *Dugovics György* sárvári lakos „*Tulok János* uramtul hallotta, hogy mondotta neki megirt Ostffy Miklós uram, panaszolkodván, hogy valamennyi kárban vagyon, ő kiváltképen az többi közül *Horváth Péter* uramnak tulajdonítja". *Stephanus Diószegi* licenciatus Csényeiensis „tudja és hallotta is *Siklósy Zsigmondtól*, az ki ugyan Csényben lakik, hogy mondotta, hogy megtartjuk Fekete Istvánt, mind király, császár és püspökök ellen, és Isten megsegíti még az mi igaz hitünket, az mint azt is ugyanazon Siklósytól és csöngei polgároktól hallotta, hogy ez nem az fölsége akaratja, hogy Fekete Istvánt kergetik, hanem csak győri püspök és Kolonics uram ő nagyságoknak akaratja". Georgius Dömölky in possessione Felső-Mesteri vallja: „az mi az victualét illeti, minden faluból egyaránt concurráltak". Michael Dán licenciatus parochus in possessione Sömjén „hallotta, hogy az szabad városok egyetértvén ezen Fekete István megtartásában, ugyan gyülést töttenek felőlö Soprony, Küszögh, Posony, Modor, Szent György és hogy költséggel is táplálták, a mint a több Rábán túl való lutheránus helységekből is mindennemű segitséggel voltak hozzája, kik élésre és költségre való jót szedtenek nekie azon helyekből, az mint maga is látta Feketének megtartásában, hogy itten religiójokat jobban

exerceálhassák az előljáró lutherista patronusok jobb részire mind egyessek". Sibrik György jánosházi lakos vallja: „tudgya, hogy küszögiek Ostffy Miklóshoz jártanak Fekete István ottlétében, az minthogy hordós bort is vittenek oda, nevezet szerint *Gömbös István* és szent-gróti praedikátor *Sáros* nevő, az mint tudja azt is, hogy az kemenesali predikatorok feles gazdálkodással voltanak Feketének O.-Asszonyfára, ugymint Jánosháza, Shági és több falubeliek". Georgius Mattias szintén jánosházi vallja: „mivel ezen fatensnek az Ostffy-asszonyfai kastélyban portiója vagyon, látta, hogy gyakorta volt öregbik *Deömölki András* Fekete Istvánnal, *Tulok Györgyöt* is látta oda mennyi, de mit végeztek, vagy micsoda dologban jártak, nem tudja. Andreas Deömölki senior (az idősb) nemes-dömőki lakos: „Ezen' fatens kétszer vagy ötször is fölment O.-Asszonyfalvára, kérte s reménkedett is Fekete Istvánnak, hogy mutassa ki, micsoda securitással gyütt és micsoda levelei vadnak, az kik mellett kigyött, azokat parealja vagy hogy mutassa meg, de semmit ki nem vehetett tűle, mentvén azzal magát, hogy némely commissáriusokat vár onnéd föllül, az minthogy ezen intésit gróf Draskovics Miklós uram ő nagysága parancsolatjából cselekedte és vitte végben. Ezen fatens Büki *Horváth Péter* uramat látta Fekete István mellett, az mint Ostfy Miklóst is admoneálta, hogy azon Fekete Istvánt bocsássa el, de ugyancsak azt adta válaszul: készebb jószágától és fejétől megválni, hogysem Feketét elküldgyö, sőt az midőn intette volna ezen fatens Ostfyt meg-meg szóllották, Horváth Péterrel együtt mondván, bár Isten ezen bátyánkat ne hozta volna ide, mert az szegénységet is elrémíti mellőlünk".

Generosus Dominus Petrus Kaldy (vati): „tudgya nyilván, hogy az egész Kemenesalja Rábaközzel együtt nemes és nemtelen, azon szerint főrend, a kik Luther vallásában vadnak, egy értelemmel voltak Ostfy Miklóssal, hasonlóképen Büki Horváth Péter Fekete Istvánnak tartásában, azt is nyilván tudja, hogy mind innen az Kemenes alól, mind pedig Rábaközbül szekerekkel hordották az élést Fekete Istvánnak, hallotta azt is, hogy Küszögről két izben is borokat vittek neki, de ki küldötte, azt nem tudgya".

Matthias Pápay parochus szanyiensis „hallotta Németiben lakozó Illés Györgytől, hogy mondotta az rábaközieket társalkodni és egyetérteni Ostfyval az Fekete tartásában, mondotta, hogy ők is közönségesen Rábaköziek segítséggel lesznek O.-Asszonyfalvára az oskola megcsinálásában . . . hogy falunként élésbül contribuáltak azon Feketének.

Joannes Lacza parochus (szilli): „Hallotta Sárkányban

lakozó Takács Lukácstul és egy más ott való pápista varga legéntül, hogy el volt már közönségesen végezve Rábaközben való eretnekségtül hogy mindenfelül segitséget adjanak Ostfy M.-nak Fekete megtartásában, sőt oly móddal, hogy ha az ő felsége hada Kemenes alá érkezik, tehát ők is egész rábaköziek fegyveres kézzel segitségre mennek s ha pedig ide Rábaközre érkeznének előbb, tehát azon Kemenesaliak hasonló segitséggel legyenek ezekhez. Tudja azt is, hogy Jobaházán lakozó Teveliek és Palonyay István és annak fia Sándor fejek itt Rábaközben az községnek, hallotta pápista emberektől, hogy . . . házanként szettenek huszonöt pénzt is minden háztul neki (Feketének)".

Liptay Ferencz pali parochus szintigy vall: „Palonyai két fiával és Teveliek értettek egyet" . . .

Fülessy Miklós egyedi parochus: „hallotta Sárkánban lakozó *Tompos Pétertül* az midőn Szanyban az szanyi biró házánál együtt lett volna ezen fatens Tevely Miklós, Potyondy Ferencz és Pásztori Tamás jelenlétekben mondotta, hogy az németek az Rában túl vadnak, gyüjjenek bár az ördögadták és teremtették Fekete István ellen, már készen vadnak mind kemenesalliak. Rábaköziek, pápaiak, Vesprémiek, az kik segitségére mennek azon Fekete Istvánnak, az mint hallotta szájából csak nem régen is annak előtte két héttel, hogy mondotta Egyeden lakozó Vég Jancsi *Török Pál* katonája ezen fatens házánál, bár most gyünö az ördögadta teremtette püspököd, hat vagy hét zászlóval meg tudnánk tanitani, tudja azt is, hogy ezen Feketének az egész Rábaközben domatim szettenek élést, az mint *Török Pál* is küldött egy pár ártánt és ednehány köböl buzát".

Petrus Kuzmich archidiaconus soproniensis, canonicus venerabilis capituli ecclesiae Jauriensis et administrator parochiae ejusdem loci (Mihályi) in districtu Rábaköz: „ . . . az nemesség kiváltképen correspondeált Ostffyval egyértelemmel".

Paulus Noszdroviczki in possessione Thamási et parochus ejusdem loci: „Tudja és hallotta is szájából Fekete István feleségétül, midőn ezen fatens az elmult pünkösd tájban hivattatott szegény Meszlényné asszonyomhoz némely dolgok végett, kérdvén tőle, nem fél-e az urad ott Ostffy-asszonfán, az kire felelt, miért félnénk, hiszen ha valami lészen, elég népünk vagyon fegyveres kézzel most is asszonfalvai malomnál, megfelelhetünk nekik, értvén az ő Fölsége népét rajta".

Stephanus Gömbös kőszegi lakos: „Tudja nyilván, hogy azon Fekete István tartásában Ostffy-Asszonfalván conversal-

kodtak ugyan némely emberek s kiváltképen Dömölky András, de hogy kik tartották tanácscsal, azt nem tudja, az mint ezen fatens is két izben lévén O.-Asszonyfalván svadeálta Fekete Istvánnak, hogy menjen el, mert békével meg nem maradhat. De Fekete István és Ostffy Miklós biztatván azzal magokat ezen fatens intésére mondván, elegendő példa, hogy Rábaközben Ally (?) Mátyást megölték, nem köll tartani, hogy reánk jöjjenek s kiváltképen ha Fekete István személyéhez nyulnának, nem vesztenének akarmely dolgon is hamarabb, mint ezen, ha őtet megfognák, quoad victuale tudja, hogy mindenfelől elegendőt küldöttek neki s nevezet szerint Nemes-Ládonybul, Szakonyokbul és Locsmándrul bort, az minthogy hallotta mostanában miulta Fekete István elment, hogy Fekete István felesége itt Küszögön lakozó *Simon Jánostól* kért kölcsön föl circiter 30 öt vagy negyvenöt forintot és hogy ezen pénzt Erdős János administrálta volna Fekete István vagy pedig felesége kezéhez, de ezeket sem hallotta napától ezen fatens úgy mint Feketenétűl, hanem másoktul, az mint ezen dolgot ugyan magától Erdőstül és Küszöghy Mihálytól hallotta". — *Erdős János* kőszegi nemes vallja: „Semmit mást nem tud, hanem ezen fatens által küldött Simon János negyvenöt forintot, az melyet praestált is Fekete Istvánnak magának még O.-Asszonfalván laktában, de ezen pénzt kölcsön adta említett Simon János uram, az mint tudja azt is bizonyosan, hogy azon pénzt megadták Simon Jánosnak Fekete Istvánné borai árábul, az melyet pater jezsuiták vettenek meg".

---

2. *Tudod-e, láttad-e, vagy hallottad-e, hogy ez jelenvaló esztendőben husvétnap tájban Kemenes alul felessen jöttek volt Fekete István mellé dobokkal, zászlókkal, kicsodák voltak azok, honnét valók, ki volt előljárójok s kiket tudsz előszámlálni?*

Rottarj: „hallotta, hogy egész pápai vidékség concurráljon Fekete István mellé Ostffyfára segítségül dobokkal és zászlókkal".

Kecskeméti Mihály: „Tudja, kiváltkép a kemenesali katholikusok relatiójából, hogy az egész kemenesaljaik közönségesen összegyülekeztek dobokkal és zászlókkal Fekete István predikátor oltalmára, . . . ki lett legyen elöttök járójok, azt nem tudja . . .".

Dugovics György: „Hallotta mind generalis uramtól ő nagyságától, mind pedig Draskovics Miklós uramtul, ő nagysága asztalánál és udvarában, hogy az zászlók és dobok fölemelése és Fekete István pártfogásában admoneáltatott Ostffy

Miklós uram, hogy ki akaratjából cselekszi és ezekre azt adta válaszul, hogy kész lesz életét és jószágát föltenni, hogy sem Fekete Istvánt elbocsássa, vagy elküldje, mivel az ő religiója azt hozta magával. De hogy kik legyenek nominatim, az kik zászlókkal és dobokkal confugiáltak, nem tudja, mivel ezen fatens házától absens lévén. De hallotta másoktól, hogy kemenesaljaiak és másunnan valók voltak, kik azt cselekedték".

Diószeghi István: „Hallotta ugyanazon Siklósitól és csöngei polgároktól, hogy midőn az ő felsége népe innét az Rában általmentek Stájerországba, az kemenesaljaiak arra vélték, hogy O.-Asszonfa felé reájok mennek, akkor azon kemenesaljaiak felessen összegyültek fegyveres kézzel, várván az ő felsége népét, de kik legyenek nevezet szerint, azt nem tudja".

Dömölky György: „Tudja ezen tanú, hogy kemenesaljaiak felesen voltak dobokkal és zászlókkal fölfegyverkezve, az mint ezen fatensnek kastélyában levő dobját is mind az két Mesteri falubeli nemesek, házánál nem lévén, hatalmasul elvitték, az ki mai napig is kinn vagyon nálok; ezen nemesek közül tudja, hogy *Menyhárt György* ezen vármegye esküttjö volt eszköz a dologban és köztük is volt. Sitkeiek felöl pedig azt vallja, hogy őket Fekete oly válaszszal bocsátá el Asszonyfáról, hogy menjenek vissza, hanem ha azon Fekete őket vagy levele vagy embere által fogja értetni, akkor siessenek O.-Asszonyfalvára segitségre".

Generosa domina Juditha Patty, egregii Georgij Dömölki consors (Felsőmesteriben): „Ezen fatens Sárvárrul gyüvén, látta szemeivel, hogy sitkeiek ugyan sitkei *Kovács András* háza előtt dobbal, zászlóval és fegyveres kézzel állottak, az mint kérdvén ezen fatens, talám török hir vagyon, azok felelték, nem hanem Fekete István őrzésére mennek . . .".

Dan Mihály: „mikoron Kecskeméti urammal sárvári plebánossal Pápóczra ment volna, onnét csak maga visszatérvén, Asszonyfalván az strázsák három helyen jöttenek elébe és azt kérdezték, hol voltál Dan Mihály, mit jársz most uton, de az sereget vagy összegyült hadat nem látta, sem dobot és zászlót nem látott, hanem az végekből hallotta, hogy Devecserbül, Vázsonbul, Szeghvárrul és egyéb helyekről dobokkal és zászlókkal jöttenek volna Fekete István oltalmazására, hallotta azt is pápóczi prior Kecskeméti uram szent-péteri ispánja szájából, hogy ő szemeivel látta az hadnak egy részét, voltanak hét vagy nyolczszázan".

Rattky Balthazár (jánosházi) „ . . . tudja nyilván, hogy puskapor vásárlására *Horváth György* ezen helre együtt

O.-Asszonfalvárul, az mint vett is egy tallér ára puskaport, mivel ezen helyben puskaportörő vagyon".

Sibrik György „nominatim tudgya, hogy zsákfalvaiak oda voltanak fegyveres kézzel Fekete István oltalmára".

Georgius Mattias „a hőgyészieket ismerte és mind csöngeiek az dobot megütötték és zászlót emeltek, ezeket látta, meg is feddette őket . . .".

Posgay András in passione Szent-Márton judex nobilium „Látta *Francsics Ádámot* is vacsorát enni Feketével. Tudja aztot, hogy azon Feketéhez győriek gyüttenek . . . derekas dolgok végett . . . *Dömöky András* is gyakorta gyütt Asszonfára Feketéhez tanácsot tartani. Tudja, hogy Szent-Mártonbul *Lampert Istók, Somogyi Pál, Lampert Ferencz,* mind pedig vönöczkiek és magasiak több kemenesaljaiakkal concurráltak Fekete mellé fegyveres kézzel hallotta borgáthai Kovács Pétertől, hogy Dömölki András uram Deömölkön félreverette az harangokat, az mint tudja. hogy ide Shágra is küldötte egy szolgáját azon Dömölki uram, hogy ott verjék félre az harangot, a végre, hogy az németek gyűnek, menjenek segitségre Fekete mellé fegyveres kézzel".

Idősb Dömölki András: „Tudja, hogy midőn hire gyütt Kemenes alá, hogy Kolonics uram ő nagysága maga népit küldi Asszonyfára Feketének megfogására, egyetértvén győri püspök urammal ő nagyságával, úgy lett az föltámadás és az népnek concursusa O-Asszonfához az segitségre fegyveres kézzel. Az kiket látott ezen fátens, más helyből valókat nem látott, hanem Kemenesaljáról valók voltak mind".

Káldy Péter: „Hallotta itt az Kemenes alatt, hogy az falukon félreverték az harangokat és kérdezte: mi az oka, azt mondották, hogy füstönkint kelletik Asszonyfára menniök Fekete püspök őrzésére és hogy minden faluból mentek, kibül több, kibül kevesebb, az Simonyibul és Mersérül hogy nem mentek. Tudja azt is, hogy ugyanakkor egy Jánosdeák nevő legény falukról falukra levelet hordozott, tudakozván, micsoda levél az, azt mondották, hogy Ostffy Miklós és az püspök levele, hogy minden ember füstönként menjen fegyveresen Asszonyfára. Emlékezik arról is, hogy közönségesen mondották, hogy minden végházakból voltak zászlókkal és az falukról dobokkal . . . lovas és gyalog voltak együtt legalább kétezer, ha nem több. Minekutána eloszoltak, kérdezte Dömölki uramtól, miért kölletik ennek lenni az zürzavarnak, melyre mondott, úgy köllött meglenni, mert azt tudták, hogy győri püspök uram és Kollonics uram csak magoktul cselekszik és meg akartuk oltalmazni püspökünket".

Pápay Mátyás: „Hallotta, . . . hogy azért jöttek össze dobbal és zászlókkal, hogy az németeket várták, hogy azok ellen Fekete Istvánt oltalmaznák, azon összvögyülekezett népnek más előttökjáróját nem tudgya, Dömökön lakozó *Noszlopy Ferencz* kivül. az ki is kivont fegyveres kézzel parancsolta az Kemenes-aljaikat Asszonfalvára Fekete őrzésére.

Lacza János tudja, hogy mind Rábaközbül, mind Kemenes alól feles nép concurrált.

Liptay Ferencz „hallotta másoktul, hogy körösztúriak és sárkányiak többekkel együtt dobokkal, zászlókkal és fegyveres kézzel segitségül concurráltak s . . . hogy mihályiak is lettek volna hetvenen, minekelőtte az németek elérkeztek volna".

Kusmicz Péter: „Az deutrumban specifikált időrül semmit ezen fatens nem tud. Hanem most utolszor, a midőn Győr felöl gyütt az ő felsége hada, akkor hallotta itt Rábaközben bizonyos emberektől, hogy minden faluból bizonyos számu emberek lettenek O.-Asszonfalvánál és Fekete Istvánnak oltalmazására fegyveres kézzel, de hogy látván az ő felségének derekas erejét, mègtértenek: az kitül hallotta Mihályiban lakó Pintér Tamás, ki Kaldy uram majorjában lakik . . . Vadosfáról specifice tudja, hogy *Radó János* és *Török Istók* vesztegeti az többit, az mint ex propria experientiája is cum magno damno tudja és pápistaságoknak kárával.

Thomas Pintér educillator generosi Domini Petri Kaldy annorum circiter quadraginta . . . „tudja nyilván, hogy kisfaludiak és miháliak mentenek ezen időben Asszonyfalvára Fekete István mellé, az két helről 20 személy fegyveres kézzel s nevezet szerint Kisfaludról *Nagy András* öcscse, *Kovács Istók*, *Rosta Jancsi,* ezeket ösmerte és látta".

Gömbös István „hallotta, hogy az első ő Felsége népe bejövetelekor volt ugyan tumultus, de ki csinálta őket, nem tudja. Hanem tudja aztot, hogy az tumultus után *Tulok Miklóst* Ostfy-Asszonfán lakozót választották volt vajdájoknak, hogy ha az ő Felsége népe elgyön vagy akárki, reátámadjanak és ez dirigálja őket".

Erdős János „az vajdaválasztásban semmit sem tud".

---

3. *Tudod-e, láttad-e, avagy hallottad-e, hogy Küszögről taraczkokat, szakállosokat, puskaport, golóbist, másféle állapotokat vittek Asszonfalvára s mennyit kicsodák küldöttek s kik adták ?*

Rottarj Miklós hallotta tisztelendő Kadossy Gergely kano-

nok uramtól, hogy küszögiek feles puskaport igértek volna O.-Asszonfalvára Fekete oltalmára.

Gregorius Krisanóczy parochus oppidi Vépiensis: „Hallotta Szombathelynél lévő Szent-Márton klastromban lakozó pater Péter Miksicztül, hogy az küszögiek puskaport igértenek adni Asszonyfára, hallotta gróf Erdődy Sándor uramtól, hogy mozsárokat készitettek az kemenesaljaiak, hogy ha lövés leszen Ostffy-Asszonyfán tehát tudják magokat oltalmazni.

Dömölky György „tudja nyilván és maga is szólott ezen fatens Ostffy Miklós uram szolgájával az midőn Ostffy uram Jánosházára küldötte azon szolgáját kérdvén tülö, hová megy, az ki felelt Jánosházára, most az minemű félelemben vagyunk lodingokért és puskaporért megyek uram parancsolatjábul. Hallotta közhirül, hogy taraczkokat és több munitiokat hoztak volna Küszögről, de ő nem látta.

Sibrik György „tudja, hogy innét Jánosházáról puskaport vittenek O.-Asszonfára, Fekete István nevével, azt szentgróti oskolamester vitte, hol egy forint árát, hol többet, az mint Fekete István irt is az itt való praedikátornak, hogy inned is legyenek puskaporbeli segitséggel, de ugyan nem küldöttek, az mint azt is tudja nyilván, hogy Fekete István irt egy levelet a predikátornak és kérte, hogy ha valami lövést hallanak tehát disponálja az Végházbelieket, hogy ők is segitségére menjenek, de ezek semmi segitséget nem adtanak".

Mattias György: „Ezen fatens Csöngén lévén tudja, hogy Czhöngey Czőre Istvánt rendöltö Fekete István Jánosházára tizenkét forint ára lodingért és puskaporért, hogy Asszonfalvára vigye".

Káldy Péter: „Itt való Vathy ispánja a fatensnek egykorban Asszonfán általjövén, két kompánt talált az kuton és több beszédi közt mondott azon kompánnak, nem féltek-e itt lakni, kire mondottak, miért félnénk, ma harmadnapja, hogy Küszöghről két hordó port hoztak és egy zsák golyóbist, ha kölletik még többet is hoznak".

Kauranczicz István: „Közönséges hir volt az, hogy Ostffy Miklós oly dispositiót tett, hogy ha Asszonfalván az lövés először hallatik, innend Rábaközbül oda siessenek fegyveres kézzel Fekete István mellé és viszontag ha itt Rábaközben valami lövés esnék, hasonlóképen Kemenesalja ide siessen".

4. *Tudod-e . . . hogy Miskére, Gérczére bement a katholikus egyházi ember, de az említett miskeiek, gérczeiek be nem fogadták, fizetését neki meg nem igérték, partékájáért nem mentek?*

Rottary vallja: „tudja, hogy azon deutrumban nevezett helyekre úgy mint Miskére, Gérczére, Hőgyészben, Simonyiban, Peresztegben és Kis-Somlyóban bement az kath. egyházi ember, de azon helységbeliek be nem fogadták, fizetését is nekik meg nem igerték, és portékájokért nem mentek, sőt ilyen szóval illették őket, mondván, ihon az templom és plébánia, lássad ha mibül élhetsz el, de mi nem adunk semmit is, az mint tudja azt is, hogy az Rábán innét Sömjénben bement az egyházi ember, de ott sem fogadták be, se szt. egyház kulcsát kezébe nem adták, hanem re infecta köllött eljönni".

Krisanóczy vallja: „hogy hallotta sárvári plebános Kecskeméti Mihály uramtól, hogy az nevezett helyekre az plébánossal bement és nem acceptálták, mondván ide hozhatja kegyelmed, de lássa mivel él, a hol az templom".

Stephanus Nagy in possessione Bárdos: „hogy egyikét ezen fatenst küldötte püspök uram ő nagysága Miskére, Gérczére, Kápolnára, Káldra és Borgátára licenciatusnak, de be nem fogadták, fizetését meg nem igérték és portékájáért sem jöttek és igy re infecta köllött eljönni onnét, jóllehet ugyan mind Miskén s mind Gérczén ezen fatens egyszer prédikállott, de ugyan nem acceptálták mondván, mik elsők nem leszünk, hogy a kath. egyházi embert befogadjuk".

Kecskeméthy Mihály: „győri püspök uram levelét is az miskeieknek exhibealta ezen fatens és ezek mellett Nagy István nevű licenciatust praesentálta, de azt mondották, hogy ők elsők nem akarnak lenni az kath. egyházi ember bevételében. De ha az egész Kemenesalja beveszi, tehát ők is készek lesznek bevenni, tudja azt is nyilván, hogy Hőgyészben az Kemenes alatt való Gencsre is bement az kath. egyházi ember. De ezekben is hasonló válaszszal bocsátották az egyházi embereket".

Dömölky György: „jelen volt ezen fatens, az midőn Csernatony Miklós uram győri kanonok Sitkére bement az plebánosságra, de a sitkeiek be nem fogadták azt mondván, a hun az szentegyház, ha igy kell is lenni, kiáltson és bajátzon benne, de mi semmit nem adunk neki, sem szolgálatjára be nem megyünk, mint *Simonyiban* is hasonlóképen bement, ott sem acceptálták, sőt még illetlen szókkal is illették emlitett Csernatony uramat".

Sibrik György: „Pereszteghre bement az pápista egyházi ember, de be nem fogadták". *Horváth János* plebános (jánosházi): „jelen volt ezen fatens, a midőn Csernátony Miklós uramat Simonyiban, Miskére és Sitkére az plebániákra instellálni akarták . . . hallatott olyan szó is, nosza csak álljuk meg az útjokat, de az emberét ezen fatens nem ismerheti, mondották azt is közönségesen, gyüjön ide lakni, nitva az plebánia, az erdő sem messzi, őtet is megeszi az erdő".

Posgay András „ . . . hallotta hőgyésziektől, hogy oda is bement az egyházi ember licenciatus, de mivel mise mondó pap nem volt, be nem vették, okul adván, hogy az előtt praedicator volt, ösmérik természetében".

Idősb Dömölky András: „minekutánna ezen fatus Simonyiba bément volna az cath. egyházi ember, szólott simonyiakkal, hogy miért embertelenkedtek és becsületesen be nem fogadjátok az egyházi embert, kire feleltek, hogy az templomba bémehet, üssö le az lakatot ajtajárul, az szerint az parochialis házban is, de ők bizony nem fizetnek neki, az mint hogy ezen fatens minekelőtte az cath. egyházi emberek elérkeztek volna, minden helre megirta, hogy böcsületesen fogadják őket mindenütt, de ezen fatensnek levelét tovább nem vitték Simonyinál és ott elrekkentették. Vallja azt is, hogy az minemü currens levele érkezett generális uramnak ő nagyságának ezen fatens kezéhez, mindjárást küldést küldötte Hőgyészben Koppányi János vármegye esküttjö kezéhez, onnét Vönöczkre vitték, a hol tovább három hétnél állott, úgy azután ezen fatens nehezen felkerestette, úgy küldötte vissza kalocsai érsek uramnak ő nagyságának". *Káldy Péter* „tudja, hogy Miskén, Gérczén, Sitkén, Simonyiban, Mihálfán, Magasiban, Hőgyészben, Szergényben és Gencsen be nem vették az papokat, sőt most is predikátor vagyon közöttök és minden exerciciumot végben visznek. Azt is tudja, hogy Vönöczkön, Szent-Mártonban sem vették be és most is lutheránus mestert tartanak".

Lacza János „Tudja, hogy Kuzmics uram Sárkányban Alsó-Szilba vitte az cath. egyházi embert, de be nem vették, az mint hogy most sincsen ott Tudja, hogy Bodonhelen is hasonlót követtek el, de azután megint bevették az egyházi embert, az mint Sóbron is az Pápay Miklós nevü plébánost kipirongatták. Azt is tudja, hogy Vásárosfaluba is bement az cathol. egyházi ember, de ott sem fogadták be . . . magán tapasztalta, az midőn az elmult vasárnap ezen fatens mesterével együtt Szilsárkányba ment volna isteni szolgálatra, egy ott lakozó *Vadocz* nevü ember fiával együtt rut, gyalázatos

szókkal illette s nevezet szerint mondván, ördöghitü és lelkü miért hogy az templomot felnitottad".

Liptay Ferencz: „tudja nyilván, hogy Vásárosfaluban Cshornay plebános Kuzmics urammal együtt magát ezen fatenst vitték be plebánosnak, de nem recipiálták, se fizetését meg nem igérték, még mind harangozót és egyházfiát tisztektül elfogták és tagadták; az szerint Edvén is, az ki annak filialissa.

Kuzmics Péter „tudja, hogy itt Rábaközben az szilisárkányiak, ugyanezen fatens instellálván plebánost ottan, ad oculum acceptálták, az templom kulcsát odaadták, instellálni engedték, azután hogy az plebános partékájáért ment és megtért volna, addig az templomot megnitották (plebánosnál lévén az kulcs), az predikátort inducalták és praedikáltattak és az plebánost megtérvén be nem fogadták, ezeket tudja ő kegyelme ex querulosis litteris scriptis Domino fatenti ab eodem Domino plebano. Bodonhelyről el kellett menni az plebanusnak, mert éjjel-nappal jártak házára és ablakjára rut szitkokkal, csúf szókkal, fenyegetőzésekkel, allovát általverték titkon, az mely plebanus denuo instelláltatván, miket szólottak és mondottak, instellator uraim infrascripti megtudják mondani, mindezeket tudja a fatens uram azon plebanusnak és cselédjének könyves szemmel való relatiójából".

Paulus Noszdroviczki: „Bodonhelre bement az kath. egyházi ember, de azt atták válaszul, hogy ők megböcsüllik és béveszik, de ők egyáltalán fogva, isten őket ugy segélje, szent György napig semmit sem fizetnek, akármibül éljen az jó pater".

---

5. *Tudod nyilván a Rábán innét s túl is a Rábán, úgy mint Kemenes alatt s Rábaközben szintén úgy, micsoda vannak lutheranus vagy kalvinista praedikatorok, mesterek nyilván vagy titkon?*

1. tanu. Bögöt nevü faluban luth. osk mester vagyon, hogy *Káró-Patyon* az predikator benn vagyon, *Gérczen* és *Hőgyészben* is tudja az predikátort benn lenni és exerciciumokat is tesznek. *2. tanu* tudja, hogy *Alsó-Szelestén* o. mester vagyon, de nem tudja, hogy exerceálja-e magát vagy nem. *3. tanu* tudja, hogy *Miskén* luth. o. mester van és *Gérczen* predikátor, kik is tiszteket exerceálják, *Terestyénfán* is o. mestert tud lenni, *Szent-Tamáson* is luth. mester, az ki az előtt Rába-Szent-Miklóson volt. *4. tanu* tudja, hogy *Dömölkön* is ott vagyon az luth. predikátor, az minthogy hallotta is ezen fatens öregbik Dömőky András uramtól, hogy mondotta, mond-

ván mihelyen emlitett püspök uram ő nagysága levelét vettem, mindjárást kiment az parochiából, de ugyan most is de facto ott lakik. 5. nihil. 6. (Diószegi). Tudja, hogy *Simonyiban, Gérczén, Sitkén* és *Miskén* most is az praedikatorok és a mesterek benvannak, az mint *Gergölíben* és *Ságon* is, az mint Rábán innét *Bögötön* is benn vagyon az mester és hallotta ugyan Bögötön lakozó *Sándor Istvántul,* minekelőtte megfogták, hogy ők csak megtartják az predikátort mindenek ellen. 7. (Dömőky György) „. . . azt is tudja, hogy *Mesteriben* vagyon predikátor, de tisztit nem exerceálja, hanem ha titkon. Tudja, hogy az Sennyey predikátor *Hetyén* van, de az sem exerceálja tisztit". 8. (Patty Judit) „tudja nyilván, hogy *Sitkén* és *Simonyiban* vagyon predikátor, az mint most is exerceálják tiszteket, valamint ezelőtt". 9. (Dan Mihály licenc. parochus in Sömjén penes Sárvár): Vallja, hogy most is minden tilalom és magok fogadása ellen *Terestyénfalván Izdenczy Mihálynál* lakik az luth. minister, ipaházából minden nap *Patyban* kijár, tisztit exerceálja mind a két *Patyban, Bogyoszlóban, Rábakövesden* és egyéb helyen, nem tartván senkitől semmit. Az osk. mester ottan lakván Károly-Patyban, a mikor a predikátort nem kaphatják, ez szolgál temetésben, mindennap a templomba jár könyörgésre. Az elmult napokban érsek uram ő nagysága parancsolatjából, mikoron Kemenes alá Hőgyészben ment volna, hogy őtet gencsiekkel és szergényiekkel egyetemben plebanusoknak befogadják, megadván Hőgyészben az vármegye esküttjének az ő nagysága levelét, semmi helyt ő nagysága parancsolatjának nem adván, ezt mondotta, hogy ők magoktul be nem veszik a kath. plébanust, hanem azon levelet falukról falukra vüszők (igy) az egész Kemenes alatt, azután *Dömőky András* uramhoz megyünk tanács kérdeni, mit fog ő kegyelme mondani, mi abban maradunk. Az hőgyészi o. mestertől kérdette, ha a predikátor exerceálja-e tisztit? ezt mondotta igenis, holnap fog predikállani, most is a plebániában lakik. Látta azt is Dömőkön, hogy Dömőky András uram maga jobbágyával tüzre való fát vitetett az ott való praedikátornak, Posgainak".

10. (Rattky): „Sittkén, Babán és Hetyén hogy az predikatorok mind benn vannak, hallotta és tiszteket is exerceálják". 11. (Sibrik) „Tudja, hogy Pápán a predikátor honn vagyon, és exerceálja tisztiben magát, hallotta, hogy Sitkén is benn vagyon és hasonlót követ el, tudgya azt is, hogy *Szegvárott* praedikátor vagyon és innét Jánosházáról is körösztölnyi odavittek". 12. (Mattias) „Jánosházán is benn vagyon az predikátor, az mint Kis-Somlyón is, Shágon, Dömölkön és Sitkén

is, az mint ezen Sitkei és Sennyei exerceálják is tiszteket". 14. (Posgay) „tudgya. hogy Sitkén, Miháliban, Vönöczkön és Magasiban is az predikátorok benn vadnak és exerceálják tiszteket". 15. (Dömölki András): „Tudja, hogy Sitkén az praedikátor benn vagyon az parochiában, de Csernátony Miklós győri kanonok engedelméből lakik ott és exerceálja tisztit. De ezen fatens vévén érsek uram ő nagysága levelét, erre nézve megintette azon sitkei praedikátort, azulta már cessált tisztinek, tudja, hogy Mihályfán, Szent-Mártonban ben vannak az predicátorok, de nem az parochialis házban, az mint meg is szólítván az szentmártoni predikátort, miért hogy az parancsolattal nem gondol és predikál, arra azt felelte, hogy ő dominicákon nem predikál, hanem csak a halottak felett, vallja azon hütin, hogy az dömölki predikátor nem exerceálja, sőt csak egy gyermeket sem körösztölt az ulta, hogy kiment a parochiábul".

16. (Kaldy Péter): „Tudja nyilván, hogy itt az Kemenes alatt csaknem minden faluban, hol praedikátor, hol mester vagyon, azon szerint az Rábaközben sok helyeken, de hogy exerciciumot tennének, azt Kuzmics Péter uram meg nem engedi". 17. (Pápay Mátyás): „Tudja, hogy Rábaközben Sobron *Török Pál* uram jószágában ben vagyon az luth. mester s alattomban exerceálja is magát tisztiben, az minthogy ezen fatens az minapában ott volt Sobron, nem volt annyi tehetsége, hogy az ist. szolgálatra béharangoztasson véle". 18. (Lacza János): „Tudja nyilván, hogy Körösztúrott az luth. o.-mester benn vagyon, az mint Sárkányban is, az kik exercealják tiszteket, az mint *Sebeházán* is benn vagyon az praedikátor s úgy *Vásárosfaluban* is és *Beledben* is, a kik alattomban parasztruhában föl s alájárnak az falukon és exerceálják is titkon tisztöket".

19. (Liptay Ferencz): „Tudja, hogy Beledben *Bárány György* nevű predikátor és Mihály praedikátor is ott laknak és tiszteket alattomban exerceálják, az mint Edvén is, hozzáadván, hogy ezen helyekbül u. m. Beledbül, Vásárosfaluból, Edvéről, se Viczáról egy gyermeket körösztölni nem hoztak se más egyházi tiszteiről nem találták meg ezen fatenst, miulta az plebániát neki assignálták, accepto hogy ma hoztak egyet Beledbül körösztölni hozzája". 20. (Nicol. Fülessy): „Tudja, hogy Móriczhidán ezen fatens filialisában az luth. predicator benn vagyon". 21. (Petrus Kuzmich): „Tudja, hogy mihent az németek elmentek, mindgyárást Beledben két praedikátor találtatott, ugymint *Bárány György* és *Horváth György* előbbeni mihályi praedikátor, kik most is ott vadnak, és Mihályott

látta fatens uram szemeivel ednehányszor bolgani az kösség között, az mint nála is volt az maga plebániájában itt Mihályiban instálván ő kegyelménél pro mansione. Az Bárány György hogy exerceált mindeddig is az németek elmenetele után Beledben promiscue akar honnét gyöttenek is, demonstrálta fatens uram azon Bárány György ő kegyelmének irt levelével, az melyet szemeinkkel is láttunk és megént azon levelet ezen fatens kezénél hattuk. Tudja ő kegyelme, hogy Vadosfán is vagyon, mivel az maga filialissa lévén azon falu, az mint *Szabó Márton* nevü ember házában is lakik, bizonyosan értette az ott való kath. emberektől, hogy most is exerceálja tisztit. Vágon is vagyon, az mint fatens uram szólott is vele s tiltotta is exerciciumját és intette, hogy ott ne lakjék". 22. (Th. Pintér) „hallotta sárföldi asszontul, hogy Beledben volnának praedicátorok hárman is". 24. (Keszthely János) „tudja, hogy Farádon ben vagyon az luth. mester, de hogy exerceálna tisztit, nem tudja, hanem sollicitálja ezen fatenstül, hogy lehetne maradása, az mint tudja, hogy *Szántó András* oskolamester Vadosfában vagyon, hanem hallotta, hogy Farádra akar lakóképen menni". 25. (Noszdroviczki) „tudja nyilván, hogy Beledben egy praedicátor, Vásárosfaluban is egy, Vadosfalván is egy praedicatorok vadnak, a kiket az idén szültö ujonan Fekete István, de alattomban ugyan exerceálják tiszteket, az mint Vágon is vagyon egy". 26 (Franciscus Nagy Mihály abbas) „Tudja, hogy itt Sopronban vadnak luth. praedicatorok hárman, ezek közül kettei tiszteket is exerceálják, de az fejedelem asszony praedikátorának tiltva vagyon".

---

6. *Tudod-e, avagy hallottad-e, hogy mind Rábán innét s mind Rábaközben azokban a falukban, a honnét a praedicátorokat kiüzték ennek előtte egynehány esztendővel, a lutheránusok, kalvinisták elvégezték magukkal, hogy a cath. egyházi ember fizetését elfogják, házát épülettel ne tartsák, az szerint udvarát, kerteit, veteményit, vetésit, réteit megetessék marhákkal, ki ne keressék, se meg ne böcsüljék, se igazságot neki ne szolgáljanak, se egyházi ruhákat s eszközöket ne szerezzenek s igy üztek el egyházi embereket, papokat, licenciatusokat?*

7. *Tudod-e nyilván, hogy élnek most is ezzel a praxissal s kicsodák, minemü helyeken nevek szerint?*

8. *Tudod-e nyilván, hogy azokban a falukban, a honnét a predikátorokat kiüzték, ha az említett mód szerint el nem üzhették az kath. egyházi embereket, marhájok ellopásával éjszakának idején házok feltörésével és hunvaló ruházatjok és parté-*

kájok ellopásával üzték el a papokat, licenciatusokat, micsoda helyeken cselekedték azt?

9. *Tudod-e nyilván vagy hallottad-e, hogy az olyan falukban, a honnét a praedicátorokat egynehány esztendővel ennekelőtte kiüzték magok között a polgárok, a szerint a nemes falukban a nemesek is, birság alatt megparancsolták, hogy senki az isteni szolgálatra ugy mint misére, praedikáczióra, könyörgésre ne menjen, a kik reá mentek, meg is birságolták, nevezet szerint hová valók cselekedték avagy cselekszik most is azt?*

1. (Nic. Rottarj) „Tudja nyilván, hogy az elmult esztendőben praktikáltak közönségesen azokban az helyekben, a honnét az predikátorokat kiüzték, mind az Rábán innét s mind az Rábaközben, hogy az kath. egyházi emberek fizetését elfogják és házokat épülettel ne tartsák, az mint azt is tudja, hogy semminemü egyházi eszközöket mondották hogy ne csináltassanak, mert hiszen ha elunja elmegyen az pap dolgára. Tudja nyilván, hogy ezen fatens plebániájában is ugymint Szécsenben élnek a felebb megirt praxissal, az mint az Bögötiek és Porpácziak és az több Peczely plebániához való filialis falubeliek, hasonlóképen az Acsádiak, Szilvágyiak. Tudja nyilván és maga egyik tapasztalta Sennyében, hogy az mikor az felülirt mód szerint el nem üzhették, éjszakának idején házára mentek tolvaj módon és ládáját felhasogatván hunvalóját ellopták és vitték, ugy annyira, alig maradott az mindennapi ruhája, az mint ehez hasonlót cselekedtek másodszor is Sennyében más plebánuson, ugy Kajdon, Szent-Lőrinczen és Vámos-Családon. Nem tudja, hogy birság alatt parancsolták volna egymást az olyan falukban, a kikbül az praedikátorokat kiüzték, hogy az isteni szolgálatra, ugy mint misére, praedicatiora ne járjanak, de tudja nyilván, hogy praktikáltak, hogy nem jártak az templomba s nevezet szerint kiváltképen *Széchenyek* és *Bozzaiak* ezen fatens parochiájában az mint Sennyeben is az meddig ott nem volt, az mint Felső-Előrben is, hasonlóképen tudja Nagy-Asszonyfalvaiakat is hasonlót cselekedni, mi több Szent-Lérántón is. Tudja nyilván, hogy az Kemenes alatt, ugy mint Gérczén és Hőgyészben elkezdették az praedikátorok az predikálást, körösztölést és más hasonlót". 2. testis (Krisanóczy) a hatodikra, hogy ezen fatenssel is cselekedték a mónáriak, a 9-dikre, hogy „birság alatt volt meghagyva s kiváltképen ezen fatens Hidvégen levő plebános korában". 3 testis (Steph. Nagy) „Csényey licenciatusnak sörtésmarháit, ikervári plebanusnak lovát, sárvári plebanusnak az majorjából 6 ökrét ellopták, de mi okra nézve nem tudja". 4. testis (Mich. Kecskeméti) „... az

családi plebanusnak házát föltörték, az mint sennyey plebanusnak is s másoknak, de kik cselekedték nem tudja. Közhirül hallotta, hogy tartottak conventiculumokat némely helyeken ezen punctumban való kérdés végett, de kik és hol lettek, nem tudja". 5. testis (G. Dugovics) „Tudja nyilván s kiváltképen ezen fatens maga kisfaludi ispánja relatiojából, hogy mihályiak és kisfaludiak az plebánus fizetését s kiváltképen az fahordást tilalmazták az mint ezen fatens patenter az maga emberinek meghagyta és compellálta, és az praedicátornak bevivését tilalmazta, az mint ezen fatens bosszuságára az minemü pléhet vett volt az kisfaludi kápolnára, azon pléhet levették és visszaküldötték, az mely alkalmatossággal kevés idő alatt az luth. predikátort és mestert be is vitték, de most ott nincsenek. — Tudja, hogy Mihályi és Kisfaludi kösség elvégzette magok között, hogy az isteni szolgálattól absentálják magokat és ha ők fognak triumphálni az pápistákon, kitöltik boszuságokat rajtok". 6. testis (St. Diószeghi) „Hallotta, hogy az Rábán innét Asszonyfán és Nemes-Csóban s másutt is az Rábán tul, ugymint Somlyón és Jánosházán hogy az kath. egyházi embernek fizetését nem adják ugy mint a praedikátornak, se házát fedéllel nem tartják, a papnak akármely helyben semmi igazságában nem szolgálnak . . . Most is az olyan plebániákban, a hol praedikátorok voltanak, élnek az deutrumban specificált modalitással. Hallotta, hogy az plebánusok lopások által kárt vallottak, de kik által nem tudja. Tudja nyilván, hogy *füsztüijek* és *bögötiek* birság alatt elvégezték magok közt, hogy az cath. egyházi ember ist. szolgálatjára ne menjenek, az minthogy a köztük lakozó kath. embereket kővel fenyegették, ha egyet nem értenek velek". — (7—15 nincs e deutrumokra válasz). 16. testis (Petr. Kaldy) „Tudja nyilván, hogy az Rábaközben, midőn ezelőtt nem sok idővel az praedicátorokat elüzték, az falubeliek magok között birság alatt meghatták, hogy senki az papoknak ne fizessen, u. m. Kereszturon, Sebeházán, Farádon, Vadosfán, Viczán, Beledben, Miháliban, azt is tudja, hogy fizetéseket megfogták. Tudja, hogy Vadosfán *Török István* és *Radó János* most is ellenzik az egyházi személynek fizetését. Tudja azt is, hogy az mely utolsó plebanus Mihályiban volt, annak idejében elsőben az mesternek házára mentek étszakán, ablakán belövöldöztek, azután az plebános ablakán is ednehány izben, ugy hogy majd három hónapig ezen fatensnek Mihály majorjában kénszerittetett lakni. Mindezen gonoszságnak fundamentuma és inditója volt ugyanott Mihályiban lakozó *Német Illés*, az ki pásztorokat és szolgalegényeket maga mellé vett. Tudja

azt is, hogy Rábaközben magok között némely falukban nemes és paraszti rend meghatták birság alatt, hogy az papok ist. szolgálatjára senki ne menjen. Azon szerint itt az Kemenes alatt levő Ság nevü faluban is hasonló történt és még csak harangozó személyt sem engedtek. Ugyanitt Kemenes alatt Vönöczkön lakozó *Nagy Ádám*, midőn ezen fatensnek itt való paterje ednéhány hétig közikben járt Szent-Mártonban és Vönöczkőre és az többi között Szt-Márton napján, mivel Dedicatio Templi, azon Szt-Márton szentegyházának képet vitt volna ezen fatens házától, hogy az oltárt fölékesitse az másnapi ist. szolgálatra, magát az patert illetlen szóval illetvén mondott az képnek, hozd el bár azt az ördög teremtette vargaczéhtáblát, de ha szentegyházunkba viszed, agyonverünk, mint az ebet, és azon naptul fogvást többül az patert nem vették magok közé". 17. testis (Matth. Pápay) „Tudja, hogy Egyeden, hogy az Deutrumban megirt mód szerint üzték el a plebánust, az mint ezen fatenst is magát az szerint rekesztették ki Sobriak és Szent-Andrásiak, az mint azt azt is tudja, hogy miháliak, vadosfalvaiak, kisfaludiak hasonló modalitással éltenek, hasonlóképen köröszturiak is. Hallotta, hogy Bodonheliek szintén most is azt követték el. Tudja nyilván, hogy egyedi plebánusnak északának idején marháit ellopták, azt is hallotta, hogy Bodonhelét az mostani plebanusnak éjszakának idején clam az lovát hegyes tőrrel általszurták. Tudja nyilván, hogy ezen fatens filialisai ugymint sobiak és szent-andrásiak között az deutrum szerint való végezet megvolt közöttök, az minthogy nem is jártak az ist. szolgálatra ezen fatens odajárván közikbe ist. szolgálatra, valaminthogy egyediek is hasonlót követtek el plebanusokkal". 18. (Joann. Lacza): „Tudja, hogy némely helyeken praktikálták a deutrumban megirt modalitást s nevezet szerint hallotta is erősiteni Őrben lakozóktól u. m. Rüccz Jakabtul és Szabó Mihálytul. Tudja, hogy itt Rábaközben éltek az deutrumban specificált móddal, az minthogy itt Szilott is megtörtént Závaday Márton plebánus korában, két lovát, méheit és szekerének szerszámait is ellopták. Kereszturott is hasonlóképen Páter Gallyán történt; azt is tudja, hogy az Rában föllül Szent-Lőrinczen Liptay Ferencz plebánus korában és Jagasisc Péter plebánus korában is azon helyen megtörtént Tudja nyilván, hogy ezen helységbeliek 12 forint birság alatt megtiltották, hogy senki közülök az cath. egyházi ember ist. szolgálatjára ne menjen, az minthogy producált is ezen fatens egy authenticus contractusnak párját, az kibül világosan kitetszik az minemü végezés volt eziránt közöttök, az melyet láttunk és olvastunk

szemeinkkel, melyet is ezen fatens kezénél hadtunk. Megénten tudja azt is nyilván, hogy közönségesen élnek ezen móddal itt Rábaközben egymást revocálják és csufolják szinténugy Rábántul Fölső-Őrben, az mint gyűt eszébe ezen fatensnek". 19. testis (Fr. Liptay): „Tudja nyilván, hogy az deutrum mód szerint elkövették vásárfaluiak, edviek és belediek, ugy a vágiak is az mint ezen fatens mikor Szent-Lőrinczy és Kaidi plebanus volt tudja nyilván, hogy Kajdon, Szent-Lőrinczen, Szécsenben, Tanában, Kis-Kajdon, Péteriben, Szent-Körösztön és több ezekhez tartozandó ott való aprólékos falukban az mint Bárdoson és Bozzayban is az plebanus fizetését meg nem adták, házát nem épitették, erdejéről eltiltották, vetését, rétjeit megetették szántszándékkal, azt meg nem böcsülték, refictiot nem tettek, ilyen s több más rosz cselekedetekkel üzték el plebánussokat az mint ezen fatenst is ugy adták ki az plebaniábul, az mint tudja, hogy itt Rábaközben Miháliban, Beledben, Kereszturott, Sárkányban, Egyeden és Szent-Andráson is hasonló praktikával üzték el az plebanussokat, az mint Vásárosfaluban is hasonlóképen és Németiben. Tudja azt is, hogy az megirt praxissal élnek most is Vásárosfaluban, Sennyében Rottary Miklós plebánus korában az lopások megtörténtek . . . ezen fatensnek házára is gyöttek ezen falubeliek és kihánták az plebániábul minden portékáival együtt, ezen polgárság pedig az urak consensusából cselekedte". 20. testis (Nic. Fülessy) „Tudja, hogy most is Bodonhelyen, Egyedén, Pordányban, Móriczhidán és Farádon hasonló praxissal élnek az mint deutrumban vagyon. Tudja, hogy Pordánban, Bodonhelyen, Egyedén, Sobron, Szent-Andráson és több falukon birság alatt megvolt s most is el vagyon végezve, hogy a kath. egyházi ember szolgálatjára ne menjenek". 21. testis. (Petr. Kusmicz) „Hallotta plebánusok panaszibul, legkiváltképen farádinak az kinek házára menvén rutul szidalmazták és fenyegették az napokban minden ok nélkül, az mint az vármegye gyülésében is panaszt tett azon farádiakra, emlitett bodonhelyi plebánussal is miként bántak étzakának idején házára menvén, föllül már fateálta ezen fatens; az mihályi fárán, hogy Istenben elnyugodott Giörgyöly Tamásnak akkorbeli plebanussoknak étzakán lövöldöztek be az ablakján, tudja nyilván s az egész falu sem tagadja és tudja, mivel azon plebánus azon négy golyóbist mindgyárást harmad napjára ezen fatensnek bevitte, fatens Uram pediglen, mikor Kalocsay érsek ő nagysága impalliatiója volt Sopronban, fölvitte emlitett érsek uramnak ő nagyságának, azon miháliak relatiójábul tudja s világos dolog is, nem tagadhatják, hogy az szent

egyház tornyán behágtak, az templomot megnyitották és elfoglalták, az mise mondó ruhákat kihánták, az plebanust elüzték és predikátort hoztak be, azon miháliak miként bántak ugyanezen plebániában, fatens uram praedecessorával mostani kapuvári plebánussal Kaurenczicz István urammal, kit maga fog jobban referálni, egy szóval experiálja actu ezen fatens és szemeivel látja, mivel ezen dolognak inspectiójában méltóságos praelatusa parancsolatjából fáradoz, hogy ha az plebanusok beharangoztatnak, az harangozók harangozni, az czéhmesterek obtemperálni, és az többi hallgatók az templomba bemenni nem akarnak; manifeste látszik, hogy ex composito cselekszik, accedal, hogy az kereszturiak is az előbbi plebanussokat, Gálya Mihály uramat kiüzték, most noviter instellált plebanus uram cselédjét, ő kegyelme otthon nem létében megverték, házára menvén étszakának idején, mezitelen fegyverrel mentenek; ezeket ezen fatens azon cselédnek keserves panaszibul tudja". (22. tanu vallomásában nincs uj.) 23. testis (St. Kauranczicz) „Maga is ezen fatens experiálta Vadosfán, mint maga filialissában, hogy fizetését elfogták, az mint hogy kéntelenittetett ezen fatens az nemes Sopron vármegyét is megtalálni felőlö, onnét meglévén az vadosfaiaknak parancsolva, hogy megadják, de ugyancsak oda maradott jobb része fizetésének. Mihályiban pedig ezen fatens plebanusságában conventionaliter végezték volt azon mihályiak az misemondó borért azon fatenssel annuatim adni egyegy tallért, de azt sem praestálták és ugyanezen fatensnek házára menvén emlitett mihályiak az plebániábul kiüzték. Tudja, hogy Bodonhelen az plebaniaházra reámentenek, plebánosnak otthon nem létében mocskos szitkokkal és öléssel fenyegetőzvén cselédjén kiadtak, mely cselekedetek miatt magának is az plebanusnak el köllött onnéd menni, az után ugyan megent visszament, de most is ugyancsak impetálják azon bodonhelyiek, hogy mikép kiadhassanak rajta". 24. testis (nem tud semmi ujat.) 25-dik testis (Nagy Mihály abbas): „6. 7. 8. 9. nihil, hanem accedálván ezen dolgokhoz; a mikor Ostffy Miklós mélt. Kolonics uram ő nagysága parancsolatjára Posonba fölment ezen fatens szintén akkor Kresnarics Mihály urammal, a Szt-Mihály kapu előtt (az mely ezen Sopron városában vagyon) való kertjébe menvén, látta, hogy Ostffy fölment, az kit nem ismert, hanem emlitett Kresnarics mondta, hogy Ostffy Miklós, és edgyütt véle látta az kocsin itt Sopronban lakozó Vittnyédy Pált is. Hallotta ezen fatens Küszögön lakozó néhai Somogyi István relátiójából, hogy az midőn *Francsics Ádám* uram öcscsével Francsics Zsigmond urammal Posonybul legyütt volna, ott

Küszögön megszállván kérdezte Herics Tamás, ki ott volt nálok, hogy mi jó hirrel gyöttenek le, az kire felelvén azon Francsics Zsigmond mondván saeculorum nihil!“ — 27. és 28. testis (ezen pontokra) nihil!

Super quibus quidem testium fassionibus rescitaeque veritatis praemissorum serie, ad fidelem memoratorum Locumtenentialis et nostri testimonii hominum raelationem praesentes litteras nostras attestorias sub sigillo istius capituli nostri usitato et authentico memorato exponenti jurium suorum futuram ad cautelam necessarias extradandas duximus et concedendas communi svadente justitia. Datum die vigesima tertia Mensis Novembris Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

Lecta in Capitulo.

Eredetije könyvalakban, összevarrva, zöld-fehér zsinórral átfűzve s a zsinór a káptalan pecsétjével ellátva, a kamarai levéltárban őriztetik. N. R. H. 1438. fasc. Nro 47.

Közli *Horváth Sándor*,
budapesti ev. lelkész.

ADATOK A XVIII. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN TARTOTT REFORMÁTUS KONVENTEK TÖRTÉNETÉHEZ.[1]

I. Följelentés a konventek, közelebbről a tállyai konvent miatt.

Ad Augustissimum Imperatorem et Sacratissimum Regem.
Augustissime Imperator et Rex Sacratissime!

Optime recordari dignabitur Augustissima Vestra Majestas, quod jam a sexennio et quod excurrit sub Domino Johanne Tsetsi et Domino Gregorio Nagymihályi modernis Collegii in oppido Saros Patak Helveticae Confessioni addictorum professoribus universa nobilium et ignobilium scholastica cohors in detestanda ac nefaria conspiratione conjuratione et seditione (an non cum futura etiam Patriae pernicie quandoquidem quod nova testa capit id veterata sapit Majestas Vestra Sacratissima judicare dignabitur) hactenus innutrita permansit ita quidem ut cum elementis Literarum ipsi nobiles pariter ac ignobiles animum et habitum seditiosum alto in gradu sibi comparaverint, cujus etiam locupletissima indicia et effectus dare in dies non intermittunt, cujus quidem medendi mali sub praetextu (licet collegiales omnium conventuum occasione in malo practicato et inveterato magis ac magis confirmentur) eorundem fautores partium semper studiosi nobilis ac praedicantis ordinis homines cum praejudicio et conculcatione authoritatis legislatoriae Majestatis Vestrae Serenissimae contra positivum Diaetae Posoniensis Annis 1714 et 1715 articulum 31. varios illegales in Tarczal, Tokaj, Tolcsva, Bényе, Sáros

[1] V. ö. még: Sárospataki Füzetek 1860. 852—857. l. (az 1734-iki bodrogkereszturi konvent jegyzőkönyve), Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár 1902. 16. l. (az 1722-iki tállyai konvent fundamentalis végzéséről), „Egyetemes főgondnok és főconsistorium a magyarországi református egyházban" cz. munkám 126—128. l. (az 1737-iki debreczeni konvent határozatai). *Z. J.*

Patak, Tállya et multis aliis in locis frequentis numeri celebrare Conventus (detestantibus aliis quam perplurimis ejusdem confessionis hominibus audax hoc eorum factum) non sunt veriti. Quibus quidem non verbalibus solum, verum etiam literotenus intervenientibus in praecitato articulo 31. fundatis contradictionibus et protestationibus solenniter ex homagiali in Sacratissimam Majestatem Vestram Caesareo-Regiam legumque patriarum observandi studio Clarissimi duo viri D. Andreas Füleki et D. Stephanus Azari contraveniebant, ex quo irreconciliabile nonnullorum Calvinianorum in illos concitatum est odium, ita quidem, ut quaesitis sub praetextibus eosdem innocentes et laudem ac praemium potius quam poenam merentes inique et crudeliter jam ante sex annos oppresserunt et nunc etiam quantum in eorum facultatem situm est, in dies opprimunt unde omni prorsus destituti consolatione dicere possunt de praeattacto articulo 31. id quod scribit Sanctus Paulus Rom. 7. 10 : Lex quae ipsos vivificare debebat, facta est ipsis in mortem scil. civilem. Hinc factum, quod jam nullo adversus eosdem et eorundem sub variis titulis celebrari consvetis Conventibus audente contravenire, imo vel saltem hiscere, ipsi audentiores facti licentiosius frequentis numeri congregationes variis in locis celebrare non reformidant, indicio est (caeteris nunc praetermissis) Conventus satis frequentis numeri Tallyae apud aedes Dominae viduae Alexandri Plathy duobus diebus in mense novembri Anni 1722. (quibus ejusdem mensis diebus, ipsi Professores et studiosi necnon ipsi consistoriales referre poterunt) stante moderna Diaeta Posoniensi cum praevaricatione etiam saepius praenotati artic. 31 celebratus. Quae fuerint ejusdem Convent. acta, et cum variae Professoris D. Joh. Tsétsi haereses signanter ejusdem sub sacra Regni Hungariae Corona nunquam ante altis temporibus auditus Nestorianismus a quibusdam ejusdem Conventus commembris dum in medium produceretur, qui fuerint in eodem Consistorio, qui eosdem pro D. Joh. Tsétsi disposuerunt et quibus argumentis (cum necessarium sit nosse) ipsi consistoriales et praeter eos D. Gregor. Nagymihályi D. item Steph. Azari et forte etiam D. Andr. Füleki occasione p. t. vindemiaticuis vineae suae Patachiensis aliquid ea in re expertus referre valebunt. Haec sunt Augustissime Imperator, quae ex homagiali in Sacratissimam Vestram Caesareo-Regiam Majestatem fidelitate ac devoto in dulcissimam Patriam affectu Sacratissimae Vestrae Majestati ingenue referre et volui et debui.

Nomina eorum, quae (!) in Tallya erant congregati:

Ex comitatu Abaujváriensi Geor. Nikházi, Mich. Zoltány, Johannes Bártzai, Andr. Baranyi, Ladislaus Bártzai, Ladislaus Soós;

Ex comitatu Zempléniensi Samuel Patai, Steph. Vadászi, Steph. Jósa, Sigismundus Otsvári, Johannes Bernát, Adamus Szemere et frater ejusdem Ladislaus Szemere;

Ex comitatu Nógrádiensi Paul Rádai, Nicolaus Szemere;

Ex comitatu Borsodiensi Andreas Dőri, Nicol. Szathmári, Johannes Szepessi, Emericus Szentpéteri;

Ex comitatu Szabolcsiensi Ladislaus Vaji, Jodocus Jósa, Samuel Lövei;

Praedicantes: Franciscus Zemplényi, Steph. Pósaházi, Johannes Kecskeméti, Stephani Szokolyai, Petrus Szentpéteri, Paul. Gyöngyösi, Johannes Kazai et alii.

Observandum Quod si forte duo aut tres ex his nominatis in dicto Tallyaiensi Conventu praesentes non fuerint, praesentes fuerunt in aliis quam plurimis et in hoc Tallyensi constat magno numero fuisse congregatos Dominos Calvinianos.

II. A tállyai konventnek a sárospataki kollegiumra vonatkozó végzései, 1722. november 15. (és vagy 14. vagy 16.)

Puncta Compositionalia Collegio S. Patakiensi Helveticae Confessioni addictorum ejusdemque Professoribus, et omnibus qualiscunque Status, Conditionis et gradus Civibus Scholasticis Internis et Externis ab infrascriptis ejusdem Collegii Patronis Ecclesiasticis aeque ac Secularibus praeposita, approbata, subscripta, et ad rite observandum sub poenis infra declaratis eidem Collegio transmissa, et quidem.

Ex quo non sine amaritudine cordis experti fuissent vel maxime a tempore obitus pie defuncti quondam Spectabilis ac Generosi Domini Stephani Soós de Sóvár ejusdem Collegii antea ordinarii Curatoris ex independentismo Professorum inter eosdem et studiosos partim uni partim vero alteri adhaerentes non leves viguisse scissiones, unde plurimae etiam inter ejusdem Collegii Cives, rixae, contentiones, adeoque dissentiones christianae charitati repugnantes ortae et excitatae fuissent, quae per civilem magistratum investigatae, Augustae etiam Suae Majestatis Sacratissimae Domini nostri Clementissimi Aulae detectae, non nihil molestiae facesserunt, ut autem talismodi dissensionibus, detestabilique scholarium independentismo, ex indeque hactenus promanatis quibuscunque malis in posterum obex ponatur, scandalaque similia Religioni

et ne forte publico etiam bono nociva, legibusque scholasticis contraria magis evitentur, consultissima visa sunt haec sequentia:

I. Ut Professorum uterque uti etiam omnes praefati cives Collegii Curatorem et Judicem suum politicum Perillustrem ac Generosum Dominum Samuelem Patai, subalternum autem Generosum Dominum Johannem Mezősi, ecclesiasticum vero Curatorem ex praescripto Articularium Legum Collegii Venerabilis Tractus Zemplényiensis Inspectorem, pro nunc Reverendissimum ac Clarissimum Dominum Stephanum Pósaházi agnoscant, venerentur et observent.

II. Ex parte Dominorum Professorum ne propter praetensam prioritatem unius aut alterius partis debita eorundem authoritas vilescat, proinde ut Rectoratus inter eosdem per vices eat, exemplo etiam aliarum universitatum vices Rectoratus alterantium, ita ut alter eorum uno, alter vero successive altero anno Rectoratus hocce officio uterque nimirum reciproce fungantur, et quidem immediate sequenti novo anno Clarissimus Dominus Johannes Ttsétsi primum regimen hoc inchoabit, regens nihilominus haec sequentia rite observare erit obligatus:

1. In omnibus rebus majoris momenti in quibus volvitur cardo Collegii, agat cum scitu, imo consensu sui collegae.

2. Ordine praecedat.

3. Ab hoc vel illo rem suam promovere volenti is primum requiratur.

4. Subscribendos in album civium Collegii idem recipiat, cum scitu tamen collegae, in quo si ob justas rationes consentiri non posset, recurratur ad Dominorum Curatorum decisionem.

5. Officia in Collegio idem distribuat hac modalitate semper observata: 1. praesides in certis disciplinis idoneos constituat; 2. praebitores juxta decisionem votivam eligendos commodos, pietatis, fidelitatis et justitiae amantes candidet; 3. praeceptores publicos una cum suo collega eligat, cum voto et consensu Clarissimi Domini ecclesiastici Curatoris; 4. privatos praeceptores vero is solus pueris praeficiat, accedente parentum vel eorum, quorum interest, consensu; 5. si quis ad officium aliquod personaliter vocetur (nisi quid obstet quod digne impedire posset) libere permittat, alias juxta cathalogum observentur officia unicuique distribuenda; 6. ordinationem ad Dominos Patronos idem confirmet, adhibita tamen subscriptione collegae; 7. supplicantes idem determinet, qui si quid afferant ratione fidelis administrationis quid et a quo

perceperint erga commune bonum ab ipsis exacta allatum in manus senioris erga curam fidelem deponi jubent; 8. tempus feriarum a studiis ipse designet et determinet; 9. procuret Religionem tam internam in Collegio, quam in Ecclesia severe animadvertendo in illos, qui juxta suas collationes cultus ecclesiasticos negligerent.

III. Professorum uterque (una cum sua familia) vita sua moribus, gestibus, omnibus accommodationibus et actionibus ostendant se religionis, pietatis, justitiae etc. candidos esse amatores, ut sic suis bono exemplo praeluceant, qui tam cives togatos quam nobiles debent iisdem virtutibus quam curiosissime assvefacere, ne nomen Domini et Religio blasphemetur, neque debent ulli partium studio factioni occasionem dare, multo minus fovere sub animadversione gravi.

IV. Doceant uterque, quae hactenus docuerunt usque ad confluxum Dominorum Patronorum ex benigno Sacratissimae Regiaeque Majestatis indultu infallibiliter futurum, ubi parti utrique sibi incumbentia peragenda uberius determinabantur.

V. Seniorum constitutio non debet esse per factiones, sed per pia, conscientiosa et justa vota, cum consensu et ratificatione Professorum aliorumque, quorum praesentiam scholares articuli requirunt; si tamen ob praegnantes rationes consensus esse non posset, recurri debet ad Dominos Curatores, quorum decisioni peremptorie standum erit.

VI. Sallarium Clarissimorum Dominorum Professorum si ex fundo Collegii exsolvi non poterit (de quo aequaliter participare debent) per Patronos de contentatione prouti etiam praeteritorum annorum restantiarum complanatione affidantur.

VII. Alumni Collegii pro hic et nunc suo moderno numero in statu quo manere possunt ex post tamen alumnia nulli supra numerum septuagenarium permittetur usque quo gradum illum consequantur.

VIII. Qui etiam omnes utriusque Professoris institutiones publicas sollicite frequentent sub poena proscriptionis contumacibus infligenda.

IX. Si qui horum in hanc vel illam Collegii legem impingerent, causaque eorum in praesentia civium juratorum per Dominos Professores decidi non posset, requirantur Domini Curatores, qui adhibitis ex Dominis Patronis uno politico altero ecclesiastico vel etiam si pondus causae requirat pluribus ut assessoribus ultimate decidant, neque jus erit ulli convictorum ad judices incompetentes confugere, uti etiam tali (ut hactenus male practicatum est) nec unius vel alterius Dominorum Patro-

norum protectione uti, nec Dominis Patronis talibus patrocinari licebit

X. Fautores et promotores factionum necnon illusionum, diffamationum, pasquillorum vel per se, vel per alios ut et tumultuum, certaminum, verberum authores et complices facti contra ullam spem gratiae eliminabuntur.

XI. Reliquae particulares difficultates relegantur ad leges Collegii et uti jam praemissum est Dominorum Patronorum futurum concursum.

XII. Quicunque in hac determinatione acquiescere nollent, sciant se eo facto omnibus suis respective officiis et beneficiis exclusos esse, qui tanquam contumaces de ulteriori sorte sua praevie providere poterunt, imo Patronos contra tales benignissimum consensum regium, et si necesse foret, etiam brachium ad infligendam demeritam poenam imploraturos. Subscripta per circulationem Mense novembri anni 1722. Paulus Ráday m. p. (p. h.), Ladislaus Begányi m. p. (p. h.), Andreas Dőri de Jobaháza m. p. (p. h.), Johannes Szepesi de Négyes m. p. (p. h.), Michael Fáy m. p. (p. h.), Michael Zoltán de Csepe m. p. (p. h.), Stephanus M. Vadászi m. p. (p. h.), Samuel Tolnay m. p. (p. h.) Franciscus Zemlényi ecclesiarum ref. in Comitatu Abaujvariensi inspector m. p. (p. h.), Stephanus Szokolyai p. t. V. Dioeceseos Borsodiensis inspector m. p. (p. h.), Stephanus Pósaházi ecclesiarum H. C. addictarum in Tractu Zemleniensi p. t. inspector m. p. (p. h.), Stephanus A. (?) R.-Szombati venerabilis Tractus Borsodiensis p. t. scriba m. p. (p. h.), Gabriel Miller Capitaneus oppidi Thokaj m. p. (p. h.), Johannes Bárándi de Szalonta m. p. (p. h.), Gabriel Nagy m. p. (p. h.), Joannes Bernát m. p. (p. h.), Martinus Tussai m. p. (p. h.), Ladislaus de Szemere m p. (p. h.), Adamus de Szemere m. p. (p. h.), Johannes Petrahay ecclae reform. Tallyiensis curator m. p. (p. h.), Georgius Tussai de eadem ecclesiae reform. Lossonczensis curator m. p. (p. h.), Andreas Kazinczy m. p. (p. h.), Stephanus Mokcsay de eadem m. p. (p. h.)

III. Adat az 1728-iki pozsonyi konventről (Dőry András levele Szunyogh Istvánhoz).

Miskolcz 7-ma Februarii A. 1730.-mi.

Bizodalmas nagy jóakaró sógor uramnak
ajánlom kegyelmednek igaz köteles szolgálatomat!

Minemü levelét veszem Ráday Pál uramnak ő kegyelmének, ime azokat in geminis paribus megküldöttem kegyel-

mednek. Hasonlót irtanak több becsületes emberek is Pozsonybúl és Bécsből, kikkel correspondentiám vagyon, melyeknek megküldésével nem kivántam alkalmatlankodnom. Minemü rendelést tettünk vala Pozsonyban in anno 1728. az charitativum subsidium eránt, honnan ki mit igyekezzen beszedni és Nagygyörbe Kocsi Mihály uram kezéhez administráltatni, ezen annectált tabellából ha még kegyelmednek nem constált, tessék megérteni, ezeket de anno in annum oly fideliter kellene administrálni, hogy abból valamely fundust összeszedvén, annak utána censusából subsistálhatnának ágensink, annak utána ne molestálnánk senkit is. Igy értvén azért kegyelmed ezen közönséges jóra czélozó dispositiót, nem kétlem, hogy szent vallásunkhoz való buzgóságából az közjónak effectuatióját másoknak is reccomendálni méltóztatik kegyelmed, legközelebb mostani szoros szükséget considerálván, ha csak két esztendőre elrendelt subsidiumnak administráltatását is méltóztassék effectusba vetetni, lenne embereinknek mivel subsistálni, és az közjó körül vigyázni s munkálkodni, melyet midőn iterato szivesen recommendálok, maradok kegyelmednek igaz köteles szolgája, sógora, Dőry András m. k.

Csejtey uram recensebb levelét vévén, azt is in paribus megküldöttem kegyelmednek. Sztojka László uramnak irott hasonló levelem megküldését recommendálom bizodalmason kegyelmednek.

IV. Az 1731-iki bécsi konvent végzései.

Anno 1731 die 16. Septembris occasione Conferentiae in archiducali civitate Viennensi celebratae ex parte Helveticae Confessioni addictorum et conclusa sunt, pro futura rerum suarum directione sequentia:

Quandoquidem Perillustris ac Generosus Dominus Sigismundus Csejtei munus agentiae suae oeconomicis suis occupationibus distractus, quod hoc usque ab annis 7 et quod excurrit non sine laude gesserat. resignasset: ex eo placuit Dominis concurrentibus pro hoc duntaxat anno, cum de futuris, cum Principalibus suis conferendum aequum judicaverint Perillustrem ac Generosum Dominum Jacobum Kuntz agentem Augustanae Confessioni addictorum, consideratae causae identitate in agentem eligere his expressis conditionibus, quod is annuatim defectu absque omni a parte nostri florenorum rhen. 500 in medietate pro feria S. Georgii militis et martyris, in medietate vero pro feria S. Michaelis defectu absque omni, titulo sallarii levabit, quibus contentus ab instantibus pro pro-

motione instantiarum suarum in negotio Religionis institutarum cum requirentibus titulo discretionis nihil praetendet praeter taxam mandatorum ex Excelsa Cancellaria expediendorum, cujus quidem summae praescitae exolutionis a Spectabili ac Generoso Domino Andrea Dőry de Jobaháza obtinebit, cum sua dominatione de super correspondentiam instituturus.

Pro hospitio praetitulatae suae dominationis ante hac jam appromissi floreni rhen. 100 absque ulteriori mora exolvendi decernuntur.

Cum autem tum exolvendae praescitae summae causa, tum etiam quoad promovendas instantias nostras maxime necessarium sit charitativum aliquod subsidium: ejusdem comportatio et conservatio, salva nihilominus pro constitutione unius cujusque comitatus quoad instituendas dispositiones authoritate permanente infrascripta decernitur modalitas.

Quo in discrimine negotia evangelicorum versentur et quod unice post fundendas ad Deum ter optimum maximum preces ex instantiis nostris Suae Majestatis Caesareo-Regia clementiae ac aequanimitati substernendis, remedium vel temperamentum aliquod sperari valent, ad publicam plane notitiam constat in tantum: ut quemadmodum calamitates nostrae in dies crescunt, ita sine interruptione quasi Suae Majestati Sacratissimae legalia precum nostrarum momenta detegere debeamus. Hinc ut tantarum effectu instantiarum, vel saltem per totum non destituamur, moleque minime obruamur, sumptus requiri, idque non nisi ex piorum ac Religionem Evangelicam amantium elemozina suppleri posse notorium est; unde elemozinae hujus congestionem ac conservationem suo modo et ordine fuisse quidem debuisse, sed non ubique ita uti debebat observatum esse percipientes, Evangelici Helveticae Confessioni addicti pro promovendis communibus instantiis hic Viennae concurrentes non fine eo, ut aliis absentibus gravibus viris imponere praesummant, vel modum iis, quibus ex ratione sui constitutivi practicabilitas magis constat, praescribant, verum per modum sincerae solum opinionis quali modo convenientius fore, ac cum majori fructu consinuari posse sperant, sequentibus eo quo decet affectu declarant:

1-mo. Ordinetur aliquis activus ac zelosus in quibus libet comitatibus nobilis, vel si extensio comitatus plurium necessitatem imponere videatur, pro ratione situationis plures, qui omnes in eodem degentes comitatu Evangelicos potiores seorsive adeant, ac adhortando graves ingruentes nobis necessitates ac imminentes calamitates exponant, in simulque libellum eo fine: ut quis? quantum? ad conservatorium elemozinae

Helveticae Confessioni addictorum, pro promovendis nostris instantiis conservanda Agentia ac aliis extraordinariis identidem occurrentibus expensis sufferendis, in evitabiliter necessariam, annuatim, ex eo, quo erga gloriam Dei consequenterque suam Religionem zelo ferretur praestare lubens valeat, benevole inserere velit, praeparatum producant, dumque id circulariter peregerint, duo vel plura oblationis Regestri exemplaria praeparando: unum ei, cui ex potioribus ejusdem comitatus Evangelicis elemozinae conservatio concredetur ac incumbet, aliud vero vel plura pro directione sui apud se conservabunt secundum quod Regestrum.

2-do. Quovis anno eosdem qui oblationem fecerunt, circumeant ac eam ad se recipere intendant, locoque contra quietantiae per eosdem offerentes Regestri exolutionem oblationis inscribi curent, congestam vero summam erga quietantiam conservatori elemozinae ejusdem comitatus assignent; qui

3-tio. Conservatores particulares in diversis comitatibus instituti erga quietantiam generali conservatori, in districtu Trans-Tybiscano ut et in partibus annexis existentes Perillustri ac Generoso Domino Samueli Patay de Báj, in Cis-Tybiscano vero Perillustri ac Generoso Domino Andrea (!) Dőry de Jóbaháza, in Districtibus autem Cis- et Trans-Danubianis Perillustri ac Generoso Domino Stephano Kenessey assignabunt. Praeterea

4-to. Requirendi erunt Domini Superintendentes et Seniores, ut pro eo zelo, quo erga Domum Dei, si alii, certe ii eminentius ferri debent, aliquam ex consensu Fraternitatis ad singulos cujuslibet civitatis, oppidi, vel pagi Ministros (exceptis iis, quibus loca tam exiguae considerationis obtigerunt, ut vix iis intertenendis sufficiant) limitationem annuatim pendendam, prouti sine aggravio sui, hujus vel illius loci Ministrum ex reditibus suis annuis annuatim praestare posse conscientiose noverint instituere eamque modalitate ea, qua Dominis Superintendentibus et Senioribus commodius visum fuerit, incassatam generali conservatori quotennis erga quietantiam administrare non graventur. Ad haec

5-to. Conveniens est, ut communes ecclesiasticae necessitates primum in publicandis elemozinariis locum obtineant, unde tribus solennibus Festis annuis, ipsa die Festorum prima communes has ecclesiasticas necessitates publicare commodissimum foret, ita tamen ut Dominica praecedente adhortatorio stylo, pathetico, sed pro facie rerum modernarum accommodato prudenti praemittatur, ubi vero publicationes in istis

solennibus Festis in alios usus jam ab antiquo practicatae fuissent, et vix sine aliqua difficultate variari posset, ibi eaedem publicationes aliis diebus Dominicis, juxta prudens ac zelosum locorum arbitrium deligendis, suppleri poterunt, quibus ecclesiatim statis temporibus ter in anno peractis, eo facta ac aeque vicibus tribus Ministri Ecclesiarum suis Senioribus vel Superintendentibus emersam summam, hi vicissim eo facto, totque vicibus erga quietantiam transponere generali conservatori elemozinae districtus illius, hi vero penes contraquietantiam ipsis datam recipere non graventur. Porro

6-to. Civitates ac oppida quoque in his piis conatibus promovendis suas indubie partes adimplebunt ac pariter prout ratione sui constitutivi facilius ac practicabilius utiliusque adinventum fuerit, tam in communi, quam in individuo a personis potioribus, ita et cehis ac aliis quibusvis contuberniis de anno in annum quantum offeretur, congeri ac conservatori elemozinae pro ratione civitatum ac oppidorum particulari vel generali administrari curabunt. Tandem

7-mo. In illis quoque comitatibus, ubi nobiles vel pauci vel nulli reperirentur, uti in Tholnensi et Baranyensi, in tantum, ut praevia de comitatensibus modalitas nullum plane ibi usum habere posset, tamen ecclesiae quam plurimae populosae, licet ex inferioris sortis hominibus constantes darentur per industriam Dominorum Seniorum ac ecclesiasticorum modus adinveniri poterit, ut proportionaticae quoque ecclesiae in subsidium publici boni concurrant, quod etiam placide, modo convenienti, sine strepitu tempore publicationis praedeclaratae, tribus vicibus annuatim practicandae (si ita placuerit) nomine etiam totius ecclesiae, ubi vis tandem locorum secure ac commode offerri paterit, ac cum ea, quae ex tribus annuis publicationibus congeretur summa, medio Ministri loci cujuslibet Seniori tractus transmitti, pergens tunc conservatori generali erga quietantiam transponi. Quibus ita congestis ut

8-vo. De dispensatione hujus elemozinae nullis ansa ingratis sermonibus praebentur, ubivis aliquibus discretis viris computus cum conservatoribus ineundus concredatur, qui eruto ex Regestris introitu ac liquidata ex quietantiis generalis conservatoris erogatione, conservatores absolvere poterunt quidem, sed totum computum modo offerenti ac debito sub subscriptionibus propriis submittent ei, cui principaliter vigilantiae intuitu universorum nostrorum negotiorum cura concredetur ea de causa, ut apprime constet, quantum ex diversis locis annuatim generalibus conservatoribus administratum sit. Qui etiam

9-no. Generales, ut praeattactum est, conservatores non ad alios quidem facile quilibet sibi persvadere poterit, quam publicos usus juxta exigentiam occurrentiarum percepta sua erogabunt, pro bono tamen ordine servando, aeque quorundam in praesentia eo fine eligendorum computum de perceptis et erogatis inire non gravabuntur, qui pariter computus ei, cui principaliter negotia committentur, transmitti debebit, pro meliori tamen esse generales conservatores, quid in cassa habeant? correspondere semper poterunt.

10-mo. Si quidem certum sit quod imposterum quoque pro occurrentibus casibus apta subjecta expedienda sint ad Augustam Majestatis Sacratissimae Aulam, ex eo ad evertandas omnes confusiones, ut ejusmodi deputandi fl. rhenenses quatuor diurni loco praeter expensas itineris a parte complanandas habeant per praetitulatos Dominos adinventum est.

V. A sárospataki kollegium pártfogóinak 1735 márcz. 15-én tartott gyűlése.

Anno 1735 die 15 mensis Martii in schola S. Patakiensi praesentibus ibidem tam ecclesiasticis quam et secularibus utriusque status Dominis ordinariis Curatoribus, utpote: Spectabili ac Generoso Domino Samuele Patay de Báj necnon Clarissimo Domino Daniele Héczei, Venerabilis tractus Zempléniensis constituto Seniore et Stephano Mihályi ejusdem Ven. tractus Notario, Perillustribus item et Generosis Dominis Ladislao Bárczay de eadem, Abrahamo Vay de Vaja, Stephano et Ladislao Máriássy de Márkusfalva, Francisco Soós de Sóvár, Georgio Király de Szathmár, discursuque super instituendo et servando sub benignissima Suae Majestatis Serenissimae protectione rerum scholarium meliori ordine per Dominos utriusque status Benefactores promoto existente: ex quo ad omnium notitiam clarum esset non defuisse ab antiquo quam plurimos ingenuos scholae huic Patronos et Fautores, qui florentem ornare, labantem tueri, ac pro exigentia rerum et circumstantiarum veluti opes et fortunas ita salutaria etiam consilia, in medium conferre pium salutareque existimarunt. Experimento sunt ad haec tam leges et statuta scholaria, quin et interimales ac pro ratione temporum interventae Dominorum Benefactorum quam plurimae dispositiones, quae veluti illis temporum circumstantiis accomodatae sancte et illibate conservari deberent, ita in quantum modernis rerum circumstantiis vel non correspondérent vel vero effectu adhuc destituerentur ut accomodentur,

et debito effectui mancipentur justum omnino atque necessarium videretur.

Quantum itaque ad statuta Dominorum Benefactorum mense Novembri anni 1722 per circulationem subscripta attineret, iisdem in his etiam circumstantiis ad omnia confirmatis unice observandum censeri, quod esto quidem vicissitudinaria annuatim inter D. Professores Rectoratus mutatio puncto primo praescripta haberetur, quia tamen lex illa pro ratione afflicti ad tunc scholae status illius condita exstitisset, quo etiam de praesenti in meliorem ordinem jam reducto existente, accedente huc etiam eo, quod munere Rectoratus actu fungens Dr. Clar. Michael Szathmári pro perpetuo Rectore invitatus exstiterit, neque ullus metus praesumi possit, qui alterationem vicissitudinariam perpetuo ejusdem Rectoratui praeferendam svadeat, statum Rectoratus officio ejusdem Domini Clarissimi Michaelis Szathmári durante, ulterius etiam ad conformitatem priorum legum scholarium reducendum consultius esse judicatum est.

Quoad punctum quartum conservandae communis harmoniae interesse censeretur, siquilibet Dominorum Professorum certis facultatibus pertractandis intentus alter in alterius messem falcem suam non immitteret, ut itaque collisiones evitentur, incumbet Dominis Professoribus de facultatibus tractandis ad invicem convenire, ubi vero convenire non possent determinationi Dominorum Curatorum et Benefactorum omnino stare debeant.

In puncto septimo quamvis series Alumnorum beneficiatorum scholarium nonnisi ad numerum septuagenarium restricta haberetur accedente nihilominus Dominorum Curatorum et Benefactorum gratioso patrocinio modernisque temporum circumstantiis uberiorem spem futurae melioris subsistentiae pollicentibus eorundem beneficiatorum numerum ad centenarum adaugeri.

Quo vero ad statuta anno 1729 die 22. Junii hic in oppido S. Patak concinnata, etsi de reliquo per omnia confirmata, puncto tamen primo adnectendum esse censetur ne ullam etiam minoris momenti causam Senior cum suis citra scitum Rectoris Professoris revideat aut determinet, puncto vero quarto inserendum esse etiam saecularem curatorem, puncta autem octavum et nonum veluti ad factum oeconomiae spectantia eorsum releganda venire.

Quantum ad oeconomiam Collegii instituendam prouti ab antiquo, ita etiam de praesenti conveniens omnino, imo

indispensabiliter necessarium fore judicatum est, ut curandis rebus oeconomicis praecipue autem ruralibus saecularis quidam constans et illis assvefaciendus, nec ut antecedaneis temporibus per alterationem Seniorum annuatim mutabilis praeficiatur; quo etiam fine pro tractandis et administrandis rebus iis, quae ad oeconomicam sive proventuum perceptionem, sive eorundem erogationem et distractionem pertinerent auctoritate Seniorum adhuc usque observata ulterius in priori statu relicta, pro munere provisoratus administrando denominatus jam antea Egregius Johannes Kováts ulterius etiam confirmatur, ea tamen conditione, ut perceptione et erogatione proventuum scholarium qualiumcunque etiam in posterum penes Seniorem permanente, si quos utiles sumptus et expensas fieri debere dictus Provisor adverterit, insinuata apud Dominos ordinarium vel in casu urgentiori saltem vice-curatores talismodi necessitatis ratione, habitaque abinde commissione erga eandem sumptus a seniore expetat, quietantiam Literarum Commissionalium dorso inscribat, ac ab illis, quibus erogationes fecerit pro dandarum rationum facilitatione contraquietantiis suae securitati prospiciat, semetque dandis rationibus obnoxium sciendo, res suas ita moderabitur, ut eos etiam, quod rationes exigere intererit capacitare possit, ac debita modalitate consentare valeat. Reliqua autem, quae ad normam projectatas jam praevie oeconomias in effectum deducendi et proventus scholares ampliandi pertinerent, veluti nullis legibus circumscribi possent, ita prudentioribus et magis providis Dominorum Curatorum consiliis effectuanda relinqui.

Quo vero ad sallaria Dominorum Professorum licet in projecti oeconomici pro ratione status scholae hujus per Dominos Benefactores accommodati puncto decimoquarto singulis Dominis Professoribus singuli ducenti Rhenenses floreni et cubuli tritici viginti deputati haberentur; observata tamen antiquiori scholae hujus Dominorum Benefactorum benefundata pietate, qua publico providere volentes ad facilius consequenda magis idonea subjecta munificentiores esse voluerunt, ne de re literaria bene meritis hanc aetatem magis ingratam esse conquaeri valeatur habita reflexione etiam ad bene meritas Dominorum actu fungentium professorum personas, attentoque specialiter eo, quod Clarissimus Dominus Michael Szathmári e statu professoratus quieto, tranquillo et pacifico in statum scholae hujus turbulentum et confusum ex Transsylvania evocatus, zelo sopiendorum scholasticae juventutis dissensionum aestuans foeliciorem suam conditionem in hanc alterare retulerit, sallarium eorumdem, et quidem repetiti Domini Rectoris penes

florenos Rh. 300 = trecentos et cubulos tritici 30 = triginta. Collegae autem Domini Professoris penes florenos hungaricos 300 et cubulos tritici 20 relinqui.

Ad haec non sine gravi resensu intelligerent certoque informarentur Domini Curatores et Benefactores proventus ex grandita vinorum collatione in meliores usus destinatos in varias minusque necessarias partes per togatam juventutem distrahi, adeo, ut quamvis sat numerosae quantitatis vina annuatim collata majoribus etiam necessitatibus adimplendis sufficere debuissent, deberentque etiam de praesenti, tantum tamen abest, ut propositum hunc finem Domini Benefactores consecuti fuissent, quin potius facile praevidere esset, si haec alterius etiam ita permitterentur, pias has intentiones de facili debito effectu carituras Ut itaque omnes et singulae vinorum indebite introductae distractiones et modo hactenus observato largiore manu fiendae erogationes a modo in posterum praecaveantur, non erit consultum senioribus qualicunque alia occasione vina togatae juventuti per medias distribuere, quam ubi ad recipienda gratuito collata vina exmissi reduces fidelem super defuncto munere suo relationem fecerint; secus autem facere praesumentibus, veluti contra Dominorum Benefactorum determinationem interventis universae aliae, praecipue vero tempore dierum festorum exeuntibus et remanentibus interventae erogationes occasione dandarum rationum nullo modo acceptandae veniunt. Signatum Anno, Die, Locoque supra notatis per me Georgium Király de Szathmár m. p.

VI. Egy, 1742 után nemsokára tartott konvent végzéseinek fogalmazványa.

1-o. Dominus Abrahamus Vay retulit: Ex quo de proportione factum in Agentis nostri exolutionem ac instantiarum communium promotionem impensarum in omnibus fere Superintendentiis variae motae essent difficultates, imo fere querelae et praeterea partim ob non observatam, partim ob minus sedule practicatam intuitu per publicationem sexies in anno occasione administrationis Eucharistiae instituendam fiendae ac expost non semel ratihabitam congestionis charitativi subsidii in oppido B. Keresztur die 5-a 9bris 1735. (Ez évszám fölèje van írva ennek: 1742, a miből bizonyos, hogy úgy 1735-ben, mint 1742-ben tartottak konventet Bodrogkeresztúron, habár ez utóbbinak az idején az 1735 végén elhunyt Döry András udvarháza már katholikus kézben volt), primum deter-

minatam modalitatem magno tam respectu exolutionis Agentis, quam promotionis instantiarum prem... sumptuum necessariorum penuria, ex eo fine amici super illis discursus ad Clarissimos ac Reverendos Dominos Paulum Komáromi Venerabilis Tractus Jauriensis Confessioni Helveticae addictorum Seniorem, ac Stephanum Helmeczi Venerabilis Superintendentiae Confessioni Helveticae addictorum Cis Tybiscanae (igy!) Superintendentem se divertisse, ac pro utrisque difficultatibus superandis zelosam ac strenuam, punctualem et uniformem congestionis elemozinae loco ac tempore praefatis determinatae modalitatis observationem svasisse, deque iisdem etiam cum Spectabili ac Generoso Domino Stephano Kenessey contulisse, eosdemque praescriptam die et loco praefatis determinationem ubique in effectum deducendam sensisse, qua etiam ex ratione determinandum est tam in Trans Tybiscana, quam in Cis Tybiscana Superintendentiis eandem uniformitatem ubi nondum observarent quantocius ad exactam punctualitatem perducendam omnem laborem adhibendum esse, tanto magis cum variis in locis per plurimos graves utriusque tam Ecclesiastici quam Secularis status viros in praesentia etiam deputatorum Venerabilis Superintendentiae Trans Tybiscanae, iteratis vero vicibus per Venerabilem Superintendentiam Cis Tybiscanam, ultimatim vero in Venerabili Superintendentia Trans Tybiscana, ac solenni deputatione eo specialiter exmissa Venerabilis Superintendentiae Cis Tybiscanae in Libera Regiaque Civitate Debreczen anno 1737 die 13. Augusti conclusorum puncto 5-to cum summo omnium tam Eccles. quam Secul. praesentium consensu conclusum esset. Praeattactam Bodrogkereszturiensem intuitu congerendi elemozinaris subsidii determinatam publicationem sexies in anno occasione administrationis S. Eucharistiae recurrendam modalitatem punctualiter observari debere, tanto magis accedente jam etiam gravium Venerabilis Cis et Trans Danubianae Superintendentiae virorum consensu.

2-o. Circulatio Nobilium requirendorum per Curatores et Coadjutores secundum conclusum praeattactum annuatim instituatur.

3-o. Consultum judicaretur, si in Comitatu Pesthiensi D. Gedeon Raday pro Coadjutore constitueretur.

4-o. Dominus Franciscus Szunyoghi Dominum Stephanum fratrem suum juvare velit.

5-o. Loco Domini Georgii condam Komaromi D. Michael Dobozi pro Coadjutore constituendus.

6-o. Circulationum . . . . . in Comitatu Zemplenensi et Ungensi D. Lad. Szemere, in Szabolcsensi, Bihariensi et Beregiensi D. Franciscus Szunyoghi, in Abaujvariensi D. Steph. Mariassy, in Neogradiensi D. Franc. Darvas, in Borsodiensi, Gömöriensi, Tornensi Abr. Vay.

Sárospatak.

Közli: *Zoványi Jenő.*

PATHAI ISTVÁN, KANIZSAI PÁLFI JÁNOS, ALVINCZI PÉTER, CSATÁRI GYÖRGY, SAMARJAI JÁNOS, CSENE PÉTER ÉS PÉCSELYI KIRÁLY IMRE REFORM. PAPOK LEVELEI 1620—1636.[1]

1.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Gratiam, pacem, salutem animae et corporis, nec non felicissimum et fortunatissimum fatalis istius anni cursum tibi cum tuis omnibus dilecte fili ex animo praecor!

Literas tuas, dilecte fili, heri accepi, quas quidem legi, sed reconditum in eis animi tui sensum, ob sarcasticam stili tui altitudinem habeti meo ingenio, assequi non potui, Deo, qui secreta cordium scrutatur, investigandum, et iudicandum committo. Ego, mi fili, supra imbecillitatem meam volare nec volo, nec si maxime vellem, possum; meo me pede metior. Laudetur Deus, vivo mea sorte contentus, interim tamen plus video, quam loquor. Lentus sum visitator, non tamen sine ratione, mi fili, non nego. Nam temporis incommoditatem considero, imbecillitatem meam baiulo, importunitatem vito, causae meritum pondero. Tarde venio: festinanti enim nihil cito fit, et mihi sat cito, si sat bene. Veniam tamen, Deo iuvante. Nunc igitur tuo iussu, et necessitate, ecclesiae tam impensae meam praesentiam flagitantibus, ad 22. diem currentis Januarii ad vos transcurrendum statui, Deo favente et iuvante. D. vice comes per filium meum Samuelem unius equitis intertentionem tecum mihi iniuncxit, ratione possessionis. Tuum est accedere, atque cum D. vicecomite colloqui, atque modum tempus ratio-

[1] Ezen értékes levelek Pathai István levelezése czim alatt ismeretesek. Az 1620. évig levőket, szám szerint 84-et *Fabó András:* Codex Evangelicorum utriusque confessionis in Hungaria czimű okmánytárában közölte. Jelen közlemény tehát annak a folytatása, melynek olvasásánál a Magyar Nemzeti Múzem kézirattárában és a dunántúli reform. egyházkerület levéltárában levő gyűjteményeket használtam.

nemque percontari, ut cum ad te venero, communi studio, paribusque expensis imperatum militem expediamus. Tibi morbido condoleo mi fili, ex animo castae charitatis pleno, convalescenti gratulor sincera mente. Desolationem patrii soli, et miserabilem gentis nostrae cladem doleo, defleo, lugeo, cum omnibus piis, udis gemitibus, feliciora sperans. Vale charissime fili, bellissime et diutissime cum tuis. Faxit Deus vera fide ad se confugientium protector, ut te salvum incolumis salutare valeam. Amen. Adiiciendum adhuc censeo, si nivium insuperabilis copia, vel aliqua itineris incommoditas sese intentioni meae interim obiecerit, rogo ne me accuses. Nam ad impossibilia nemo cogitur, ut tute nosti. Datum Veszprém 17. Jan. 1621. Frater in Domino et amicus

Stephanus Pathai.

2.

Kanizsai Pálfi János Alvinczi Péterhez.

Tibi Reverende et Charissime D. Alvinczi, serve servatoris nostri eximie, gratia et pax a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo!

Auctoritatis tuae, clarissime domine Alvinczi, qua apud (quod paucissimis a Deo est indultum) serenissimum nostrum fulges, splendor, longe lateque diffusus facit, ut vel etiam ii, qui te nunquam viderunt, te devote suspiciant et venerentur, tuaque fulgenti auctoritate negotia sua coram serenissimo promoveri certatim expetiscant. Id quod vel ex auditoribus meis, oppidi Papensis civibus eliquescit, qui arduum habentes negotium, quod non nisi ex speciali suae maiestatis gratia felicem sortiri eventum poterit, expeditis ad suam maiestatem literis supplicibus audita celebritate auctoritatis tuae et nominis Reverendam Tuam Clarissimam per me, measque hasce literas, quas hi legati nostrates tuae Claritati exhibent, humiliter requisitam et oratam volunt, ut tua Reveren. Cl. arit illas ipsorum literas supplices, una cum eiusdem adiunctis, suae Maiestati offerre, negotiumqua ipsorum, quod ex ore legatorum intelliget, coram sua Maiestate benigne promovere dignetur, quo legati, gratiosa a sua Maiestate relatatione accepta, repedare valeant. Quod si tua, ut speramus effecerit Reverenda Claritas inevertibile candoris et benignitatis suae apud cives nostros monimentum eriget, perpetuaque eos gratitudine sibi obnoxias reddet. Quod ut Reverenda tua Claritas exequi non dedignet (ut cives nostri Papensis instantiam et

petitionem hanc meam apud Claritatem tuam Clarissimam pondere suo neutiquam caruisse laeti animadvertant) eandem per vinculum illud sacro sanctum, quo Christiani, maxime vero ministri orthódoxi, quantumvis longo a se invicem intervallo seiuncti, cum Christo et inter sese connectuntur, etiam atque etiam oro simulque eandem cum favorabili auctoritatis et ornamentorum accremento, in gloriam filii Dei, ecclesiaeque eius emolumentum, in annos felicissimos per . . . . sincere exopto. Papae 16. februarii. Anno Christi incarnati 1621. Clarissimam Tuam dignitatem, animi sinceri affectu suspiciens

Joannes Paulides Canisaeus
minister ecclesiae Papensis.

P. S. Si Clariss. D. Alvinci, novorum quibus tuam Claritatem abundare certo scio, aliquid nobiscum per legatos nostros in literis communicaveris, mihi rem, animi gratitudine refundendam praestiteris.

Kívül: Rarae eruditionis, rarioris vitae, rarissimae auctoritatis Viro, Domino Petro Alvinci, Serenissimi Principis et Domini, Domini Gabrielis, Dei gratia Electi Hungariae, Slavoniae, Dalmatiae, Croatiae etc. Regis, nec non Transylvaniae Principis, et Siculorum Comitis etc. Aulico Concionatori, Domino et Fratri in Christo, mihi debita observantia prosequendo Tyrnaviae.

3.

Alvinczi Péter Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Pacem utramque per Dominum Servatorem! Accepi et legi literas Vestras fraterno, ut debui, candore; auctoritatem mihi attributam agnoscere non possum, inter alios, siquid possum, exiguum est. Neque tamen vobis vitio verto. Sinceritas enim Vestra ex relatione aliorum, siquid possem, detrahere noluit, quod laudatae est humanitatis. De me vero, ex me humilitatem, volo, agnoscas, et in posterum tantam mihi tribuere ut praesumas. Quod intercessionem vestram attinet, suo apud nos non caruit pondere. Literas domini capitanei, cum libello supplici, Regiae Maiestati exhibui. Verum, cum publico Regnicolarum decreto, contributio haec extraordinaria sit imposita, relaxationem ad se pertinere negavit. Nihilominus tamen reiecit ad informationem generosi domini Joannis Szepsi. Negotium ulterius, quantum in me erit promovebo, et vos data occasione

scire faciam. His feliciter valere exoptans. Tyrnaviae 23. februarii Anno *De Vs In Ira fVrorIs sVI repLICat hostes Meos* (= 1621.?) Frater in Christo benevolus

Petrus P. Alvinci.

Kívül: Reverendo et Clarissimo Viro, Domino Joanni Canisaeo, pastori ecclesiae Dei apud Papenses fideli, etc. fratro in Christo mihi dilecto.

4.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Dilecte fili, salve plurimum! Literas tuas 8. Maii scriptas exhibuit mihi Stephanus Vitéz de Szentmiklós, 5. Junii, eodem die novus hospes domi meae novo salutavit eiulatu parentes. Multa sane haberem ad te scribenda, plura dicenda; sed iniuria temporis prohibeor. Unum est, quod nunc tantum scrndum duxi, propter refrenandam ministrorum insolentiam et audacem infringendorum Canonum temeritatem, synodum indicendum statui Veszpremium, ad 1. proxime imminentis mensis Julii. Convocatorias ad simegienses emisi; tuum est, tuos certificare et monere, si tempora non obstiterint nostro conatui. Vereor enim plurimum, ne alia negotia tractanda nobis interea obiiciantur. Te rogo maiorem in modum, ne emaneas, Deo res nostras gubernante. Adversus ventum tamen navigandum non censeo, nec consulo. Data occasione de rebus vestris, de statu praesidii et rumoribus (habetis enim, scio plurimos) ad me scribas. Bene diuque vale, fili charissime, cum tuis omnibus. Datum Veszprém. 10. Junii, Anno 1621. Amicus sine dolo

Stephanus Pathainus.

Kívül: Eximiae eruditionis laude ornatissimo Viro Domino Joan. P. Canisaeo, ecclesiae Papensis ministro.

5.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Iterum salve; fili charissime! Nuper ad te scripseram me ad 1. proxime sequenti mensi Julii diem. synodum particularem induxisse Veszpremii celebrandam. Rogo te, mi fili, ne tuam gratissimam et exoptatissimam praesentiam a nobis

desiderari patiare; habebimus duos, ni fallor, ordinandos etiam. Quae nova, Dominus Alvinczy ad me scribat, nunc propter temporis angustiam ea subiungere non vacat, intelliges ea a domino Nicolao Nyári, vel cum ad nos veneris, ex ipsius Alvinczy literis discere potes. Rex est in itinere, non contemnendam copiam secum trahens. Literas ad hoc nostrum praesidium a sua maiestate directas, hodie omnibus audientibus legimus, in quibus pro hactenus praestita fidelitate regias agit gratias, ad perseverendum dementer hortatur, et promittit, se propediem auxiliares copias missurum. Tu si cum tuis vivis, nihil audio gratius, et ut diutius vivas, ex animo precor. Aliquos sancios e nostrorum peditum coetu, non sine gemitu recepimus; speramus feliciora. Cum ad nos veneris pyxidem apud dominum Georgium Sandor pro reparatione depositam, tecum mihi adferas. Bene, diuque vale! Datum Veszprém 20. Junii. Anno 1621. Tuus sine dolo:

Stephanus Pathainus.

6.

Szenczi Csatári György mosoni reform. lelkész Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Salutem in Filio Dei precatur, ac sese commendat! Si Vir Reverende, cum tuis prospere Vales, est quod maxime laetemur. Noster status in hac rerum omnium perturbatione est in lubrico loco positus, siquidem post rerum mearum domesticarum iacturam, quam praeterita hyeme *per extraneos milites passus sum, iam nunc una cum omnibus verbi divini ministris in comitatu Mosoniensi degentibus, e sedibus nostris, per novum capitaneum eiicimur*, octo saltem dies ad emigrandum Caesareae Regiaeque Maiestatis nomine nobis praefixerat: illi iam elapsi sunt, nunc etiam minatur in dies. Nisi nobis prospexerimus, actum erit de nobis. Unde, si divinitus frenum illorum petulantiae non imponetur, quid de aliis quoque ecclesiis reformatis sit, facile quivis intelligere poterit. Verum meliora sunt speranda. Scimus enim, ibi incipit esse divinum auxilium, ubi deficit humanum. Nunc quoque undique nobis imminent pericula, ad quae subter fugienda, quo nobis sit reflectendum, ne oculatissimi quidem perspicere possunt. Si nobis Dominus Deus in vestra regione pellam aliquam, in qua pro tempore subsistere possemus, vestra opera demonstraret, eam obviis amplecteremur manibus. Sed cum pontibus quoque vestris, proh dolor pericula imminere audiamus, itineri

nos committere non audemus; de quibus tamen se praesenti hac occasione nos R. T. D. certiores reddere posset, esset nobis per gratum Reverendum dominum Szentgyörgyi, minister ecclesiae Ovariensis, una cum suo collega, Germanorum pastore, iam exulat, et cum sua familia, in pago Kemle vocato, degit. Dominus Samaraeus et ego adhuc domi latitat, consilio sano indigentes, vestrum expectamus. Ceterum Christiana nostra respublica, ob passim grassantes milites germanicos simul ac hungaros, misere vastata et desolata est; cives potiori ex parte dispersi; pauci quam supersunt, de diuturniori mansione diffidunt; ob eam etiam causam hos bonos viros ad egregium dominum capitaneum ablegarunt, ut negotium illorum aliqua ratione componeretur. Quia vero scimus Reverendam Tuam Dignitatem maximam apud dominum capitaneum, et alios praecipuos milites valere auctoritate, quaeso, ut afflictissimae nostrae reipublicae gratia apud illos intercedere, et asseeuratoriam impetrare non dedignetur: pro quo praestito officio mei auditores suam gratitudinem promittunt. Nova, quae hic geruntur literis committere non est tutum; ea ex tabellariis istis cognoscere licebit. Haec erant, quae nota tibi esse volui, ad extremum tuam Reverendam pietatem cum tua honestissima familia, et ecclesia Christi feliciter valere toto exopto pectore, precorque Deum optimum maximum: ut exauditis piorum precibus et suspiriis, patriam nostram afflictissimam pacatam reddat et ecclesiae ubique Halcyonia concedat tempora. Datum Mosonii 9. Julii, anno extremi temporis 1621. Reverendae Dominationis Vestrae addictissimus,

Georgius Csatári Szenczinus
minister ecclesiae afflictissimae
Mosoniensis.

Kívül: Reverendo ac Clarissimo Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, ministro verbi Dei apud Papenses dignissimo, nec non seniori certorum fratrum helveticae Confessionis vigilantissimo. Domino et amico suo honorando.

7.

Samarjai János Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Salutem in Jesu Christo Domino et Deo nostro! Reverende et Clarissime Vir, Domine multum honorande! Vestri milites strenui, dominus Josephus Pesti, et dominus Petrus Deső, oppidi nostri Halaszi iudicem, duorum item pagorum,

Kálnok nimirum et Fekete Erdő Judices et juratos cives minaciter cogunt ad certum tributum solvendum, et servitia praestanda, quorum utrumque in hoc statu nostro calamitosissimo equidem impossibile est, prout R. T. D. cognoscere potest ex literis ad praenotatos Viros, milites honoratissimos datis. Quamobrem R. T. D. ego quoque privatim amanter rogo, ut apud suos pro nobis serio intercedere non dedignetur, quod tributum illud solvendum differre velint in futurum tempus. Scitis, nos hic *germanis* vicinos esse, ideoque *non posse quidquam ita clandestine moliri, quin innotescat maximo malo nostro.* Ubi magis immunes erimus ab istis alienigenis, acerbe malignantibus et novercantibus, quidquid istis miserrimis impositum fuerit, praestabunt fideliter pro tenuitate virium suarum. Valeat R. T. D. feliciter una cum suis. Dabam Halászini Anno 1621. die 22. Julii. Vester in Domino Conservus.

Joannes Samaraeus.

Kívül: Reverendo ac Clarissimo Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, pastori ecclesiae Papensis primario, ac vicinorum ministrorum ecclesiae Dei seniori dignissimo, Domino multum mihi honorando

8.

Kanizsai Pálfi János Pécselyi Király Imréhez.

Tibi, Clarissime Domine Petzeli, frater in Domino mihi dilectissime, una cum tuis, pax, gratia et misericordia a Deo patre et domino Jesu Christo, servatore nostro!

Occasione nundinarum, mater tua huc ad nos profecta, hodie me visitavit et salutavit, cui de te sciscitanti, cum aliud nihil haberem, ea, quae ex auditore meo, domino Joanne Rednekio, de te accepi, retuli: te nempe Ujvarini exulare, liberos (iucundissima exilii tui tristis solamina, totiusque vitae delicias) fatali mortis iaculo percussos, in coeleste polytecnia promisisse, quos charissima vicissitudinis rerum tuarum socia, morbi acerbitate nimium exagitata pauxillum abfuit, quin maximo tuo luctu fuerit subsequuta. Aerumnoso hoc rei tuae familiaris statu intellecto, mater affectuosa a lacrymis et gemitu se se nulla continere ratione potuit; deflevit ergo vicem tuam materne, quod ita Dominus dolorem dolori tuo addidisset, oravitque me enixe, ut ego admonitione exemplari excitarem, ut tu ipsam de tuo et tuorum statu (quo ipsi hoc tempore nihil gratius, nihil optatius accidere posset) literarum adminiculo certiorem

reddere dignarer. Cui ut iusta petenti, salvo iure amicitiae nostrae deesse, ut non debui, ita nec potui. Quare mi domine Emerice, matrem tuam (praeterquam quod tuos, quos te in dies perpeti audit, manes perluget) belle valere, tuisque, vel si id fieri minus licet, tuarum literarum desiderio teneri, et quid de haereditate tua paterna, quam in promontoriis Peczeliensibus et Vaszeliensibus habes, statuas, num eam divendi, vel in usum tuum conservari velis, solicitam esse, tuis literis edoceri avere, certo scias. Et haec quidem de matre tua.

Iam vero quod meum, et meorum concernit statum, laudetur Deus, pro ratione temporis moderni, non quidem ex omni parte beatus, attamen tolebilis est. Ex castris nostris Cis Danubianis (quae eo tempore ad Gunzium posita erant, sequenti vero die Sopronium versus sunt mota) die lunae proxime praeterito hoc est 6. septembris redii. De rege nostro serenissimo, num iam Posonio sit potitus, quia nihil certi audire possumus, si tu certi aliquid ad nos scripseris, rem longe gratissimam praestiteris. Eximios Jesu Christi servos, dominum Petrum Czene, superintendentem, affinem meum perpetim observabilem (quem nunc adversa valetudine conflictari audio) dominum Jacobum, collegam tuum, tuam item, et ipsorum familiam honestissimam, vitae utriusque felicitatis apprecatione impertior, osculoque sancto saluto, quos ut salvos et incolumes brevi mihi intueri detur. Omnipotens faxit, qui regit astra, Deus. His te, dilectissime Emerice, una cum tuis, quos tibi tum Deus, tum quos natura ipsa coniunxit, commendo eius Dei providentiae, cuius virtute electi, per fidem custodimur ad salutem. Papae 8. die septembris, Nativitatis Beatae Mariae sacr... Anno 1651. Dignitatem tuam Reverendam animi sinceritate suspiciens

Joannes Paulides Canisaeus
minister ecclesiae Papensis.

Kívül: Reverendo et Clarissimo Viro, Domino Emerico R. Peczelio, ecclesiae Comarinae ministro, nunc bellicos ob tumultus exulanti etc. Domino et fratri in Christo mihi perperim observandissimo.

9.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Salutem et gratiam a Deo per Dominum precor ex animo! Literas tuas, dilecte fili, et D. Tolnaei accepi, legique non sine fraterna commiseratione; verum spes me fovet laetioris mes-

sis laborum eius. Dominus novit, vult et potest Petri ad mandatum iubentis magistri retia iacientis laboribus cumulatissime benedicere. Scripsi ad patronum ipsius, quanto cum fructu, tandem videbimus. Ego pro mea tenuitate paratus sum langventia orantis Mosis brachia suffulcire. Ego cum meis, laus Deo, tolerabili fruor valetudine. Redivivum imbecillitatis meae solatium, vitae tuae sociam charitatis osculo salutat, ut bene diuque vivatis, o meae senectutis solamina, precor. Datum Veszprém 1. novembris, Anno 1621. Tuus sine dolo

Stephanus Pathainus.

P. S. Si qua nova habes de clementissimo nostro Principe, de castris ad Günzium positis, rogo, ad me perscribas. Stephanum illum Győrvárium proselytum, occasione quaesita ad me, quam potes citissime, venire iubeas. Szentkirályszabadiensibus enim commendavi. Ego deinceps curam illius in me recipiam, si negligentius solverint. Vamosienses rustica illa procrastinationis lege ligati manent, donec necessitatis stimulo acti, ultro expetant. Iterum vale.

Kívül: Eximio Jesu Christi servo, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, ecclesiae Papensis ministrofidelissimo ac eiusdem districtus ecclesiarum seniori vigilantissimo etc.

10.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Felicem novi anni ingressum, finem felicissimum tibi, fili charissime, cum tuis omnibus precor ex animo! Accepi tuas literas, mihi duplici nomine gratas, tum quod tui reditus nunciae essent, tum quod alterius filii mei literas una exhiberent. Gratulor utrique vestrum (mea enim omnis voluptas in vobis sita est) et nihil vestra salute audio libentius. Utinam et colloquio perfrui liceret, forem beatior Quod familiam tuam, nescio quo consilio pestilenti hoc tempore a te relictam, feliciori in statu, uti scribis, quam ambo sperabamus. offendisti est quod Deo gratias agamus. Ego, Deo favente et clementer fovente ut fert ratio senectutis, vivo tolerabiliter; coniunx, unicum peregrinationis meae solatium, morbo hoc tempore grassante fuerat correpta, cuius tamen vitam clementissimus Deus mihi donavit. Socrus mea eiusdem pestilentiae telo icta, adhuc domi meae decumbit, verum criticis diebus superatis, in dies recuperandae valetudinis spem nobis praebet; duas

ancillas contagiosa pestis nobis praecipuit. Bendlinus meus heri, hora 9. submersus, in aquis suffocatus, decessit miser: reliqua domus, protectione divina salva est. Quia vero in hac nutante vita, nihil iucundius mutuo colloquio, et amica eorum, quorum cor unum, et anima una est, conversatione beatius nihil est, cum mihi per imbecillitatem non liceat, tu viribus vegetior, fideli tua industria defectum hunc suppleas, et effice, ut nos invicem coram salutemus. Optimus senex, dominus Joannes Brédi de Solt, ecclesiae kajáriensis fidelis minister, e numero et consortio mortalium. ipso die nativitatis Christi, exemptus est. De visitatione ecclesiarum, si una esse possemus, aliquid esset decernendum: nunquam magis necessario et magis idoneo tempore posset institui, quam hoc tempore. Unum hoc a te peto, ut perlecto hoc scripto, me quam citissime et studiosissime certiorem facias de tuo animo, an velis, et an possis ad nos descendere. Conservet te Deus salvum et incolumem diutissime, nobis, et ecclesiae suae, cum tuis deliciis et fideli auditorum coetu. Amen. Dominum Krakainum, dominum capitaneum, dominum Nicolaum Lengyel et reliquos de nobis fraterne sentientes, salutes nomine nostro; coniugis nomine gratissimam domum tuam. Datum Veszpremii. Die Epiphania Domini 1622. Amantissimus tui parens

Stephanus Pathainus.

Kívül: Reverendo ac summae eruditioni laude celebri viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, ecclesiae Papensis ministro etc.

11.

Szenczi Csene Péter felsődunamelléki ref. püspök Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Salutem et prosperitatem a Deo patre et domino nostro Jesu Christo precor tibi tuisque, affinis venerande, animitusque dilecte! Felinam pellem, prout in praesentia tua petieras, non a Dalmatis, qui licet habuerunt, non tamen elegantes, sed ab amico, huius loci milite, emi florenis hungaricis 4. et denariis 50. ita, ut polturas minores duas dederim ei pro novem hungaricis, sicuti hic aestimatur. Levioris emere poteram a Dalmatis, sed non ita bonas et tersas. Tu accipe et utere, sique occasio commoda tibi oblata fuerit, praetium scio remittes. De chirothecis nihil efficere potui: ille enim iuvenis, qui tales

conficiebat, solennitatibus nativitatis Domini elapsis, Vaczinum se contulit, alium invenire non possum. Ex abysso tartari, tartari, gens inhumanissima, crudelissimaque exiens, sunt hic in comitatu Trincienensi, magno nobilium et rusticorum damno et incommodo; quid cum illis agat, quove illos ducat princeps, ipse viderit, nos nescimus; metuendum aiunt ne plures subsecuturi sint. Reverendus dominus Daniel Nemesnépi, omnibus fere facultatibus a tartaris spoliatus, ingemiscit. Quotidie hic querulantes miseros homines audimus, quorum bona immanium diripiuntur. Deus, misericordiarum pater, misereatur regni nostri, et adiuvet corda principum virorum, ut tandem respirare possimus. Ego cum meis valeo, tu cures tuam quoque valetudinem, quam si audiero, erit mihi gratum. Dominus Jacobus rediit die Innocentium aegrotus, unde ab eodem die decumbit graviter. Spargebat quaedam de pace, sed adventus tartarorum et eorum hominum obrodam festinatio, nonnihil nos subdubitare fecit. Ast Deus, etiamsi omnium corda titubaverint, nobis ipse restituet rem. Nostrum est, precibus continuis Deum exorare, sit clemens erga populum suum Calcographus vester est apud nos, redire ad vos voluit, ego detinui hac spe, ut exspectaret adhuc aliquot dies, certe multum tristis et anxius hic vivit. interdum sublevamus eum consolatione providentiae divinae; ille acquiescit nostro consilio, et consolationem aequo acceptat animo. Si tibi vel collega essem, vel in vicinio manerem fors in illo negotio adiumento esse possem, cuius nuper vel a longe memineras, cum praesertim habeam auctores minime contemnendos de hac re. Ego cuiquam de ea re loquar, tu perge: ast si hos etiam auctores inspicere posses, non esset de nihilo, ut Onuphrium Panvinium, et Citavellam, quos habet dominus Darnai. Si tamen tantum nobis praebuerit Deus iter, ipse uberius tandem tecum ad os. Vale, mi affinis dilecte, Deus te ecclesiae tuae conservet diutius incolumem, benedicat laboribus tuis, tueatur te ad ecclesiae utilitatem. Amen. Scripsi Ersek-Ujvarini 5. die Januarii Anno Domini 1622. quem Deus tibi, ecclesiae tuae, et omnibus fidelibus prosperum et felicem reddat, oro. Saluta dominum nobilem Blasium Felső, Joannem Pesti, et reliquos etiam mihi notos. Saluto rectorem tuum officiose. Tuus totus

Petrus Czene Szencinus.

Kívül: Clarissimo Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, eximio Jesu Christi ministro in ecclesia Papensi Domino et affini mihi plurimum honorando.

12.

Szenczi Csene Péter Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

A Deo optimo maximo salutem, longaevitatem, prosperitatem tibi tuisque precor vir venerabilis! Voluissem utique, si per hunc nos de tuo statu edocuisses, Domine affinis venerande, sed fors non tibi constitit, huius ad nos adventus. Nos valemus omnes, Dei clementia; si tu, tuique valent, est mihi multum gratissimum, da operam, ut valeas feliciter. Hoc iam te scribere volo, est hic apud nos iuvenis ille doctus et pius, quondam scholae Tyrnaviensis rector, dominus Stephanus Saari, qui ad superiores Hungariae partes adscendere parebat, sed ego hactenus eum detinui spe aliqua; si tua schola rectore egeret, hunt tuto tibi commendarem, non ideo si rectorem haberet, quod illum supplantare vellem, sed ne diutius, si vacaret nunc schola tua rectore carens, dissiparetur. Tuum erit hac de re serio cogitare et nos tandem certiorem reddere. Nos iam summum Ferdinandi imperatoris capitaneum habemus priorem Petrum Kohary, qui me loco parentis colit, promittitque in dies officia sua. Ego vero dubius, quid agam, locum mutare vellem, non quod aliquid in hac mutatione timerem, sed quia nostri milites ad tantam paucitatem redacti sunt, ut mihi solvendo non sint; et certe iam debent mihi multum: videbo, quid faciam. Ego, occasione oblata, iterum te per literas de conatu meo edocebo. Non possum tacere quod a te inaudiveram extra portam nostram, bonum fore si quis de vitis Pontificum aliquod nativo sermone ex auctoribus scriberet: fac tu mi affinis Venerande. Ego tentavi aliquid his diebus e Platina, Sabellico, Tilio, Mario, Zarabella, Roberto Barus, Theodorico Niem, et aliis, et quia Platina aliquot Papas monstra et prodigia nominat, illos collegi, et quidquid de illis inveni, descripsi, placuit hic meus labor domino Emerico, cui scriptum illud et monstravi et perlegi. Genebrandus ille Jesuita, quinquaginta Pontifices invicem succedentes dicit non per ostium, sed per posticum ingressos, qui vixerunt centum et quinquaginta annorum curriculo; horum etiam vitas describere curabo, si per otium licebit, praesertim si Tyrnavia Onuphrium Panvinium et Citavillam accepero. Si ita placuerit, ego tandem tecum communicabo. Habeo etiam librum Pontificium de XXIV. schismatibus Pontificum. Ego te, tuosque labores commendo Deo, precorque, ut te servet diutissime incolumem, Tuaeque familiae benedicat cumulatissime. Vale

in Christo. 25. februarii 1622. Ujvarini scripsit. Is, qui te colit et observat

Petrus Czene Szencinus.

Kívül: Reverendo et Clarissimo Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, ministro Jesu Christi in ecclesia Papensi eximio, et fratrum seniori fideli Domino affini plurimum honorando.

13.

Pécselyi Király Imre Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Salutem et pacem in utriusque boni reparatore Christo Domino precor! Laudetur nomen Domini Dei nostri, qui ex Bellonae faucibus, ut Samson, ex ipso leone dilacerato, pacis optatae favum eduxit, nobisque tot aerumnarum insultu delumbatis paterne porrexit. Utinam aurora ista tendat et extendatur in diem candidissimum, et constantissimum! Spes bona tamdiu, quamdiu mundanorum ambitio fatigata, et veluti semi sepulta, somnium edormiat suum. Deus omnipotentissimus Monarcha compescat turbines istos. Porro status rerum nostrarum ita se habet: Reverendus dominus Jacobus Ágh Magyarinus compater meus honorabilis, una cum sua familia, et ego cum meis domesticis, versamur adhuc in ipso praesidio, donec aderit commodior occasio redeundi ad nostros, quorum pauci adhuc sua domicilia repetere potuere. Multi hic, et quidem ex praecipuis commorari coguntur, partim quia domus eorum in ruinis et cineribus iacent dirutae; partim vero, quia nec eos, qui redibant, capere potest angariata domorum angustia. De valetudine quid dicam, aut scribam, ea non satis integra est, in domino Jacobo, qui parum abfuit, quin emigraverit est contubernio viventium, nunc iam meliuscule se habet. Ego, cum mea coniuge valemus mediocriter. Deo gratias. Domini commissarii peractis hoc in loco negotiis suis, Cassoviam versus descenderunt, expedituri et illic suos labores. De statu, maxime de valetudine vestra, literis tuis, Vir eximie, condoce fieri cuperemus. Fac igitur, ut voti compotes, occasione prima, evadamus. Scripseramus nuper ad te, mi Clarissime et Charissime domine Canisaee! literas, quibus respondere praetermisisti: forsan literae non sunt perlatae, vel vero curarum illuvies obstitit scribere conanti. Rogo te, virorum optime, et amicorum iucundissime domine Joannes, ut pro nostra necessitudine, qua coniunctos esse nos confido de honoranda matre

mea certioratus, me certum reddere non graveris. Nescio non queo in cardine volvatur affectae viduae conditio, nescio, num vivat, et quomodo in tanta rerum difficultate et penuria se se sustentet: nihil ad me literarum nihil nuntii transmittit. Dolori mihi per se satis afflicto est, quod tam procul a nobis misera vivere cogatur. Si Deus vitam et valetudinem conservaverit, et statum regni tot bellis attriti magis magisque tranquillaverit, transitum ad vestras partes adornaro satagam. De Clarissimo et Reverendissimo Domino Pathay nihil audire possimus, ipsum uti patrem honorandum, ex me salutatum volo, et rogo, ut si quidem consilii et solatii, suppeditare possit, per occupationes ipsi meae matri, sua reverenda paternitas, in id incumbere non dedignetur: Ego filiali promptitudine gratiam istam redhostire laborabo. Reverendum dominum Isacum monendum habeo, ut tanti sui silentii finem faciat, ac tandem et ad nos aliquid scribere non dedignetur, nec gravetur. Dominum Joannem Redneki saluto, et peto, ne succenseat, quod aliquid pecuniolae debeam ipsi; noverit nos exhaustos et attenuatos esse tot tribulationibus, quibus iam diu cincti vivimus luctuosissime. Ceterum, si humanissimus et dominus vir, Stephanus Váczi, valedixit scholae gubernaculo, commendamus iuvenem eruditione et virtute praestantissimum dominum Stephanum Saary, qui nunc apud nos hic commoratur. Fac igitur, vir optime, ut iste surrogetur et promoveatur. Relationem exspectabimus, plura scribere non vacat. Vale feliciter, o amicitiae nostrae decus immortale una cum tuis dilectissimis. Raptim ex Ujvár. 25. februarii, anno Domini 1622. Reverentiae Tuae Charitati vera, mera, sincera charitate sinceriter addictissimus

Emericus Regius Peczeli,
pastor ecclesiae Comaromiensis.

P. S. Saluto collegam tuum Reverendum dominum Petrum, et Dominum Váczi, ceterosque nostri studiosos, officiosissime.

Kívül: Admodum Reverendo Clarissimo et Eruditissimo Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, pastori ecclesiae Papensis vigilantissimo, nec non eiusdem districtus ministrorum inspectori fidelissimo etc. Domino conservo et amico plurimum honorando et perpetuo colendissimo.

14.

A dunántúli egyházkerület közzsinata, a felsődunamelléki egyházkerülettől a közelébb elhunyt Miskolczi Péter pápai lelkész helyébe lelkészt kér.[1]

Venerande Domine amice et frater nobis in Christo dilectissime! Omnium sacro sancti charismatum servo Christi difficiles inter ministerii sacro sancti agonas summe necessariorum in te incrementum animitus praecamur, charitatisque nostrae christianae debita officia candide deferimus!

Quod celebris ista ecclesia Papensis a duobus ministris hactenus fuerit regi solita: Tuae pietati id liquidissimum esse non dubitamus. Alterum eorum, videlicet Reverendum Dominum Petrum Miskolczium, bonae reminiscentiae virum, multos post labores non sine fructu exantlatos, princeps pastorum hac ex lacrymarum valle continuorum e laborum medio, 20. die Januarii, praesentis anni placide evocatum in coelestem patriam transtulit. Ex cuius a nobis abitu et obitu regiminis praenominatae ecclesiae onus praegrande et praegrave, alterius, qui adhuc Dei benignitate inter nos superest, unius et solius in humeros est devolutum. Cui ipsum portando esse imparem, optimates dictae ecclesiae animadvertentes, proposuerunt secum animis, demortuo illi substituendo de coadiutore se prima quaque occasione diligenter prospicere. Consiliis ergo aliorum persvasi, Dominationem Tuam Venerandam hac sua in necessitate legatis suis honestis honorifice requirendam pastoremque ex eiusdem inspectione petendum et conducendum esse, unanimiter censuerunt. Quod ipsorum propositum et felicius sortiretur exodium, priusquam illud executioni demandare inciperent, nos generali in synodo, hic Papae in nomine Domini una constitutos petierunt officiosissime, ut nos quoque id ipsum literis nostris ad charitatem tuam venerandam inspecie scriptis amanter promovere studeremus. Quam eorum petitionem nos iustissimam, gloriaeque Christi Domini inservientem esse perspicientes, operam nostram huic negotio non interponere, ut non debuimus, ita nec potuimus. Quare tuam, serve Christi eximie, charitatem venerandam, tenore praesentium observanter oramus, ut habito huiusce celebris

[1] A Nemzeti Múzeumi példányban így van kezdve ez a levél: Synodalis, ad venerandum dominum Joannem Samaraeum, ut ex sua inspectione, Papensi ecclesiae ministrum dare velit. A kerületi levéltárunkban levő példány margójára ez van írva: Epistola ad Dominum Samaraeum.

ecclesiae modernae necessitatis speciali respectu, petitioni eiusdem per legatos praesentium exhibitores tibi proponendae, benigne annuere, eosque cum relatione plausibili ad suos redire facere non dedignere. Facturus dubio procul rem ipsi cum primis servatori Christo gratam, et gloriosam, eiusdemque huic ecclesiae saluberrimam, nobis autem totique nostro presbyterio omnibus charitatis christianae officiis, in similibus, pro virili reddendam, redhostiendam et recompensandam. Plura ex legatis ipsis viva voce, quibus te pro candore et humanitate tua incredibili, fidem adhibiturum, plane nihil diffidimus. His dilectissime nobis in Domino frater, Deus pacis et dilectionis sit tecum, et dirigat cor tuum in charitate, et patientia Christi, tuisque laboribus sanctis in regimine ecclesiarum, tuae fidei concreditarum in dies exantlandis benedicat quam clementissime et cumulatissime, Datum Papae in Generali nostra synodo, 25. die Junii, Anno Messiae exhibiti 1625. Venerandae Tuae Dominationis

Amici et Fratres in Christo devinctissimi:

Episcopus, Seniores conseniores, atque adeo Tota universitas ministrorum helveticae confessionis in synodo generali Papensi congregatorum.

15.

Kanizsai Pálfi János Pathai Istvánhoz.[1]

Tibi, Venerabili Dominus Superintendens, Pater in Christo observandissime, una cum tuis, exordium, medium et exodum huiusce novi anni felix, felicius, quam felicissimum precor! Placuit mihi, Pater eximie, ut in novi huiusce anni vestibulo, loco strenarum quasi, hasce generosi domini Emerici Rajki literas ad tua subsellia demisse transmitterem. Literae ipsae, quas his meis involvi, cuius sint argumenti legendo advertes. Bonus vir ille, qui eas scripsit, quod zelo gloriae Christi promovendae ferveat, ex oratione, indubia

[1] Úgy a Magyar Nemzeti Múzeumi, mint a dunántúli egyházk. levéltárában levő példányon ezen czímjegyzés olvasható: Literae Celeberrimi ac Doctissimi Domini Joannis Paulidis Canisaei ad Venerabilem Dominum Pathainum episcopum, de ecclesia Nemet-Ujvariensis statu, cum post Vener. Dom. Emerici Beythe mortem ministro vacare coepisset.

mentis indice, satis eliquescit. Quod tarditatem nostram in procurandis ecclesiarum profectibus miratur merito profecto. Quod autem totum accusationis suae robur et nervum videtur *contra me dirigere, illud sane facit merito.* Videtur ipse mi aliquid arrogare, idque bono dubio procul zelo, quod ego (etiamsi non, ut dicitur, ultra crepidam) sine censoria lividorum quorumdam virgula, si vel maxime vellem, mihi ipsi arrogare neutiquam possem. Illico enim mihi oggereretur (ut oggestum est etiam) me pingvis de more olei humidae aquae superrimatare (fölyül lebeg mint az olaj a vizen). Membrorum capiti subglutinatorum unum ego sum. Quale et quantum sum Deus optime novit, ego certe non novi; illud unicum apostolo de me ipso novi et scio, quod gratia Dei sum, id quod sum, ideoque ipso invocato eniterer quam lubentissime ne gratia eius in me fiam inanis. Cum ergo membrum sim, capite quiescente, vel eo abnuente, aut saltem non annuente, quomodo me movere queam, aut debeam, ego sufficienter transpicere nequeo. Et siquidem homines pro gratiae Christi mensura mihi donata, quidam in me quoque habent sua lumina defixa, ut ex literis Rajkianis elucet, nihilominus Nemet Ujvarianae ecclesiae status cura mihi (bene quidem in communi) inspecie, nec divinitus, nec humanitus demandata est; si ingratitudine hominum inque evangelii veritatem contemtu id demerente, corruet, corruat; si deficiet, deficiat, idquod tamen inenarrabili meo sine cordolio fieri nunquam poterit. Ego limites officii mei probe, laudetur Deus, Novi. Tractus iste Papensis meae fidei est concreditus; hunc, quantum per Dei gratiam, potero, dirigere conabor et curabo. Antea quidem, fretus tua in me paterna benevolentia et humanitate, nec non etiam ductus (certe) zelo gloriae Christi alas inspectionis meae, auditoribus ad me confugientibus, solebam, (fascibus tuis salvis, eorumque sine praeiudicio) etiam ad trans Rabanos quosdam extendere, non sine ipsorum commodo; quo exquisitam et gratam me operam in vinea Christi navare putabam: verum id mihi vitio potius, quam virtuti fuit datum, mihique, me de more olei, aquae super innatare, calumniose et virulenter oggestum fuit. Unde ego quoque zeli mei habenas coactus sum contrahere, et retrahere. En itaque statum istum ecclesiae (quae a multis annis aliarum, sub superintendentia nostra existentium quasi mater, episcopatusque residentia extitit) indiscrimine versantem, tibi, ut superintendenti, adaperio, elucifico. Literis ipsis nostram negligentiam accusantibus, Domini Generosi Rajkii in speciem ad te transmissis. Diceris (hanc functionem divinitus sortitus) superintendens duplici iure et respectu.

Primum quidem, ut superomnes, tum ministros, tum ecclesias, iurisdictioni tuae subiectas, intendas id est vigiles. Secundo, ut intendas, id est vigiles supra, quem scilicet omnes alii ministri tibi subiecti vigilant; hoc est plus debeas vigilare, quam singillatim omnes nos tibi addicti, plus curras, plus soliciteris, quantumvis senex, et ut veteranus Christi miles exercitusque, ductor, cui iuventutem, eidem effectum etiam senium dedices, post labores exantlatos haud ingloriae placidissimam in Domino quietem quieturus. Haec ego tibi, non quasi ignoranti occino, verum ex officio, cum Dominus meam quoque tenuitatem et indignitatem tibi a latere constitutam esse voluit.

Adversarii certe nostri non quiescunt. Silentio nostro in cuius religionis nostrae et ecclesiarum abutuntur. Superintendens ipsorum (ut ex literis Rajkianis patet) non vocatus, ut fallat, suaque lolia disseminet, accurrit; nos vero silemus quasi inori elinques: non accurrimus, ac si cruribus divaricatis, monstrose claudi essemus! Dices: Quin accurris tu? sine te, sane nunquam: tuum est praevet meum, si iubear sequi. Item prae itaque, iussus sequar haud invitus. Si iubeas me, pater optime, ad te venire occasione possibili (nam ad impossibile nemo cogitur) veniam quam libentissime. Tibi in Domino, ut superintendenti meo, parebo. Si iubeas me Ujvarinum legatione tua venire, abs te credentionali instructus, venire, morosa cervice, non detractabo. De literis istis Rajkianis, consilium tuum quod sit, audiam quam lubentissime. Ego sane cuperem et quidem apprime, conventum seniorum, et quidem omnium, primo quoque tempore celebrari, ut coniunctis votis et suffragiis, de tanto negotio solidi aliquid decerneretur. Longioribus nunc logis, multis occupationibus occupatissimus, ad tuam paternitatem scribere supersedeo. Pastorum principem ardens invoco, ut tibi vires et valetudinem benigne indulgeat, qua deinceps quoque in eius gloriam muneri tuo satisfacere queas. Deus ipse, cuius virtus per infirmitatem solet perfici, per continuas imbecillis senectutis tuae infirmitates, virtutem suam, cum magno regni satanae dispendio, filii vero sui compendio perficiat, teque ante oculorum nostrorum obtutus, honore honoro, viridis de more smaragdi, virentem, diutissime conservet, et quidem cum svavibus senectutis tuae solatiis, divinitus tibi gratiose indultis, coniuge scilicet, et filiola dilectissimis, quas familiola mea, hoc est coniunx, partui vicinissima, dubio eventu valetudinaria, et filiolus, osculo sancto salutant, et vitae utriusque felicitatis apprecatione impertiuntur. Papae, 13 die Januarii Anno 1626. Venerabilis Tuae Dominationis filiali obsequio colens

Joannes Paulides Canisaeus.

N. B. Hoc anno, communi voto Clarissimus et Doctissimus Dominus Joannes Paulides Canisaeus, Német-Ujvarinum collocatus, deseruit ecclesiam Papensem, obtiniut ecclesiam et senioratum Német-Ujváriensem; cui successit in ecclesia Papensi Clarissimus Dominus Stephanus Pathainus, superintendens; eius autem successor Venerabilis Dominus Emericus Gál, in ecclesia Veszpremiensi.

16.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Pathainus suo Joanni Canisaeo Salutem! Si vales, charissime, tibi ex animo gratulor. Vivo et ego, laudetur Deus, ut solet valetudo, senectutis lance metiri. Quia divina dispositione nos, quorum vota coniuncta esse debent, corpore disiuncti sumus, ita ut charitatis (qua sola Christi fideles coniunctos esse decet) officium coram exerceri nequeat, debemus beneficio et ministerio literarum, defectum desiderii animorum supplere; interea autem, ne diu praesentiae quoque solamine destituamur, conveniendum esse duxi Papae, idque solis senioribus, quorum maxime interest, ut consultemus de statu et defectibus ecclesiarum, de loco et tempore generalis synodi. Conveniemus ergo, Deo favente et iuvante, ad 18. currentis februarii. Hanc ob rem te quoque charissime, monitum et rogatum volo, ne ad constitutum diem adesse graveris. Scripsi ad dominum Petrum Briccium et dominum Szilágyium quoque, de hac eadem re, quos ut et tu moneas, tibique adiunctos tecum nobis visendos praebeas, rogo. Reliqua praesenti. Vale diutissime et felicissime cum tuis. Datum Papae 5. februarii 1627. Frater in Domino et amicus ἀδολος

Stephanus Pathainus.

P. S. Rectorem scholae Vestrae, et ipsum Bantso, si tecum adduxeris, rem mihi gratam, ipsis utilem te facturam esse scias. Iterum vale.

Kívül: Eximiae eruditionis laude Celebri Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, Német-Ujváriensis ecclesiae ministro fidelissimo, Districtusque eiusdem seniori Vigilantissimo etc. Fratri suo in Christo et Symmistae honorandissimo.

17.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Gratiam et pacem precor a Domino, per Dominum, in Domino! Tibi Charissime fausto itinere prudenter continuato, feliciter redeunti, gratulor ex animo. Egregius dominus Joannes Taba[1] reddidit mihi, literas tuas, quas legi non sine soliciti de te animi recreatione. Ad 18. februarii convocaveram domini seniores in oppidum Papansem, eo plane consilio, eaque intentione, ut de die et loco futurae synodi consultaremus. Id ipsum cognosces etiam ex literis ad te datis, ubi praeter desideratam tuam praesentiam, nihil nobis defuit. Nihilominus conclusum est, synodum indicendam esse ad 4. vel 5. diem mensis maii Körmendinum, annuentia Dominicae Magnificae accedente, cuius impetrationem domino Szilágyio et domino Briccio commiseramus. Verum etiam hoc fideli tua diligentia, citius et commodius consequemur. Itaque da operam, ut nobis hanc loci libertatem, et conveniendi commoditatem a sua Magnificentia impetres, qua impetrata, me quam primum certiorem facias. Ubi tandem certior a te redditus fuero, convocatorias ad vos transmittendas conscribam. De solutione stipendiariorum, nutantis spei solatio luctamur vivere. Spe vidi vos, vivimus ut possumus, ut tu cum tuis vivas valeasque feliciter, precor ex animo. Datum Papae 23. februarii, 1627. Tuus sine dolo

Stephanus Pathainus.

Kívül: Eximiae eruditionis laude Celebri Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, Német-Ujváriensis ecclesiae ministro fidelissimo, Districtusque eiusdem seniori Vigilantissimo etc. Fratri suo in Christo et Symmistae honorandissimo.

18.

Pathai István Szilágyi István espereshez.

Pathainus Stephano Szilágyio salutem et gratiam in Domino!

Literas tuas, charissime fili, reddidit mihi dominus Georgius N. rector scholae biiensis Tuae valetudini, domusque tuae integritati gratulor. Valeo et ego, excepta coniugis persona,

[1] Révkomáromi rektor volt.

quae a 5. martii decumbit sat graviter, Deo sint gratiae vivit sub protectione Dei ipsius. Vestra consultatio cum domino Joanne Paulide habita de annuentia dominae Magnificae acquirenda et impetranda (de qua nec ipse dubito) de ecclesiarum necessaria visitatione, uno hoc ipsum per necessarium iudico et consulo, antequam generaliter confluamus. Laudo et consilium et studium vestrum de köveskutiensi ecclesia, et domini Sabaraei ad Eörienses transmissione, eumque arbitror longe convenientiorem regendae illius ecclesiae. Dominus Basilius ad Dozmatienses aptissime transiebit, si non vicinitatis iniuria fuerit prohibitus. Reliqua Deo favente, et conatus nostros promovente promovente, in synodo complanabimus. Unum adhuc est, quod eos scire et facere vellem Nimirum quacunque ratione fieri potest, germanicarum ecclesiarum ministri erunt visitandi praesertim dominus Volfgangus Rohoncziensis, rogandusque ne se suosque, a nostro coetu aliqua ratione avelli patiatur. Quam vellem, si de eorum mente certior fieri possem. Orate, vigilate, et laborate domini benedicti. Unus ex fratribus Trans Danubianis, fuit mecum Benedictus Pathonay, quem ubi morbo, quo nunc pressus decumbit, solutus fuerit, in Mező-Lakiensem ecclesiam, cui iam commendatus est collocabimus. Portiorem praesentium adiuncto tecum domino Petro Bricio, commendate dominis Radocziensibus ea conditione, ut ordinationis ipsius curam ecclesia in se recipiat. Reliquum est, ut te petam, si quos ex vestris ad nos ituros praemiseris, ne sine tuis literis, tuae tuorumque salutis et status ecclesiarum vestris vigiliis subiectarum, nuntiis ad nos venire sinas, hoc pacto nihil tibi derogatum, mihi vero gratum iri scias velim. Vale, mi fili, et felicissime et diutissime. Amen. Datum Papae, 10. martii 1627. Tuus sine dolo

Stephanus Pathainus.

Kívül: Eximiae eruditionis laude Ornatissimo viro, Domino Stephano Szilágyi, fidelissimo ecclesiae Vépiensis ministro, et ecclesiarum circumiacentium seniori vigilantissimo, Domino Fratri in Christo, filii loco observanter colendo.

19.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Pathainus, charissimo suo Paulidi Canisaeo Salutem in Domino!

Literas tuas 14. april. datas dominus Joannes Pesty, utrique nostrum officiosae compaternitatis nexu devinctus, cui exhibendas commiseras, reddidit, quibus visis lectisque obstupui, steteruntque comae, nec adhuc satis mirari possum, qui factum sit, ex binis meis literis neutrae tibi sint redditae. Vide quaeso quantum damni inferat perfida portitorum inhumanitas; laudo tuam diligentiam. Nisi enim me monuisses, certificassesque novis tuis literis, plane nihil ad te scribendum hac de re decreveram amplius, tua scripta innixus. Dixeras enim, si intra spatium festorum paschalium literas a me non acciperes, te loco quinti diei, duodecimum maii scripturum, ac ita vulgaturum convocatorias. Nunc ergo nihil haesitans, deleto quinto, duodecimum maii notato diem; certificabisque tuae inspectioni subiectos ecclesiarum ministros dirigendos ad germanos. Convocatoriis Mandatum Patronae adiungito, sine quo metuendum est, ne frustremur. Confido, te hoc facile ab ea impetraturum, operante et cooperante Deo. Basilius Maráczi, ut audio portum pulsat pede Kiskomariensem, quo fructu, suo tempore videbimus. Dominus Sabaraeus, ad synodum, maneat in suo loco, providebit Dominus cuius auxilio implorato, cum una fuerimus constituti, consultabimus. Magistri seditionum sunt adhuc in taediosa exspectatione. Verba, quibus petis, ut tuae causae promovendae insistam, arguunt tuam conscientiam coeco vulnere urgeri, pureque subteracta, neo et inveterato pungi, miseret me tui, sanet te dominus; liber ab hoc morbo (laudetur Deus, qui videt omnia vindex) nunc sum, errasse volo, Nos valemus, benedicente Domino. Filiolus domini Czeglédi morbillis opertus iacet; filiola mea langvide iacet, et vivit, tu cum tuis vale felicissime et diutissime. Amen. Datum Papae, 21. aprilis, Anno 1627. Tuus sine dolo,

Stephanus Pathainus.

Kívül: Reverendo eximiaeque eruditionis laude celebri viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, Német-Ujvariensis ecclesiae fideli ministro, ac Districtus eiusdem seniori vigilantissimo, fratri suo in Domino, amica mente colendo.

20.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Salutem et gratiam in Domino, a Domino per Dominum precatur, suaque servitia, servitia officiosa promptitudine defert! Commodam ad te scribendi occasionem mihi etiam obtulit novi et expectati hospitii domini Francisci Domjany tuam faciem videre, salutareque cupientis, profectio; de statu ipsius, et domini Saary, ad te scribendum pluribus non arbitror. Exacte enim omnia ipsius, perspicax tua prudentia cognoscet evidentius. Apparet, charissime Domine frater, te apud suam Magnificentiam, fideliter tibi de venditione domus meae commissam obiisse legationem. Scribit enim ad me arbitror tuo rogatu adductam esse cuius scripti paria en ad te mitto. Ego rescripsi M. ut pro domo Zalonakiensi et Rohonczensi, quam ego emeram propriis meis sumtibus, mitteret thalleros centum, iussique tibi ad me perferendos exhiberi. Rogo te vehementer, quaesita occasione, ipsam adhuc monere pergas, rogesque, ne nostram hanc in sua Magnificentia sitam spem frustrari sinat, non parvam suae benevolentiae celebrationem a meis posteris auditura. Nos, laus Deo, valemus tolerabiliter, ut tu cum tuis valeas felicissime, et diutissime, precor ex animo. Vitae tuae delicias meo nomine salutatum volo. Datum Papae, 17. augusti 1628. Frater in Domino et amicus sine dolo

Stephanus Pathainus.

Kívül: Reverendo et eximiae eruditionis laude celebri Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, fideli ecclesiae Németh-Ujváriensis ministro, ac circumiacentium ecclesiarum seniori vigilantissimo, Domino et fratri in Christo, amanter colendo.

21.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Pathainus suo Canisaeo salutem et gratiam! Audio, te cum tuis bella frui valetudine, ideoque tibi ex animo gratulor: vivo et ego, gratia Dei, ut solet senectus moveri. Nuper dominus Jacobus K. celeri manu ad me a Domjano scripsit, quod illius scriptum ad te transmittendum sum arbitratus, ex his cautior factus, vigilantius poteris ecclesiae consulere, et ingruenti malo obviam procedere, Deo duce. Jam ad manus

domini Palatini integer liber est delatus, praesente domino Sárkány exhibitus. Mathias ille librarius proditoris iure avaritia correptus, prodidit sine dubio. (Scotodolus Diaphanes) Minas adhuc spirat (propter has minas profectus est Belényesinum). suspicatur de me, investigat per omnes occasiones, spes autem mea in Domino, qui meum refugium est. Rogo te charissime, ne sis immemor mei coram Magnifica domina, et siquid extorqueri poteris, sedulo ad me deferri cures; interim arrepta occasione, scripto me doceas. an adhuc sperandum mihi sit vel plane silendum. Diu feliciterque valeas cum tuis omnibus. Oremus pro invicem. Datum Papae 23, octobris, Anno 1628. Tuus sine dolo

Stephanus Pathainus.

Kívül: Reverendo et eximiae eruditionis laude celebri Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, fideli ecclesiae Németh-Ujváriensis ministro, ac circumiacentium ecclesiarum seniori vigilantissimo, Domino et fratri in Christo, amanter colendo.

22.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.[1]

Salve charissime! Nos quidem, ut solet senectutis conditio indulgere, laudetur Deus, valemus, et vivimus, ut possumus. Valent et qui mecum sunt: ut et tu, cum tuis vivas felicissime, precor ex animo. Nuper Kis-Komaromium descenderam, sed dominum Sárkányium domi non offendi: profectus fuerat ad dominum palatinum; de reditu sua non parvam spem nobis fuerat, atque ideo absolutis reliquis meis negociis quadriduum consumsi adventum ipsius expectando, redii tanden, ipso insalutato. Arbitrabar ipsum de indignatione illa minaci palatinali, nostris auribus infusa, aliquid hausisse ex familiari colloquio. Tu, si quid habes, rogo me edoceas: mirum si aliquid hactenus tuis quoque auribus non innotuisset. De domus

[1] Ezen levél keltezésénél tévedés történt. Ha úgy veszszük, a mint van: „Postridie Galli, Anno 1629“ = 1629 október 16; annak a levél után következő jegyzet s azon történeti tény ellene mond, hogy ekkor már Pathai belényesi pap, Kanizsai dunántúli püspök volt. Tehát ezen esetben az esztendő számot (1629) *1628*-ra kell kiigazitanunk *úgy a levél keltezésénél, valamint a jegyzetben,* mivel 1628 november havában ment el Pathai Belényesbe.

T. E.

nostrae precio an aliquid tua fideli industria effeceris, de eo quoque doceri volo. Ego spero, tu labora, Deus operetur. Siquid praeterea habueris, quod nostris auribus dignum putaveris, quaesita occasione ad me scribas, rogo. Vive cum tuis omnibus diutissime et felicissime Amen. Datum Papae Postridie Galli Anno 1629. Tuus sine dolo

Stephanus Pathainus
superintendens.

Kívül: Eximiae eruditionis laude ornatissimo Viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, ecclesiae Német-Ujváriensis ministro fidelissimo, et districtus eiusdem ecclesiarum seniori vigilantissimo etc. Domino fratri in Christo odservanter colendo.

N. B. Hoc anno evasit Belenyesinum Clarissimus Doctissimus Dominus Stephanus Pathai superintendens, ut successit in episcopatu Celebris et Venerabilis Dominus, Dominus Joannes Paulides Canisaeus, anno eodem 1629.

23.

Kanizsai Pálfi János püspök Gál Imre veszprémi lelkész és alespereshez.

Tibi venerande domine Emerice, tuisque omnibus, pacem ab ipso Domino pacis sempiternam, in omni loco praecor, officiaque charitatis debita, fide fida, polliceor et defero! Modestia tua quam tutissimam animi armaturam Basilius Magnus esse testatur, qua et in te ipso reapse, et tuis in literis verbis emphaticis sat facunde te ipsum extenuas, meaque dilectione, quae est in Christo atque adeo etiam tui solicitudine indignum ducis et dicis, facit, ut te longe amem impensius, quam si altos duceres spiritus, tibique multum tribuere viderere. Qui sibi ipsi displicet, is et Christo Domino, et aliis piis in Christo perplacet. Qui seipsum coram Christo accusat, eum Christi benignitas excusat, qui se condemnat, gratiose eum iustificat. Arbor quo sterilior eo ramis coelum versus erectior, quo autem feracior eo vergit in terram declivius et pronius. Humilitas est, mellifluo Bernhardo teste, virtutum omnium turris et propugnaculum, qua nisi custodiatur, peribit omne, quicquid a nobis agitur. Tua tuorumque de valetudine, quantum tibi gratuler, facilius est tibi animo cogitare, quam mihi, homini occupatissimo, praesenti in epistola ad vivum exprimere. Ocelli mei caligationi pedetentim advicinantes, nullo collyrio magis levantur,

quam talium virorum de republica christiana optime meritorum, qualis tu es, saepiculo conspectu, nec non etiam frequenti literarum bellae valetudinis denuntiatricum perlectione, et relectione. Laudo te, quod domus Domini non mysticae tantum, verum etiam materialis aedificationi iugique, eaque indefessa solicitudine inhaereas, et insudes. Perge viriliter, ut occoepisti, et Christum peculiarem electorum sospitatorem reciproca vicissitudine tibi in coelis aeternam domum aedificare, nihil est, quod dubites. Pater misericordiarum Deus sanctis tuis laboribus exalto cumulatissime benedicat, idque paterne faxit, ut auditorii vestri aedificationem, per te laudabiliter promotam, ego aliquando coram oculis hisce meis in tueri, votivaque et gratulatoria possim concione sacrare et cohonestare. His-te una cum tuis, quos devote saluto, in ecclesiarum Christi rem et ornamentum feliciter pervivere sincere exopto.

Joannes Paulides Canisaeus.[1]

24.

Kanizsai Pálfi János dunántúli püspök Gál Imre veszprémi alespereshez.

Contra tott perniciosa scandala, quae satanas, gloriae Christi et salutis piorum hostis infensissimus, identidem edere non cessat, fidei robur insuperabile conscientiaeque integritatem inviolabilem omnibus germanis Christi Domini servis atque adeo etiam tibi charissime et clarissime Domine Emerice Gál divinitus conferri, animitus precor, debitaque officia candide defero.

Tristis ministri infelicis casus (quem mihi charissime domine Emerice, ex venerandi domini senioris nutu, literarum tuarum adminiculo intimasti) me quoque officio id exigente, tristem impendioque sollicitum effecit. Tristem quidem quod satanas (si crimen minister intentatum perpetravit) tam infandi et nefandi scandali (aut si futilis tantum et vana est delato rum accusatio) tam foedae calumniae fuligine albicantes domus Dei parietes hostiliter incrustavit. Solicitum vero, quomodo

[1] Mind a két forrásunkban így van ez a levél megjelölve: „Epistola Venerandi Domini episcopi Joannis Paulidis Canisaei ad Venerandum Dominum Emericum Gál (pro) seniorem scripta, cum auditorium veszpremiense aedificaretur".

tanta tamque enormis foeditas, abradi, decancellari, candidoque salubris remedii coemento prudenter obduci debeat, aut possit. Die, quo priores tuae huc Gizingam allatae fuerunt; ego in tractum Muraköziensum ad Turniscensis ecclesiae visitationem iter susceperam; ex eo factum, ut domi offendi non poturim. Illinc integra exacta septimana reversus, rescribere quidem habebam in votis; cui literas ad te perferendas sine cunctatione, traderem, habebam plane neminem. Nunc autem generoso domino Stephano Komornik ad te redeunte, commodam rescribendi occasionem nactus, ea abuti non debui, ita nec potui. Utinam ego causae huius (quae veritatis perduellibus splenem movet, salivamque proritat) canonicae discussioni, praesens vacare possem, ut etiam ipsis, imo et quibusvis aliis, innotesceret, me eam tanti fecisse, ut pro ea nec sumptibus, nec corpusculi imbecillitati aliquid pepercerim. Hoc quidem exequendi voluntas mihi minime deesset, si modo facultas non deesset. Me sine a proposito ad vos proficiscendi, nec molestiae itineris, nec locorum deterret intercapedo, modo adminiculis necessariis non destituerer. Volarem, natura denegavit, vaderem rhedatus, ingrata temporis incommoditas idquoque denegat. Equos coemerem mihi, aleremque libentissime. Verum in eo me infelicem comperio, quod aurigam invenire, et conducere nequeam. Causae istius discussio (quae vobis sagaci industria ponderandum, deque eo libere me a vobis monendum censeo et permitto) vel requirit meam praesentiam necesse, vel saltem per vos, vicem et personam meam sustinentes, poterit haud incommode complanari. Si prius, ego ante festum B. Michaelis (si vel vener. D. Szilágyi se mihi adiungendo, currum suum et equos non commodaverit, vel nobilis et amplissimus dominus Georgius Sándor (Alexandri) qui ad festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis se ad me venturum promisit, me hinc curru suo Papam non devexerit) me ad vos venire posse, neutiquam confido. Venire tamen ad 10. diem novembris eniterer, si fratris nostri egestas et miserabilis conditio tam longae morae capax et patiens esse possit. Si vero posterius, cum quid facto opus sit quisve processus observare debeat, fuse in literis ad venerandum dominum Tolnaeum seniorem scriptis intimaverim; in et de hac Causa, haec Decreti Gratiani loca abste requiri, diligenterque notari volo Comperientur enim ad eius discussionem non parum lucis et momenti adferre.

Loca ista sunt. Causa II. Quaestio IV. in prooemiis glossa: Hodie sunt arbitrariae expurgationes. Item. Expurgatio fiet publice coram omnibus, siquis est publice infamatus. Ibidem Causa: presbyter enim sub 1. Tit. sacerdos, si a populo fuerit accu-

satus, iuramento innocentiam suam affirmet. Ibidem Causa: Si legitime etiam sub tit. de purgatione clericorum si convinci non potuerint. Ibidem in eadem causa II. Quaestio IV. C. quoties, et C. omnibus vobis. Ibidem C. presbyter si a plebe etiam eiusdem Canonis, etiam in glossa, quaedam huic causae congruentia invenies. Ibidem: C. si mala fama de presbytero exiverit. Item: Contra eos, qui calumniam inferunt sacerdotibus, require et lege. Causa III. Quaestio I. C. Deus ergo etiam in tit. excommunicentur qui opprobrium et calumniam inferunt sacerdotibus. Ibidem: Causa III. Quaestio V. C. Nullus servus, in tit. Ibid. Quaest. VI. C. Siquis etiam in tit. Item Causa II. Quaest. VII. C. Accusatio quoque eorum, etiam in tit. Item Causa III. Quaestio V. C. Omnes, qui adversus presbyterium. Et sequ. 9. C. Nulli episcoporum ab accusatione etiam. Etsi etiam Decretum Gratiani inconvenientiarum est quasi cento et colluvies quaedam, tamen sicut, si quis in coeno pretiosam gemmam inveniat, non ob hoc, quod loco tam in spurio invenit, relinquit, ita quae in eo commode dicta inveniuntur, non reiicienda, sed prudenter in usum nostrum convertenda sunt et transferenda. De Papkesziensibus autem quid animi habeam, censeamve forte quaeris? Ne ipsos apud me in oblivione positos esse arbitrere. Judicium meum de ipsis sic habe; si eos calumnia erga ministrum usos, vel potius abusos fuisse, canonicam per eius purgationem compertum evaserit: in exemplum aliorum, ipsos ob tam insignem erga ministrum ingratitudinem, usque ad solennem seriae poenitentiae declarationem, ministerio privandos esse censeo, ut in posterum ministrum, si quem ipsis dari contingat, in pretio habere, suo malo addiscant. Novorum scriptione ut te recreem, nihil est, quod a me expectes; si quae sunt, clam me sunt. Praesentium exhibitor fors aliquid eorum poterit tibi narrare et referre. Praesentis temporis periodum infaustam pluviis fere indesinentibus, mira aquarum ingluvie horrendis tonitribus fulguribus et fulminibus id est fulminum eiaculationibus ad mortalium consternationem, usque obnoxiam esse, scio, tibi tam probe liquere, ut perscribi neutiquam debeat. Undignaque nihil nisi portentosa ob ingratitudinem erga evangelium, irae Dei signa apparere cernuntur, ex quibus quid aliud quam ingens poenae propediem ingruentis catachysmus exspectari potest. Nostrum est, Deum assidue precibus solicitare, ut haec omnia in ecclesiae suae, coram filiorum seculi huius abiectissimae, conservationem convertat quam sapientissime. Mea familia, laudetur nostrae confessionis apostolus et pontifex, dominus Christus, tolerabili hocce tempore utitur valetudinis aura teque una cum taediorum tuorum

recreamentis svavissimis, osculo sancto salutat. Auditorum tuorum ante ambulonibus, domino Francisco et domino Joanni Palothai, domino Oroszio, domino Szente et aliis zelo gloriae Christi ferventibus, salutem ex me plurimam dicito. His te charissime, domine Emerice, affinis mihi dilectissime, una cum tuis, speciali Dei hominis Christi protectioni devote recommendo, qui te in nominis sui gloriam, ecclesiae emolumentum, incolumem conservet quam diutissime. Datum Gizingae, in ipso Apostoli excoriali festo, Anno 1629. Tuus in Domino, frater et conservus, nec non etiam affinis

Joannes Paulides Canisaeus.

Kívül: Reverendo et Clarissimo Viro, Domino Emerico Gál, celebris ecclesiae Veszpremiensis ministro fidelissimo, vicinarumque proseniori vigilantissimo etc. Fratri in Christo et affini mihi sincere dilectissimo.

25.

Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.

Clarissime Vir, Fili in Domino dilecte salve plurimum!

Si vivis prospere, gratulor ex animo, et precor, ut vivas adhuc diutius et felicius. Vivo et ego, vivunt et mei, quos noveras, cum essem vobiscum; vivimus, inquam omnes, sine querela, laudetur protector meus omnipotens, unico senectutis onere in dies premor. Septuagesimum enim vitae et sextum annum, proxime imminentis mensis august. 5. clausurus, si Deus volet: ubi autem et quomodo vivam, grammatophori exore exacte edoceri potes. Scripseram anno proxime praeterito Charissime in Domino filii, rogaveramque non sine fiducia fidelitatis et diligentiae, ut Dominos auditores olim nostros dominos Papenses, moneres, cogeresque auctoritate tua, ad biennalis apud eos fideliter ac plenarie exacti servitii mei compensationem; nec dubito, quin fideliter et diligenter perfunctus sis hoc officii munere. Audivi et tempore solutionis exactam, et tibi esse commissam pecuniam. Scio, tibi ob oculos versari et memorem esse, quam studiose et diligenter ego tuis rebus consuluerim, meo ipsius salario in sequentem annum dilato, ut tibi satis fieret. Nunc igitur certa hac ad te scribendi occasione oblata, te vicissim charissime requirendum, et cum fiducia monendum duxi. Rogo, siquid tua fidelitas obtinere potuit, siquid, inquam, auditorum gratitudo largita est. Gramma-

taphoro huic, Gregorio Ujhelyi, tibi aeque ac mihi noto, ad me perferendum tradas, una cum pretio domus meae Szalonakiensis. Domina enim Magnifica et scripto, quam apud me habeo, et te internuntio, promiserat 80. thalleros se daturam. Quid quid dederit, tollito, et dicto Gregorio tradito: omnis iniquitatis et iniuriarum ultori Deo, siquid acciderit adversi iudicandum relinquo. Feceris mihi gratissimum, si omnem pecuniam in aureos commutaveris, quo tutius et commodius ad me perferre possit. Audivi nuper, filium meum charissimum Jeremiam, Viennae distractum esse. Oh perpetuis lacrymis deplorandam sortis humanae conditionem! Quaeso me de ipsius statu, ipsiusque domo, siquid nosti doceas. Audivi etiam de mensali quadam altercatione, quae vobiscum adversariis Ubiquitariis intercesserat; audivi victoriam vobis adscriptam, de qua gratulor, cum gratiarum actione, et precor, ut Deus omnipotens suo spiritu sancto spiritum induat, confirmet et zelum propugnandae veritatis in vobis augeat, hostes gloriae suae fortiter reprimat et confundat. Amen.

De ademptione templi Sancti Michaelis audio litem fuisse motam, quod obtinuerint adversarii, eo quod patroni ipsorum nostros superaverint numero. Doce me, utrum de Raba Szent Mihály vel de Petersdorffensi hoc concertatio facta sit. Audivi etiam, dominum palatinum utrique partium de religionis negotio silentium, sub poena capitalis sententiae, impositum esse: haec omnia Dei arbitrio et consilio fieri, certum est. Vos interim vigilate et orate. Nostrae quoque ecclesiae, telis tentationum, per archiepiscopum petuntur; sed laudetur Deus, non laeduntur, excitantur magis ad fortiter resistendum. De his satis; plura ex dicto grammotophoro cognosces. Unum adhuc peto, de statu ecclesiarum vestrarum edoceas me. De D. Czegledi, quem ego opinionem mortem βασκανίας mea discessu solatum iri, audivi morti vicinisse fuisse, de ipsiusquoque statu, an vivat, vel mortuus sit? me doceas. Cum una fueritis in synodo, si me amas, saluta fratres omnes ecclesiae ministros. Oremus pro invicem. Vale felicissime, vive diutissime, milita fortiter! Datum Belénesii 16. maii 1631. Memor amansque tui

Stephanus Pathaynus.

26.

Kanizsai Pálfi János Pathai Istvánhoz.

Venerande senex! et Pater mihi observandissime una cum tuis, in salutis piorum auctore Christo, plurimum salve et ave!

A quo tu naviculae Christi tractus istius Cis Danubiani, spirituali in stagno habitae, primarius, post archinauclerum Christum, remex (quem ille, ut et tibi ipsi, et tuis attenderes, socios viriliter remos impellere, subinde adhortarere, et in remigando remissiores excitares, animares, celeusten naviculae suae praefecerat) insolentis cuiusdam procellae contra te impetum saltem prae subolfaciens, nobis, tuis fratribus et sociis insciis, inconsultis, insalutatis, et navicula ipsa in medio turbine, et statione tua, minus convenienter, derelictis, nostro consortio totaliter et finaliter excessisti, emigrasti: binas abste, Pater Venerande priores quidem 28. die mensis maii superioris anni; posteriores autem 19. die Junii praesentis per reverendum dominum Georgium Ujhelyium, accepi literas. Priores quod concernit, ad eas me ne novembri quidem respondisse, ultro fateor: verum oblivione, aut aliquo ingratitudinis vitio non respondisse, secura conscientiae assecuratione animatus, solenniter diffiteor. Causae inter caeteras ponderosae et graves, mihi rescribere volenti, obicem posuere istae duae. Prima, bellici isti tumultus, inter vos et partium nostrarum homines, furenter exerciti, et habiti; quorum sub decursu, mihi hinc ad te aliquid scribere, noxae et piaculo attributum fuisset. Secunda fuit, fama tuae ex vivorum contubernio emigrationis. Te namque coelestis militiae, cingulum iam solvisse, inque beatorum civium politeuma transcriptum esse, pro certo apud nos, et indubitato, ferebatur et habebatur; quam quidem famam vanam fuisse, literae tuae posteriores, earumque grammatophorus, me liquido condoce fecerunt. Tibi quidem, Venerande Pater! tum tuam, tuorumque ob vitam et incolumitatem, tum etiam prosperum rerum tuarum successum, impense ex animo gratulor, et Dei paternam, eamque singularem in te providentiam et amorem, non quidem rimor, sed miror, qui sub sera hac aetatis tuae vespera, te e mediis huius ce tractus fluctibus ereptum, in eum locum et statum gratiose promovit, ut de te merito illud dicere queamus: Nisi periisses, periisses! Mihi ipsi vero multis nominibus doleo. Ut enim de eo taceam, quod tuus a nobis discessus, vel abscessus, fratrum tuorum nulli plus curarum, difficultatis, et molestiarum pro-

creavit, quam mihi infelicis (nisi enim tu solum vertisses, non mihi tot tristes crevissent vertice cani) ut inquam, de eo taceam, quot ab eo tempore adversitatum telis expositus fuerim, enumerando par haud essem; lacrymas quas profuderim, vix urna aliqua capere potuisset!

Ab eo tempore deflevi, et etiam hodie defleo mortem immaturam charissimae et fidelissimae meae coniugis, quae anno 1629. die 10. decembris, fatali mortis iaculo, fragilis vitae statione deturbata, triste sui post se apud me desiderium reliquit; deflevi me novum, et priori dulcore haud correspondens iniisse coniugium. Tua namque vestigia (utrum satis fausto omine, posthac eliquescet planius) aemulatus ex Comaromiensis ecclesiae viduis Gregorii Thaly, nobilium iudicis filiam, in vitae sociam mihi ascivi. Deflevi apostasiam iuvenis mei Patroni, qui ante annum, multorum exemplo motus, papisticae sese religioni addixit. Deflevi mutationem Papensem, supremo in capitaneatu factam, unde fit, ut ego reductionem in hanc ecclesiam, in dies magis et magis desperare videar. Ipse enim, qui nunc rerum hic potitur, quantum in se est, omnem iam mihi spem huc aliquando redeundi tyrannice fertur praescidisse. In causa ecclesiae Sanctae Michaelis, non Pétersdorffensis, sed ad Arabum fluvium positae, quam factiosa ubiquitariorum manus, iudicibus haud aequis, nobis iniuriose eripuit, aliquoties mihi ad subsellia palatinalia recurrendum, quoties cum supremo comitatus Castriferrei comite, in nos non satis candide affecto, usque ad suspiria et lacrymas contendendum et litigandum fuit. Sunt namque istarum partium ecclesiae fervidiori sub aestu hoc tempore positae, quam te superintendente extiterant. Illustrissimus Palatinus nobis silentium, de quo te audvisse scribis, non alia forma imposuit, quam qua tum imposuerat, cum in causa ecclesiae Vépiensis, ipsius celsitudinem una in Kis-Marton, requisiveramus; tunc enim, ut probe meminisse potes, tibi superintendenti severe demandavit, ut inspectionis tuae ministris diligenter iniungeres, ut in concionibus ad populum instituendis, a blasphemando (sic ipsi orthodoxorum ex ipsa etiam scriptura contra Papae primatum, aut missae sacrificium loquendi parrhisiam vocant) lingvas cohibeant, ne religionem eam mordicantes, cuius Caesarea maiestas cultrix est et fautrix, periculosam eiusdem offensam incurrant. Idem mandatum, iisdem verbis, cum superiori aestate in acidulis Tarczensibus, in causa ecclesiae S. Michaelis ego, et ubiquitarius superintendens, Bartholomaeus, personaliter coram ipso stantes, invicem contenderemus, redintegravit, renovavit. Status meus, in ecclesia Ginzingensi, admodum tenuis, officioque commode

obeundo vix usque quaque satisfaciens; duratio vero in eadem, incerta. Metuo enim, ne patroni defectio mutationem in religione secum trahat et introducat. Vocationem quidem in aulicum concionatorem a magnifico domino Michaele Szécsy, in synodo generali quam in festo ascensionis domini elapso körmendini cum meis celebravi, honestam accepi, sed eam (ecclesiae Ginzingensis tam discriminoso tempore imigrando, eamque periculo exponendo) amplecti et sequi nec debeo, nec possum; verum ad utriusque aleam fortunae paratus, expectabo, quid serus vesper secum adferat et advehat. Vive at tu felix, cuius fortuna peracta est, atque extra cui sunt vincula lutumque pedes. In insula Muraköziana, sicut ubiquitarii unam, nempe Légradiensem, ita et iam nos unam ecclesiam, puta Turniscensem, hactenus possedimus; sed eam, pastore eius, reverendo Andrea Hidegkuti demortuo, mea ipsi patrona patrocinante, ipsumque eo promovente, pastor ubiquitarius occupavit, et sic tota illa insula papistis cessit et ubiquitariis. Inveniuntur tamen adhuc inter auditores, qui unionis fidei vinculum, quo antea nobiscum coaluerant, nondum abruperunt, verum sub tyrannidis iugo identidem suspirant.

Incomparabilis vir, zelosusque religionis nostrae assector, generosus dominus Emericus Nádasdy (qui mediante coniugio, omnia generosi Joannis Deli in Muraszombat, bona consecutus praepingvem in statum sublimatus fuerat) mense februario superioris anni, fragilitatis humanae exuvias deposuit, bustumque subivit acerbum.

Venerandus senex, dilectusque noster compater, Joannes Szentgyörgyi, una cum coniuge sua matrona lectissima, in ecclesia körmendiensi vivit adhuc vitam satis vegetam: veteris consvetudinis svaviter tecum transactae nunquam non immemor. Reverendus[1] dominus Franciscus Domiani, quem te adhuc nobis praesidente ecclesia Papensis una cum domino Stéphano Saaryo, in academias Germaniae promoverat, illincque reducem, presbyterium nostrum venerabile, primum scholae körmendiensi rectorem, deinde ecclesiae S. Laurentianae pastorem praefecerat, vixdum anno sacro in ministerio expleto, anno praeterito, circa festum D. Martini diem supremum suum clausit. Venerandus Stephanus Szilágyi, senior Vépiensis, est quidem etiam num in ecclesia, verum non in parochiali antiqua (ea enim prout nosti una cum templo, per patroni pontificii tyrannidem ei est adempta) sed in noviter in rationem ipsius et ministerii, aedificata quadam domo habitat, qui ea est imbutus et indutus intentione, ut Deo iuvante, hac ipsa aestate, rerum suarum quarundam necessario exsequendarum gratia, in partes Hunga-

riae inferiores, ad magnificos Perenios sese conferat. Qui ubi suae illius intentionis telam pertexere exorsus fuerit, tanto tui visendi flagrat desiderio ut sperem ipsum se temperare non posse, quin recta ad te contendat, tuosque canos desiderabiles filiali obsequio et reverentia salutet.

Venerandus etiam dominus Petrus Briccius senior, in pago quodam triviali Sabariae vicino, Narai vocato, vitam viduam inopiae et infirmitatum insultui quandoque expositam, vivit. De filiorum tuorum piissimo Jeremia Pathay, praeter tristia ipsius fata, quid scribam, certi nihil habeo. Sanus ille praeterita hyeme, domo sua, Domini sui mandato coactus, Viennam ascenderat, cumque ibidem moraretur, morte improvisa est miser interemptus, cuiusnam generis morbi violentia fuerit suffocatus, nullus est, qui pro certo referre sciat. Quidam ipsum Viennae cum Papistis quidusdam de religione contentionem habuisse, ex eoque tabida acconiti exicialis virulentia inescatum, eque medio sublatum, opinantur et suspicantur. Illud in ipso miserabile exstitit spectaculum, deplorandumque humanae miseriae exemplum, quod Vienna corpus eius exanime, rustico eoque vili in curru, arrido foeno obtectum, tam rigido et saevo hyemis in algore, ut totum in glacies quasi obriguerit, et congelaverit, domum ad suos deductum et reportatum fuisse feratur; cuius infelix familia, quae maritum suum sanum ante aliquot dies dimiserat, quod tam miserando in schemate, praeter opinionem reportaretur, tam tristi spectaculo consternata, deliquiumque animi passa, qualiter sese gesserit, faciliu smens cuiusque cogitaverit, quam lingva aut penna, quantumvis velociter currens, expresserit. Sic Deus ille tuis commiscet tristia laetis. A puero, qui te pavit ad usque senem. Sagittae quidem sunt istae, et sane satis atroces et truces, verum ex dulcibus Dei patris manibus excussae et emissae, qui filium, quem diligit, castigat, suosque ideo corripit, ne cum hoc mundo nequam condemnentur, et pereant. Reverendus Nicolaus Kötél, quo in ministeriali stadio nemo nostrum plures annos cucurrit, in ecclesia Csöglyeiensi iam bono cum Deo, cursum suum feliciter consummavit, exque luctuoso huius vitae exilio, in coelestem patriam reductus et receptus est.

Celebris ecclesia Papensis, laudetur Deus, sub iugo palmae, de more virentis, pene vernaliter viret. Civitati ipsi, duplici iure, capitaneatus nempe supremi, et domini terrestris, magnificus dominus Ladislaus Csákius, romanae catholicae religioni addictus, praesidet, inque arce, suo a latere, Jesuitam cognomine Kecskeméthium, alitque, fovetque, qui tamen eius ecclesiae membrorum nullum adhuc, quod ego scirem astutia sua, a simplicitate ea,

quae est in Christo, abstrahere, inque errorum suorum avia abducere potuit. Primarium in ecclesia pastorem, vicinarumque seniorem agit adhuc venerabilis dominus Paulus Czeglédi, tuus cum in ea dem floreres, collega. Utitur collega Dominus Czeglédi domino reverendo Stephano Saaryo. Scholam vero ipsam non sine laude moderatur clarissimus Stephanus Mosoni, quorum illum et hunc probe defacie novisti. Ex coetu auditorum, morte sublati sunt generosus dominus Georgius Thúry, nobilis dominus Georgius Szecsei Annonae Caesareae magister. Egregius dominus Joannes Nagy Vajvoda, providus Petrus Kolozsvári barbitonsor. Item circumspectus dominus Paulus Gyöke; ceteri, quos discedens hic reliquisti, agunt adhuc cum superstitibus. Agit etiam generosus dominus Balthasar Lengyel de Thoti, nisi quod capitaneatu et civitate satis invitus cessit, et excessit. Magnifica mea patrona frequentior est hic Papae, quam Gizingae, vel alibi. Veszpremiensem iam quod concernit ecclesiam, ea Halcyonnii et malatia utitur, fruitur post nubila, quibus ante biennium propter templi aedificationem furrentibus adversariis erat, offuscatum, nunc lympidis Phoebi radiis irradiatur et serenatur. Minister eius, zelo gloriae Christi fervens, vir, dominus Emericus Gal, prosenior, eam magno omnium eius ecclesiae membrorum applausu, nec minori cum fructu moderatur.

Duplicem pecuniam per fideles huius Gregorii manus, a me tibi mitti postulas, Szalonakiensis nempe domus pretium et biennale ab exercitu Papensi solvendum salarium. Domus Szalonakiensis pretium, quod concernit, meam post frequentem instantiam anno 1629. 30. die Junii, egregius dominus Joannes Farkas, arcis Nemet-Ujvariensis provisor, Gizingam illud ad me attulit, non quidem 80. thalleros, sed duobus minus 80. hoc est 78 flor. in antiquis lentiscatis, ut vocant grossis. Quam quidem pecuniam quod ego ad te mittere non possum, placide quaeso animo causas exaudire, easque ad iustitiae aequilibrium appendere dignare. Memento te, Pater, pecuniam elemosynalem, in rationem et promotionem domini Stephani Mosoni (qui te discedente, Francofurti ad Oderam versabatur) collectam fl. 35, tecum abstulisse, id quod tuo Chyrographo coram presbyterio nostro Vener. dom. Czeglédi comprobavit. Memento, te, sigillum coetus publicum, 12 ad minus flor, communiter collectis, ut ii, qui tu in superintendentem cum inaugurareris, adfuerunt, nobisque publice retulerunt, Viennae comparatum, tecum assumsisse. Memento Joanni Váradino 32. circiter flor. Kiskomarini ab ipso mutuo acceptis, obligatum hinc discessisse. Memento, te egregio ac nobili domino Georgio Alexandro literato Papensi fl. 6. debitorem exstitisse Memento porro, quod tu pater filios, pastor

gregem, remex et celeustes naviculam; superintendens, fratres, quam tua persona indigne et minus convenienter, varios inter fiuctus iactatos, deserueris, quod quoties recogitas, non opinamur conscientiam tuam ita occaluisse, quin tibi cordolium causetur acerbum. Tantum hoc est, mi Pater! (ignosce, quaeso, mihi austero quidem, sed non praepostero zelo, ex fratrum meorum parte, et hypothesi tecum agenti) quod nos, stationemque tuam decem et sex annos, Diis hominibusque applaudentibus, obtentam, et defensam, tam longe sub alterius Principis ditionem clancularie discedendo (ita sentiunt hic de te homines) ita inglorie deserueris, ut nihil eorum, quod hic reliquisti, nullius unquam aut ecclesiastici, aut politici fori iudicio, rehabere et reobtinere posses. Imo, si presbyterium nostrum Venerabile suae charitatis Christianae, et tuae senectutis emeritae rationem non habuisset, apud synedrion illud, in quod te recepisti, officii tui, pusillanimiter deserti, ministerio literarum te reum peragere potuisset. Verum tibi christianae condoluit, pepercit, imo etiam hodie parcit et tuam memoriam observanter colit, nomen tuum pabet in pretio, hoc tuum factum raro alias auditum charitatis pallio obtegit, tibique de felici sparta, divinitus assignata, impense gratulatur. His ergo, sine affectu turbulento, probe pensitatis, in hanc presbyterii nostri de tua illa pecunia dispensationem, quod nimirum ex ea 35. flor. pro illis abste abductis, in rationem et promotionem Domini Stephani Mosonii exemit, quod pro sigillo publico 12 fl. consumsit, quod Domino Georgio Literato debitum 6 fl. exsolvit, quod 25 fl. in varias ecclesiarum afflictissimarum necessitates exposuit; in hanc inquam presbyterii nostri de tua pecunia dispensationem, paterne condescendere et consentire dignare, nostrum in te amorem et observantiam paterno favore Christiana ignoscentia, ale et fove, ob pecuniam illam caducam, fluxam, perituram, a nobis filiis tuis, fiducia venerandae paternitatis tuae necessarios et honestos ecclesiarum in usus consumptam et distractam, ira implacabili exasperari, nosque vel omnes, vel singulos, vel aperto, vel operto odio prosequi, cave, cave etiam, atque etiam Pater Venerande! Cave! Quorum autem, ut nosti coniunctio ipsa consvetudoque mutua fuit iucundior, svavior, eo divulsio et seiunctio solet esse difficilior et amarulentior. O utinam taliter a nobis, qualiter apostolus Paulus ab Ephesiis presbyteris, seiunctus fuisses! ut describitur Actor. 20 : 37. 38. Te exosculari dolendo, flendo et gemendo comitari, mutua valedictione, eaque gemebunda, abs te divelli nobis datum fuisset. Ah Deum immortalem! quis unquam praesagiisset haec, aut fuisset praeominatus! Sed nescia mens hominum fati, fortisque

futurae, ut gentilium poetarum princeps argute quondam cecinit. Haec de domus tuae precis huc usque satis sunto.

Ut tandem etiam de biennali tuo salario ab exercitu Papensi solvendo non nihil subiungam, tuis prioribus literis acceptis, tui gratia huc Papam ingressus, quanta diligentia et fidelitate hanc tuam causam coram primoribus exercitus egerim, testis Deus, testes ipsi, testis conscientia mea propria. Verum omnes communi voto negotium istud ad stipendii sui introductionis tempus iniecerunt. Supremus capitaneus, qui in hac causa multum tibi opitulari potuisset, statione deiectus, et alius, qui nostri simpliciter nullo favore ducitur, substitutus est. Accessit his, monstro similis hominum animorum erga te mutatio, ita, ut salarii tui, vel mentionem audire vix sustineant, ideoque nemo est qui eius vel saltem meminisse ausit. Moniti regerunt: Dominum et Herum servo fugitivo, nihil plane de iure debere. Ad nos inquiunt, veniat, et ratione inita, nos debiti convincat, convicti solvere non contergiversabimur; secus ne terunciolum quidem a nobis unquam accepturus etc. etc.

Ego cum in re tam seria et necessaria gratificari tibi, mi Pater nequierim, quomodo deinceps officia mea, in aliquo negotio usui futura, commendare debeam, non video. Sumus enim tam longe a nobis invicem disterminati, ut non secus, nisi precibus nos mutuo iuvare possimus. Affectum illum vere filialem, quem Deus iam inde ab initio, erga te pectori meo inservit, ad bustum usque fideliter retinebo, te fideliter colam, et felicem memoriam tuam jugem S. sanctam habeo, tui in orationibus meis recordabor, et si quando tuto fieri poterit, certis grammatophoris se mihi efferentibus, te literis meis visitare, salutare et recreare non negligam, etc. Familiam tuam, mihi iure perpetuo observabilem, osculo sancto saluto, et vitae utriusque felicitatis apprecatione impertior, cum qua te princeps pastorum Dominus Jesus in florida et vegeta senecta, in ecclesiarum suarum emolumentum felicissime et diutissime conservet. Amen. Datae Gizingae. Anno 1631. Tuus in Domino Frater Conservus, filiali affectu colens,

Joannes Paulides Canisaeus.[1]

[1] Kanizsainak ezen egyháztörténeti adatokkal teljes leveléből Tóth Ferencz: Túl a dunai református püspökök élete. Győr, 1808. czímű műve 65—68. lapján, bő szemelvényt közölt, de igen sok értékes részt kihagyott abból, a második felét pedig teljesen mellőzte. Azért fel kellett azt itt egészen vennem, mert ezt az összefüggés is így követeli.

T. E.

27.

Kanizsai Pálfi János püspök a gyulafehérvári iskola professoraihoz.

Salvete plurimum in Domino!

Celeberrimi et Excellentissimi Viri, Collegii Alba-Juliani in Transylvania professores honorandissimi, qui solidae eruditionis vestrae atque adeo etiam indefessae in iuventute informanda sedulitatis splendidissimo iubare, universam Transylvaniam ita collustrastis, ut vestri fulgoris radii, montosis Transylvaniae limitibus coerceri et terminari non valentes, sese eiaculantur plane huc ad nos usque, langvida (ut cum pöeta loquar) quo fessi vix venit aura noti; nempe dominus Joannes Henrice Alstedi, quem anno 1610. die 22. augusti, in illustri Nassoviorum Herbornaea, vidi et salutavi, et tuum nomen longe lateque decantatum, Albo meo insertum, mecum circum fero: Domine Filippe Ludovice Piscator, quem eodem anno 1610. Heidelbergae, sub immortalis reminiscentiae doctore Pareo collegam habui; parentem vero tuum Clariss. M. Joannem Piscatorem, hominem corpore quidem pusillum, eruditione autem et felicis faracisque ingenii, in usum ecclesiae Christi editis monimentis, Gygante quovis vastissimo proceriorem, ibidem Herbornae eodem, quo excellentissimum dominum Alstedium, anno et die, vidi, et domi suae salutavi. D. N. Bisterfeldi, Trias et Triga doctorum et professorum merito veneranda, Vos et una omnes, et seorsim singulos, per viscera misericordiae Christi, oro, ut inter ceteros, iugiter a diserto ore vestro pendere solitos, iuvenes studiosos, ex hoc nostrae Hungariae tractu Cis Danubiano ad vos profectos, Thomam videlicet Látráni, et Stephanum Sóos, commendatos habere dignemini. Inter Hungariae episcopatus sive superintendentias (quae ni fallor, sex) in hac nostra Hungaria, pro parte ministrorum orthodoxorum habentur (Baroniensi excepta, quae totaliter Turcicae Tyrannidi subiacet) vix est altera, hac nostra Cis Danubiana, afflictioris sortis, ministrorum penuria magis laborans, et adversariorum insultibus magis exposita- et quidem ita, ut si coram, tristem rerum nostrarum faciem intueri vobis liceret, dubio procul pro innata vobis pietate, nobis condoleretis, vicemqne nostram miseraremini. Unde fit, ut alumnorum illorum nostrorum pauperiem, aliquorum sumptuum suppeditatione abigere, tam remote positi, nequeamus, sed cogamur ad Christianae Vestrae benignitatis subsellia mediantibus nostris literis provolvi: orantes, candorem Vestram incomparabilem, ut alumnos nostros, tum qui nunc, Vestra sub ferula studiis operam navant, tum etiam quos

deinceps coetus hic noster ecclesiasticus Cis Danubianus, commendatoriis instructos, erit ad vos ablegaturus: nostri, in hoc tractu, sub Christi imperatoris coelestis vexillo, contra portas inferorum militantium respectu habito, singularis Vestrae benevolentiae sinibus excipere. sedulo (ut in hoc, iam nominato nostro tractu, ubi olim, Deo iuvante repatriaverint, ecclesiis Christi nobiscum inservituros) informare, eorumque conditionem, ut aliquamdiu apud vos durare, studiaque sua urgere queant, promovere paterne studeatis. Quidquid auxilii, quidquid consilii, laboris, et etiam promotionis in ipsos expenderitis, id omne ego cum meis fratribus in nos expensum dicemus et ducemus. Et quia secus tam longe disiuncti nequibimus nominum meritorumque vestrorum debita a nobis celebratione atque adeo etiam precum pro vestra incolumitate ad agnum in medio throni Dei sedentem fundendarum suffragio vobis redhostire pro virili conabimur. His vos una cum vestris omnibus Deus et pater domini nostri Jesu Christi in nominis sui sacro sancti laudem, ecclesiarumque suarum emolumentum inaestimabile, nostraeque nationis decus et gloriam floridis sima in celebritate diutissime conservet. Datum in Kis-Komár, Confinio Canisiensium Turcarum rabiei opposito et exposito. Anno 1636. 9ie Januarii. Celeberrimi et Excellentissimi Domini, Domini Viri Venerandi eiusdemque in Christo fidei et charitatis vinculo coniunctus, animique synceritate deditus

Joannes Paulides Canisaeus,
ecclesiarum orthodoxarum in Hungariae superioris comitatibus Cis Danubianis existentium episcopus, et ecclesiae Kis Komarianae pastor, ob religionem ab adversariis ecclesiis in bonis Batthyanianis habitis eiectus: civitate autem Papensi bis exclusus.

28.

Kanizsai Pálfi János dunántúli ref. püspöknek Maráczi Balázs bűi lelkész részére kiadott oltalomlevele.

Salvus conductus.

Joannes Paulides Canisaeus, Orthodoxarum Christi ecclesiarum in tractu superioris Hungariae Cis Danubiano existentium episcopus, nec non ecclesiae kis-komarianae minister, debita et devota salutis apprecatione solenniter praemissa. Praesentium exhibitorem, Rev. Basilium Maráczi Soproniensi in comitatu ecclesiae oppidi Bű ministrum mea (episcopi sui)

venia et permissum, quorundam arduorum suorum negotiorum exequendorum gratia, in partes Ultra Tibiscanas profectionem suscepisse: honesti in nostro coetu ecclesiastico respectus et famae virum esse, nihil quod homine chistiano indignum esset, in hoc itinere sibi propositum habere, praesentium sigillo meo usuali, et manus subscriptione corroboratarum tenore, vigore et testimonio testor: Eundemque tum in abitu, tum in reditu, piis viris, maxime autem Christi Jesu ministris, fidei nostrae orthodoxae domesticis, favore, et sicubi opus fuerit, legitimo etiam auxilio fovendum et prosequendum (Christi domini gratiosae retributionis spe interposita) officiose commendo, hasque perlectas eidem exhibenti semper restitui volo. Datum in Confinio Kis-Komár, 10. die Januarii Anno 1636. Idem qui supra

Joannes Paulides Canisaeus.

29.

Kanizsai Pálfi János dunántúli püspök Tiszabecsi Tamás kolozsvári lelkészhez.

De plenitudine fontis gratiae gratiam pro gratia!

Venerande Domine Thoma Tisza-Becsi, frater in Domino mihi dilecte! Reverendus frater noster, Basilius Maráczy, secundam conventionem cum celebris ecclesiae vestrae orthodoxae Claudipolitanae primoribus ante biennium in Transylvania institutam, quod ad vos commigrare non potuerit excusatorias Presbyterii nostri superinde publico suc sigillo nostro emanatas, et ad eosdem eiusdem ecclesiae Vestrae anteambulones missas, ubi redditae extiterint, pietas tua Veneranda videre et legere poterit. Quae quidem excusatoriae quod tamdiu sint dilatae, non certe socordiae nostrae, verum etiamvero innumeris incommoditatibus, quae obicem posuere, est acceptum referendum. Non enim est aut facile, aut tutum, nobis in hoc tractu degentibus, quandoque ex oris istis literas ad vos missiculare, ne adversariis, falso de nostra vobiscum collusione, suspicandi materiam subministremus. Sed prudenti hoc dixisse satis. Te ergo per nominis tui celebritatem, qua etiam apud nos venerabiliter vires et nites, etiam, atque etiam oro, ut hanc in ipso Domino Basilio inconvenientiam, quod suo promisso minus steterit, charitatis fraternae pallio obducere, et rancoris in eum maculam, siqua adhuc superesse videretur, tuorum auditorum exanimis, auctoritati tuae admonitionis spongia eluere et emaculare, eique ipsorum favorem conciliare benigne dignere.

Commendo insuper clarae et rarae tuae pietati, presbyterii nostri Cis Danubiani alumnos, Stephanum Söos et Thomam Látráni, qui in collegio Alba-Juliano, sicut a nobis ablegati sunt, eo scopo studiis impallescunt, ut olim, Dei gratia, salvi repatriantes, in hoc nostro tractu afflictissimo, ecclesiis Christi nobiscum inserviant. Quos si nostri omnium ob respectum Veneranda tua dignitas consilio et auxilio adiuverit, nobis rem longe gratissimam, nominisque et meritorum suorum debita a nobis celebratione reponendam praestiterit. His dilecte mihi in Domino frater, pastorum princeps Jesus Christus, sanctis tuis laboribus benedicat, teque una cum tibi dilectissimis in ecclesiarum suarum emolumentum, diutissime et felicissime conservet. Datum in Kis-Komár, tractus superioris Hungariae Cis Danubiani Confinio Canisae praesidio Turcico opposito. 12. die Januarii, Anno 1636. Vener. Tuae Dign. candido sinceri pectoris affectu observans,

Joannes Paulides Canisaeus.

Kívül: Ad Venerandum Dominum Thomam Tisza-Becsium, ecclesiae Claudiopolitanae in Transylvania pastorem orthodoxum.

30.

Kanizsai Pálfi János dunántúli püspök Körösszegi István tiszántúli püspöknek.

Venerabilis Domine, Frater in Christo, et amice nobis observandissime! Pietati Tuae eximiae de plenitudine fontis gratiae, gratiam, pro gratia precamur, debitaque officia fraterne deferimus!

Praesentium exhibitor, reverendus Basilius Maráczy, in hoc tractu Cis Danubiano, soproniensi in comitatu, nostra sub inspectione fidelis ecclesiae oppidi Bű vocati, minister, arduorum quorundam suorum negotiorum exsequendorum gratia, in partes Ultra Tibiscanas profecturus, debita instantia petiit a nobis, sibi ad tuam dignitatem commendatorias dari, quibus instructum maiori confidentia tuum posset in conspectum prodire. Quam eius petitionem, aequitati consonam esse non ignorantes, ei non annuere, ut non debuimus, ita nec potuimus. Commendamus ergo ipsum pietati tuae Venerabili fiducialiter, ut hominem in hoc itinere nequaquam mali propositi, ab eodemque contendimus officiose, ut siqua in re nominatus frater noster episcopali pietatis tuae ope indiguerit, et ad

eiusdem subsellia, condecente submissione confugerit; eadem tua pietas ipsi consilio et auxilio benigne patrocinari dignetur, eiusdem vicem a nobis etiam, in similibus, occasione requirente, rependi expectatura. Pecuniae, quam ante biennium, mancipium turcarum existens, in Transilvania, et Tractu Ultra Tibiscano, mendicando corrasit, aliquantulam summam habet apud fideles Venerandi domini Pécsváradi manus depositam, quam mediante hac nostra apud tuam pietatem intercessione, per auctoritatem Vestram episcopalem praesenti occasione discupiscit rehabere. In cuius pecuniae recuperatione, si nostram hanc commendationem et petitionem apud Tuam dignitatem pondere suo non caruisse expertus fuerit, liquidam pietas tua erga Coetum nostrum ecclesiasticum suae benevolentiae testimonium nobis declarabit. De ecclesiarum tractus nostri statu, viva voce per ipsum dignitas Tua et fuse et luculenter poterit condoce fieri. His eandem T. D. Venerabilem, una cum sibi dilectissimis speciali altissimi protectioni devote recommendamus, qui sanctissimis eiusdem laboribus ex alto benedicat. Eandemque in Jesu Christi filii sui ecclesiarum emolumentum pervivere faciat, quam felicissime. Datum in Congregatione nostra particulari in oppido Mező-Lak habita. Anno 1636. die

Venerab. Tuae Dignitatis syncero candidi pectoris affectu christianae colens *Joannes Paulides Canisaeus.*

Kívül: Ad Venerandum Virum Dominum Stephanum Körösszögi, ecclesiarum Ultra Tibiscanarum episcopum.

A Magyar Nemzeti Múzeum Acta religionaria protestantium in Hungaria című 2059. III. Fol. Lat. jelzésű és a dunántúli ev. reform. egyházkerület levéltárában levő kéziratgyűjteményből[1] közli *Thúry Etele.*

[1] Jelen közlés nyomatása alatt megtaláltam K. Pálfi János *eredeti* leveles könyvét, melybe legnagyobbrészint sajátkezűleg jegyezgette be a hozzá küldött leveleket és fogalmazta a saját leveleit s melyből ezen gyűjteményt még 53 darab ismeretlen levéllel fogom kiegészíteni. *T. E.*

TANUVALLATÁS A GÁLSZÉCSI EV. REF. EGYHÁZ ISTENTISZTELETE ÉS SZABAD VALLÁSGYAKORLATA ÜGYÉBEN. (1764).[1]

Infrascripti Inclyti Comitatus Zempliniensis Judlium et Jurassor recognoscimus per praesentes. Quod nos pro parte et ad Requisitionem Ecclae Gálszécsiensis Helveticae Confessionis Addictorum penes Specialem Spectabilis ac Generos. Domini Ladislaus Szirmai de Eadem Sacrae Caesareae, Regiae et Apostolicae Matti Consiliarii, et Praelibati I. Cottus Zempliniensis Ordinarii V. Comitis Commissionem die 23. Julii Anni Infrascripti, in Oppido Gal-Szécs juxta nobis porrecta de Eo utri puncta praesentem utí sequitur peregerimus Collateralem Inquisitionem.

De Eo Utrium?

1mo. Tudja-é? avagy hallotta-é? a Tanu, hogy mostani Gálszécsi Helvetica Confessión lévő Tiszteletes Praedicátor Úr az Augustana Confession, vagy valláson lévő Embereket s Személyeket szokta-é most keresztelni, Házasságokkor eskettetni vagy temettetni avagy pedig ezen belső hivatalbéli állapotokat, Gálszécsi Romai Catholicus Tisztelendő Plébános Úr szokta iránтok végbe vinni, és a fizetést csak maga szokta azoktul felvenni.

2do. Kinszerit-é? valakit az Augustana valláson lévők közül, említett Gálszécsi Praedicator Úr a midőn közönséges Isteni tiszteletek szoktak lenni, hogy vagy könyörgésekre vagy praedicatiokra jöjjenek, ugye? hogy nem. Hanem a kereszténység között bévett szokás szerint Gálszécsi Oratoriumnak

[1] Az egri püspök bevádolta a gálszécsi ev. ref. lelkészt a helytartó tanácsnál, hogy kijár a filiákra s a lutheránusokat az istentiszteletre kényszeríti. Vádjait súlyosbította azzal, hogy a reformátusoknak Gálszécsen sohasem volt nyilvános istentiszteleti szabadságuk. Ez ügyben kihallgattatott 11 tanu, az ev. ref., római és görög kath. felekezetből.

is harangozás után nyitva vagyon az ajtó, az hova a kinek teczik bémehet és olyankor, ha valamely más vallású személy bé talál menni, az Oratoriumba, valahogy még sem illenék kihajtani, sőt mindenkor nem is tudja a Praedicator mindeniket, hogy micsoda vallású légyen, azért is nem szokta kikergettetni és kihajtatni, akar imádságkor, akar Praedicatiokor, akar micsoda vallásuakat az oratoriumból.

3^{tio}. Tudja-é? vagy hallotta-é? szüleitül, vagy régi koros emberektül a Tanu, hogy Gálszécsben az Helvetica Valláson lévőknek eleitül fogva mindenkor, nem privatum, hanem publicum Exercitiumok, azaz nemmagános, hanem közönséges Isteni Tiszteletek vólt, Sőt minekelőtte a Gálszécsi Templom 1718^{dik} Esztendőben a Romai Catholicusok által erővel tűlök elfoglaltatott vólna, mindeddig, mind azután, mindenkor a közönséges Isteni tiszteletben, vagy publicum Exercitiumba az Helvetica valláson levők mindekkoráigh megh maradtak. Sőt mindaddig, mig Felséges Koronás Apostoli Királyné Asszonyunk *1752*^{dik} esztendőben ezen Tekintetes Zemplén Vármegyébe a Praedicatorokat a Filialis Ecclesiákban járástúl el nem tiltotta, a Gálszécsi Praedicatorok Gálszécsi Mater vagy Anyaegyházhoz tartozandó Filialis Ecclesiákba, ugymint: Kohány, Gerenda és más helységekbe is szabadossan kimentek betegekhez, kimentek keresztelni, temetni és minden Héten kétszer könyörgéseket tenni; az honnan világosan Kiteczik, hogy közönséges, vagy publicum Exercitium vólt Gálszécsbe.

Primus Testis, *Egregius* Stephanus Boka degens in possessione Darma, 7. Cottui Ungvariensi adjacente Annos 79 adjuratus fassus.

Ad 1^{mum}. Minthogy mostanában itten Gálszécsen nem lakik a Tanu bizonyossan nem tudja, mely Pap kereszteli, esketteti avagy temeti a Lutheránusokat azólta, hogy 1752^{dik} esztendőben az Filialis Helyekre való kijárástul az Augustana és Helvetica Confessiokon levő Praedicator uraimék eltiltattak, hanem csak hallya, hogy mostan az Lutheránusokat itten Gálszécsben Tisztelendő Gálszécsi Plébanus Úr kereszteli, esketteti és temeti.

Ad 2^{dum}. Minthogy ezen Tanu még Iffiu Legénységében is mind Inaskodással, mind Udvarbirósággal szolgálta a Tekintetes Szemere Familiát itten Gálszécsben, azon okbúl a mostani esztendőkben is gyakran szokott itten Gálszécsben Szemere Uraknál megh fordulni, és az ollyatin alkalmatosságokkal az idevaló Gálszécsi Ugyanaz Titulált Familia Udvarában lévő Helvetica Confession lévők Oratoriumában járni. Azért tudja bizonyossan, hogy Gálszécsi Helvetica Confessión

levő Praedicator Úr az Augustana valláson levő Személyeket sem nem hivatja, sem nem kinszeriti, hogy jöjjenek és járjanak az Helvetica Confession levő Oratoriumba Praedicatiora vagy egyébb Isteni szolgálatra, hanem ha történetbül vagy jó kedvébül, valahonnan valamely, avagy itt lakos Augustana Confession levő Személy bémegyen az Helvetica Confessio Oratoriumában, azt sem ki nem kergeti, sem ki nem hajtatja. Sőt néha talán észre sem veszi kicsoda, vagy honnan valók vadnak az Oratoriumban, mivel máskép is, ha harangoznak, mindjárt megnyittatik a Helveticum Oratorium; azért akinek kedve van bémenni, szabadossan bémehet, senkinek nem tiltatik a bémenetel.

Ad 3$^{tium.}$ Ezen Tanu még 1699-dik esztendőben ide jövén Gálszécsben, néhai Tekintetes öreg Szemere Pál Úr szolgálatjára az Helvetica Confession lévőkkel járt az Gálszécsi templomban, melyet már most Pápista uraimék bírnak, az után pedig, hogy a templom elvétetett Helvetica Confession lévő Uraiméktül, a megh írt felekezettel járt a Tanu Helvéticus Uraimékkal együtt a Gálszécsi kastélyban levő palotára, azután pedigh, hogy azon Bótot fordították Oratoriumnak Szemere Urak, a melybe ugyan most is járnak az Helvetica Confession levöek, ezen Tanu is járalt azon Oratoriumba a kösséggel Praedicatiokra és Imádságokra, azért ezen okokbul letett hiti után azt vallja, hogy valamint a Gálszécsi Parochiális Templomba való járásokkal, úgy a megírt Palotába való járásokkal, úgy a mostani Oratoriumba való járásokkal is az Helvetica Valláson lévő Felekezetnek az Tanu emlékezetire mindenkor Publicum az az Közönséges és minden Helvéticus Valláson lévőnek szabad Exercitiumja vólt és most is vagyon, mert az Gálszécsi Helvetica Valláson lévő Praedicator az maga vallásán lévő gyermekeket publice kereszteli itten Gálszécsen, az Házasuló Helveticusokat esketi, Máter Ecclesiához tartozandó, a vidéken levő Filiális helyekre is, ugymint, Kohányban és Gerendára publice járt ki az Gálszécsi Helvetica Confession levő Praedicator, mind praedikálni, mind keresztelni, vagy temetni, hanem miólta Felséges Asszonyunk 1752^{dik} esztendőben a Filiálisokra való kijárástúl eltiltotta, azólta restringalták magokat a Gálszécsi megírt Oratoriumba Helvetica Confession levő Uraimék, ottan mindenkor publice tartatván Praedicatiokat és egyébb Isteni szolgálatokat és nem privatim.

Secundus testis Providus Kolyeszarov Jurko Incola Galsziciensis Professione Graeci ritus Unitorum et subditus Splis Domini-Adam de Szemere, annos circiter 70. adjuratus fassus.

Ad 1mum. Ezen Tanu gyermekségetül fogva itten Gálszécsben szüntelen lakván, azt vallja, hogy az mostani Gálszécsi Helvetica Confessión lévő Praedicator Úr az Augustana valláson lévőket sem nem kereszteli, sem nem temeti, sem nem esketi, mind a régi időben vólt Gálszécsi Helveticus Praedicatorok idejében, hanem akár születik, akár házasodik, avagy meghal valamely Augustana Confession levő Személy, azokkal az Anyaszentegyház rendelése szerint való hivatalt és szolgálatot avagy rendelést az Gálszécsi Tisztelendő Plébánus Úr szokta véghez vinni és a szokott fizetést is az olyaktul egyedül csak eő kglme veszi; az Helvetica Valláson Praedicator Urnak semmit sem enged az Augustana Confession lévő Személyek keresztelése, esketése vagy temetése dolgában.

Ad 2dum. Tudja azt bizonyossan a Tanu, hogy az Helvetica Confession lévő mostani Gálszécsi Praedicator Úr az Helveticum Oratoriumba való járásra semmi Augustana Valláson levő Személyet nem kinszerit; Sőt azt vallya a Tanu, hogy az idevaló Lutheránusok közül némellyik megyen az Pápista templomban, némelyik az Kálvinista Oratoriumba, némelyek pedig az Orosz Czerkóba, a mint gyakran szemeivel látja a Tanu, és igy igyenes rendtartás éppen nincsen a lutheránusok között, hanem *akinek hova vagyon kedve menni és nyitva találja az ajtót,* oda megyen és sehonnan sem pirongattatik ki vagy kergettetik, aminthogy az Gálszécsi Helvéticum Oratorium is mindjárt felnyittatik, ha harangoznak s akinek teczik bé megyen az mostani Helvetica Confession levő Praedicator úr hire nélkül is és senkit még eddig akár mely Vallásut onnan ki nem hajtottak.

Ad 3tium. Azt vallja a Tanu, hogy az eő emlékezetire a Helvetica Valláson levő Felekezetnek és népnek mindenkor szabad és közönséges avagy publicum Exercitiumja vólt, mindenkor a Gálszécsi Parochiális Templomban is egész addig, ameddig birták azon Templomot és nemcsak az Gálszécsi Helveticus nép, hanem a körül belül lévő Helységekbül is, úgymint *Bacskórul, Kereplyérül, Vissnyórul,* Gerendárul és Kohánybul az Helvética valláson lévő, és volt Személyek azon Templomban publice, szabadossan és közönségessen minden tartózkodás nélkül jártak mind Praedicatióra, mind Isteni Szolgálatra. Sőt az utánn is, hogy ennek előtte 46 esztendővel a megírt Gálszécsi Parochiális Templomot elvették az Pápisták és az Helvetica Valláson levőek, az Szemere Urak Gálszécsi kastélya oldalában levő Oratoriumba jártak ezen Oratoriumban is mindenkor az Helvetica Valláson levő Felekezetnek közönséges és nem privatim, hanem publicum Exer-

citiumja vagyon mindennemű Isteni Szolgálatban, mert azon Oratoriumba nemcsak az Gálszécsi Helveticus nép, hanem az szomszéd Helységekbül is, Kohánybul, Gerendárul, Visnyórul, és *Technárul* az Helvetica Valláson levőek közönségessen, mindennek láttára, minden tartózkodás nélkül ide járnak Gálszécsben az Szemere Urak udvarában lévő Oratoriumban, publice tartatni szokott Praedicatiókra és egyébb Isteni Szolgálatokra. A régi időkben pedig nemcsak itten Gálszécsben, hanem a szomszéd Helységekben is, úgymint Kohányba és Gerendára, mind a Gálszécsi Máter Ecclesiahoz tartozandó Filialisokra hasonlóképen publice járt ki praedicalni, temetni vagy keresztelni vagy egyébb Isteni Szolgálatokat véghez vinni a Gálszécsi Helvetica Valláson lévő Praedicator. Hanem miólta 1752^{dik} Esztendőben Felséges Koronás Királyné Asszonyunk az Filialisokra való kijárástul a Praedicatorokat eltiltotta, azólta itten a Gálszécsi Oratoriumba szoktuk azon Isteni Szolgálatokat az megh irt vidékrül ide Gálszécsben járni, szokott Helveticus néppel egyetemben, publice közönségessen, minden tartózkodás nélkül végezni és folytatni; itten Gálszécsben publice keresztelvén és esketvén és szokott egyházi módon temetvén s így magok publicum Exercitiumát folytatván mindenekben az Helvetica Valláson levő Felekezet mostan is.

Tertius Testis Andreas Kondás Incola Gálszécsiensis Professione Graeci ritus Unitorum et Subditus Splis Dni Adami de Szemere Annos circiter 80. adjuratus fassus.

Ad 1$^{mum.}$ Tudja bizonyossan a Tanu, hogy a mostani Helvetica Valláson lévő Gálszécsi Praedicator Úr az Augustana Confession lévő népet sem nem kereszteli, sem nem esketi, sem nem temeti, hanem mindezen egyházi hivatalokat az Gálszécsi Pápista Plébanus Úr szokott véghez vinni az Lutheránusokkal és egyedül csak eö kglmének szokott menni az megh irt foglalatosságért szokott Proventus és Helveticus Gálszécsi Praedicator Uramnak semmit azokban nem enged, az Augustana Valláson levő Személylyel elkövetni.

Ad 2$^{dum.}$ Azt vallja a Tanu, hogy az Augustana Valláson lévő emberek közül senkit nem kinszeritett és nem is szokott kinszeriteni mostani Gálszécsi Praedicator Úr az Helvetica Valláson levők Oratoriumába vagy Praedicatio hallás vagy egyébb Isteni Szolgálat végbevitele kedvéért való menetelre avagy járásra, hanem az Harangozó megvonván az harangot, az Oratoriumot felnyitja s következendőképpen akinek teczik Praedicator hire nélkül is szabadossan bé mehet és ki nem hajtatik. Nem is szokta emlitett Praedicator Úr az Oratori-

umba bémenő avagy bément népet visgálni, hogy kicsodák vagy hányan mennek bé, hanem a ki bé megyen, akár micsoda Vallásu legyen, minden visgálás nélkül ki is mégyen békességesen.

Ad 3$^{tium.}$ Születésétől fogva itten Gálszécsben lakván a Tanu, jól tudja micsoda Circumstantiával és móddal jártak az Helvetica Valláson levőek az Gálszécsi mostani Parochialis Templomba mindaddig, mig a Pápisták kezében nem esett, azért bizonyosan is tudja, hogy az Helvetica Valláson levő Felekezetnek itten Gálszécsben levő mostan Parochialis Pápista Templomban a Tanu emlékezetire mindenkor szabad és közönséges, azaz nem privatum, hanem publicum Exercitiumja vólt, mind az Praedicatio hallásban mind egyébb Isteni Szolgálatok folytatásában egész addigh, valameddig azon Templom az Pápisták kezében nem esett. Elesvén pedig azon Templomtul az Helvetica valláson lévő Felekezet, azután mindenkor, egész a mai napig szüntelen járnak itt Gálszécsben Szemere Urak Kastélya oldalában levő Oratoriumban is hasonló közönséges szabad és publicum Exercitiumjok vagyon, mind az Praedicatio hallásban, mind egyébb Isteni szolgálatokban, a Helvetica Valláson levőek és egyébb egyházi rendelések szerint való hivatalok is ugymint: Keresztelést, Esküvést és Temetést közönségessen publice szokás szerint folytatnak és végeznek. Az körüllevő Helységekbül is hasonlóképpen, ugymint: Kohánbul, Gerendárul az Helvetica Valláson levő személyek ide Gálszécsben az Szemere Urak Udvarában lévő Oratoriumba szabadossan, közönségessen, publice és nem privatim, minden tartózkodás nélkül Praedicatiokra és egyébb Isteni szolgálatra mindenkor azólta, hogy a Gálszécsi Templomot a Pápisták elvették, szoktak járni és maig is járnak és az Gálszécsi Helvetica Valláson lévő néppel mindennemű Isteni Szolgálatot publice azaz közönségessen folytatnak és véghez visznek minden tilalom és ellenkezés nélkül, mindhogy 1752^{dik} esztendőben Felséges Asszonyunk eö Felsége megtiltotta, hogy az Praedicatorok az Filialisokra ki ne járjanak, mely parancsolatot itten Gálszécsben az Helvetica Valláson lévő Praedicator minden hiba nélkül megtartja.

Qvarta Fatens Nobilis Maria Rácsay Egregii qvondam Stephani Ritok relicta Vidua in Possessione Gerenda, Professione Helveticae Confessionis Annos cir. 60 adjurata fassa est.

Ad 1$^{mum.}$ Minthogy ezen Tanu Gálszécsben nem lakik, nem tudja ha a Pápista Pap-é? vagy az Kálvinista Pap szokta mostanában az Lutheranus gyermekeket keresztelni, azon Valláson levő Személyeket eskettetni és temetni. Hanem

Ad 2^{dum} azt vallja, hogy 40 esztendeje vagyon, hogy férjhez ment a Tanu Gerendára, Gálszécs második szomszédságában, azóltától fogva miolta itten Gálszécsben az Helvetica Valláson levő Urak és Személyek *tótul* és *magyarul praedikáló Praedikátort tartanak*, a Tanu egész maga Házával a tót nyelv kedvéért idejár Gálszécsben az Helvetica Valláson lévőek Oratoriumában, és azt vallja, hogy sohasem tapasztalta s nem is hallotta, hogy az mostani Gálszécsi Praedikátor Úr valakit az Augustana valláson levő személyet valamikor maga Praedikatiojára vagy könyörgésére kinszeritett volna avagy kihajtatott volna, hanem szokás szerint nyitva lévén az Oratorium, a kinek teczik bé mehet, senki sem visgálja, hogy micsoda vallású légyen vagy honnan jött légyen, hanem minden visgálás nélkül elmehet, amikor kinek tetszik.

Ad 3$^{tium.}$ A tanunak Ipa Néhai Öregbik Nemes Ritok Estván, aki ennek előtte mindegy 17 esztendővel halt meg halálozásakor vólt 90 Esztendős Ember, aki a Tanu és mások előtt száma nélkül beszélgette mi móddal, mely szabadsággal közönségessen, publice és nem alattomba, vagy valami tilalom alatt jártak az Helvetica Valláson levő emberek az Gálszécsi mostan Pápista Parochiális Templomba közönséges és publica Praedikáczióra és egyébb mindennemű Isteni szolgálatra szintén úgy, valamint mostanában az Pápista Felekezet jár. Gerendára való Firhez meneteletül fogva pedig a tótul praedikáló Helvetica Valláson levő Praedikatornak praedikálása, egyébb Isteni szolgálatja sőt csak az magyarul tudó Praedikator idejében is ide Gálszécsben és az körül lévő Filiális Helységekre keresztelés lakadalom avagy temetés kedvéért járván a Tanu, eczer is másszor is látta, tapasztalta, hogy az Helvetica Valláson lévő Felekezetnek mindenkor szabad és közönséges Exercitiumja vólt, mind az Praedikatió hallásban, mind egyébb Isteni szolgálatokban és egyházi rendelés szerint való hivatalok folytatásában azon Oratoriumban, melyet a Szemere Familia az Gálszécsi templom elvétele után maga Gálszécsi Udvarában az Isteni Szolgálatra rendelt és az sokszor megírt Filialisokban is mindaddig, valameddig Felséges Királyné Asszonyunk 1752^{dik} Esztendőben az Praedikatorokat a Filiális helyekre való kimeneteltül el nem tiltotta, mely tilalmat és parancsolatot az Helvetica Valláson lévő mostani Praedikator Úr tökéletesen megtartja és observálja.

Qvintus Testis, Providus Michael *Gondolya* Incola Gerendaiensis Professione Helveticae Confessioni addictus et Subditus Perillustris Dni. Ladislai Kácsándy annos circit. 76. adjuratus fassus est.

Ad 1mum. 60 esztendőktül fogva ezen tanu Gerendán lakik és azt vallja, hogy az Helvetica Valláson levő mostani Praedikátor Úr az Augustana Confessión levő Gyermekeket mostan az eö Felsége parancsolatja idejetül fogva sem nem kereszteli, sem a Lutheránus Személyeket nem esketteti sem a Lutheranus meghóltakat nem temeti, hanem keresztelését, esküttetését, temetését az Lutheranus Személyeknek a Gálszécsi Tisztelendő Plébánus Úr szokta a mostani Esztendőkben a kiadott parancsolat szerint véghezvinni, azoktul a szokott Proventust bévenni és az Helvética Valláson lévő mostani Gálszécsi Praedikátor úrnak a Lutheranusokkal való foglalatosságokból vagy azoktul jönni szokott jövedelembül semmit sem enged.

Ad 2dum. Tudja a Tanu valósággal, hogy az említett Gálszécsi Praedikátor Úr semmi Augustana Cenfessión lévő Személyt nem kinszerit, hogy vagy könyörgésre, vagy Praedikatióra menjen, hanem nyitva lévén az ajtaja az Oratoriumnak valakinek tetszik az Oratoriumban akar mikor bé menni vagy kijönni bizvást bé mehet vagy kijöhet, és senki a bé menőket vagy kijövőket nem visgálja, hogy micsoda Vallású légyen.

Ad 3tium. Fölemliti a Tanu és azt vallja, hogy az Helvética Valláson lévő Felekezet közönséges, szabad minden tilalom nélkül való Exercitiumába vólt mindennemű Isteni Szolgálatnak a Gálszécsi Parochialis Templomban mindaddig, valamég azon templom az Pápisták kezében nem esett, hogy peniglen azon templom az Pápista Felekezet birodalma alá esett az Helveticus Valláson lévő Felekezet itten Gálszécsben az Isteni gyakorlatokat egynéhány esztendők által az Szemere Urak Gálszécsi Residentiában levő palotában, azután pedig egészen a mai napig is a megírt Residentia Oldalában lévő Oratoriumban és az Gálszécshez tartozandó Filialis Helységekben mindenkor szokta végezni és most is végzi az Isteni Szolgálatokat közönségessen, publice és nem magánosan, avagy privatim, hanem miólta Felséges Asszonyunk 1752dik Esztendőben az parancsolatot kiadatta, azólta az Filiálisokra semmi egyházi foglalatosság titulussa alatt az Gálszécsi Helveticus Praedikator ki nem jár és kijárni nem merészel.

Sextus Testis, Providus Georgius Gondolya Incola Gerendaiensis Professione Helveticae Confessioni addictus et subditus Splis Domini Ladislai de Szemere annos circit. 60. adjuratus fassus.

Ad 1mum et 2dum sicut precedentes. Testes.

Ad 3tium. Nem emliti e Tanu az időt midőn az Helvetica Valláson levőek jártak az Gálszécsi, mostan Parochialis Templomban, hanem jól emliti azt, hogy itten Gálszécsben az Isteni Szolgálatokat először nehány Esztendők által gyakorlották az Tekintetes Szemere Familia Curiájában a Palotán, azután pedig ugyanazon Gálszécsi Szemere Urak Residentiájának oldalában levő Oratoriumban egész az mai napig, és azt mondja a Tanu, hogy mind az Palotán, mind az megirt Oratoriumban mindenkor közönségessen és publice nem pedig magánossan vagy privatim az Isteni Szolgálatot végezték és mostan is publice végezni szokták és a Tanu több Filialison lévőkkel együtt mindenkor ide szokott járni és most is ide jár a megirt Oratoriumban az Isteni szolgálatokra. Ehez azt is vallja a Tanu, hogy ameddig az eö Felséghe meg nem tiltotta az Praedikatoroknak az Filialis Helyekre való kijárást addig a Helvetica Valláson levő Gálszécsi Praedikátor az Filiálisokra is, úgymint: Kohánba és Gerendára ki szokott járni és ottan mindennemű Isteni Szolgálatokat publice és közönségessen az öszvegyült néppel végezni, de miólta megh vagyon tiltva, az Gálszécsi Helvetica Valláson lévő Praedikator semmi hivatalbéli szin alatt az Filiálisokra ki nem jár, hanem itten Gálszécsben végez mindeneket hivatalja szerint.

Septima Fatens Elisabetha Bukov Relicta Michaelis quondam Mészáros Incolae Galszecsiensis et Subditi... Domini Comitis Joannis Barkóczy Professione Confessionis Helveticae Annos circit. 66. deposito juramento fassa est.

Ad 1mum. Tudja bizonyossan, minthogy itten Gálszécsben szüntelen lakik, hogy az mostani Gálszécsi Helvetica Valláson lévő Tiszteletes Praedikator Úr az Augustana Valláson levő embereknek gyermekeit nem kereszteli, Sem az házasuló Augustana Valláson levőket nem esketteti, sőt ha valaki közülök meg hal nem temeti, hanem azokkal való mindennemű egyházi hivatalt Tisztelendő Gálszécsi Plebanus Úr szokta végezni és azoktul a szokott jövedelmet is egyedül csak maga számára beszedni.

Ad 2dum. Azt is tudja valósággal a Tanu, hogy az megh irt Gálszécsi Helvetica Valláson levő Praedikator úr semminemű Lutheránust nem kinszerit, hogy Praedikatiojára, vagy egyébb Isteni szolgálatra az Helvetica Valláson levők Gálszécsi Oratoriumába menjen, hanem amidőn harangoznak az Oratoriumban, azonnal az ajtó is megnyittatik és úgy akinek kedve vagyon a bémenetelre, akárminémű Vallású légyen, bémehet és senkisem vizsgálja, minémű vallású lé-

gyen, hanem minden kérdés, vagy vizsgálás nélkül, valamint bément békességessen, ki is gyühet az praedikatorunk hire nélkül.

Ad 3tium. Jól emliti és tudja a Tanu, midőn az Helvetica Valláson lévő Felekezet birta a Gálszécsi mostan Parochialis Templomot és tudja azt is, mikor elvették az Pápisták s ezen Tudományához képest azt vallja, hogy az Helvetica Valláson lévőek, midőn birták a megirt Templomot, abban is és annak birodalma után is itten Gálszécsben a Szemere Urak palotájára egy darabig járván, azután pedig a mostani Oratoriumban mindakét helyen mindenkor a Tanu emlékezetire közönséges, nem magános, hanem publicum Exercitiumok vólt. Praedikállott az Praedikator szabadossan, mikor annak ideje vólt, keresztelt és esketett és temetett és mindennemű Isteni Szolgálatot végben vitt a néppel még a szomszéd Filialis Helységekben is, nem privatim is magánossan, hanem közönségesen az öszvegyült néppel; hanem miolta megtiltotta Felséges Asszonyunk a Prédikátoroknak a Filiálisokra való kijárást, azoltátul fogva a mostani Gálszécsi Praedikátor Úr is semminemű hivatalát illető Titulussal a Filialisokra ki nem jár és az kiadott parancsolatot legkisebben is meg nem szegi, hanem itten Gálszécsben a Szemere Urak udvarában lévő szokott Oratoriumban mindennemű Isteni szolgálatot, az Filialisokrul bégyülni szokott és az Gálszécsi Helvetica Valláson levő néppel egyetemben publice, közönségessen és nem privatim szokott folytatni és végezni, keresztelvén és eskettetvén és temetvén a maga hiveit.

Octava Fatens, Elisabetha Lanszcsak Relicta Vidua Georgii Vrabely Incola Gálszécsiensis et Subditi Splis Domini Ladislai de Szemere professione Graeci ritus addicta annos circit 78. adjurata fassa ad 1mum et reliqua de Eo Utri puncta, sicut imediate praecedens Septima Testis; egyedül csak azt nem tudja, ha mostan jár-é? avagy nem a Filialis szomszéd Falukra praedikálni, vagy egyébb hivatalját folytattatni az mostani Gálszécsi Helveticus Valláson levők praedikatora.

Nonus Testis, Providus Georgius Szabó Oeconomus Perllris Domini Ladislai Kácsándy Romano-Catholicus Annos circit. 56. deposito juramento fassus.

Ad 1mum. Vagyon 37 esztendeje, hogy ezen Tanu Gálszécsnek legközelebb való szomszédságába Kohánba lakik és ugyan Gálszécsben is jár a Parochialis Templomba Isteni Szolgálatra, azért tudja bizonyossan, hogy a Gálszécsben és

az Filialis Helyekben lévő Lutheranus házasulókat esketteti és az Lutheránus megh holtakat eö kglme temeti, mostan azóta tudniillik, miólta Felséges Asszonyunk Parancsolatja kiadatott és azoktul a szokott fizetést is említett Plebanus Úr szedi és a Gálszécsi Helvetica Valláson lévő mostani Praedikator Úr semmi közét nem tartja hozzájuk.

Ad 2$^{dum.}$ Éppen nem vette észre e Tanu, még eddig, másoktul sem hallotta, hogy az mostani Helvetica Valláson lévő Gálszécsi Praedikator Úr valakit az Augustana Confession levők közül valamikor kinszeritett volna vagy ösztönzött volna maga Praedikatiojára, úgy könyörgésére menni vagy járni, hanem tudja azt e Tanu, hogy az Gálszécsi és Filiális helyeken levő Lutheranusok közül némelyik az Helveticum Oratoriumban, némelyik pedig az Gálszécsi Pápista Templomba jár az Isteni Szolgálatra, amelyiknek tudniillik hova vagyon kedve menni, nyitva lévén mindkét helyen szokás szerint a Templom.

Ad 3$^{tium.}$ Nem lakott ezen a környéken a Tanu, midőn a Gálszécsi Parochialis Templom a Pápisták által elvétetett azért annak előtte való Helveticum Exercitiumrul nem tud semmit szólani a Tanu, hanem azt vallja, hogy mióltátul fogva már 37 esztendők által itten lakik Kohánban és a Gálszécsi Parochiális Templomba jár, valósággal tapasztalta és tudja, hogy minekelőtte a Filialis helyekre való kijárástúl a Praedikatorok Felséges Asszonyunk parancsolatjábul eltiltattak volna, addig az Helvetica Valláson lévő Felekezet mind itten Gálszécsben az Szemere Urak udvarában levő Oratoriumban, mind Kohánban és Gerendán, mind Gálszécshez való Filialis helyeken mindenkor szabad, közönséges, publicum és nem maganos avagy privatim Exercitiumok vólt az Isteni. Szolgálatban. Praedikacziokat és könyörgéseket az összve gyült néppel mindenkor tartván annak idejében. És a Gálszécsi Praedikátor köteles volt minden héten kétszer Kohanba kimenni, könyörgést tartani a néppel: Hanem miólta már az Filialis helyekre való kijárástúl a Praedikátorok eltiltattak azoltátul fogva a mostani Gálszécsi Helvetica Valláson lévő Praedikator éppen sehova sem jár valami egyházi foglalatosság végbe vitele kedvéért, hanem egyedül itten Gálszécsben kereszteli esketi és temeti a maga Felekezetin lévőket, azoknak publice az az közönségessen praedikálván és könyörög velek szokás szerint az Titulált Szemere Urak Curiájában lévő Oratoriumban mostan is és mindennap szokott idejek szerint.

Decimus Testis, Providus Stephanus Markovicsh Incola

Kohaniensis et Subditus Perillustris Dni Ladislai Kácsándy professione graeci ritus addictus Annos circit. 68. adjuratus fassus.

Ad 1mum. Minthogy gyermekségétül fogva a Gálszécsi Filialis helységben Kohánban lakik az mai napig is tudja bizonyossan, hogy a mostani Gálszécsi Helvetica Confession levő Praedikátor úr, az Augustana Confession valokat ezen esztendőkben az kiadott parancsolattul fogva sem nem keresztteli sem nem esketi, sem nem temeti, hanem Gálszécsi Plébánus Úr szokta mindezeket véghez vinni vélek, és a szokott fizetést is eö kglme veszi tűlök.

Ad 2dum. Sohasem hallotta s nem is tapasztalta a Tanu, hogy az mostani Gálszécsi Praedikátor Úr az Lutheranusok közül valakit kinszeritett volna vagy untatott volna maga Praedikatiojára vagy könyörgéssére, hanem azt tapasztalja a Tanu és láttya, hogy az Lutheranusok közül némelyek az Pápista Templomba, némelyek az Helveticum Oratoriumba, némelyek pedig az Orosz Czerkóba is járnak szabad akaratjok és kedvek szerint.

Ad 3tium. Jól emliti a Tanu az időt midőn még az mostani Pápista Gálszécsi Templomot bírta is az Helvetica Valláson lévő Felekezet és azt is tudja azon Templom elvétele után, hogy szüntelen a Szemere Urak Gálszécsi Curiájában mai napig is járnak és azt vallja, hogy az megnevezett Felekezetnek, mind az Gálszécsi elvett Templomba, mind azoltatul fogva szokott Oratoriumjokba mind peniglen Kohánban az Filialis helységben mindenkor közönséges publicum Exercitiumjok volt és az Isteni szolgálatokban és egyébb egyházi állapotok folytatásában, hanem miolta eö Felsége parancsolatjábul az Filiálisokra való kijárástul eltiltattak azóta a mostani Gálszécsi Helvetica Valláson levő Praedikátor Úr csak itten Gálszécsben és a meg irt Oratoriumban, mái napig is szokta folytatni és végezni publice az szokás szerint öszvegyült néppel.

Undecimus Testis Providus Senior Incola Kussnyir Joannes Gálszécsiensis et Subditus Perill. Dni Ladislai de Szemere Professione Graeci Ritus addictus Annos circit. 70. adjuratus fassus ad 1mum et reliqua sicut Testis immediatae praecedens.

Super qua taliter per Nos peracta Inquisitione nostra Iurium Dominos Inquiri Curantium futuram uberioremque ad Cautelam propriis Syngraphis usualiumque Sigillorum

nostrorum munimine roboratas Psentes extradandas et concedendas esse duximus Literas Testimoniales.

Signatum in Oppido Tőke-Terebes die 26ª Mensis Augusti 1764.

Josephus Boronkay de Ead.
I. Cottus, Zempl. Judl. (P. H.)
Josephus Kakas I. Cottus.
Zempl. Jurassor. (P. H.)

A gálszécsi ev. ref. egyház birtokában lévő eredeti után.

Közli: *Péter Mihály*,
ev. ref. lelkész.

CULTUSTÖRTÉNETI ADATOK.[1]

I. Sancta Synodi devotio ad spiritum Sanctum.

Omnipotens, aeterne, ac misericors spiritus sancte deus, qui coaequalis, consubstantialis, et coaeternus patri filioque existens, ab eis ineffabiliter procedis et qui super dominum nostrum Jesum Christum in columbam speciem apparuisti, et super sanctos apostolos in lingvis igneis de coelo descendisti quos multis charismatibus replevisti ut variis loquerentur lingvis magnatia tua prout tu Sancte Spiritus Deus noster dabas eloqui illis. Nos humiles servi tui ad aedificationem ecclesiae tuae in sacro sanctae trinitatis nomine hoc in loco congregati debita cum devotione unanimiter tibi gratias maximas agimus pro beneficiis innumerabilibus ecclesiae sponsae Jesu Christi indesinenter collatis. Te supliciter adoramus, te laudamus, tibi benedicimus, te glorificamus et ardenter oramus, ut repellas a nobis tenebras totius iniquitatis et ignorantiae et accende in nobis lumen misericordiae et varitatis et ignem sanctissimi amoris tui. Sanctae huic Synodo gloriam nominis tui quaerenti et emolumentum ecclesiae interdenti adsis quaesumus. O spiritus sanctue Deus! qui corda nostra clementer ab omnibus vitiis expurges, et mentes nostras illumines et nos inducas in omnem veritatem sicut veraciter promisit dominus noster Jesus Christus qui tecum in unitate patris vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. *Amen.* Pater noster, etc.

II. Alia, ad eundem spiritum Sanctum.

Domine Deus noster sacro sancte spiritus domini, spiritus sapientiae et intellectus spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, spiritus timoris domini! Nos

[1] A dunántúli reform. superintendentiában, a superintendentialis gyűlést a reformatio eleitől fogva bizonyos könyörgéseken kezdték és végezték, melyek vagy deákul, vagy magyarul tartattak. Azok a könyörgések ex originali a veszprémi tractus in 4to levő protocollumából irattattak le Pápán 1806. aug. 5. Tóth Ferencz gyűjteménye számára. Az eredetit eddig nem találtam meg. *T, E.*

humiles servi tui adsumus, in nomine tuo unanimiter, aggregati intendentes ea agere, quae gloriam tuam concernunt et ecclesiam aedificant; Te sancte spiritus supliciter adorantes ardenter invocamus veni ad nos et esto nobiscum, et dignare illabi cordibus nostris requiesce super nos servos tuos (ex mundo selectos et ad sacrum ministerium ordinatos) et reple nos charismatibus tuis, doce nos quid agamus quo gradiamur, et ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante tibi complacere in omnibus valeamus. Esto solus suggestor et effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum deo patre et filio eius nomen possides gloriosum, sacro sancto numine tuo dirige, illuminando mentes nostras ne secundum visionem oculorum iudicemus, neque secundum auditum aurium arguamus, nos non patiaris perturbatores esse iustitiae, qui summam diligis aequitatem; non in sinistrum nos ignorantia trahat, non furor inflectat, non acceptio munerum, vel personarum corrumpat, sed coniuge nos efficaciter tibi solius gratia tua dono, ut simus in te unum, in nullo aberremus a vero, quatenus in nomine tuo collecti sic in cunctis teneamus cum moderatione pietatis iustitiam, ut hic a te in nullo dissentiat sententia nostra, et in futuro pro bene gesta consequamur praemia sempiterna *Amen*. Pater noster etc.

III. Ad Jesum Christum.

Omnipotens Sempiterne Deus! Domine noster Jesus Christus, sol iustitiae, lux mundi, via veritatis et vita qui sacro verbi tui oraculo promisisti ubi duo vel tres in nomine tuo congregati essent, te medium fore, maiestatem tuam supliciter adoramus et devoti rogamus adesto nunc propitius sacro coetui nostro ut a bono misericordiam tuam nullatenus aberremus sed rectum iustitiam tuam tramitem in omnibus dictis et factis teneamus ad gloriam sacro sancti nominis tui et aedificationem ecclesiae sponsae tuae pro merita passionis et mortis tuae *Amen*. Pater noster etc.

IV. Hungarica precatio.

Örökkévaló fölséges, mindenható és minden irgalmasságra vezérlő szentlélek úristen! ki az atyával és fiúval egyenlő méltósággal imádandó Isten vagy, ki Jézus urunknak, a mi kegyes idvezítőnknek szentkeresztségének idején fejére szállottál és a szent apostolokra első pünkösd napján mennyből tűzes nyelveknek ábrázattyában és hirtelen fútó szélnek zuggá-

sában jöttél, kiket sokféle ajándékokkal betöltöttél, hogy külömb külömbféle nyelveken szólának a te nagyságos dolgaidról. Mi alázatos szolgáid, kik e szent helyben összegyülekeztünk, az örökké áldandó szentháromságnak nevében, szívbéli áhitatossággal hálákat adunk szent fölségednek minden jótéteményidért, melyet a mi urunk Jézus Krisztus jegyesének, a keresztyén anyaszentegyháznak bőségesen adtál. Tégedet minden igazságra vezérlő Szentlélekúristent egyenlő szívvel lélekkel imádunk, áldunk, dicsérünk és fölmagasztalunk s alázatosan könyörgünk szent fölségednek, hogy távoztassad el mitőlünk minden bűneinket, hamisságunkat, tudatlanságinkat és gerjeszd föl mi bennünk az igasságnak fényességét és a te szent szerelmednek tüzét. Légy jelen mivelünk, ez mostani szent gyülekezetünkben és minden cselekedetünkben, bírj és igazgass bennünket szent malasztod által, tisztíts ki minden bűneinkből és vezérelj minden igazságra, a mint bizonyosan megigérte szent János által a mi idvezítő urunk Jézus Krisztus, ki az atyával és teveled szentlélek úristennel él és uralkodik egyenlő isteni méltóságban mindörökkön örökké *Ámen.* Miatyánk ki vagy a mennyekben sat.

V. Gratiarum actio in fine synodi.

Domine deus! pater coelestis exaudi quaesumus supplicum preces et confitentium tibi parce peccatis. Merito tibi gratias agimus maximas pro feliciter inchoata continuata, tuo auxilio adiuta, promota et finita nostra praesenti synodo, verum quia conscientia remordente. Ita vescimus ne aut ignorantia nos traxerit in errorem aut praeceps forsitan voluntas impulerit a iustitia declinare ad hoc tuam clementiam poscimus te rogamus humiles ut si quid ostensionis in huius synodi celebritate contraximus remissimibile facere et condonare digneris illiusque te miserente indulgentiam sentiamus ut in eo, quod soluturi sumus aggregatum concilium a cunctis primum obsolvam nostrorum nexibus delictorum, et quoniam nulla est, Domine humanae conscientiae virtus qua ostentae tuae voluntatis possint iudicia experiri et imperfectum nostrum vident oculi tui perfectionem deputa misericors Deus qua perfecto aequitatis fine pro te singula concludi praeoptamus et sicut te in nostris principiis auctorem poposcimus ita quoque in hoc fine iudiciorum nostrorum excessibus te adasse deprecamur ignorantiae parcas erroras corrigas et transgressoribus tibi confidentibus venia remuneratio subsequatur sempiterna pro Jesum Christum filium tuum unigenitum dominum nostrum. *Amen.* Pater noster.

VI. Formula adiurandi ordinandos ante ordinationem.

Az atya mindenható úr Isten és az ő örökké áldott szent fia az Úr Jézus Krisztus és a Szentlélek egy bizony Isten, ki minden titkoknak által látója, sziveknek, veséknek vizsgálója, az igazaknak és igazmondóknak megtartója, az hamisaknak és hazugoknak erős megbüntetője engemet N. N. úgy segéljen, hogy a mely egyházi tisztre engemet mostan választott az ő anyaszentegyháza által, abban az egyházi hivatalban ő szent felségének és az ő ecclesiájának híven és igazán akarok szolgálni, és az ő szent igéjének tisztán való hirdetésében, szent szakramentuminak igazán való kiszolgáltatásában, az helvetiai confessionak magyarázattya szerént, és hogy a reám bizattatott egyházi tisztet jámbor istenes életemmel, feddhetetlen erkölcsömmel igyekezem megbecsülni és hogy az én előttem járó egyházi rendek, mind a mostaniak s mind az után következendőknek minden törvény szerént való dolgokban engedelmes akarok lenni. Az mindenható Isten engemet N. N. úgy segéljen az mely igazán ezeket fogadom. *Ámen.*

Per Stephanum Csotii anno 1655. die 5. junii.

VII. Formula consecrandi seu benedicendi ordinandos.

Deus pater ille noster coelestis qui ad sacrum hoc ministerium te vocavit spiritu suo te illuminet dextera sua te confirmet zeloque veritatis evangelicae ac pietatis sincera cor tuum inflammet eumque in modum in hoc tuo ministerio te gubernet ut possis militare bonam militiam retinens fidem ac bonam conscientiam in verbo Dei pure praedicando, sacramentis legitime administrandis, ecclesiasticam disciplinam rite exercendam et vitae morumque pietate sincere operandam ad glorificationem nominis Domini amplificationem regni filii dei Jesu Christi et salutare aliorum exemplum et emolumentum. *Amen.*

VIII. Formula iuramenti quo electus episcopatus officio suo ac legibus adstringitur ante manum impositionem.

Az örökkévaló fölséges mindenható Atya úr Isten, és az ő áldott szent fia az Úr Jézus Krisztus és az szent lélek egy bizony Isten, ki minden titkoknak által látója, sziveknek, veséknek vizsgálója, az igazaknak és igazmondóknak megtartója és hamisaknak és hazugoknak erős megbüntetője, engemet N. N. úgy segéljen, hogy az én püspökségemben,

melyre az Isten választott ez jelen levő szent gyülekezet által, teljes életemben a szent próféták és apostolok által előnkben adattatott tudományt az helvécziai vallásnak igaz magyarázattya szerént akarom tanétani és előbb mozdétani, és hogy az én püspökségem alá bizattatott senior és tanétó uraim is azont tanécsák, szorgalmatosan reájok akarok vigyázni, és hogy az én tőlem függő és püspökségem alá tartozó ecclesiának jámbor és feddhetetlen életemmel és idegen tudománynyal botránkozására nem igyekezem, hanem jó példaadó akarok lenni, minden tehetségem szerént, és hogy az egyházi törvényeket mind magam megtartani s mind pedig az én püspöki vigyázásom alá bocsáttatott tanitó uraimmal megtartatni igyekezem, az egyházi törvényekben sem kedvért, sem barátságért, sem adományért, sem atyafiságért és semminemű egyéb tekintetbül az egy törvény szerént való igazságnál külömben nem akarok ítélni. Az teljes szentháromság egyistenség engemet N. N. segéljen. *Ámen.*

IX. Oratio pro designato et consecrato episcopo.

Kegyelemmel bővölködő megvizsgálhatatlan bölcsességű szent Úristen, ki a te szerelmes fiadnak, az úr Jézus Krisztusnak titkos testét, a te itt e földön vitézkedő anyaszentegyházadat naponként tartod, neveled és annak építésére, lelkigyarapodására adtál apostolokat, evangelistákat, pásztorokat, tanítókat, hogy azoknak forgolódások által, a te szent igédnek hasznos ereje meg tessék az üdvözülendőkben. Alázatos és törödelmes szivvel-lélekkel, de nagy lelkibizodalommal és buzgósággal könyörgüuk mindnyájan szent Istenségednek, mint a te anyaszentegyházadra kegyelmesen vigyázó Istenünknek, hogy a miképpen régenten a meghalt Áron pap helyébe Eliazárt adtál a papi tisztnek viselésére, melynek bizonyságára az Áronnak ruháiba föl is öltöztetett; a miképpen Mózes után Józsuét támasztottad a népnek vezérlésére, és betöltötted bölcsességnek lelkével; a miképpen az égbe fölragadtatott Illyés helyébe Elizeust mutattál a nép között való prófétaságra és az Illyésnek bő mértékével meg is ajándékoztad; a miképpen az erős Dávid után fölemeléd a gyenge Salamont, kit bölcsességgel annyira fölruháztál, hogy ő hozzá hasonló nem volt ő előtte, sem ő utánna nem támadott. Így ezt is, akit minékünk az egyházi dolgokban előttünk járóvá és őrállóvá mutattál, vegyed édes urunk Istenünk, kiváltképpen való gondviselésed alá, ruházd fel őtet a te félelmednek, igaz bölcsességnek, keresztyéni bátorságnak, feddhetetlen

életnek igazság szerető alázatos lelkével, hogy tudjon eszes és okos szívvel járni a te néped előtt. Ne engedjed az ő lábait megbotlani, hanem a te igédnek ösvényén igyenesen vezéreljed őtet, hogy arról se jobbkéz felé, sem balfelé ki ne térjen, és nem a szemnek látása szerént itéljen, sem a fülnek hallása szerént dorgáljon, hanem igazságban itélje és igazgassa a reá bizattatott lelkeket. Övedezd fel Uram derekát igazsággal, és az ő veséit állhatatossággal, hogy hasznos példája és kétkézzel épitője lehessen a te hiveidnek. Adgy erőt uram nekie, kedves egésséget, emberek előtt való böcsületet és jó kedvességet; terjeszd esztendeit hosszú időkre és szolgáltass jó alkalmatosságokat, hogy *az ő méltóságos szent tisztiben* a te igéd szerént való forgolódása a te nevedben annál foganatosabb és gyümölcsözőbb legyen. És az ő fáracsága után, amaz örökkévaló boldogságnak meghervadhatatlan koronáját, minden megdicsőült püspökökkel együtt, ama püspököknek fő püspökjének az Úr Jézus Krisztusnak kezéből nagy örömmel elvehesse azon te szent fiadnak, az anyaszentegyháznak hűséges jegyesének az Úr Jézus Krisztusnak érdemére. *Ámen.* Mi atyánk etc.

X. Formula consecrandi electum episcopum.

In nomine Patris, Filii et spiritus sancti sit consecratio nostra. *Amen.*

Admodum Reverende domine N. N. in sacro evangelii ministerio, conserve fidelissime, et fratrum nostrorum inspector venerande! Dominus Noster Jesus Christus, princeps pastorum pontifex summus, et caput ecclesiae suae solus tibi N. N. sancti huius presbyterii unanimi consensu, et concordi populi fidelis suffragio, legitime vocato, electo et designato episcopo per hanc impositionem manuum . . . . consecr . . . . hanc gratiam potestatem ac dignitatem super eminentiorem episcopatus, ut ac hoc die et tempore imposterum cum omni sollicitudine attendas tibi, et universo gregi, pastorum principis in quo te spiritus posuit episcopum, regere ecclesiam Dei filii, quam acquisivit suo sangvine. Requiescat super te episcope dignitissime spiritus Domini, spiritus sapientiae, et intelligentiae, spiritus consilii, et fortitudinis, spiritus scientiae et veritatis, repleat te spiritus timoris domini, ne secundum visionem oculorum iudices, ecclesiam filii Dei tibi commissam, neque secundum auditum aurium arguas populum fidelem Domini, sed iudicabis in iustitia pauperes, reprehendas in aequitate mansuetos, ut sic fidelis in Domo Dei cum Mose reperiaris

laetissimam principis pastorum vocem hanc: euge serve bone et exaudire quas dignare Deus hanc promissionem tuam veraciter adimplere electum hunc tuum speculatorem in ecclesia multiplici spiritus sancti, gratia illuminare, dotare, ac vita beata donare *Amen.* Pater noster etc.

Gratia tibi, pax et misericordia a Deo patre et domino Jesu Christo. *Amen.*

XI. Oratio ad Jesum Christum, in actorum synodi inchoatione dicenda.

Domine Jesu Christe! unigenite patris aeterni filii splendor gloriae eiusdem substantiae figura, de quo pater coelitus, tale perhibuit testimonium: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsum audite, qui discipulos tuos coelesti virtute indutos ad muneris sui executionem aptos ac idoneos effecisti, qui te eorum qui in nomine tuo congregantur in medio affuturum sancte promisisti. Item nos indigni tui servuli, qui a filiis huius seculi prae consultis catarmatis et purgamentis habemur, in nomine tuo sancto sumus in hac exigua synodo congregati. Dignere quaesumus summe animarum nostrarum episcope nostrae huic synodo per efficacem spiritus tui sancti in cordibus nostris operationem non tantum interesse verum etiam praeesse et praesidere mentes nostras spiritus tui gratia illustrare; corda et lingvas dirigere, ut coram tremendo maiestatis tuae vultu sacro in hoc confessu, cum timore filiali sedentes ea proferamus, cogitemus, loquamur et tractemus quae sunt pia, iusta, sancta et salutaria. Effice Domine, ut virtus tua nostram per infirmitatem perficiatur. Largire huic nostrae synodo exoptatissimam catastropham, ut te unicum nostrum salvatorem et intercessorem, cum patre et s(piritu) sancto in aeternum celebrare queamus. Qui vivis et regnas deus per omnia secula seculorum. *Amen.*

XII. Gratiarum actio ad Jesum Christum, qua clauditur synodus.

Unigenite Fili Dei! Domine Jesu Christe! verbum ex ore patris ab aeterno prodiens vere deus et vere homo in unitate personae. Gratias tibi agimus, quantas ex operatione spiritus sancti, animis concipere possumus maximas pro omnibus tuis in nos collatis beneficiis, et etiam pro hoc excellenter singulari quod nostrae huic synodo nobisque famulis tuis in ea in nomine tuo congregatis, per spiritum tuum

sanctum non tantum adesse, et interesse, verum et praeesse, et praesidere mentes nostras, spiritus tui gratia illustrare, corda confirmare, lingvas omnesque actus et tractatos nostros dirigere, imo etiam synodo huic nostrae optatum exitum concedere dignatus es, quam clementissime. Te unice animarum nostrarum redemptor et salvator, una cum patre, et spiritu tuo sancto, laudamus, tibi benedicimus, nomenque tuum celebramus. Oramusque supplice voce et voto, ut post hac quoque nos in nostras stationes abs te assignatas revertentes, coelesti tuo praesidio et brachio contra omnes diaboli et mundi huius insultus potenter protege. Spiritu tuo sancto meticulosa nostra corda animare digneris, ut stadium ministerii nostri abs te nobis collati animose decurrere sub vexillo tuo contra portas inferorum legitime certare tuamque ecclesiam verbo evangelii fructuose cum ruina regni diaboli aedificare queamus. Sanctifica nos in verbo tuo, quam veritatem ipsemet es testatus. Perfice Domine et confirma quod operatus es hactenus in nobis. Da nobis patientiae in adversis spiritum, quo imbuti omnes tribulationes et cruces, ministerio adiunctas exemplo tuo ducti mascule tolerare, in afflictionibus gaudere, post hanc fluxilem vitam in aeternum in coelesti patria glorificare possimus. Qui vivis et regnas deus per omnia secula. *Amen.*[1]

XIII. Oratio tempore synodi particularis recitanda.

Domine sancte pater, omnipotens Deus, qui coaequalem consubstantialem, et coaeternum tibi, ante omnia saecula filium, ineffabiliter genuisti, cum quo atque cum sancto spiritu, ex te eodemque filio, procedente coelum, terram, atque omnia quae existunt, visibilia et invisibilia mirabiliter creasti. Tibi gratias agimus, te adoramus et laudamus, tibi benedicimus, teque magnificamus. Esto propitius nobis miserimis peccatoribus, et servis tuis in nomine tuo congregatis, ne despicias nos quaesumus, sed defende, protege et guberna, in hac turbulenta rerum facie, digneris nos minus iduneos servos, gratia tua idoneos facere, ut fideles ministri et dispensatores mysteriorum tuorum divinorum inveniamur, et officio nostro praesimus, non coacte, sed libenter, non turpiter affectantes lucrum, sed prompto animo, ex amore nominis tui sancti, spiritum sanctum tuum, innova in visceribus nostris, qui nobis os et sapientiam largiatur, ut accurate loquamur et distincte omnia faciamus, ne simus instrumenta gratiae tuae inutilia et vacua, sed tu in

[1] Mind a 12 formula a Tóth Ferencz Analectáiból.

nobis operare efficaciter, et da profectum et exitum rerum omnium nostrarum optatissimum, ad sacro sancti nominis tui laudem, ecclesiae quam proprio sangvine acquisivisti aedificationem, et conservationem, nec non animarum nostrarum aeternam salutem. *Amen.*[1]

XIV. A református egyházba áttért papok esküformája a XVII. századból.

Modus admittendi ad sacrum ministerium eos, qui antea pontificiam vel lutheranam sectam amplexi sunt, et agnita veritate confessionis Christianae et apostolicae, tandem conversi sunt.

Én N. N. ki eddig lutherana valláson való minister levén, sok habozó vélekedések után, a szentirás ellen való tanitásit Isten szent lelke által eszembe vevén: az helvétiai keresztyén confessiótól is, — ki minden punctumiban igaz, a szentiráson fundáltatott idvességes tudomány — külömbözne: nem kérkenségből, de az igazságtól kit mindenkor kitudtam, viseltetvén ragaszkodom hozzája. Esküszöm azért az atya élő Istennek szent fiának, az megváltó Jézus Krisztusnak és az Szentlélek egy bizony Uristennek, hogy vallója, igaz megtartója leszek mai napságtól fogva, az helvétiai vallásnak, utolsó órámig, és véremmel is ezen igazságot kész vagyok meg is pecsétlenem, Deo sic volente. Ha pedig az idvezitő igazságot nem követném, de megvetném, ezen szentháromság Isten engemet megbüntessen, követvén pedig megsegéljen. Ez helvétiai idvezitő vallásban pedig, püspökömnek és senioromnak, és az venerabile presbyteriumnak mindenben engedelmesen obtemperalok. Datum etc. Idem qui supra.[2]

Közli: *Thúry Etele.*

[1] Samarjai János: Az helvetiai valláson levő ecclesiáknak egyházi ceremoniajokról. Lőcse 1636. czímű könyvhöz kötött *s az 1630. évi pápai zsinat végzéseit* tartalmazó s közvetlenül az emlitett határozatok után feljegyzett XVII. századi kéziratból, *a sárospataki ref. főiskola könyvtárából.*

[2] Samarjai János előbb emlitett Agendájának első táblájáról a *sárospataki ref. főiskola könyvtárából.* Kétséget kizárólag XVII. századi bejegyzés ugyanazon kéztől, a ki az 1630. pápai zsinat határozatait feljegyezte. Miután az emlitett könyv tulajdonosai *Körmendi B. István hetesi, vámházi* és *köveskáli* (1681—1691.) predikátor, *Perlaki Márton* 1708. *kiliti-i* predikátor voltak, utóbbinak Judit nevű leánya Sári György felesége volt. „1708. maii 18 die hora 9. matutina, natus est filius, filiae

meae Judit Perlaki consortis Georgii Sári, sub signo tauri, qui die 19. baptizatur per Dominum Franciscum Debreceni, nominatusque Georgius“ ... etc., mely szerint módosul *Mokos Gy.* A herczegszőllősi kánonok 189. l. olvasható jegyzete. Magáról Perlakiról álljon itt következő feljegyzése. „Anno 1708. maii 28. die natus est filia mea hora 3-tia matutina sub signo virginis *in parochia kilitiana*, quae baptisata per dominum Franciscum Debreceni, nominata Susanna.“ Mivel Perlakinak ezen két bejegyzése évszámmal el van látva, és sem az ő írásával, sem Körmendi B. Istvánnak a czímlapon és a 65. lapon olvasható névaláírásával nem azonos sem a pápai kánonok, sem az imádság, sem az esküforma írásmódja, tehát még régebbi tulajdonos jegyezte fel ezeket.

SZATHMÁRNÉMETHI SÁMUEL LEVELEI EGY TANÁRVÁLASZTÁS ÜGYÉBEN.

I. Gr. Teleki Mihályhoz Paszmosra.

Méltóságos Ur! nekem jó uram, patronusom. Isten kegyelmedet szerelmesivel együtt boldog ünnep napokra viraszsza, szivesen kivánom.

Tekintetes Rédei Ádám uram ő Kegyelme instructiója szerint proponálván az Méltóságos Supremum Consistorium végezését, Tiszteletes Zilahi uram Fejérvárra való transpositiója felől, az után mind az itt való T. Consistorium, mind én, mind a Collegium, instantiánk által munkálkodtunk abban, hogy Tiszteletes Zilahi uramat közöttünk megmaraszthassuk, de semmit nem obtineálhattunk. Melyre nézve tovább elménket függőben nem tarthatván, gondolkoztunk Kegyelmed tetszése s több curátor urak intimatiója szerint az ő Kegyelme successoráról. Mind nekem s mind az ifjuságnak elménk kiváltképen akadt meg T. Udvarhelyi és T. Baczoni uramékon. Minthogy mind a kettőt candidáltuk is, de amint az ifjuság értette, Udvarhelyi uram gyakorta erőtelenkedik, Baczoni ur penig ifju, nyers, serény ember, ahhoz képest (mint az includált szabados suffragálásból meglátja uram Kegyelmed) az ifjuságnak elsőbb s nagyobb része T. Baczoni uramat kivánja professorának, kiknek votumokhoz adván én is suffragiumomat, emlitett Tiszteletes Baczoni uramat kivánom collegámnak.

Minthogy azért Kegyelmed Méltóságos ur nekem irt levelében igérte volt gratiáját, hogy csak declaráljuk magunkat, Kegyelmed mindjárt munkába veszi ezen dolgot, kötelességünknek tartottuk legelsőben is Kegyelmedet requirálni, instálván Kegyelmednek alázatosan, méltóztassék Kegyelmed minél hamarabb Tiszteletes Baczoni uramat ez ő Kegyelme felől való szándékunkról tudósitani, hogy ő Kegyelme másuva ne kötelezze magát, mert sem én, sem az ifjuság ő Kegyelmétől nem recedálunk. Ő Kegyelme válaszát vevén, annak rendi

szerint communicálván a több fő curátor urakkal és az itt való Consistoriummal, ő Kegyelmének ujabban hivatalt adunk, levén ez csak praemonitio, hogy tudja ő Kegyelme mihez alkalmaztatni magát, mivel ilyen időtájban szokták marasztani az prédikátorokat. Levelemre való válaszát Kegyelmednek alázatosan várván, Isten kegyelmes oltalmába ajánlom Méltóságos ur Kegyelmedet, egész uri házával együtt örvendetes uj esztendőt kiván Kegyelmeteknek

Kegyelmed alázatos szolgája

Szathmár Németi Sámuel.

Kolozsvár, 19. 10-br. 1713.

P. S. Alázatosan követem az urat, hogy magam kezével nem irhattam, bizony nem restségem, hanem hogy harmadnaptól fogva a köszvény ugy kinozza a jobb kezemet, hogy az ujjaimat sem mozdithatom.

II. Baczoni Incze Mátéhoz Máramarosszigetre.

Mint kedves atyámfiának ajánlom Kegyelmednek szeretettel való szolgálatomat.

Isten Kegyelmedet e beállott uj esztendőben uj áldásival szeresse, s többeknek érésével örvendeztesse, szivesen kivánom Tisztelt Baczoni uram, én és a collegium egyező akaratjából a M. urnak Teleki Mihály urunknak küldött levelünkre ugy a M. ur ő Kegyelme levelére tett Kegyelmed replicáját ez előtt harmad nappal becsülettel és kedvesen vettem. Melyből Kegyelmed maga mentegetését értem. Illik ugyan kinek-kinek maga erőtelenségét megismerni, quis enim ex se idoneus, sed gratia Dei idoneum facit, quem in Vas gratiae suae eligit. Én ugy tudom, hogy itt laktában is Kegyelmed mind a lingvákban, mind a philosophiában szép profectust vett. Annál inkább az Akadémiákban perficiálta annyira magát, hogy azoknak professiojára alkalmatos lészen. Olyan reménységgel is nyugodtunk meg Kegyelmeden. Azért Kegyelmed tovább való maga mentegetését félretevén, resolválja magát in nomine Domini, és közénkbe jőjön el, mi jó szivvel várjuk s látjuk Kegyelmedet. Suffragiumunkat penig nem változtatjuk, ha csak Kegyelmed egészen contrarius nem lesz. Mert a Méltóságos Fő Curator urak és a M. Supremum Consistorium in forma adnak hivatalt Kegyelmednek Szebenből, hova azon végre én is expediáltam két deákimat. Kivált a M. ur Teleki

Mihály ur mindenekről tudom plenarie tudósitja Kegyelmedet. Ajánlom Isten kegyelmes oltalmába Kegyelmedet. Kolozsvár, 17. Január 1714. Kegyelmedet szerető szolga atyjafia *Sz. Némethi Sámuel* m. k.

III. Baczoni Incze Mátéhoz Máramarosszigetre.

Tiszteletes kedves atyámfiának ajánlom Kegyelmednek szeretettel való szolgálatomat minden jóknak szives kivánásával.

Amint elébbi levelemben megirtam volt Kegyelmednek az én és a Collegium votumát, Kegyelmed ide való professorságra való választatása iránt, ugy a Méltóságos Supremum Consistorium parancsolatjából Kegyelmedhez collegiumbeli két becsületes ifjakat, hogy a Kegyelmed jövetelit a Tekintetes Nemes vármegye által amennyire lehet admaturálják és Kegyelmednek segitséggel legyenek az utban. Kérem azért Kegyelmedet (mivel már T. Zilahi ur elment) ne késsék, ha módja lesz az eljövetelben. Isten hozza hamar időn Kegyelmedet.

Kegyelmed szolga atyjafia
Kolozsvár, 14. Febr. 1714.

Sz. Némethi Sámuel m. k.

A Magyar Nemzeti Múzeum kézirattárában az irodalmi levelezések között őrizett eredetiekről közli

Sárospatak. *Zoványi Jenő.*

LÁNI ILLÉS VÉLEMÉNYE A CONCORDIA-KÖNYVRŐL.

Causae, propter quas non solum A. Confessio, verum etiam Liber Concordiae recipi et subscriptione approbari debeat, recitatae per Reverendum ac Clarissimum virum D. Eliam Lani publice in congregatione Dominorum Fratrum Martinopoli Ao. 1608. die 18-ta mensis Martii.

I. Quia per omnia congruit cum A. Confessione et aliis receptis ab Ecclesia Symbolis Apostolico, Nicaeno, Athanasiano, Ephesino et Chalcedonensi.

II. Quia est non unius privati hominis scriptura, sed publicum purioris Ecclesiae Symbolum gravissimorum theologorum opera conscriptum, censura illustrium scholarum, academiarum et ecclesiarum approbatum et unanimi consensu piorum. Electorum, Principum, Comitum, Baronum et Liberarum Civitatum publicatum.

III. Quia in A. Confessione non omnia fidei christianae capita sunt pertractata, sed ea ferme, quae Pontificiis opponenda erant excepto articulo Baptismi et Coenae Domini; opus igitur erat de reliquis etiam doctrinae locis publicum et symbolicum extare scriptum, vel Librum Concordiae, qui opponeretur falsis fratribus Calvinianis, Flacianis, Antinomis, Synergistis, Majoristis etc. ad tollenda domestica dissidia et controversias praecipue a morte Lutheri excitatas per juniorem Crucigerum, Pezelium, Videbramum, Pallum, Crellium, item Flacium, Strigelium, Hemmingium etc.

IV. Quia Liber Concordiae tradit ὑποτυπωσιν των ὑγιαινοντων λογων, formam sanorum verborum, rejectis interim et explosis locutionibus quorumdam daemonicolis (?), quae latibulum esse poterant multorum errorum. Ideoque in omnibus paene controversis articulis affirmativae sententiae opponit negativam.

V. Ipse Philippus Melanchton aliquoties optabat, talem scriptum a praecipuis theologis adornari et in publicum edi. In responsione ad criminationes Staphyli non longe ante mor-

tem scribit: Plane igitur de me ipso et de omnibus Actis et Scriptis, subjicio me judicio Pastorum in Ecclesiis omnibus amplectentibus confessionem, quae Augustae Carolo Imperatori exhibita est. Et ne videar quaerere ideam, nominatim volo esse Iudices Academias Tubingensem, Haffniensem, Marpurgensem et Jenensem. Quod autem semper optavi, ut de omnibus doctrinae membris curarent nostri re deliberata a praecipuis Doctoribus edi commune scriptum, quod ad totam posteritatem de consensu piorum illustre et firmum esset testimonium: idem nunc quoque opto. Provocat Philippus Melanchton ad judicium Academias et nominatim Tubingensem. Nonne autem ex illa praecipue ad opus Concordiae fuerunt Jac. Andreae et alii? Ne quid de ceteris dicam Academiis, quae partim scripserunt Librum Concordiae, partim subscripserunt. Et tamen ne sic quidem satis fit Philippicis, si ita vocandi sunt, cum ab animo Philippi sint alienissimi. In praefatione Locorum Communium Ao. 1563. (!) vix 62 diebus ante mortem ita scribit: Non defugio judicia Ecclesiarum nostrarum, nam has censeo vere esse Ecclesiam Dei et vera animi pietate eas veneror, nec me ab eis sejungam, meaque dicta, scripta et facta earum judicio permitto. Saepe etiam optavi alios, qui antecellunt eruditione et judicio, communicato consilio et collectis sententiis, de rebus ipsis et de formis loquendi gravi auctoritate tale aliquod opus condere, quod ordine praecipuas materias doctrinae ecclesiasticae complecteretur". Nonne haec omnia observata in Libro Concordiae?

VI. Necessitas ipsa postulet extare tale aliquod symbolicum scriptum propter eos, qui ad nullam unionis doctrinae formulam adstringi se patiuntur. Saltem ut liberius possint suas prodigiosas opiniones proponere et defendere, cum scandalo gravissimo bonorum. Hi certe dum Librum Concordiae defugiunt ipsissimam Ecclesiae purioris vocem defugiunt. Quid vero de his, qui Ecclesiam non audiunt, Christus pronunciet vid. Matth. 18.

VII. Librum istum eo quoque nomine commendatum nobis habere et approbare debemus, quod postulet a nobis Magistratus bonus, pius, orthodoxus ac de toto Contubernio optime meritus. Cujus etiam curare est, ut pax et tranquillitas Ecclesiarum et Scholarum conservetur, gloria numinis divini illustretur, veritas ἀνυποκριτος propagetur, et ad posteritatem transmittatur. Cur ego justa petenti non pareamus? 1. Pet. 3. Estote parati ad satisfaciendum omni petenti vos rationem ejus, quae in vobis est fidei et spei.

Objectiones.

Habemus Corpus Doctrinae Philippi de omnibus capitibus Doctrinae. Nihil ergo opus Libro Concordiae? Rs. Imo vel propterea Libro hoc est opus, ut ex eo cognoscamus locutiones quosdam Philippi inproprie, incommode et ambigue prolatas, dextre intelligere, formamque sanorum verborum observare, hoc enim ipse quoque Philippus desiderat, ut supra dictum, nec vult sua scripta opponi publicis et symbolicis Ecclesiae scriptis.

2-do. Plus vident oculi, quam oculus, ideo unius hominis scripta non sunt anteferenda Libro Concordiae, qui est vox verae Ecclesiae.

Obj. 2. Potuimus hucusque Libro Concordiae carere et in posterum? Rs. Negatur antecedens. Habuimus enim eum, licet non publice, sed privatim. Imo juxta normam illius docuimus. Idem quippe docet Simon Paulus, Avenarius, Selneccerus, Brentius, Vigandus, Heerbrandus, Hunnius, quos hactenus in manibus habuimus.

2-do. Caruimus quidem illo publice, sed satis incommode. Vidimus enim, quid turbarum dederit N. Maris (!), qui Librum istum Discordiae vocitabat. Qui si hic Liber fuisset publice approbatus, nunquam eo impudentiae devenire ausus fuisset.

3-io. Nisi etiam deinceps in hanc Concordiae Formulam nunc consentiamus: nunquam stabilis erit in hoc coetu docentium concordia, sed semper suspiciones et simultates locum habebunt.

Obj. 3. At neque Civitates Montanae neque vicini Comitatus Librum Concordiae publice receperunt. Rs. Illi nobis regulam non praescribunt, viderint, cur id faciunt, fortassis, quia Magistratus eorum hoc ab illis non flagitavit, quemadmodum a nobis.

2-do. Si quid hoc in negotio humana valere debet auctoritas, cur non sequimur potius exemplum celeberrimarum Germaniae Ecclesiarum et Rerumpublicarum.

3-io. Laudabilius est procedere, quam sequi. Nostro exemplo poterunt et viam ad imitationem excitari.

Obj. 4. Si scripta Philippi censurae istius Libri Concordiae subjici debent, tamquam suspecta, excutientur e manibus juventutis et prorsus vilescent. Rs. Minime omnium, sed hoc solum sequetur legenda esse cum judicio et delectu, juxta praescriptum Libri Concordiae, qui est quasi publica

vox Reformatae Ecclesiae. Ita etiam vult sua legi Philippus, sicut supra ostensum est. 2-do. Tamen et Patres suos habent errores, et nihilominus legendos esse statuimus, licet cum judicio.

(A XVIII. század második feléből való másolata a tiszán-inneni ev. ref. egyházkerület levéltárában Sárospatakon, II. 279. szám alatt).

Zoványi Jenő.

A FANCSALI TEMPLOMFOGLALÁS.

(1775.)

Succincta Delineatio actus circa Rom. Catholicor. Campanae et Crucis erectionem facti, penes nostrum Templum desolatum Fantsaliense.

Templum illud nunc in ruderibus existens in flore dum fuisset, et ruinae proximum August. Confess. addictae Ecclesiae usibus semper subservivisse, plus quam certum est, quod a memoria hominum longa continuaque Praxi, atque auditoribus hodie dum viventibus, Grosa Dna Clara Vozar, Grosi quondam Dni Danielis Severiny Conthorali, Mathia Toth, Georgio Czerney incolis hujatibus, nec non multis extraneis in Eodem Sacra Evangelica frequentantibus probatur. Causae desolationis ejus temporum Revolutio, Pestis universaliter nimium grassans bellorumque motus sunt, quae Possessionem hominibus evacuavere, Templum ad rudera desolutum est. Praeterlapsis his malis populus tantisper recollectus Sacra in Eodem Evangelica continuabat. Sed postquam in ejus sinu Devotionem propter lapides super auditores ruentes amplius periculosum esset peragere, Coetus Evangelicus, ad hodiernum Oratorium transtulit Cultum, non tamen jure ad Templum derelictum redeundi deposito, sicut Campanula penes id locuta Aug. conf. add. Ecclesiae usibus olim et nunc subserviens testatur. Ad illud Templum, quum post natum Christum Millesimum, septingentesimum, septuagesimum quintum Annum, Mensis May diem nonum numeraret Christianitas, Forroviensis Dnus Plebanus Joannes Nepom. Androvits undecim incolis Forrovien. suis auditoribus cum instrumentis, ad fodiendum instructis stipatus venit, et per eos foveas, ad exturbationem usque pulverum demortuorum pro Campanili et Cruce statuendis effodi curavit, atque sic Cruce primo elevata, demum Campanili, cui illico ipso authore campana quoque imposita est. Nos inferius consignati, quamprimum Dnus Plebanus Sepulchretum, quo Templum cingitur, ingressus fuisset, accurrimus,

decenter ante omnia salutato, super occepto opere ab eodem Regium Mandatum exposcimus, quod quidem praesto se habere simulabat, eo tamen destitutus compertus est. Urgemus ultro, sicut fassus erat idipsum sibi adesse, promeret demonstraretque, respondit, se non indigere Mandato Regio, sed seipsum fore Mandatum Regium, atque Regem idem esse, quod ipse sit. Cum itaque convicti fuissemus jam Dnum Plebanum nullo Mandato Regio praemunitum existere, quin potius auctoritate propria occeptam operam continuare intendere, ego Michael Petrisch Ludimagistrum ord. agens, Dnus Nicolaus Severiny, tum Perill. Dni Michaelis Jób Fantsaly Provisor, sui Dni Principali nomine, Joannes Rusznák tunc Oeconomus aulicus suae Prrllis Dnae Elizabetha Dobay absentis in persona, ex Coetu nostro Evangelico Andreas Salak, Joannes Lénárth, Andreas Amrisko, Michael Getso, totius Communitatis Evangelicae os, solleniter, ad raucedinem usque super hoc nobis illatae violentiae genere protestati sumus, Illudque Suae Sacrrimae Majestati Mariae Theresiae Reginae nostrae Clementissimae illico repraesentaturos nosmet declaravimus. Dnus Plebanus tamen tantas nostras Protestationes nihil moratus (Perillustribus Dnis Stephano Putnoky cotus ord. Dno Judlium nec non Dno Jurassore Bentsik, sibi adjunctis, quorum in facie quoque per nos sollenis Protestatio repetita exstitit) Campanam et Crucem elevavit. Haec dum, agerentur, Nobilissimus Clarissimus, Doctissimusque Vir, Dnus Admod. Rudus Alexander Antony tum in Fantsal et A. Fügöd ord. vrbi divini Ministrum egit, qui plane jam eodem tempore ex gutture sibi lethali morbo dum laboraret, de sui sanatione adhuc solicitus revalescendi media apud Medicos Cassovien. quaerens, turmae Campanam cum Cruce elevanti interjectum facere haud poterat. Judicis vices Pagensium sustinebat tum Mathias Tóth, cum adjuratis Martino et Georgio Havasionibus, Georgio Czerney, Stephano Kuzma etc. Erectionem Campanae insecuta est vicinorum haud exigua exultatio, plenis enim animis plaudebant, integris buccis insultabant, maledicebant nobis, convitiis inexplicabilibus proscindentes et ad inferna usque detrudentes nos. Hic jam miseri, quorum Evum intererat vulnere insanabili sauciati (?), quo nosmet vertamus; quidque occipiamus, media solatiorum ubi quaeramus, haud scientes, tam infelicissimi statui expositi ingenti animi dolore pressi ad innumeros pectoris gemitus devolvimur, atque non solum privatos, verum publicos quoque Plangores ad resonationem Oratorii usque intra preces Deo nostram causam deferendo solvimur. Et hodiedum cum Eccliae defensio aliunde non veniat, injurias nostras Christo Servatori,

qui divino cruore suo Ecclesiam redemit, sanctificavit, commendamus ac gemebundi suspiramus: Domine Jesu! Ecclesiam tuam, quam incomparabili pretio adquisivisti, defende et tueare, nec inferiorum portis ei praevalere sinas, quin potius clementer serves, nos in eadem stabilias, firmes, in veritate tua sanctifices, sermo tuus veritas est; sic Religionis nostrae sis inexpugnabilis Stator, ut perduret ad seculi finem Lutherana Relligio Amen.

Dabam in Fantsal Anno superius exposito diebus May introsertus Michael Petrisch m. p. cujus munimentum invincibile contra omnem diaboli cohortem est: Mea spes est unica Christus.

Vivo tibi morior.

A fancsali ág. hiv. ev. egyház levéltárában levő eredeti kéziratról másolta

Domján Elek,
ev. lelkész.

ADALÉKOK A ZAY-UGRÓCZI GRÓF ZAY-LEVÉLTÁRBÓL.

Lautsek Márton meghívó-levele.[1]

(1756 nov. 1.)

Minthogy az Ur Isten ez arnyék világbul Tiszteletes Senior N. Vietoris András uramot ki szollitvan, Mi is nem akarvan hogy Ecclesiank sokaig az Isten Dicsőssége hirdetésének el mulatásával sokaig praedikator nélkül légyen, hanem egyenlő akarattal megegyeztünk azon hogy Tisz. Lautsek Marton Uram(na)k ő kgyelmenek adgyuk hivatalt, az mint is ő kgylme tekintven Ecclesiankk praedikator nélkül való lételét hivatalunkat nem ellenkezvén, hanem magát önkent jó akaratbúl következendő praedikatorunkk resolválta. Mely ő kgylme szives resolutiójat egyenlő akarattal meg köszönvén, ezen hivatalunkat meg erősittyük következendő fizetésül esztendőnként offerálunk és tartozunk ő kgylmet mint lelki Tanitónkat becsületben tartanunk a kik pedig tapasztaltatnának illendő satisfactiot adnunk, mely fizetes következik e szerint.

Kész penz fl 30. Az hamorbul 3 masa vaj vagy R 12. Buza szapu. 30. Zab szapu 30. Az ortvány földekbűl Dezma 8 Tizede az ő kgylme szemellyének. Tizenkét szekerre való Széna és Sarnyu, mely rétnek munkájával tartozunk. A szanto földek harom nyomásban, az felső nyomasb(an) Csetnek felé, circiter 9. szapúra való. Rozslonya felül való nyomasb(an) 7. szapura. Paskahaza felül való nyomásb(an) 6. szapura, melyek-

[1] Lautsek Márton kún-taploczai, később szakolczai lelkész szorgalmas gyűjtője volt különösen a felvidék evang. egyházaira vonatkozó történeti adatoknak. A zay-ugróczi levéltárban 30-nál több vaskos kötet van tőle jórészt másolatok, de sok eredeti, valamint saját feljegyzései is. Collectanea-i történeti vonatkozású dolgokon kívül több kötet beszédmásolatot is tartalmaznak.

(ne)k munkájával tartozunk Tseplésén kivel. Kender föld *(káposztás-kert az kender-föld végében az útzában, melyet én Lautsek Márton nyertem nemes sz. Ecclesiatól).*[1] Esztendőnként négy offertorium. Minden Gazdatúl egy Tyúk. Helységbeli *(ki-hirdetéstől 24 pénz).* Hireztetéstűl *(is)* 24 penz. Avatástul egy keszkenő és 24 penz *(kaláts és tyúk).* Kereszteléstül is 24 penz és tyúk *(Ego vero nihil accipio a meis auditoribus pro baptismate; sed pro Introductione puerperae 24 d. et gallum).* Halott felett való praedicatiotul 1 forint. *(Annakokáért a' bútsúztatástól az Egyházi Szolga méltán praetendálhat egy forintot és úgy bútsúztatással való Halotti praedikátziójáért, igazság szerint venne 2 forintot).* Halott felett valo Ének szótul csak den. 24. Az Özvegyek három sing vasznat adnak. Tüzifa mennyi kivántatik. *(NB. pro Rorate et Salice i. e. Completoriis, 2 Uhk (?) Pastores publici, suum, boum, et vaccarum, parochi pecora gratis curae et pascere tenentur.*

A parochianak és Kertnek meg tsináltatással tartozunk.

K. Taplocza die 1a 9bris 1756.

Czekus Márton Inspector mp.,
Gömöry János mp.,
Középső Czekus János mp.,

L. S.

Judex Primarius Andreas Molnár,
vice Judex Stephanus Demeter,
Jurati Michael Király,
Michael Urban.

Egyházfegyelem-ügyi adalék 1753-ból.

A Kun Taploczaj Eklesiaban alab meg irt szentűl meg tartandó dolgok publicaltattanak és ki hirdetten-k Anno 1753. d. 27 9bis.

Sz: Háromság nap Utan utolsó Vasárnapon.

Salus Rei publicae, suprema Lex esto.

Az Anyaszentegyházban, vagy Eklesiákban az Isten Igéjének tisztán valo hirdetése, a szent Sacramentumokk hűven való ki szolgáltatása, és az Eklesiabéli fenyitékk ereje ugyan

[1] A záró jelek közti dűlt betűs interpolácziók: Lautsek írásával betoldott pótlások; bizonyára a meghivó levél kiállítása után létrejött utólagos megegyezés eredménye.

azon egy menyei és Isteni eredetű s méltoságú. Lásd Math. 18, 17. Mely mivelhogy az Egyházi Szolgalatnak egyik fő része, melyet a keresztyeni Eklesia eleitül fogva mindenkor, szentül s bölcsen s hasznossan gyakorlott mostis el nem mulatathatik sem meg nem késleltethetik. Kiváltképpen, mivelhogy ez Utolsó időb(en) hova tovabb gonoszszabbak az emberek és mindenféle bűnökre, minden Isteni félelem nélkül hanyatt homlok rohannak. Annakokáért, az oly nyilván való gonoszokk meg jobbitására a fenn állóknak oktató példájokra es a lött botránkozatokk eligazitására és ki irtására, az Eklesiában ortza pirulásal való fenn állás és abbeli háromszori meg követés, mint régulta valo szokott fenyiték s büntetés most ujitatik, erősitetik, mint minden személyválogatás nélkül szentül s valóban meg tartandó, melynek alája valók lésznek nevezetesen ezek:

I-ször: Az Isten drága szent Igéjének es a szentségek(ne)k el mulatói, megvetői s tapodói, a Vasarnapi és a satoros szent Napokk rabota munkával, tánczal, s részegeskedesekkel való meg fertőztetői ɛ meg nem szentelői, kik azon kivül hogy meg halva hamar temetést érnek, éltekben meg intettek léven, ezen fenyitéket meg allani nem akarván, mint penitenciatartatlanok s el vettemettek az Eklésiabul bizonyos móddal és okkal ki tiltatnak és a lölki nyaj közzül ki szakasztatnak.

II-szor: A káromkodók, átkozodók egy menykö adta, teremtette ezt ezt chinalom a lelkednek; gyakran vakmerőképpen s hamissan esküvők, bűvős bájosok s babonáskodók, szülejeket gyalázattal, szitokkal s rövidséggel s gonoszszal illetők. Haborgó, hitihagyott s törő Házasok s engesztelhetetlenek, Attyafiak s szomszédok nyilván való botrankozással vetelkedők.

III-szor: A paráznák, a Hatodik parancsolatnak meg törői melyekk ortza pirulással való három fenn állások közül edgyike tellyesseggel egy általan fogva el kerülhetetlen, meg válthatatlan és meg valtozhatatlan lészen. Ide valók lesznek, sötét kurvás szögöletekben járok, idegen feleségeket próbálok s késértők, legények léanyokkal vagy ezek azokkal hálok és ezeket nem akadalyoztatók.

IV-szer: A lopók s tolvajok egy lanczot, kereket, szántó vasat s fát etc mas udvarárul titkon el vivők, vetemenyes gyümölcs termő, kerteket, borsos földeket, egyéb közt tilalom alat valokat koborlók, Malomb, lakodalomban, utban, vasaron lopásban talaltattak. Nevezetessen Az egyházi jövedelmeket

el idegenitők s praedálók s tagadók, templom s parochiabéli Dézmákat igazan ki nem szolgaltatók.

Ezek közül ha kik nemesek lejendenek N. Vrgy(én)ek Biraja altal, ha Nemtelenek Varos s falu Biraja altal meg büntetetnek avagynem az Eklesiai fenyiteket, mellyet a külső büntetes ki nem dönt el sem süllyeszt el kell viselniek.

NB. Lakodalombeli, kereszcseg, Thórbéli vendégségek alkalmatosságaval minden rendetlenségtűl és a Farsangolásoktul közös fenyiték alatt kiki magát ójja

NB. Nuptiae profestis diebus et examina . . . sponsorum stant.

Vietorris András
K. Tapl. Eklk praedikatora által mp.

Róm. kath. egyházlátogatási kérdőpontok.

Puncta Visitationis.

1.

Ecclesia sub cuius Sancti titulo et invocatione sita? qualem foris et intus fabricam? quot et quales aras? organum et reliquia? Cujus Patronatus? Quam dotem habeat? Quae clenodia et supellectilem? Quot Proventus fixos et incertos vel bursales? Qualem stolam et quantam? an mundum Baptisterium? quantam de facto pecuniam? an diligenter seperatur pecunia et proventus Ecclae a pecunia et proventu parochi? An filiales et alia pia loca?

2.

Parochus quis? An Festis Dominicis diebus verbum Dei diligenter praedicet? An rudimentis fidei sedulo erudiat? Infirmis solerter Sacramenta administret? Quantos proventus fixos et incertos habeat? an prata, agros, domos et reliqua?

3.

An dentur Religiosi? et qui? an bene cum Parocho conveniant? an non praejudicent Juribus Parochi? Qualis fabrica Parochiae? quo jure obtineat?

4.

Ludi Magister quis, quot annorum est? qualium morum? an Catholicus? Quas scholas absoluerit? An teneram aetatem diligenter imbuat? An obediat Parocho? et qualis sedulus in officio suo? Quos proventus fixos vel incertos annatim habeat? an agros? et qualis fabrica trivialis?

5.

An dentur alii Ecclesiae servi, ut Organista etc? quos Proventus habeant? an obedientes sint Parocho? an in suo servitio accurati etc.?

6.

An habeatur Xenodochium? qualis ejus fabrica? Fundatio? quot pauperes? et quomodo illic alant(ur)?

7.

Populus qualium mor(um)? quot Catholici? quot acatholici? Quot animae sacramentor(um) capaces, quot incapaces? An rigeat observatio Praeceptorum Dei et Ecclesiae?

8.

Quae illic ordinanda essent ad spirituale Populi emolumentum?

Egyházlátogatási utasítás.

(1740—50. körül).

Circa Visitationem Observationes.

I. A Visitatio iránt költ ez elötti Intimatumot elővenni s annak Dispositióját pro norma tartani, ugy hogy párban minden Praedicatornál lenne.

II. Hogy pedig Praedikátor Uraimék egy formán viselyék magokat, iteletem szerint tanatsos leszen, ha Tiszteletes Senior Uram, a közelebb szomszédságban lévő két három Praedikátort magához hivatya s azoknak ád Instructiót a Visitatio

alkalmatosságával mihez tartsák magokat, hogy ő kkmek a Districtusban lévő főbb Egyházi személyeket is szóval informalhassák, mert ha csak currentaliter irás szerint intimaltatik a Dispositio, fogyatkozás nélkül nem lészen, sőt minthogy a Currensek rendeletlenül szoktak promovealtattni, valamint eddig az adversariusink kezéhez jutottanak, most is úgy ne légyen s előre meg tudják Dispositionkat veszedelmünkkel.

III. A mikor azért a Visitator valamelly helybe mégyen, ha előljárója kivanya az harangoztatást, abban nem kell ellent tartani, előre pedig az Ecclabeliek tisztességes rendeléseket tedjenek, a szállások és a gazdálkodás felöl.

IV. Még tart a Visitatio az előbbkelö tagjai az Ecclának mind Nemes Vraimek, mind nemtelenek részéről otthon tartoztassák magokat, s azok excipiallják a Visitatort, ki minek elötte a templomba mégyen, Praedikator Uram a Templom Kóltsát resignállja az Eccla főbb Tagjainak, hogy azok nyissák ki a Templomot, a Kóltsnak ők visellyék gondját a Visitator elmeneteleig, és ha szükséges lészen azok mutassak meg a Klenodiumokat. Ugyan az Ecclanak Deputatusai gondolkodjanak előre, ez elötti Visitátiókor mire kérdeztettek, s mint vallottak, hogy egy úton járhassanak.

V. Ha a Visitator kiványa Praedicator Uraiméktől Vocatoriáknak communicatióját cum omni submissione deprecallják kivánságát és provocalyák magokat az Ecclabeliek az iránt való fassiojára.

VI. Praedicator Uraimék előre intsék meg az Ecclabelieket, hogy a Visitatort és mellette lévőket semmiképen meg ne botránkoztassák, ha pedig ezek részéről tanál esni a botránkozás, békességes tűréssel halgassák s szenvedjék el.

VII. A Visitatioról az elött kiadott Intimatum ellen vagy a Templomok(ban) vagy a paróchiákban, ha a Visitator akarna uj dolgot követni, az Eccla Deputatusai szép csendesen provocallják magokat Felséges Királyné Asszonyunk kegyelmes Dispositioihoz és hogy azok mellett tovább is kivánnak maradni.[1]

[1] Aláírás hiányzik; valószinűleg Ambrozy György superintendenstől ered.

A hivatkozott „előbbi Intimatum"-ra sajnos nem tudtam ráakadni.

Ambrózy György felsőgömöri superintendens körlevele egyházfegyelmi ügyekben.

(1741.)

Tiszteletes és Tudos Ferfiak az Urban, nékem igen szerelmes Atyámfiaim!

Valamint keresztény Evangelika Confessión lévő mindennémű predikatortúl, ugy kiváltképen a superintendenstűl az kivántatik hogy hűnek találtassék, egyébérant ha önnön dolgát csalárcsággal cselekedné, átkozott és az el mulatásért s miatta el veszet Lelkeknek vérek fog meg kerestetni. Mivelhogy azért égy akarattal Én méltatlan szolgája és Safára az Élő Istennek ezen Tektes Nemes Districtus által, mellyhez ezen Tektes Nemes Gömör Vmb(en) lévő Ecclesiák is tartozandók superintendensnek választtattam, senki ezt roszra és balra magyarázni nem fogja, mikor én akarván az én jó lelki ésmeretemet meg tartani és az idei és örökké való kárhozatot el kerülni, azt ami eddiglen a mi szent Gyülekezetinkben meg jobbitásra és el egyengetésre valo vala, a Főlséges Ur Istennek parancsolatyábul és segedelmébűl lassan lassan helyére igazítani fogom, hogy igy az Ur Istennek dicsősége mentül hamaréb s tóváb annal inkáb jobban terjegyen és a mi szent Gyülekezetünk az örök idvességre épüllyön. A több dolgok között mint a minapi Derencsenyi szent Gyülekezetünknek alkalmatosságával emlekeztem jelentvén, mit köllyön főképen a mi Gyülekezeteinkb(en) el egyenesiteni ahoz kepest ez irásom által is azon buzgo igyekezetemel kijelentem alázatossan, mint együt munkálkodó szolgatárs és az Urban igaz jó akaró attyafi, kérvén méltoztassek Tudos kettős Tiszteletre méltó praedikator Uraimék kegyk ezen szent szándékomat az Ur Istennek nagyobra való dicsőitetéseért a szent Gyülekezeteknek, mellyekben hellyheztettek meg jelenteni, és amint illeti az igaz Lelki pasztorokat, ezeket amint következnek a szent Gyülekezeteknek Közepére bé hozni.

1. Mindennemű hazasulandó pár személy tudnillik Iffiú és szűz leany, midőn a szent Hazazságh rendib(e) akarnak lépni, az első ki hirdetés után a parochiára az önnön praedikatorok s Lelki pásztorok eleibe jöjjönek és kisértessenek, vallyon jól tugyák s értik-é a katekismust és leg szüksegesseb imacsagokat. Hogyha azon dolgokb(an) értelmeseknek talaltatnak az olyanok szép dicsirettel és a szent Hazasságnak rendihez és a magzatoknak illendő fel neveléséhez illő oktatással sőtt minden jóknak kivánságával szabadon mondandók

és a Hazasságbéli hütnek felvételéhez hozzá bocsátandók lésznek. Hogyha pedig tudatlanok volnának szükségképen a ki hirdetésnek idejének follyása alat alkalmatos időkb(en) szép rendes, mind a katekismusnak, s mind az imacsagoknak de leg rövidebeknek leg szükségesebek(ne)k meg tanulásába kell oktatniok; a minemüek a reggéli estvéli közönségessek az Ur Igéjenek meg tartásaért s boldog ki mulásért s. a. t. a személyek(ne)k allapotja szerint. Mikoron azt latangyák az iffiak és szűz leányok, tehát fel serkentetnek, hogy eléb minek előtte a szent Házasságnak rendiben bé lépni szándékoznának, ezeket a dolgokat Anyaszentegyháza és otthon valo alkalmatossággal meg tanulyák és ugy osztán az önnön akarattyokat adangyák. Hogy ha pedig az alat, mig ez a szokás mindenüve bé hozatatnék és azon ött artikulusokbul álló Katekismusnak ismerete mindenek között el hatna, némely olly együgyüek talaltatnának, a kik ezen ött artikulusokbul álló Katekismust olly könynyen meg nem tanulhatnának oly rövid idő alat, tehát oly meg eset szükségnek allapotyában oktatniok kell, avagy csak a legfőbb és legszükségesebb legegyügyüeb, idvességre legkellemetesb rövid kérdesecskékre, melyek találtatnak más Katechismusban, mely az 1738-ban szép és hasznos konyvecskékkel egybe költ Thotul nyomtatatott s könyen magyar nyelvre fordithatik s illyen kezdete vagyon: Kicsoda a mi igaz Istenünk? A tellyes szent Haromsagi; Kicsoda a szent Haromsag? R. Az Atja Fiu és Szent Lélek Isten s. a t. Hogyha pedig ez nem tetszene, hozza adatathattak ezen mas egyéb kérdesek is, rövidek együgyüek, de mind azon által idvességes tudománnyal tellyesek, melyekk ismeretire és meg tanulására rövid idő alatt a leg gorombábis könynyen hozatathatik. Tessék most immár akar ezt akar ama régi katekismust az olyan együgyüek eleibe adni. Erre pedig én Tiszteletes és Tudós praedikator Uraimékat kegykt nem egyéb okért vezettem, hanem csak hogy az ollyan személyek az Ur Istennek idvességes ismeretib(en) és szent félelméb(en) járulnának a szent Házasság rendib(en). Mert ha magok az illy házasok az Istent és az Idvességes dolgokat sőtt a leg szükségesseb imácsagokat nem tudnak, mi modon ez után ha magzatokkal meg ajandekoztatnának, nevelhetnek fel igazán, miképen terjedhetne a Házassagok által az Isten dicsősége.

2. Esküttetésel és a Házasság béli szent Hitnek fel adasával, senki a Lelki Pásztorok es a Praedikatorok közzül az önnön Ecclesiajáb(an) ez időtül fogva Vasarnap ne szolgállyon, de annak végbe vitele legyen a mi Evangelika szent Ecclesiáinkba be vitetett arra rendelt napon tudnillik Kedden akkoris

pedig Dél elött. Tudtára van mindenek(ne)k bizonyára, hogy ha vasarnap lennének a lakadalmok, mint eddig szokott vala, sokan a lakodalom miat az Isteni szolgalatott el mulatnák az Ur Istennek szenteltetett napott az ördögnek, Vilagnak s Testnek szolgalatjára adván meg fertőztetnék, bűnt tevén azon menyegzői alkalmatossággal vasárnapon ketkepen lelki ismereteket megterhelnek es az Ur Istennek haragját idői es örökké valo veszedelmet magokra az uj hazasokra pedig az áldás helyet átkott szantszandékal fejekre vennének. Ezen lakodalmi alkalmatasságokra kiváltkepen rendeltetett időűl tudnillik hogy végbe vitessenek Kedden dél elött, arrul is nem ok nélkűl emlékezem, mert e vilag a sötecségnek cselekedetitt gyakorlani szokta, azt félbe szakasztatni lehet, mikor nap vilagon és nem éjjeli sötetben a lakadalom fog ke(z)ödni és végződni.

3. Mivelhogy pedig sokan a hoszszu ideig tartó lakadalmaskodások altal vésznek magok(na)k alkalmatossagot a henyélésre, hivatalokk el mulatásara testi gyönyörkodtetésre részegeskedesre, tobzodásra, tékozlásra és más sok bünöknek az Ur Isten szent szine elött utalatos és förtelmes vétkeknek végbe vitelére, sokan a lakodalomra mód felött valo kölcségek miat, táplálásokra való szükséges javoktul meg fogyatkoznak sőtt nagy adoságokban esnek, mihez képest kéretnek Tiszttes Praedik... Kk, hogy egy lakodalmat se engegyenek nagy sokára haladni, hanem leg föllyeb két napig, azt is ugy hogy mint ételben, mint italban meg tartassék a mértékletesség.

4. Tugyak Tiszts Praedikator Uraimék Kgyk hogy az Ur Isten a sok töb egyéb bűnök között majdan leg nagyobban haragszik a szent Vasárnapnak meg rontása ellen, sok bünökkel, de kivaltkepen Tanczolatokkal szokott meg fertőztetese ellen, melly által az Emberek meg fosztatnak az Isten igéjétűl és önnön maga áldásoktúl, nem különben éhséget gyakorta pestist is s dögleletességet s háboruságot vonn reajok, annak okaért kérem Tiszts Kedves Praedikator Urunk Kgyt, hogy a magok kedves halgatójokat, a menyire leg nagyobban lehet, afféle tánczoktul vasarnapon es egyeb Satoros Ünnepnapokon valo végbe viteletül egyéb bünöktűl is, ártalmas, s rendetlen bordely házakban valo mulacságoktul, melyekkel a szent nap meg fertőztetik, el távoztatnák. Melly nagy bünbe vitetnek az által, mely nagy, idői és örökke valo veszedelem reajok szálandó volna, gyakran és hiven meg emlékeztetnék, tekéntvén főképen az Ur Istennek sok féle látogatásira, mellyell most is minden felől fenyeget, a meg

térésre, szent poenitentia tartásra, buzgó imacsagokra és jambor keresztenyi életre vezetnék és intenék, hogy igy az Ur Istennek busult haragja és ostora mi tölünk és e mi kedves Magyar hazánktul el tavoztatnék, a mi ellenségeinken pedig valo győzedelem felséges királyné Aszszonyunknak meg adatnék mi pedig hogy tovabis ő felseges kegyelmes oltalmazásának szárnya alat, az Ur Istennek békességb(en) szolgálhatnánk. Ezt mind azért magyar nyelven irom, hogy Tiszteles Ks. praed. Urk Kgyk anyival inkab a kegyes Gyülekezetekk és lelki esméretekre bizattatott Eklesiajoknak az Ur Istennek akaratyát és az Én akaratomat, mint méltatlan superintendensét, mely meg egyezet az egész Tiszt szent fraternitas és ezen Gömör Vmgb lévő Tékentetes és Nemes patronussag akaratyával, eleikbe adhatnák és ennek alkalmatosságával sok dolgokat, melyek eleikbe adatattak, bövségesben meg jelenthetnék. Tudom ugyan, hogy majd csak nem minden gyülekezetben találtatnak a világnak olyan szeretői, a kiknek ezek mind tetszeni nem fognak, de mind azonaltal Tisztls Praedikr Urk KK avval ne hajcsanak. Nem vagyunk bizonyára Embereknek szolgai, de Isten szolgai, hogyha tetszenénk az embereknek, nem is volnánk Istennek szolgai, elég nékünk azon, hogy ezek altal az Ur Istennél kedvesebbek lészünk és a papi tiszta jó lelki ismeretet meg tartjuk és sok lelkeket az Ur Istennek áldásábul az Ördög országábul a Krisztus JESUS országába altal segéllyük. Tudom azt is, hogy avagy ha csak azok is, a kik hivek, kegyesek és Isten képében magistratust viselők, nem csak ezt jóvá hagyák s meg dicserik, sőt még az Ur Istennek segicségével igyekezni fognak a nekiek adatott erő és hatalom szerint ezeknek, minden hellyeken közönségessen betellyesítéseket s meg tartásokat meg parancsolni és az általhágokat annak rendi szerint meg büntetni.

A mindenható Ur Isten, ki jól tugya és látja, hogy mind ezek a köz jónak elő mozditására és az ő dicsőségére nezendők, agyon Tiszts praedikr Urak KK velem együtt e szentséges dolgoknak a szent Gyülekezetekbe való be hozatatásban forro szent buzgosagot, kegyességet s batorságot, alhatatosságot, szerencsét s áldást. Minden kegyes halgatokk szivet lelket pediglen hajcsa, hogy az ilyen idvességes dolgoknak, jó rendnek ellöl járó Magistratusokk sött önnön feolsegkk az Ur Istennek ellene ne allyanak, de nagyon böcsülven kedves szivvel fogagyák, azon idvességes és hasznos oktatás szerint magokat igazgassák, tőle soha el ne távozzanak, igy a hitet s a jó lelkiismeretet mind halálig meg tarcsák, végre pedig velünk egybe, mint Lelki pásztorokkal az örök életbe bé

mehessenek. Mikor ezt tellyes tiszta szivembül kivánom, azzal Tisztls kedves praedr Urkat Kegyelmeteket az egéz Kereszteny Krisztus vére altal meg valtot ideig lelki ismeretekre bizatott szent Gyülekezetekkel az Ur Istennek oltalmába vezérletébe s kegyelmébe ajánlva maradván.

Tiszteletes Urkk Kk
szüntelen imádkozó Isten szolgalatában
együtt érdemetlen szolgatársa

Ambrosius Georgius,
Az Aug. Conf. levő Csetneki Ecclesiának
Lelki pastora és a felső Districtusban
levő eklesiák superintendense.

Költ Csetneken 1741 esztendőben, Mindszent havanak 17. napján.

Utasítások Tóth-Sipkovitz János dunántúli püspök számára.

(1742.)

Instructio
Pro Summe Reuerendo et Clarissimo Dno Joanne Toth Sipkovitz. Ecclesiarum Augustanae Confessionis in Inclytis Comitatibus Semproniensi, Castriferrei Jaurieniensi, Veszpremiensi, Szaladiensi, Simigiensi, Baraniensi, Tolnensi, Albensi, Comaromiensi et aliis in partibus Trans-Danubianis situatis existentium Superintendente.

Quoniam piae adhuc reminiscentiae Caesareo Regia Majestas Carolus VI. Dominus noster quondam Clementissimus per articulum V. Resolutionis suae Regiae in Religionis negotio anno 1731 emanatae Evangelicis Superintendentes Religionis suae reliquor. doctrinae et moribus invigilaturos Clementissime dignata esset, iidemque Evangelici in praespecificatis Comitatibus existentes huiusmodi benignae alte fatae suae Mattis Sacratissimae Resolutionis debitum morem gerere volentes cum Ecclis Liberor. et Regior. Cittum in unum corpus Ecclesiasticum coalescendo pro Superintendente Summe Reverendum Dnum Joannem Toth Sipkovitz Ecclesiae ....

V. D. M. communi consensu elegissent et suo modo etiam inaugurassent. Ideo idem Dnus Superintendens quo delato sibi monere praelibato modo satisfacere posset tam quoad realia, quam Personalia sequentia habebit observanda quorum quaedam sunt quae ad Inspectionem, quaedam vero quae ad Ecclesiasticam visitationem, Examen Canditator. et ordinationem spectant.

Sub Inspectionem caedunt res et Personae Ecclesiasticae. In rebus primoriae sunt, quae ad Essentiam cultus decori publici pertinent. Primo pura V. Divini praedicatio, Secundo preces publicae, Tertio Sacramentorum administratio, quarto Cantilenae, quinto Ritus sexto scholae. Ergo

I. Intendet, ut Verbi D. Ministri Verbum Dei auditoribus suis pure, distincte, deuote, diligenter proponant, Textus biblicos iuxta regulas Hermeneuticas recte interpretando. Conciones iuxta praecepta Homyletica bene disponendo, Textus biblicos interpretatos ad usus Didascalicum, Elenchticum Paedeuticum, Epanorthoticum et Consolatorium adplicando ubi circa usum Elenchticum cavendum, ne invectionibus aut scommatibus in adversarios injurii sint, ne committant ignorantiam Elenchi, sed statum Controversiae genuine et distincte proponant, pondere argumentorum errantes repellant, auditores convincant, ab Elencho nominati adversus praedominantes abstineant.

II. Ut frequentibus Bibliorum lectionibus, Textus biblicos et Catechisationibus, Lutheri Catechismum captum rudiori populo instillent.

III. Ut sacramenta pia mente rite administrent, in usu Clavium neque nimis laxi, nec nimis rigorosi sint, sed prudenter versentur atque ad emendationem et consolationem pro diversitate Confitentium utantur.

IV. Ut in quavis Eccla praesto sit formula agendorum adaequata, quae etiam preces publicas, Dominicales festinales, quotidianas ex Casibus specialibus adoptatas complectatur.

V. Ut praeter receptos et adprobatos hymmos nemo praesumat novos inusitatos nisi prius revisos, et adprobatos ad cultum Dei adhibere.

VI. Ut ritus in quavis Eccla recepti ad devotionem promonendam compositi sint, observentur, nec quamvis mutationem et innovationem temere tentet, quia innovationibus plerique offenduntur et confunduntur adversarii vero exprobandi et callumniandi ausam arripiant, ubi tamen abusus tollendi meliora substituendi (et quod optandum confirmitas ad minimum in quavis ratione restituenda) essent et neutiquam

privato cuiusvis demum ausu, sed superintendentis et senioratus Ecclesiastici Auctoritates sint, cum cautela tamen, ut plebs praevie de mutationis necessitate et utilitate sufficienter instruatur et convincatur taliterque ad consentiendum commoneatur.

VII. Ut horis praefixis nec anticipatis, nec pretractis Cultus publicus ordiatur.

VIII. Ut in Scholis majoribus Rectores et Praeceptores Lectiones sacras, humaniora, philologica, philosophica et imprimis philosophiam Instrumentalem iuxta praescriptam seriem lectionum, retentis auctoribus semper iisdem diebus et horis ad singulas Lectiones destinatis diligenter tractent, perspicue et fideliter proponant, nec alia pro libitu substituant, sed in continuo nexa pergant et coallaborent, ut intra unius anni decursum quoque cursum lectionum publicorum intractandis absolvant, sub initium anni sequentis de novo ordiantur studiis, quibus horae publicae non sufficiunt, ad privatas remissis. Quibus observatis procul dubio ad commodum ordinis et repetitionis intra biennium in quavis classe egregie proficiet iuventus, si in Scholis Dioeceseos Lectiones diverso modo dispositae et ordinatae ad unam Rationem revocarentur, emolumentum insigne emergeret.

IX. Ut in Scholis minoribus Juventus cum salutaribus Religionis principiis, Litteris elementaribus et calculo praesertim in vernaculo (lingua) imbuatur, ubi vero in locis Extraarticularibus scholae non essent, ibi patronis idoneis argumentis persuadendum, ut scholas instruant, persuasis modus Suppetitandus est.

X. Ut Rectores et Praeceptores ingeniorum delectui studeant, ingenuos et capaces promoveant commendant, ignaves vero stupidos et sceleratos ad stivam potius et opificium natos nequidem ad studia humaniora admittant, ne in Scholis praesidium ignaniae quaerant et habeant.

XI. Ut caveat, imo prohibeat, ne Rectores et Praeceptores discipulos suos valedicentes indifferentes Testimonio moniant sed solum duntaxat probos, diligentes, qui specimina pietatis et eruditionis dederunt, de quibus spes evidens concipitur, quod studio secuturi Ecclesiaeque vel politicae profuturi .... Dni pastores nisi ipsis et praedictis certo constet, talia Testimonia suo calculo confirment vel ipsi soli extradent, quia abusus invaluit et in subsidium mendicationis per vicos el Urbes degeneravit. Quisvis vero sine Rectoris Testimonio, Pastoris loci et Superintendentis suffragiis roborato, cum albo

stipem colligere sumpserit, pro vagabundo et homine .... habeatur ubique.

Rebus Ecclesiasticis secundario adnumerantur. Aedificia et Loca sacra, puta Templa, Scholae, Parochiae, Coemeteria et his annexa Vasa sacra. Vestes, ornatus proventus omnis generis sive ex fundis, sive ex Censibus, sive ex largitionibus, legatis, aut fundationibus proveniunt. Intendet ergo Dnus Superintendens:

I. Ut aedificia sacris usibus destinata, sacra rectaque et munda conserventur.

II. Ut fundi Ecclesiastici, aliique proventus bene administrentur et ad usus destinatos adplicentur.

III. Ut vasa, vestes et ornatus Ecclae conserventur, nec temere per quempiam corrumpantur, abalienentur, aut distrahantur.

His quoad rerum Inspectionem praemissis, jam quoad Personas, Curam et Inspectionem in id intendat:

I. Ut Pastores, Diaconi, Rectores, Praeceptores Cantores, Organedi et Choralistae, Ludi magistri et aeditui munere quisque suo defungantur, ut vitae piae, sobriae et inculpatae studeant, atque si alteruter, vel locum vel officium mutaverit vel naturae debitum solverit.

II. Ut Parochiani quoque omnis aetatis utriusque sexus, cuiuscunque conditionis et dignitatis in Dioecesi degentes in veritatis Evangelicae agnitione, fide viva, amore puro, spe Salutis aeternae certae, proficiant, vitamque piam, tranquillam agant, verum quod non omnes pari pietatis adfectu ducuntur, quidam Ecclesiastica disciplina mediante, in officio continendi, quidam ad meliorem frugem reducendi sunt. Ideo resultat et nexu Inseperabili cum Inspectione coniuncta est:

Censura Ecclesiastica.

Illam incurrunt deflectentes:

I-a norma Doctrinae;

II-a norma verae pietatis.

III. A regula justi et decori Ecclesiastici, sive constitutionibus Ecclesiasticis verum, quod actiones quaedam Personales secundum vel contra Constitutiones Ecclesiasticas naturae ejus sint, ut certa respectu simul, vel secundum, vel contra legem civilem fiant es huic nomina caussarum mixtarum veniant, in quibus frequentissimi casus circa matrimonia occurrunt, idcirco Superintendenti et horum ratio habenda, qualem ergo debeat et possit in Casibus specificatis adhibere censuram, sigillatim consignabimus et quidam.

In Casibus Doctrinam Concernentibus:

I. Statuitur et ordinatur ut nemo V. D. Ministrorum aut Scholae moderatorum praesumat Controversias recentiores sub pietatis praetextu motas, vel in Cathedra Ecclesiastica, vel Scholastica auditoribus suis proponere et instillare, si qui vero talibus opinionibus dediti essent, eos neque per libellos vel impressos vel manuscriptos hinc inde distrahere praesumant verum constanter in antiqua et recepta doctrina in libris Ecclarum nostrarum Symbolicis exprssa permaneant ac perseverent. Proinde severe prohibentur omnes et singuli, ne libellos quoscunque intra vel extra patriam edere praesumant, si quis autem scriptum aliquod edere voluerit praevie illud pro Censura et adprobatione superioribus exhibeat.

I. Si quis Haereseos vel Heterodoxiae suspectus fiat, operam det, ut resciat, quid causae subsit, si delatum ob Heterodoxiam ne uno... deprehenderit, judicet, num per ignorantiam, num ex haesitatione, num ex praecipitantia, aut inanimadvertentia, aut pro heresi et cum pervicatia quadam secus sentiat et doceat haesitanti dubium solvat, errantem ad semitam veritatis reducat, in casu posteriori Causam adiuncto sibi Presbyterio seu Senioratu Ecclesiae communicet et si examinatus et convictus coram Presbyterio incorrigibilis perseveraverit, suffragente Presbyterio eundem ab afficio removeat.

III. Regula Doctrinae constans perpetua, immobilis decidendarum Controversiarum S. Scriptura, Libri symbolici Ecclesiae Lutheranae norma sunto.

In Excessibus contra sinceram pietatem et ordinationes Ecclesiasticas.

I. Si quem in exequendis muneris demandati portibus segnem et negligentem aut sceleratum deprehenderit, primum hortatur, nisi emendatio subsequatur severe reprehendito, si nihilominus pravus persistat, Presbyterio deferto ac Presbyterio suffragente condignam animadversionem in talem refractarium statuito.

II. Si V. D. M. inter et patronum, Rectorem et Parochianos, Ludimagistrum et vice versa querimonia intercederet, causam componat et juxta regulas aequi et justi decidat.

III. Simultates inter Politicos Evangelicos, praecipue tales, quae absque lite componi possunt ex g. Irae, inimicitiae, odium, irrisio, invidiae, ingratitudo, obtrectatio etc et ipse et per seniorem et per ministros Verbi e medio tollat et ad concordiam christianam eosdem hortetur.

IV. Dum Evangelici sibi invicem potissimum propter actus personales Processus intentaverint, officia sua et mediationem interponat. Partes dissidentes amice componere studeat et quid ipse propter absentiam efficere non posset, senioribus ad avertenda scandala et restaurandam amicitiam committat.

In casibus Matrimonialibus.

I. Si Pastores locorum ordinarii Evangelicos in Casibus matrimonialibus litigantes disponere nequiverint ut in consiliis suis et monitis adquiescerent, tum eosdem disponere adlaborent, ut litem arbitrio Dni Superintendentis submittant, ille vero, si solus studia partium dissolvere non posset, ad compromissum persuadeat partes, ut in sententia Dni Superintendentis et presbyterii adquiescant.

II. A mulctis pecuniariis abstineat.

III. Sententiam divorsii nequidem a thoro et mensa (etiamsi partes consenserint et compromisserint) nunquam feret ac pronunciabit et pertinaciter renitentes arbitrio suo usque adeo committat donec proprio periculo sapere discant. At cum Regimen Ecclesiasticum a Politico multis modis differat, ut nec Dominatum humanum, nec subjectionem submittat (quae vero gradus praerogativae ex mutuo consensu propter bonum ordinem et promtiorem munior emque Ecclesiae expeditionem largitur, subordinationem solum inferat et tribuat) ideo sequuntur

Regulae generales, ad quorum normam in exercenda Censura Ecclesiastica Dominus Superintendens sese componat.

I. Si quidem ratione ordinis V. D. Ministri pares sint et inter illos quidem donis et meritis conspicui, hinc Dnus Superintendens quemvis suo honore dignum aestimabit, erga omnes fraterne se geret, nec unquam imperiosum Dnium in illos afflectabit.

II. In Casibus difficilioribus et momentosis utetur consilio et suffragio Dnorum Seniorum Eccl., quibus citra moram Casum Circumstantiorum scripto exponat, responsum praestolabitur, Pluralitate votorum seniorum decisum exequetur, sed totum Casum ejusque decisionem per Notarium sibi adiunctum ad protocollum regeret.

III. In litibus dirimendis semper amicabilem tentet et cum imprimis promoveat dum in proclivi lis est, ut coram judicio ordinario agitetur.

IV. Id potissimum curet, ut Christianam dilectionem,

pacem et Concordiam inter Evangelicos propaget et conservet et inter illos et adversarios placabilitatem commendet.

V. Si quis delatus et accusatus fuerit eidem . . . accusationis Termino pro actione Distantiae loci limitato mittat.

VI. Propria auctoritate nullam Personam Ecclesiasticam sive majoris, sive minoris ordinis suspendat vel removeat, sed quis culpa sua talem sibi animadversionem attraxerat, ille praevie auditus et convictus coram Senioribus Ecclesiae et Patronorum beneficio privetur et exauctoretur.

VII. Si pars convicta in Sententia Superintendentis acquiescere noluerit, licebit eidem (transumtis tamen actis ex protocollo Superintendentis sui) ab aliis tribus Superintendentibus revisionem petere, qui si sententiam justam deprehenderint, confirmabunt, si minus, reformabunt.

VIII. Si contigerit, ut quispiam ipsi Dno Superintendenti litem moveat, tum ipse arbitrio trium Superintendentum et Seniorum Ecclesiae se submittat.

Ex praemissis per se resultat Superintendentis officium quod est.

Visitatio.

Ex Inspectionis officiis per se patet, quod in illum visitation conveniat quia visitatio nihil aliud est, quam Inspectionis actuale exercitium, posset tamen observari emolumento Ecclesiae nempe :

I. Ut Superintendens Pastori biduum ante adventum suum mitteret textum Biblicum, quo se praesente concionetur.

II. Ut praesens suppeditet argumentum ex Catechismo Lutheri ad Catechisandum.

III. In Scholis majoribus visa lectionum serie, proponeret lectiones et examinis argumentum ex successu de docentum dexteritate et capacitate discentium, vel ex profectibus iudicaturus.

IV. Ut similiter tentaret docentes et discentes in Scholis minoribus, quia vero hoc modo saepius per Dnum Superintendentem reiteranda visitatio multis ex causis impractibilis esset, ideo studebit Dnus Superintendens sub initium suae functionis quo citius ad minimum semet Ecclesias in suo Districtu existentes modalitate praedeclarata visitare, modus autem visitationis, in quantum possibilis, quo citius suscipiatur et intra triennium absolvatur vel immediate, vel mediate juxta tres districtus ita tamen, ut ipse quolibet anno unum absolvat. Ante omnia autem in quolibet Comitatu Seniores aut alios Contuberni officiales constituat.

Ultimo tandem commemoranda sunt quaedam de Examine et Ordinatione Ministerii seu Candidatorum.

I. Candidati districtus in praecipuis Religionis Evangelicae Capitibus pro prudenti arbitrio Dni Superintendentis examinentur ad compromittendum post S. Scripturas in libros nostros Symbolicos obstringantur. Praeterita formula Jurisjurandi praestandi praevie perlustretur, examinetur, antequam recipiatur, ut ex ipso examine judicetur, num Candidatus ad Ministerium obeundum idoneus sit, nec ne. Ubi vero idoneus repertus, postera die ordinetur.

II. Ut finis salutaris, intentionem cum effectu subsequatur in nostris oris ordo in Germania constitutus pariter recipiendus esset *a*) ut Candidati Theol. sive ex Academiis sive ex Scholis Patriae reduces, per Dnum Superintendem vel Seniorem Cottus privatim examinentur, antequam facultatem Cathedram Sacram in patriis Ecclesiis conscedere obtinerent. Verum accepto Testimonio tentaminis et confessae facultatis concionans, ubique dum expedit per Dioecesin admitterentur. *b*) Si defuncto, aut aliorsum promoto Pastori aut Rectori alius surrogandus esset, primum patroni loci nominent Candidatos (si adsunt) duos vel plures, nominatis pro Pastoratu deferant in propria Eccla Concionem exploratoriam, pro Rectoratu in Schola lectiones exploratorias (excepto casu, si quis alibi munere Pastoris vel Rectoris functus esset) ut populus eos audire, de donis, de capacitate judicare et tandem conjunctis cum Patronis votis certum et individuum subjectum eligere possit. Electo scriptam nominibus et sigillis authenticatam vocationem, essentialia vocationis exprimentem exhibeant, tradant simul vocato Litteras praesentatorias ad Dnum Superintendentem, quibus examen et ordinationem Candidato expetant. Ille Candidato Textum pro Concione exploratoria suppeditet concesso 2 dierum spatio ad meditandum; concionem alio die sequatur examen, ordinatio, tandem ordinatus redux cum Testimonio ordinationis Patronis et Ecclae producendo, per personam a Superintendente deligendam in Ecclam cui praeficitur, introducatur. Rectores vero, quamquam non ordinandi, examini tamen subjiciendi et per patronos locique Pastorem introducendi erunt.

Hanc Instructionem per nos Infrascriptos revisam et adprobatam sigillis et syngraphis confirmamus Vadosfalvae de 27. febr. 1742.

Joannes Godofredus Oertelius Eccl. Evang. Semp. Pastor. mp. L. S.

Samuel Német Eccl. Evang. Jaur. Pastor et almae fraternitatis senior mp. ○

Gregorius Fabri Eccl. Evang. Artic. Vadosffalvien. V. D. M. immeritus mp. ○

Joannes Miskei Eccl. Nemes Dömölkiens. V. D. M. mp.

Joannes Perlaki Eccl. Ev. Görgöliens. V. D. M. mp.

Michael Osztffi de Ostffiasszonyfalva V. D. M. mp. ⊙ [1]

Andreas Mogdo Hoszszat Eccl. Szombathely. V. D. M. mp. ○

Stephanus Démi Eccl. Evang. Barkiens. V. D. M. mp.

Franciscus Szakony Dabregiens. V. D. M. mp.

Ludovicus Seiler Eccl. Sempron. Deputatus mp. (L. S.)

Carolus Zmeskal de Domanocz Eccl. Jauriniens. Deput. mp. ○

Anton Michael Gerber Deputiert. von die Evang. Gemeinde in Raab.

Michael Vörös Ecclesiae Germ. Sempron. Deputatus mp. ○

Nemes Csoi... Girisiens. deput. mp. (L. S.)

Samuel Hüttel von der Löbl. Gemeindt in Güns Deputiert. (L. S.)

Stephanus Metséry Convent. Hung. Girisiens. Deputatus mp. (L. S.)

Sigismundus Stettner Eccl. Vadosfalv. Deputatus mp. (L. S.)

Vidos Ecclae Nemes Dömölkiens. Deputatus mp. ⊙

Andreas Barányi de Rendes Ecclar. Evang. in J. Cottibus Saladiens et Sümegh existent. Deput. mp. ⊙

[1] Mich. Ostfi non erat V. D. M. sed Patronus et Inspector Ecclarum Transdanubianarum. (Széljegyzet.)

Extradatum per me *Gregorium Fabri*
V. D. M. atq. notarium Eccl. Evang.
Inferioris Hung.[1]

A zay-ugróczi gróf Zay-levéltár Collectaneáiból közli

Reif Pál.

[1] Aláírások nélkül csekély változtatásokkal és némi toldásokkal található Epistolarum Tom. XIII. 431—441. Fabri Gergely nevén 1750 április 21-én kiállítva.

Megjegyzem még, hogy az itt közölt utasítás eredetijén a papiros széle 1—2 cm.-re itt-ott elrongyolódott, úgy, hogy sok helyütt következtetésekre voltam utalva, a mi egy-két becsúszhatott hibát kiment.

R. P.

ROTARIDES MIHÁLY KÉZIRATAIBÓL.

(Manuscripta Mich. Rotaridis ex Bibliotheca Hungarica Halensi Saxonum (Wittebergensi) Vol. II. et Vol. VI. Eredeti kéziratok gyűjteménye.)

I.

Meghívó a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület 1660-ban Nemes Csó-ban tartott közgyülésére, mely egyszersmind jegyzőkönyvül is szolgált. (Vol. II. pag. 50.)

Nos superintendens et seniores ecclesiarum cisdanubianarum invariatae Augustanae confessioni addictarum gratiam Dei Patris, pacem Jesu Christi et gratiosam Spiritus Sancti assistentiam atque salutem corporis et animae precamur officiaque paratissima offerimus.

Legimus Apostolos Christi, praeprimis Paulum et Barnabam, dum animadverterent adversus fideles et discipulos Christi diabolum atque mundum saevire, fratres suos convenisse, eorumque animos in variis adversitatibus confirmasse, adhortantes eosdem, ut in fide et doctrina Christi usque ad ultimum vitae suae halitum persisterent, neque quicquam tribulationibus et persecutionibus moverentur; quoniam oporteret eos per multas tribulationes ingredi in Regnum Dei. Si quando, Fratres in Christo dilecti, confirmatione et corroboratione in fide indigebant Servi Christi, certe vel maxime in hoc novissimo aerumnoso et turbulentissimo tempore.

In quo, postquam navigiolum Ecclesiae Christi variis persecutionum fluctibus hactenus agitatum fuisset et esset, diabolus tamquam serpens lubricus, decipere tentans servos Christi, in varias se transfigurat formas, iam in vulpinam, iam in leoninam, iam suaviter blanditur, ut fallat; iam saevit, ut terreat. Hostis ille infernalis eos omnino conatur deiicere, quos videt stare. Estque ad haec audacia promptissimus, viribus paratissimus, artibus callidissimus, diligentia et celeritate infatigabilis, machinis omnibus refertissimus, scientia deni-

que pugnandi expeditissimus. Quare ut telis et sagittis suis hostis ille infernalis nobis minime nocere queat, utque scuto verbi divini nos contra eius ictus muniamus, atque animos fratrum nostrorum in fide corroboremus, visum est nobis synodum particularem ad diem 11. Novembris anni currentis, authoritate nostra ecclesiastica indicere et locum huius sacri conventus nostri superiorem Nemes Csó intra Locsmányinum, Ginzinum, Meszlenyinum et Gentsinum situm determinare. Quia vero nostra haec sacra congregatio sacro aliquo exercitio, ex verbo divino desumpto condecoranda est, ideoque pro ratione propositi nostri placuit nobis Ministerii Lutherani divini atque legitimi demonstrationem per aliquot problemata theologica a designato praeside clarissimo viro domino Paulo Köv pro tempore rectore scholae Soproniensis hungaricae concinnata instituere.

I. An quispiam possit obire munus ecclesiasticum, nisi prius legitime vocatus fuerit? Negatur.

II. An B. Lutherus legitimam habuerit vocationem ad doctrinam Evangelicam repurgandam? Affirmatur.

III. An Ministrorum Lutheranorum vocatio sit legitima? Affirmatur.

IV. An potestas vocandi pastores omnibus tribus ordinibus ecclesiae iure divino concessa sit? Affirmatur.

V. An ad legitimam Ministrorum Lutheranorum vocationem requiratur consensus magistratus adversae religioni addicti? Negatur.

VI. An penes Pontificios sit legitimum ministerium? Affirmatur.

VII. An ordinatio Ministrorum ad dignitatem episcopalem ita sit alligata, ut a Presbyteris, seu verbi Ministris nulla ratione possit legitime administrari? Negatur.

VIII. An minister ecclesiae ordinatus a pontificiis episcopis iterum sit ordinandus? Negatur.

IX. An verbi Minister omni penitus salario destitutus possit officium suum resignare et vocationem suam deserere? Affirmatur.

Vestras igitur Reverendas Dignitates paterne hortamur authoritate nostra ecclesiastica, ut praedicto die et loco synodo huic, licet particulari, attamen summe necessarie frequentes intersint, adferentes secum victualia.

His divinae providentiae et gratiae commendamus Reverendas Vestras Dignitates felicissimeque valere cupimus.

Datae Nemeskérii in Festivitate nativitatis Beatae Virginis Mariae 1660.

Georgius Musay Ecclesiastes Nemes Kériensis et Superintendens.

Johannes Subertus Regiae Liberaeque Civitatis Sopron Ecclesiastes et vicinarum ecclesiarum germanicarum Senior.

Emericus Gedi pastor in libera regiaque civitate Gintziensi et senior vicinarum ecclesiarum Hungaricarum.

M. Daniel Klesch Pastor ibidem et vicinarum ecclesiarum Germanicarum Senior.

Martinus Regini Pastor in Szent György et senior vicinarum ecclesiarum.

Samuel Zvonerich Pastor Ladoniensis.

Johannes Fábri Pastor in Mihály et Senior ecclesiarum vicinarum.

Benedictus Sentey Pastor et Senior in Gencs.

Georgius Fistrovics Pastor Bükiensis et Senior.

Thomas Krizsány Pastor in Muray Szombat et senior ecclesiarum vicinarum.

Stephanus Deselvics Pastor ecclesiae Legradiensis et vicinarum ecclesiarum senior.

Nicolaus Schárffőy Pastor ecclesiae hungaricae evangelicae Soproniensis et iuratus notarius venerabilis consistorii.

II.

Strena votiva in solennem festivitatem et festivam sollennitatem novi anni, spectabili ac magnifico viro Domino Domino Sigismundo Thököly. 1662. (Mss. Rot. Vol. II. pag. 52.)

Libero Baroni de Kézmark et Schavnik, Domino Maecenati et Favitori mihi debitae observantiae cultu prosequendo. Decantata dicataque per eum, qui infra, anno: sIsMVnDVs fLoreat ChrIsto. Cum Phaëton ille Solis filius (ut ingeniosissimi poëtae fabulantur) Capricornum fuisset ingressus, tunc subito visus est clarior dies arridere et castrum Schavnik illustrare, miratae sunt Musae et non in vacuum Phoebum gratius lumen edere putarunt; tunc Musarum praeses Apollo causam reddit inquiens, ingressus Felix et auspicium anni novelli id conciliasse et patrasse videtur. Cui quodam cum applausu assensum praebuere reliquarum Musarum, Charitumque chorus, ex quo, velut e quodam Priclinio processit Georgius Marcsek rogatus a Musis ut suam quoque dignet proferre sententiam suo gratiosissimo Maecenati, qui tali lusu Sapphico viguit.

Dum dies Anni remeat recentis
Prima, tum Faustum pia plebs novendo
Se simul donis merito caducis
Protinus ornant

Ast ego claro tribuam Thoekoeli
Quid pio et probo referam Sismundo
Itus en cum sim pia nota toto
Pectore fundo

Ergo supremi soboles parentis
Chara fac Anni redeat novelli
Lux bonis rebus pariter suavis
Rite referta

Saeva iam laxis reprimas habenis
Ore Plutonis subito Maligni
Illius technas simul et furorem
Disiice totas

Limen haud tangat Gethicus tyrannus
Nunc castri vestri rapiat nec illa
Quae manus celsa, rutilo Monarchae
Contulit axe

Nil tibi, Fautor, noceat caterva,
Quae pios lingua lacerat proterva,
In tuo donec saliet calore
Corpore vena.

O soli rector, pelagi polique
Tu morbos, tristes cohibe procellas
Ne tuo hostis violet sic serus
Corporis certus

Corporis nervos, animique dotes
Ipsius quaeso solides subinde
Cum probo posthac populo polorum
Moenia lustret.

Tandem Elegiaco!

Altitonans clari residens in culmine coeli
Corporis et mentis lumen utrumque ferat
Muniat aggeribus pacis tua tecta subinde
Angelico cingat seque suosque choro

Sit procul infestus vasta de sede tyrannus
Dogmate cum falso sit procul ille suo
Cum sibi contigerit perverso dicere mundo
Vale: tunc salutem non periturus habes.

Ne miseris vero Magnifice Maecenas, quod haec simplicia vota effundo confidentius in sinum Tuae Illustrissimae Magnificentiae, Te non mihi conciliavit frons liberalis, (quem exerces in eos, qui nutriti sunt propitia culta Minerva) in Fautorem. Ne ergo ego ad vota tardior, quam si aliquis Aristodemus (indigno vultu victoriam nunciaturus procederet) esse viderer, allevare paulatim sinebam animum meum, ut sic aliquantulum revivisceret ad vota edenda.

Ergo alacres laeto testemur gaudia plausu
Omnis exultet locus, omnis aetas
Gestiat plausu et fremitu secundo.

Hanc itaque diem anni novelli prendens venti rationis labro et perpendens esse laetitia et plausu dignam, insolita laetitia affectus sum et in seipsum velut imparem tantae aggratulationis coincidi et in illam quoque me vocem erexi laetitiae, quae lubenter hac aggratulatione profitetur, idque non immerito. Accipe itaque primitias has gratulationes, vir illustrissime a me tamquam indigno cliente, sciasque, quod cliens acceptis grandioribus alimentis studiorum, grandiores praestantioresque studiorum suorum fructus in lucem sit editurus.

Idem qui supra.
Musicus suae Illustrissimae
Magnificentiae.

Seneca
Non forma verum verba illustriorem reddunt rem.

III.

Burius János levele fiához B. Jánoshoz, a Micae historiae evangelicorum in Hungaria szerzőjéhez. (Mss. Rot. Vol. II. pag. 56.)

Humanissimo et pie Docto Viro Johanni Burio nunc scholae Vallensis industrio Filio eique charissimo.

Eundem Jesum Christum crucifixum pro salute cum paterna benedictione. Fili mi charissime et multum dilecte. Quod hucusque te non salutaverim, mihi soli imputandum non

est. Quia ego iuxta promissa tua expectabam te cum nostra Juliana. Sed facile hic tibi parco, considerans inoportunitatem temporis et itineris. Raucedines, catharos, angustas respirationes et alias molestias exemplo meo disce pati mecumque cum infero at afflicto continuo tussiente et debilitato ingemiscere: Deus adiuva me. Coniugio vestro bono congratulor, ita pergite, ut semper melius sit et sic beati eritis et bene vobis erit. Nuper cum Parschitio nostro (cum descendebat Illaviam pro sacris ordinibus) contulimus sermones, qualiter et quomodo per quem potuerimus te Corponam commendare. Et ecce! Praeter meam spem et opinionem scribis, quod iam istic evocatus cum probatica comparuisti: elegantissimas conciones duas utraque lingua absolvisti et vocationem oralem accepisti. Quid hoc bone Deus aliud est, nisi quod Propheta dicit: Antequam clamaverint, ego exaudiam. Magnam dei gratiam ethinc mi fili cognoscere poteris, qui a iuventute tua omnino te regit, ducit et benedicit. Justum ergo est, ut ipsi fideliter servias. Et cum ipse probe intelligas ex circumstantiis omnibus (quae tibi notissimae sunt) vocationem hanc tuam esse divinam, ideo meo etiam paterno consilio gratus acceptabo eandem. Subiice te totum voluntati divinae. Ita tibi ad altiora adhuc, Deo dante, emergendi melior offeretur occasio. Vide mi fili, quomodo homo eruditus non interit, sed quaeritur in augustissimis etiam mundi locis. Bonum quidem est etiam in scholis docere. Sed labores tui hactenus minimi fuerunt. Praestat igitur uni tantum adhaerere. Nam pluribus intentus minor est. Ceterum ego destituor diacono. Nam ille prior Turanum discessit. De alio autem providere debeo. Quem dum nanciscar, bonum foret, ut postea post ferias paschales uno tecum pro ordinibus sacris exerceret. Modo de tempore certi essemus, verum candidati tales debent comparere coram domino Superattendente, vel in vigilia alicuius festi, vel si hoc non occurrit, die Sabbathi, ut sequenti die publicentur in ecclesia et profigatur ipsis dies ordinationis, ideo ad dominicam Quasi modogeniti possetis Brisnae comparere. Et sic ego etiam diaconum futurum expedite moderarem. Esset ita commodius duobus, quam uni sacra illa absolvere.

Cum his divinae protectioni commendatus esto. Salutata per nos vestra pia Juliana.

Vale. Suchano, 4. April. 1666.

Pater tuus

Johannes Burius m. p.

IV.

Ugyanaz ugyanannak. (Mss. Rot. Vol. II. pag. 57.)

Triumphus Christi sit vestra salus!

Ecce quod promisi, mi fili, et nancisci potui, tibi emitto. Piscem istum, quem grato animo accipies et salvus cum amicis consumes. Ceterum, quomodo res tuae pergunt, me informabis. Ego hucusque nondum certam selegi personam pro diacono, non ergo prout dixeram, tecum poterit ire ad ordinationem. Quo tempore tu iturus es, vellem scire, ut et quando vocatio scripta tibi data sit et reliqua, quae scire competit. In reliquo committo vias tuas Fili mi Domino. Ille tibi adsit, te ducat, reducat, tibi benedicat proprimis in sancto isto proposito tuo et in posterum semper. Amen. Vale feliciter et in tua Juliana, quam salutamus officiose.

Suchano, 26. April. 1666.

Pater tibi faventissimus

Johannes Burius m. p.

Baiulo huic solvere nolite nisi ex gratia siquid dederitis.

Kívül: Humanissimo et clarissimo Viro Johanni Burio Rectori scholae Vallis dominorum hactenus fideli. Filio unico et charissimo.

V.

Kalinka Joachim és Tarnóczi Márton meghívója superintendens-választó gyülésre. 1669 nov. 4. (Mss. Rot. Vol. II. pag. 66.)

Generosi et Consultissimi Domini.

Salutem et haligonia sperata praecati nostra officia recommendamus.

Absque dubio iam olim Vestris Generosis Consultissimis Dominationibus innotuisse putamus Admodum Reverendum et Clarissimum Dominum Davidem Lányi antistitem ecclesiae Brisnensis et ecclesiarum evangelicarum per comitatum Soliensem, Turocensem, Hontensem, Neogradiensem, superinten-

dentem Dignissimum ex medio vivorum ad Coelestia contubernia evocatum esse per mortem beatam. Quantam iacturam experiri soleant reipublicae et ecclesiae ex ademptione bonorum et idoneorum virorum, ipsa testatur experientia. Apprime ergo necessarium est, ut defectus talis studio eorum, quorum interest, suppleatur, ne status ecclesiarum Dei et Ordo venerandorum fratrum per contubernia convellatur et pessum eat, sed potius confirmetur et redintegretur. Id ipsum non aliter fieri posse, quam per electionem alterius idonei viri in locum pie defuncti domini Superattendentis, qui officio isto commode defungi, venerabilia contubernia prudenter regere posset, omnino putamus. Cum ergo iuxta conclusiones Synodi Solnensis palatinali auctoritate et statuum evangelicorum olim sancitas et in articulis regni fundatas nobis reliquis duobus superattendentibus in his decem cisdanubianis comitatibus ex officio incumbat in hanc rem intendere et synodum illius dioecesis, in qua superintendens eligendus est, indicere officio nostro praefatorum comitatuum ecclesiis ac contuberniis evangelicis deesse nolumus. Publicamus ergo synodum affuturi Deo ita volente mensis decembris die 8. currentis anni incidente in quartam dominicam Adventus Domini Mossoviae in comitatu Turocensi celebrandam in nomine domini et quidem sub patrocinio et in possessione Spectabilis et Magnifici domini domini Matthiae Ostrosith de Giletinc specialiter pietate et benevolentia suae spectabilis et magnificae dominationis ad id iuxta humilem requisitionem nostram nec non certorum in his comitatibus, quos actio praesens concurrit, instantiam, concessa, deputata et praesentia sua assecurata. Quia vero ministerium sacrum, verbo Dei idipsum dictitante est totius ecclesiae, in qua primas partes vindicant iure patroni ecclesiarum, eorum praesentiam, calculos, iudicia, vota in tam sancta synodo ac rei gravis et necessariae tractatione apprime necessaria esse iudicamus. Eam ob rem et vestras Generosas et Consultissimas Dominationes e numero dominorum patronorum ecclesiarum evangelicarum in praefatis comitatibus existentium, scimus et agnoscimus. Easdem maiorem in modum exoramus, ut dicto tempore, Loco, Deo valetudinem sufficientes una cum ceteris ad synodum specificatam evocatis comparere per suos homines non gravarentur. Facient rem Deo gratam, ecclesiis eius perquam utilem, si suum quoque iudicium, calculum, consilium, votum in electionem futuri domini superattendentis contulerint et negotium nostrum ad finem optatum deducere communibus suffragiis contenderint. Quod facturas animo confidimus in dei gloriam et ecclesiae evangelicae commodo ac contestationem ingenui-

tatis suae in evangelica religione. De cetero Domino deo commendatas feliciter valere exoptamus.

Illaviae, 4. Novembris Anno 1669.

Generosae et Consultissimae Dominationis Vestrae
servi devoti.

Joachimus Kalinkuis, m. p. superattendens.
Martinus Tarnóczi, m. p. superattendens.

VI.

Révay Péter báró levele Lochmann Mátyás espereshez. Sclabnya vára, 1610. febr. 25. (Mss. Rot. Vol. VI. pag. 49.)

Reverende Domine
Compater mihi venerandissime.

Post officii mei commendationem Reverentiae Vestrae dignitati salutem et prosperitatem tam in hoc, quam non ita pridem auspicati sumus anno, quam reliquis plurimis succedentibus praecor, ita, ut in vinea Christi uberrimum fructum facere queat. Quod attinet ad Seraphini litteras, eas perlegi, sed cur antea ita dilucide non respondit. Opinionem de re percrebescere hoc pacto suspensos nos destinendo sicut et ceteros aliquos simili in causa voluit, ast qui hisce viis famae suae velificari student, non satis recto talo stare, sed demum confundi consueverunt. Accepto itaque responso illius, quod in annum pene distulerat, aequum est, ut aliam nos cogitationem de scholae Mossoviensis gubernatione, qua de re ut deliberare et certi quid statuere valeamus. Vestram Reverendam Dignitatem studiosissime oro, velit haud difficulter huc ad proximam diem Sabbathi profectionem assumere, ut de moderatore scholae Mossoviensis certi quid decernatur et insequenti die Dominico contionem sacram hic in Arce habere possit. Quam de reliquo bene et feliciter valere cupio. Datum in arce Sklabnya 25. Februarii, 1610.

Reverendae Dignitatis Vestrae
Compater et servitor

Petrus Révay.

VII.

Ugyanez ugyanannak. Ddo Sklabina, mart. 16. 1610. (Mss. Rot. Vol. VI. pag. 52.)

Admodum Reverende domine amice et Compater observandissime! Salutem servitiique mei commendationem. Epistolam rectoris Warnensis, qua respondet ad litteras vestrae Reverentiae mihi redditam aperui compulsus cognoscendi ipsius animum. Quem cum ad amplectandam functionem Mossoviensem inclinatum esse intellexissem, cognovissem etiam eundem aliorsum advocari, ut reliquorum praemissam vocationem medio Johannis Teszák plane opportuno tempore sese mihi offerente et unius vicecastellanei mei ipse obtuli, cuius exemplar una cum litteris eiusdem rectoris Reverentiae Vestrae transmitto. Quam et oro utrum esse ut ignoscat et quod litteras aperuerim et vocationem iam non expectata ulteriore praesentia Reverentiae Vestrae, quae suum superinde assensum ante praebuerat, instituerim. In reliquo Dominatione bene valere cupio.

Datum ex arce Sklabina, die 16. Martii, anno 1610.

Reverentiae Tuae
Compater et servitor

Petrus Revay.

VIII.

Ugyanez ugyanannak. Holitsch, 1612. január 11. Mss. Rot. Vol. VI. pag. 56.

Admodum Reverende domine, compater mihi honorandissime. Salutem et servitii mei commendationem. Querelam reverentiae tuae contra rectorem scholae dolenter admodum intellexi, existimabam enim post tot adhortationes meas ipsum ad frugem rediisse. Dedi ad eum litteras denuo, admonendo eum ipsum officii, sed paulo severius, quarum exemplum hisce adiunctum Reverentiae Tuae transmisi et domino Ivanka demandavi, ut is utrique vestrum litteras meas reddat et controversias mutuas consopiat et componat. Certus sum, Reverentiam Tuam bonae tranquillitatis causa et ne adventus meus ad vos molestissimis altercationibus contristetur, sed quod maius est, ut studiosae iuventuti consulatur, neve aemulis sit occasio utriusque vestrum tam in ecclesia, quam schola

ministerium vituperandi et sugillandi; naevos et excessus rectoris condonaturam et in reconciliatione pro sua humanitate facilem se exhibituram. Faxit Deus, ut controversiae istae ex voto sopiantur neque amplius reviviscant. De cetero Reverentiam feliciter valere cupio.

Datum in arce Holitsch, 11. Januario, anno 1612.

Reverentiae tuae

compater officiosissimus et servitor

Petrus Revay.

IX.

Ugyanaz ugyanannak. Szent György, 1612. aug. 15.
(Mss. Rot. Vol. VI. pag. 58.)

Reverende domine amice et compater observandissime. Salutem servitiorumque meorum commendationem.

Nuper Holithii Reverentiae vestrae literas accepi, ad quas implicatus variis occupationibus hucusque respondere non potui. Quin et hasce in itinere Posonium suscepto, hinc ex possessione Sancti Georgii dedi. Quia vero ex iis intellexi, tam ab eruditione, quam et peregrinationibus dominum Ritschium commendari, ideoque eidem vocationem una cum domino fratre institui. Ad quem etiam ut Reverentia Vestra suas det literas, enitaturque, ut quamprimum rectorem habere possimus, oro. Nollem enim diutius iuventutem scholasticam negligi et scholam istam nostram moderatore suo carere. Quod reliquum est eandem Reverentiam vestram feliciter ac ad vota valere desidero.

Datum in possessione Szt. György, die 15. Augusti, anno 1612.

Reverentiae tuae amicus et compater benevolentissimus

Petrus Revay.

X.

Ivánka Mátyás, a Révay-árvák gyámja és ifj. Révay Ferencz levele Lochmann Mátyáshoz. Sclabina, 1616. aug. 21. (Mss. Rot. Vol. VI. pag. 64.)

Külső czím: Reverendo domino Mathiae Lochmanno, Ministro Verbi Domini Mossoviae, nec non Venerabilis Contubernii Comitatus Thurócz Decano Primario domino amico et compatri observandissimo.

Ornatissime domine et amice nobis honorande. Salutem officiique nostri commendationem. Etsi naturaliter insita sint magnarum virtutum in genere humano semina, nisi tamen ea partim bona educatione, partim humanioribus literis, liberaliumque artium exercitiis excolentur, facile pessumeunt in vitiaque degenerant. Recte itaque poeta: Ingenuas fideliter didicisse artes emollit mores nec sinit esse feros. Quo nomine illa ethnicorum antiquitas in praesentem usque diem suis merito celebratur laudibus, quod praestantissimos philosophos, ingeniorum formatores, virtutumque magistros et foverit et coluerit. Ac Christianus magistratus tanto illis excellit, quanto maiorem curam adhibet, ut inventus non solum in philosophandi studio virtutumque externo decore, sed magis in agnitione veri dei, pietatisque exercitiis se excolat. Cum autem et ego cum clarissimis dominis fratribus meis intra certos cancellorum limites ad rerum gubernacula divinitus constituti simus, ac ex praescripto sacrarum literarum utriusque tabulae custodes nos esse conveniat, laudabili more maiorum nostrorum semper id operam dedimus, ut in ditionibus nostris viros doctos, qui et ecclesiis et scholis praeessent atque prodessent, conquireremus atque foveremus. Ac sane nostra Mossoviensis schola viris ut doctissimis ita clarissimis a memoria hominum semper floruit, parvo dumtaxat quodam superiorum istorum temporum intervallo ad praesens nonnihil collapso. Quam dum reformare ad prioremque nitoris statum restituere intendimus, anxie soliciti de viro docto, gravi cuique administrationi idoneo, prae caeteris Tuam Humanitatem cum a sinceritate orthodoxae professionis, tum eruditionis praestantia, ac morum integritate nobis maximopere commendatam elegimus, oramusque functionem istam regimenque scholae istius nostrae Mossoviensis suis excipiat humeris, a nobis omnem gratitudinem, defensionem, promotionem cum debitis laborum prae-

miis expectatura certoque receptura. Quam de reliquo feliciter valere cupimus.

Datum ex arce Sclabina, die 21. Augusti 1616.

Humanitatis Tuae benevolentissimi amici

Franciscus Revay junior m. p. *Mathias Iwanka*
praefectus in personis spectabilium et magnificorum dominorum Petri et Francisci de Rewa m. p.

XI.

Révay Péter levele Lochmann Mátyáshoz. Sklabina, 1609 június 27. (Mss. Rot. Vol. VI. pag. 218.)

Reverendissime domine amice et compater observandissime.

Salutem servitiique mei paratam commendationem.

Nuper literas domini comitis Georgii Thurzo ad venerabile contubernium comitatus huius datas Reverentiae tuae transmiseram, quas domino seniori iam esse redditas, quidve in iis contineatur Reverentiam tuam quoque intellexisse non dubito. Quia vero ad diem octavam proxime futuri mensis Julii dominum seniorem congregationem indixisse inaudivi, circa quod tempus Deo propitio convivium baptismale, si filius noster nobiscum una incolumis conservatus fuerit, celebrandum constitui, mea esset sententia immutaretur. Vel ideo, quia etiam comitatus generalem eo quoque nomine congregationem in S. Martino die tertia Julii celebraturus est, praestaret et Reverentias Vestras, indicta in idem tempus congregatione, ad aedes parochiales, eo quoque loci mature, vel qui remotiores essent, pridie eius diei confluere ut communicatis invicem sententiis et consiliis tanto facilius negotium procedere posset. Si enim et locus et tempus congregationum istarum uno eodemque nomine et per comitatum et Reverentias vestras instituendarum diversa erunt, in tanto, tamque gravi et arduo negotio vix absque mutua intelligentia disiuncti alter ab altero aliquid certi concludere poterimus. Ne itaque per alterutram partem negotium istud interveniente aliquo scrupulo differri opporteret, ad lucrandum tempus quod iam breve superest, satius esset, uno eodemque tempore et loco congregationem superinde instituere. Qua de re, ut Tua Reverentia Tua cum domino Seniore uberius agat, quidve de ea constitutum fuerit, me certiorem faciat, simul et hasce ad baptismate convivium filioli mei recens nati

invitatorias, venerabili contubernio missas literisque Reverentiae Tuae inclusas, domino Seniori reddat oro. Quam in reliquo feliciter valere cupio. Ex arce Sklabina 27. Junii, anno 1609.

Reverentiae Tuae

compater officiosissimus

Petrus Revay.

XII.

Ugyanaz ugyanannak. Sklabinya, 1609 június 27. (Manss. Rot. Vol. VI. pag. 220.)

Reverende domine amice et compater mihi observandissime, salutem servitiique mei paratum commendationem.

Licet multis argumentis Deus benignitatem suam erga genus humanum evidenter declaret, isto tamen maxime, quod ex eius propagatione vult coetum elèctorum impleri. Ut enim cresceret et multiplicaretur, dedit ei suam benedictionem. Sed et Spiritus Domini beatos eos praedicat, qui e coniugii thoro immaculato procreant et suscipiunt liberos. Istum ego matrimonii fructum divina aspirante benignitate et ante sensi et nunc cumulate expertus sum. Proximis enim diebus e consorte mea charissima ditatus sum filiolo, pro quo beneficio Deo optimo Maximo summas ago toto pectore gratias. Quia vero filii irae nascimur natura, sordes istas originalis peccati, filioli nostri recens nati, sacro fontis Baptismale abluendas, eundemque isto regenerationis sacramento, ecclesiae filii dei gremio consecrandum atque implantandum necessario die nona proxime futuri mensis Julii in ista arce nostra Sklabinensi constitui. Quapropter Reverentiam tuam impense oro, ut die et loco praescripto mane comparere et sacram hanc actionem sua praesentia cohonestare condecorareque velit. Quod Reverentiae Tuae omnibus benevolentiae officiis reservire non praetermittam. Quam in reliquo feliciter valere cupio optatumque responsum expecto.

Datum ex arce Sklabinya, 27. Junii, anno 1609.

Reverentiae Tuae

Amicus et compater

Petrus Revay.

XIII.

Conventio Johannis Lochmanni, rectoris scholae Lypchensis. (Mss. Rot. Vol. VI. pag. 19.)

Anno 1619, die 14. Octobris.

Humanissimus et doctissimus vir, Dominus Johannes Lochmannus ordinatus in rectorem scholae Lipcsensis, annualis salarii habiturus.

A nobis paratos florenos nonaginta
A civitate Teutolypch fl. decem.
Insuper accepturus a nobis in sustentationem sui
Tritici Luknas seu cubulos quindecim
Siliginis Luk. Decem
Porcum Saginatum unum.

Caspar Iliesházy, m. p. L. S.

XIV.

Illésházy Gáspár gróf donationalis levele Duchon Flórián liptói ev. esperes számára. (Mss. Rot. Vol. VI. pag. 318.)

Caspar Iliesházy de Iliesháza, supremus ac perpetuus comes comitatuum Trinchiniensis, Liptoviensis et Arvensis, eques aureatus serenissimi principis ac domini domini Gabrielis, Dei gratia sacri Romani imperii ac Transylvaniae principis, partium regni Hungariae domini, Siculorumque comitis nec non Oppuliae Ratiboriaeque ducis etc. plenipotentiarius. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos, cum ex innata nobis pietate, qua erga venerabile Dei ministerium afficimur, tum vero attentis et consideratis fidelitate fidelibusque servitiis admodum Reverendi et Nobilis domini Floriani Duchon, ecclesiarum evangelicarum dicti comitatus Liptoviensis Senioris et ecclesiae Teutolypchensis Ministri, quae ipse non modo in hoc divinitus sibi concredito ministerii munere suo, quo fungitur, non sine maximo Ecclesiae Dei Foenore et lucro nominisque sui laude, sed et in aliis quoque diversorum officiorum generibus durantibus nimirum annis superiore intestino bello, patriae suae imprimis charissimae ac demum praefatae quoque suae serenitati, Domino nostro clementissimo pro locorum et temporum varietate, fideliter animoque constanti impendit et exhibuit ac in posterum

quoque, pari fidelitatis dexteritate impensurum se et exhibiturum pollicetur. Totales et integras duas sessiones coloniales et populosas in possessione Közepső Szlach nominata, in praedicto comitatu Liptoviensi existente habitas, in quibus una quidem Georgius Mrwa senior, in altera similiter Georgius Mrwa iunior coloni pronunc personalem agerent residentiam, quaeve antehac ad praeposituram Thurocziensem, castrum vezt znio possessae dicuntur, sed temporis in progressu ad clementem suae serenitatis collationem devolutae et redactae eidemque domino Floriano Duchon, virtute peculiaris diplomatis per praelibatam Serenitatem certo inscriptionis titulo in anno videlicet millesimo sexcentesimo vigesimo primo datae et collatae fuerant, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis agris, pratis, pascuis, campis, foenetis. silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, eorumque locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum expertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus: Memorato Domino Floriano Duchon, haeredibusque et posteritatibus ipsius universis, authoritate nostra nobis per praefatam suam Serenitatem hac in parte plenarie concessa et attributa ad benignam usque Suae Serenitatis ratificationem dedimus donavimus et contulimus: prout damus, donamus et conferimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in arce nostra Trentsiniensi, die prima Mensis . . . bris anno domini Millesimo sexcentesimo vigesimo sexto.

Caspar Iliesházy m. p.

XV.

A gömöri esperesség ajánlólevele Candidus Vencel számüzött cseh evang. lelkész számára. (Mss. Rot. Vol. VI. pag. 414.)

Omnibus Jesum Christum et membra ipsius diligentibus salutem et nostri sedulam commendationem. Coeterum Dominationes Vestras, Viri christianissimi, salutare hac occasione decrevimus ad instantiam praesentem exhibitoris Reverendi quondam Venceslai Candidi Bohemi de monte Capino exulis. Solicitavit hic nos miserculus, ut literis nostris munitum piis commendaremus euergetis sublevandum. Cum igitur crucem exilii prece et hanc non malitia aliqua sibi attraxit, sed con-

stantia in fide evangelica perseverantia conciliavit, ac praeterea aetate iam aggravatus, in sensu quoque ut videmus deficiat, dignus est commiseratione et eleemosyna. Rogamus Dominationes vestras praesentibus omnes et singulos, ad quos pervenerit, habeant eius rationem et propter Christum etiam in hoc paupere sibi occurrente aliquali beneficiolo ornatum dimittant, quod genus munificentiae et liberalitatis Dominationum Vestrarum ipse deus et in hoc et in futuro seculo abunde persolvet: sed et nos non sumus futuri ingrati, munificentiam vestram in hac vita, precibus in altera vita, quando testimonia sanctorum erunt necessaria, testimonio nostro redempturi, dicentes, Domine Jesu, hi sunt pii illi viri, pii fautores ac patroni, qui eleemosynis in usum pauperum erogatis, tibi foenerati, fidei asseruerint certitudinem, fac eis amplam promissionem tuam, qua dixisti aliquando: Quicunque potum dederit vobis calicem, calicem aquae frigidae, non perdet mercedem suam. Marc. 9. cap. Bene valeant felices in Domino. Datae ex congregatione nostra generali Chetnekii 4. april celebrata. Anno Domini 1633.

Dominationum Vestrarum christianissimis cum precibus devotissimi

Jacobus Kutas ecclesiae Balogiensis pastor et ecclesiarum per comitatum Gömöriensem aug. conf. addictarum senior m. p.
Georgius Fabricius pastor ecclesiae Alnoviensis et consenior primus m. p.
Jacobus Holius pastor Betlérinus, consenior secundus et simul notarius m. p.

XVI.

Illiesházy Gáspár gróf, Bethlen Gábor fejedelem magyarországi teljes hatalmú biztosa, Duchon Florián, liptói espereshez. Trencsén, 1626 october 6. (Mss Rot. Vol. VII. pag. 476.)

Admodum reverendissime domine amice et in Christo pater observandissime, salutem et servitiorum nostrorum commendationem.

Siquidem sua serenitas per speciale suum mandatum, hac ipsa hora ad nos perlatum, demandare nobis dignata est,

ut bona Romano-ecclesiastica pro parte suae serenitatis reservemus; idcirco Reverentiae vestrae significandum duximus, quod quamvis colonos illos duos Slaczenses Vestrae Reverentiae contulerimus. Eandem tamen rogamus, occupatione illorum paulum supersedere velit: dubium enim belli exitus et quid successu temporis accidat, soli Deo notum. Nobis quidem spes est firmissima, et credimus, quod sua Divina Maiestas credentes in se benigniore vultu sit aspectura, et omnes vinearum suarum devastatores forti suo brachio contritura.

Bona eadem, et posthac (Deo dante) habere et possidere potuit, praesertim cum iam donationales superinde prae manibus sint, quas sua serenitas, ubi ad eam perlatae fuerint, confirmare haud dedignabitur. In reliquo Vestram Reverentiam diutissime valere desidero.

Datum in arce nostra Trintsiniensi, die 7. octobris, anno 1626.

Admodum Reverendae Dominationis Vestrae

amicus benevolus

Caspar Iliesházy m. p.

XVII.

A szepesmegyei evang. rendek kérvénye Rákóczi Ferencz fejedelemhez. Évszám nélkül. (Mss. Rot. Vol. II. pag. 29.)

Serenissime Princeps
Domine Domine Clementissime.

Intendimus cum vitae periculo et profusione facultatum nostrarum Serenitatis Vestrae, pro commodo patriae et reducenda libertate regni, destinatos et impensos conatus, quantum in nobis esset, taliter secundare, ut et nobis optato huius tam iusti belli fructu, frui liceret: Prouti Serenitas Vestra manifestum suae erga nos et libertatem etiam religiosam propensionis et clementiae specimen, gratiose exhibere dignata erat, ubi liberum religionis exercitium omnibus et ubique non solum statibus et ordinibus regni, verum aliis etiam incolis ad mentem Art. I. anni 1608 ea licet expressa cum declaratione, ut exceptis decimis (veluti usque ad ulteriorem Regni determinationem praemanibus illorum, qui templa et parochias actu possiderent relictis) de reliquo Evangelici, Plebanis Catholicis aut eorum ministris nullis solutionibus tenerentur, usus

etiam campanarum et sepulturae, iuxta constitutiones anni 1647 maneret communis, medio benignarum Declaratoriarum suarum promulgari curasset.

Humillime tamen Serenitati Vestrae repraesentare cogimur, quosdam e medio Cleri Romano-Catholici — partim per se, partim vero per dominos terrestres, huic legali usui, multis modis contravenire, eundemque impedire, dum diversis in pagis, esto tota, aut potior pars communitatis ex Evangelicis constet, ministros tamen evangelicos inducere partim minis, partim aliis violentis mediis non permitterent, alibi a pulsu campanarum, imo et sepultura et repositione rerum suarum, in ecclesia fienda et a saeculis practicata eos arcerent, multis in locis in miseros incolas verberibus desevirent et ut uno complectamur calamitates nostras verbo, oppressionem nostram palbabiliter intenderent.

Quapropter ad Serenitatem Vestram, qua post Deum principem et protectorem regni huius humillime recurrimus, dignetur praedeclarato praeiudicio clementer adhibere medelam, ut religionem nostram ad mentem praecitatarum legum libere exercere, Deumque optimum maximum pro incolumitate Serenitatis Vestrae et totius Regni salute tanto ordentius implorare absque omni impedimento valeamus, felices in reliquo Serenitatis Vestrae annorum progressus cordiditus apprecando benigne exoramus resolutionem.

Serenitatis Vestrae

humillimi fideles N. N. Nobilitas et incolae inclyti comitatus Scepusiensis Evangelici.

Külső czím: Ad Serenissimum dei gratia electum Transylvaniae principem D. D. Franciscum Rákóczy de Felső Vadász e. c. Ducem Munkácsiensem et Makoviczensem, Supremum comitem de Saaros nec non haereditarium dominum dominiorum Saarospatak, Tokay, Regécz, Szerencs, Onod, Ecsed e. c. dominum dominum clementissimum

humillimum memoriale
Introscriptorum Evangelicorum Scepusiensium

Hátirat: Specificáltassék, hól ki oka a Dispositio ellen járásnak.
Agria. Die 31. mensis Martii Anno 1705.

F. Rákóczy m. p. *Paulus Ráday* m. p.

(Documenta archivi ecclesiae ev. Posoniensis.)

XVIII.

Esterházy Pál nádor felelete a pozsonyi evangelikusok folyamodványára Pozsony városához. Kismarton, 1682. april 19. (Documenta etc. Tom. IV. pag. 19.)

Egregii, Prudentes et Circumspecti, Domini Amici nobis Observandissimi.

Salutem et officiorum nostrorum promptitudinem.

Panaszkodik fölöttéb az nemes kegyelmetek közt levő Evangelicus Status, hogy szabadságában, in electione Magistratus impediáltatnek contra manifestas leges et Libertates. Minek okáért akaránk kegyelmeteket praesentibus requirálnunk és serio intenünk, s egyszersmind Palatinusi Tisztünk és Authoritásunk szerint committálnunk, hogy kegyelmetek mindenekben az Novella constitutiókhoz conformálván magokat, úgy alkalmaztassa az dolgot, hogy kegyelmetek közt az jó egység és szomszédságh meghmaradjon, mellyel kegyelmetek se kegyelmes urunk ő felsége ellen, sem pedig országunk törvénye és szabadsága ellene vétt. In reliquo tartsa Isten egészségben kegyelmeteket. Datum ex arce nostra Kis-Martoniensi 19a Aprilis 1682. Earundem Dominationum Vestrarum Amicus benevolus Paulus Esterhazy m. p.

XIX.

Ugyanaz ugyanannak. Bécs, 1682. ápr. 22. (Documenta etc. Tom. IV. pag. 21.)

Egregii, Prudentes et Circumspecti, domini domini Nobis observandissimi!

Salutem et officiorum nostrorum commendationem.

Elvettük kegyelmetek levelit az Nemes Evangelikus Status Instantiójára kegyelmeteknek irt levelünkre, mit felelt kgtek, jól meghértettük, kire most is egyebet nem irhatunk, hanem hogy referálván kegyelmetek az országh törvényeire magukat alkalmaztassa úgy az dolgokat, hogy az jó egyeségh kglmetek közt meghmaradjon.

Isten tartsa jó egésségben kglmeteket.

Vienna, die 22. Aprilis 1682.

Earundem Dominationum Vestrarum amicus addictus C. Paulus Esterházy m. p.

XX.

Ugyanaz ugyanannak. Bécs, 1682. ápr. 22. (Documenta Tom. IV. pag. 25.)

Generosi, Prudentes et Circumspecti Dni Amici Nobis Observandissimi!

Salutem et officiorum nostrorum commendationem.

Az nemes evangelicus status panaszképpen jelenti előttünk, hogy midőn az közönséges állapotok occurrálnak, kegyelmetek nem szokta hinnya az régi bevett szokás szerint Schedula által eő kegyelmüket; mivel azért választ adó levelében azt irja minekünk kegyelmetek, hogy nem kiván praejudikálni az régi szokás ellen senkének is s kész egyértelemben lenni, serio kelletet kglmeteket ezen levelünk által requirálnunk, hogy midőn ez ilyen közönséges állapotok occurálnak, az régi szokás szerint az Evangelicus Statust is Schedula által hinnya s egyetértvén eő kegyelmekkel az közönséges jót promoveálni el ne mulassa kegyelmetek. In reliquo Isten éltesse kegyelmeteket.

Datum Viennae Austriae, die 22. April. 1682.

Generosarum Prudentum ac circumspectarum dominationum vestrarum amicus addictus

C. Paulus Esterházy m. p.

XXI.

Ugyanaz ugyanannak. Kismarton, 1682. július 29. (Doc. Tom. IV. pag. 29.)

Generosi, Prudentes et Circumspecti Domini, Amici nobis observandissimi!

Salutem et officiorum nostrorum commendationem.

Az nemes keglmetek közt lakozó Evangelicus status levelét vévén, panaszolkodik, hogy kglmetek az elmult Sz.-György napján is az Magistratus választásában nem observálván az iránt Országhunk világhos élő s az elmult Diaeta alatt is confirmált Törvényeit, sem pedig az bévött jó szokást, mégh csak az külső tanácsba sem vette bé eö kglmöket, holott egy corpus volna kegyelmetekkel: sőtt in libero Religionis etiam exercitio, melyet kegyelmes urunk és az nemes Országh az elmult gyűléskor specialiter az Pozsonyiaknak megengedett, a kihez csak e napokban fogtanak, contra tenorem Novellarum

regni constitutionum már is háborgattatni kezdenek némellyektől. Minthogy pedigh az illyen állapot az közönséges jónak és csendességnek fölötte igen ártalmára vagyon, sőt kegyelmes urunknak eő Fölségének is nem ez az igyekezeti és akaratya s az novellák is, a kiknek observatiójára nem kevesebbe az egyik, mint a másik fél köteleztetik, nem az az értelme, hogy ért keglmeteket intjük és tisztünk szerint auctoritate nostra palatinali comittáljuk is kegyelmeteknek az novelláknak tenorához tartván magokat, sem az egyikben, sem pedig az másikban az föllyébb említet punctumok közül az megnevezet Evangelicus Statust ne turbállya és impediállja, hanem inkább egy értelemmel levén tsendességben és szomszédságossan éllyen magok között, kiben külömben se tselekedgyek kglmetek.

In reliquo Isten éltesse kegyelmeteket.

Datum Kis-Martonii, 29. Julii 1682.

Generosarum, Prudentum ac Circumspectarum Dominationum Vestrarum amicus ad officia paratus.

C. Paulus Esterházy m. p.

XXII.

Esterházy Pál nádor Pozsony város evangelikus közönségének. Kis-Marton, 1682. július 30. (Doc. Tom. II. pag. 191.)

Külső czím: Generosis, Prudentibus et Circumspectis Dominis N. N. Universis Civibus et Incolis Augustanae Confessioni addictis Liberae ac Regiae Civitatis Posoniensis. Amicis nobis Observandis.

Generosi, Prudentes ac Circumspecti.

Domini Amici Nobis Observandissimi

Salutem et officiorum nostrorum commendationem. Litteras praetitulatarum Dominationum Vestrarum medio hominis sui praesentatas accepimus et imprimis quo ad electionem Magistratus civilis perscripsimus antea quoque tam Vestris Dominationibus, quam etiam statui catholico, ut eandem ad mentem Legum patriarum ac novellarum Regni constitutionum instituere velint, neque impediant, per hocque bonam cum Vestris Dominationibus Vicinitatem colere non intermittant.

Quod vero ad liberum Religionis exercitium attinet, cum idem specialiter Vestris Dominationibus in Generali Regni Diaeta proxime praeterita concessum esset, articulusque superinde

satis clarus conditus haberetur, si eatenus modo et ordine praescripto usae fuerint, nec contra suam Maiestatem Sacratissimam, neque Regnum quidpiam peccatum iri existimamus, neque speramus, quempiam Vestris Dominationibus hoc in passu impedimento futurum, cum non minus per easdem, quam etiam alios, leges et articuli a sua maiestate sacratissima praescripta et conclusi, observandi essent. Scripsimus in hoc quoque negotio statui catholico Posoniensi, ne videlicet in observationibus novellarum etiam regni constitutionum praenotatas Dominationes Vestras turbare attentent, quin potius unum corpus constituerent, cum iisdem correspondere et vicine agere debeant. In reliquo easdem Dominationes Vestras servet Deus salvas et incolumes. Kis-Martonii 30. Julii 1682.

Earum Generosarum Prudentum et
Circumspectarum Dominationum Vestrarum

Amicus ad officia paratus

C. Paulus Esterházy.

XXIII.

Ugyanaz ugyanannak. Kis-Marton, 1682. augusztus 3.
(Doc. Tom. II. pag. 195.)

Generosi, Prudentes et Circumspecti Domini Amici Nobis Observandissimi!

Salutem et officiorum nostrorum commendationem. Literis Generosarum, Prudentum ac Circumspectarum Dominationum Vestrarum acceptis, querelas earundem contra statum Catholicum Posoniensem intelleximus. Cum autem Sua Maiestas Sacratissima actu benignissime demandaverit ut huiusmodi controversiae commissione mediante complanentur, speramus Vestras quoque Generosas Prudentes et Circumspectas Dominationes Vestras habituras eatenus suam satisfactionem: eidem etiam statui catholico Posoniensi denuo scripsimus, ut cum Generosis, Prudentibus et Circumspectis Dominationibus Vestris bonam servant vicinitatem. In reliquo easdem diu valere desideramus. Datum Kismartonii, 3. Augusti 1682.

Generosarum, Prudentum ac Circumspectarum
Dominationum Vestrarum

Amicus ad officia paratus

C. Paulus Esterházy.

XXIV.

Gróf Esterházy Pál nádor Pozsony városának, 1682. aug. 4. Kismarton. (Doc. Tom. II. pag. 199.)

Generosi, Prudentes et Circumspecti Domini Amici nobis Observandi!

Salutem etc. Noha a minapiban, hogy az Posonii evangélikusokat az novella constitutiók ellen ne turbállya, hanem inkább a jó szomszédsághot meghtarcsa, más rendbéli levelünk által meghírtuk volt kglmeteknek; kglmetek mindazonáltal nem tudgyuk, mitől vezettetvén, azon levelünk continentiáiához semmiképen nem accomodálván magát s választot sem adván levelünkre, fegyverkezni kezdet, kit nem kellett volna cselekedni, hanem tovább nézni kglmeteknek; az okáért kglmeteket denuo et ex superabundante intjük, sőt palatinusi Authoritásunk szerint parancsolliuk is kglmeteknek, hogy vévén ezen levelünket az novella constitutiók ellen meghitt Evangelikusokat ne turbállya s impediállya, hanem a jó szomszédsághot, a migh ezen controversiák ő Fölséghe által kglmetek közt determináltatnak, megtarcsa és a mi levelünket is respectusban venni el ne mulassa. In reliquo etc. Datum Kis-Martonii, die 4. Augusti 1682.

XXV.

Draskovich Miklós országbiró levele Pozsony város katholikus közönségéhez a városi hatóság megválasztását illetőleg. Locsmány, 1683. április 10. (Doc. Tom. II. pag. 203.)

Prudentes ac Circumspecti Domini amici nobis observandissimi.

Salutem et officiorum nostrorum commendationem. Occasione praeteritae, per suam Maiestatem Sacratissimam, in effectuationem diaetalium constitutionum super religionis negotio noviter sancitarum, institutae commissionis, qualiternam benignam in ordine etiam ad restaurationem magistratus civilis, praefati clementissimi Domini nostri mentem, vi benignae instructionis suae, nobis desuper datae, praetitulatis Dominationibus Vestris, in praesentia commembrorum suorum, utraque ex communitate, ad id destinatorum detexerim, quidque communitas evangelica reposuerit, recenti apud easdem Dominationes

Vestras non ambigimus vigere recordatione. Quia vero ex parte eiusdem communitatis Evangelicae, die hodierna, super negotii huius, per nos, eorum authoritate commissariali, in medio Dominationum Vestrarum pertractati, recapitulatione, erga easdem Dominationes Vestras, scriptotenus reiteranda, debita requisiti essemus cum instantia. Eapropter Prudentibus ac circumspectis Dominationibus Vestris, praesentibus significandum ac vice iterata intimandum censuimus, memoratam communitatem evangelicam, ad praeviam, super accomodatione praefati magistratus civilis, Suae Sacratissimae Mattis nomine. erga eandem communitatem factam admonitionem et cohortationem nostram, in commune duntaxat Civitatis huius bonum, et tranquillitate tendentem sese, absque ulla renitentia accomodasse, confirmatisque usque ad proxime venturum novae electionis magistratus, officialibus civitatis huius benignae suae maiestatis sacratissimae voluntati satisfecisse, demissa cum fiducia eam sibi reservando facultatem, ut adveniente Divi Georgii militis ac Martyris Festo, iam imminente veluti consueto renovationis antelati magistratus civilis termino, vetustis suis in eadem electione usuatis privilegiis indultisque et libertatibus diaetalibus, libere, ac citra omnem perturbationem, uti, frui et gaudere, liberamque officialium civilium electionem instituere possent, ac valeant. Quod ipsum praetitulatis Dominationibus Vestris, ad praetactum suprafatae communitatis huius civitatis evangelicae instantiam recapitulando, easdem diu incolumes vivere, ac valere desideramus.

Datum in castello nostro Locsman die 10 April. Anno 1683.

Earundem Prudentum ac Circumspectarum
Dominationum Vestrarum.

Amicus ad officia paratus

Comes Nicolaus Draskovith m. p.

XXVI.

Ugyanaz Pozsony városa evang. közönségének. Locsmány, 1683. ápr. 10. (Doc. Tom. II. pag. 205.)

Generosi Prudentes ac Circumspecti Domini, amici nobis observandissimi. Salutem et officiorum nostrorum commendationem. Penes exhibitionem literarum credentionalium praetitulatarum Dominationum Vestrarum expediti ad nos Ablegati

earundem concreditis coram nobis fecerunt relationem. Medio quorum nos vicissim iisdem dominationibus vestris mentem nostram aperiendo, quanam modalitate, petitioni Generosarum Prudentum ac Circumspectarum Dominationum Vestrarum, et in quantum nobis assistere licuerit, renunciantes, citra dubium cuncta ex iisdem, genuinae intellecturae, diu valeant incolumes. Datum in castello nostro Locsmány, die 10. April 1683.

Eorundem, Generosarum, Prudentum ac Circumspectarum

Dominationum Vestrarum

Amicus ad officia paratissimus

Comes Nicolaus Draskovith m. p.

XXVII.

Draskovich Miklós országbiró jelentése a királyhoz a pozsonyi vallási viszonyokat illetőleg. Pozsony, 1682. szeptember 27.
(Doc. Tom. II. pag. 175—177.)

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestatis

Domine Domine mihi Clementissime.

Non sine ingenti mea ceterorumque fidelium Maiestatis Vestrae Sacratissimae commissariorum, hic una mecum in negotio religionis desudantium consolatione Maiestati Vestrae sacratissimae demisse repraesentandum duxi, communitatem huius Loci Evangelicam, occasione hesternae sessionis nostrae, posteaquam nos quoque super demonstranda debita Maiestatis Vestrae Sacratissimae fidelitate et obedientia, maiori quo fieri potuit studio ac fervore eandem communitatem evangelicam cohortati fuissemus, primum quidem (quod ipsis magis onerosum videbatur) in passu emigrationis ex hac civitate Posoniensi, Ministri ipsorum in suburbium, summa eaque insperata sui cum submissione et erga Maiestatem Vestram Sacratissimam contestata reverentia, sese clementi eiusdem intentioni et resolutioni conformasse, nobisque eiusdem ministri seu praedicantis ipsorum crastina die instituenda in suburbium translatione spospondisse, tali nihilominus humilis, demisseque interposita conditionis sub cautela, ne per hoc eadem communitas, a generali totius status Evangelici ad finem Diaetae Soproniensis, contra articulos super praefato Religionis et Liberi Exercitii negotio sancitos, facta protestatione resiliisse videatur. Super qua literas etiam testimoniales, a me tamquam iudice

Curiae Regiae Maiestatis Vestrae Sacratissimae sibi extradari postulasset. Quarum extradatione nihil praeiudicii allaturum esse iudicans, easdem petitas testimoniales ipsis denegare non potui. Praeterea institissent demisse pro eo, quatenus in casu ingruentis alicuius periculi vel incursus hostilis facultas praedicanti concedatur, sese securitatis maioris gratia huc in civitatem ad aliquod tempus recipiendi, exercitio nihilominus professionis ipsorum in suburbio civitatis permanente. Tandem loco quoque pro aedificandis templo, parochia et scholis per nos ipsis assignato, ut pote binis domibus una Böhmiana et certa sui in parte etiam Kuiffsteineriana, altera vero Eibeswaldiana cum pertinentiis earundem, hactenus similiter possessorum Evangelicorum restitutionem etiam certorum coemeteriorum propriis ipsorum antecessorumque suorum sumptibus comparatorum et extructorum ursissent, quae pariter ipsis, tali per nos modalitate resignata sunt, ut unum eorundem coemeteriorum, quo hactenus merae familiae Evangelicae sepeliri consuevissent, ipsis simpliciter restitutum habeatur, altero tamen coemeterio pro usu communi tam Catholicorum, quam Evangelicorum pro more hactenus observato indifferenter relicto. Quantum vero centumviratum huius civitatis attineret, eam quoque utramque inter communitatem vigentem controversiam iuxta benignum Maiestatis Vestrae Sacratissimae mandatum parati fuissemus complanare, verum ipsimet Evangelici videntes, se in principaliori eorundem desiderio, incepto nimirum hic intra moenia civitatis huius religionis suae exercitio progredi nequirent, ab eodemque tam severe inhiberi, nec huius quoque longe minoris momenti differentia complanationem reassumendam se urgere velle respondissent, verum in eo quoque nunc essent statu venturum novae electionis magistratus civilis terminum, festum videlicet Divi Georgii militis et martyris patienter praestolaturos: confidentes futuram novam dicti magistratus civilis electionem ad normam novelli articuli Soproniensis instituendam, nec ex parte Camerae Maiestatis Vestrae Sacratissimae imposterum quoquo modo impediendam. Et si quidem dicti Evangelici huius civitatis tam eximio submissionis et oboedientiae exemplo, reliquarum etiam civitatum communitatibus evangelicis praeluxissent, Maiestatem quoque Vestram in occurrentibus quibusvis civitatis huius necessitatibus et praessuris clementem totius communitatis huius Posoniensis rationem habituram, ipsis reciprocum in solatium, nomine Maiestatis Vestrae Sacratissimae pollicitus sum. Quod ipsum et Maiestas etiam Vestra Sacratissima clementer acceptare et ratihabere dignetur, eidem demisse supplico. Ceterum felix

semperque gloriosum Maiestatis Vestrae Sacrae perennet imperium.

Posonii 27. septembr. 1682.

humillimus perpetuoque fidelis subditus

C. Nicolaus Draskovith m. p.

XXVIII.

Draskovich Miklós országbiró a pozsonyi evangelikusok tiltakozó nyilatkozatát kiadja. 1682. szeptember 27. (Doc. Tom. II. pag. 173.)

Nos comes Nicolaus Draskovich de Trakostyán, perpetuus in Sárvár, Iudex Curiae Regiae, nec non Sacratissimi Principis ac Domini, Domini Leopoldi Dei gratia electi Romanorum Imperatoris, semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae, Brabantiae, Stiriae etc. Consiliarius, Camerarius etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod egregius Samuel Kacserius, Joannes Ernestus Auer et Gasparus Khőgl, nostram personaliter venientes in praesentiam, tam suo, quam universorum civium et inhabitatorum Liberae Regiaeque civitatis huius Posoniensis, Augustanae Confessioni addictorum nominibus et in personis, per modum Solemnis Protestationis, Contradictionis et Reclamationis, Nobis Significaverint et detexerint, eandemque Protestationem, Contradictionem et Reclamationem ipsorum Latino Idiomate consignatam, Nobis Scriptotenus praesentiaverint Authenticandum, ipsisque, Sua, totiusque Status Evangelici futura pro cautela extradandam in haec Verba. Coram excelentissimo Domino Comite Nicolao Draskovich de Trakostyán, Iudice Curiae Regiae etc. (tit) Nos universi Cives, et Incolae huius Regiae, ac Liberae Civitatis Posoniensis, Augustanae Confessioni addicti, per modum Solennis Protestationis, Contradictionis et Reclamationis proponimus: Quod quamvis Universi Status et Ordines Regni Hungariae Evangelici, in novissime praeterita Regni Diaeta, ex gravissimis rationibus, Articulis de negotio Religionis, reliquis Diaetalibus Constitutionibus insertis, Suo modo in forma Solennis Protestationis, contradixissent, nec minus libertate Sua publica, ac Diplomatica, Se usuros declarassent, ac simul etiam Ius suum de-

futuro, omni meliori modo retrahendum reservassent; Cuius quidem communis Patriae Libertatis Diplomatum Regiorum, Regnique Constitutionum intuitu, Nos quoque Protestantes, his proxime praeteritis septimanis, in interiori civitate, domoque privata, proprio nostro aere conducta pacifice, tranquillo, tumultuque sine omni, ac citra quamvis aliorum offensam, scandalum vel praeiudicium, liberum religionis Evangelicae exercitium, alias omnibus et ubique per regnum vi benignissimarum regiarum resolutionum, iuxta articulum primum, anni millesimi sexcentesimi octavi, libere re assumi concessum reassumsissemus: Ex quo nihilominus recenter, per Inclytam Commissionem, in hac praelibata regia ac Libera Civitate Posoniensi inchoatam, non saltem ab eodem exercitio, praevio modo reassumpto sub gravi indignatione regia, aliisque praegnantium motivorum interminationibus serio, ac iterate inhibiti verum etiam, ad excisum quendam, in Suburbio Locum, tam pro exstruendo Templo, quam continuando exercitio relegati et inducti fuissemus; Ne videlicet totaliter Exercitio Nostra privaremur, non alium in finem, nisi pro continuando duntaxat, iuxta publicam ac diplomaticam libertatem, religionis exercitio, nos conferre iudicassemus; Idcirco, ne per praemissa sive praeinsinuate generali, Statuum et Ordinum Evangelicorum, Diaetaliter interpositae, Prestationi, praeiudicasse, sive in memoratam excisionem loci, cum praeiudicio indubitatorum communis libertatis iurium, aliarumque immunitatum consensisse, sive denique ab aliis legalibus nostris postulatis et instantiis, per legitima, et congrua quaevis remedia, iuxta dictamen positivarum patriae legum, in futuro obtinendis, quovis sub praetextu specie, aut colore, resultum fecisse, vel quicquid praeiudicii eatenus intulisse censeamur, praesentem solennem ac generalem interponeremus protestationem; sperantes humillime Suam Sacratissimam Maiestatem, Dominum, Dominum nostrum Clementissimum, suo tempore, demissas nostras praeces, legalesque Instantias benignissimis exaudituram auribus, et prouti hactenus, ita et imposterum. Nos tanquam constantes, perpetuosque fideles suos Subditos, circa iusta iura nostra, communem libertatem, et Sacra Diplomata, benigne manutenturam, omni denique paterna clementia, propensione et benignitate Regio clementissime nos protecturam. Super qua quidem Protestatione futura iurium pro cautela, postularemus humillime nobis authenticas testimoniales elargiri. Quas eisdem, sub secreto authentico sigillo nostro, ad debitam ipsorum instantiam, duximus extradandas. Datum in praetacta Libera ac

Regia Civitate Posoniensi, die vigesima Septima Mensis Septembris Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Octoagesimo Secundo.

Comes Nicolaus Draskovith m. p.
Franciscus Ruttkay m. p.

A halle-wittembergi egyetemi levéltárban őrzött eredeti (és a Documenta Archivi Eccl. Evang. Posoniensis Tom. II. et IV.) folio-gyűjteményből közli

Schrödl József.

A NÓGRÁDI EV. ESPERESSÉG BALASSOWITZ-FÉLE PROTOCOLLUMA.[1]

1.

Pars I.

Leges Statuta sive Articuli Venerabilis Contubernii Neogradiensis Sectio I. exhibens Articulos Ven. Fraternitt. Veteres Ab Inclyti Comitatus Statu Politico Ao. 1611 d. 2. Maji confirmatos.

G. D. B. V.

Leges & Articuli Ministerii Evangelici in Comitatu Neogradiensi editi ab Anno 1611.

Nos Vice comes, Assessores, Iudices item Nobilium, ac tota Caterva Evangelicae et Apostolicae Religioni addicta, Dominorum Magnatum ac Nobilium Comitatus Neogradiensis

[1] E közlemény adatai a nógrádi ev. esperességnek Balassowitz Gábor szügyi lelkész és esp. jegyző tollából származó feljegyzéseiből vannak véve. E feljegyzések címe: „G. N. D. Protocolli Venerabilis Contubernii Incl. Cottus Neogradi Augustano-Evangelici Volumen I. continens

I. Leges Statuta et Articulos Ven. Contub. Neograd. a p. 5—80.

II. Formulas Juramentorum Senioris, Con-Senioris, Notarii et Fratrum Incorporatorum. a p. 81—98.

III. Nomenclaturam sive Indicem Ecclesiarum omnium, totius comitatus nostri, Matrum et Filialium, ordine Alphabetico, cum Proventuum Pastoralium et Scholarum consignatione a p. 99—284.

IV. Incorporationes et Inscriptiones Rudorum Fratrum Authenticas a p. 285—476.

V. Pastorum et Rectorum Omnium nomina sive Indicem, Ordine Alphabetico, ubi simul cujuslibet vita, doctrina, mores, fata, mutationes, mores etc: a p. 477—fin.

Jussu et Auctoritate Venerab. Contubernii Neograd.

Secundum Actuum Thamassiensium.

Ao 1750 d. d. 14 et 15 Jan. celebratorum § 10 edi et scribi cepti per Gabrielem Balassowitz Ecclae Szügyiens VDM et Ven. Contub. Neograd. Ordin. Jurat. Notarium".

Megjegyzendő, hogy a III. rész a protocollumból hiányzik, az erre szánt lapok üresen maradtak.

Ezúttal a becses forrásműnek I. és II. részét közöljük.

Universitas. Memoriae commendamus notum facientes praesentibus ac futuris comitatum hunc Neogradiensem Proceribus regentibus, quod exactis hisce superioribus diebus, Magnatum ac Nobilium Conventum Generalem Lossontzini nobis instituentibus celebrantibusque, Reverendus Dominus

Samuel Melikius

Comitatus nostri Augustanae Confessioni addictorum Ecclesiae Ministrorum Superintendens, nomine totius Fraternitatis, certos quosdam Ecclesiae usui conscriptos Articulos nobis exhibendo, cum sibi adjuncta Fraternitate, oratos nos habuit, ut perlectis et cognitis eorundem Articulorum omnium Clausulis, assensum iis publice et autentice sigilli nostri munimire adderemus: observarique eosdem ab omnibus curaremus. Dignam itaque attentionem huic satis arduo negotio adhibentes, certas idoneas personas Consistorii nimirum nostri primae Classis atque autoritatis homines dilegimus, rogantes ut ad aequam trutinam et lancem examinatis iisdem Articulis in talem Veteris Ecclesiae orthodoxae usitatarum Communium Legum tenorem, etiam hos referant, qui assensum nos praebere quoque, iuste ac debite oporteret. Qui quidem fraterne his talibus votis nostris sese accomodantes, sequenti praescripto Articulorum horum suum hoc negotium ad assensum nostrum, tali tenore sunt prosecuti.

I. De Tutoribus.

Inter dulcissimas illas Consolationes, quas scriptura sacra, ab aeterno Deo, militanti suae Ecclesiae propositas, subinde regerat: videtur autem illa plena consolationis promissio animis omnium esse repetenda quam innuit: Reges Ecclesiae suae Nutritios fore. Quos quidem tali suae promissionis Momento insinuare videtur, ille cunctis ad quaecunque gubernacula promotis, quadamtenus tuendae, ac iuvandae promovendaeque suae Ecclesiae, solertem operam navant. Eamque multiplicibus periculis aerumnis ac angustiis implicitam, omnibus viribus incolumem esse velint. E re factum existimandum est ergo quod Dnus Superattendens, cum Universa curae suae commissa Ministrorum Verbi Dei, harum partium Corona, in nuperime oblatis Comitatui huic nostro, quibusdam Ecclesiae postulatis. Ante omnia id petiit, ut in isto quoque Neogradiensi Comitatu nostro, summis Tutoribus, remote a nobis degentibus, Idoneus quispiam Defensor ac Tutor plena cum autoritate constituatur: Qui illatas Ministrorum injurias propulsare, imminentesque

Ecclesiae clades arcere pro dignitate posset. Constituimus itaque ut ipsi Vice comites, modernus et omnes successores, protectoris ac Tutoris praerogativa ornati, cum Rndo Dno Superintendente mutuam inter se habeant correspondentiam, in omnimodam Ecclesiae sortem, ita sint intenti, ne debitis praesidiis illa destituta, ingruentibus ne fors injuriarum telis excipiendis quadam incuria nostra exponantur. Ceterum si contigerit, ut adversae Religionis in gerendum Vice-Comitis officium aliquando succedat, Is quia non videretur posse tuto Protectoris huic muneri praeesse, tum communi voto ejusmodi orthodoxus Tutor nominetur, qui hunc functionem loco illius apposite semper administret.

II. Contra Turbatores.

De Indemnitate Religionis Evang.

I. Decernimus praeterea, ne quispiam Patronorum (sive spiritualem se velit esse, sive secularem) contra semel jam receptam atque usu roboratam Orthodoxam Religionem consurgat, si quidem ipsam juxta Regni Decreta, salvam et liberam apud cunctos esse oporteat, si qui ergo ea in temeritate fuerint comperti, ut Religionem temerare, Pastoresque confessionis contrariae qualicunque sub praetextu vellent obtrudere, Tutores et Defensores deprimere, atque immunitatem Ecclesiae conservare omni ex parte teneantur, sintque obligati.

Visitatio Superintendentalis precipitur.

II. Orthodoxae Religionis Ecclesiae, juxta Statuta, solenniter per suorum comitatuum superintendentes ita visitentur et regantur, ne Pontificii Archidiaconi, vel ab iisdem substituti, ullam juris et potestatis praetensionem in hac visitatione sibi uspiam arrogent. Quibus quidem sive Mandatis, sive Institutis, temere in praejudicium Superattendentis et labe juribus Regni inferenda se insinuare volentibus, Defensoris et Tutoris erit strenue se opponere.

Vocatio libera ad Ministerium.

III. Omnes Ecclesiae, quae in Christo sunt conjunctae et fide unitae, cum hanc libertatem hunc honorem a Christo acceperint, ut invitis illis Episcopus aut pastor dari non possit, sed illae ipsae ius Electionis habeant liberum; observandam hanc Ecclesiae auctoritatem, etiam nunc decernimus et ratam habere volumus, ut Pastorum Ecclesiae vocatio et collocatio Patronorum arbitrio subjaceat, horumque iudicio dignus idoneusque quisque recipiatur. Videant ergo Ecclesiae Patroni, ut Ministros ad Ecclesiam non acceptant, nisi commendationem a vita proba, fama bona, doctrina exacta, Religioneque sin-

cera ita habeant, ut docendi donum, Vitae autem laudibile Exemplum, in illis luceat.

De Foro Ecclesiastico. IV. Causas omnes quas Spirituale Forum ventilare solet, spirituali Judiciio permittimus absolute dirimendas, ut sunt causae Matrimoniales, clericorum Diaconorum, Rectorum, Studiosorum, Conjugum, Clericalium, orphanorum eorundem (nisi forte si quid intervenerit, ut sit in his opus Politicis allegatis et delegatis iudicibus, aliquid determinare, cujus auctoritati sicut etiam in Ecclesia veteri honos est habendus) et negotiorum horum inspectio, eis communicanda.

Proventus Ecclesiastici sint salvi. V. Nullius ordinis et eminentiae homo, Ecclesiastica bona, redditusque Parochiales, Scholasticas et hospitales rapiat, occupat, abalienetque, quin potius indebite occupatos detentos et possessos restituat, nisi manifesta Dominorum Terrestrium praerogativa, iuri suo quidpiam ex his tribuendum esse svadeat. Cautum tamen deinceps volumus, ne quispiam subditorum insciis et non Consentientibus Dominis Terrestribus, de immobilibus bonis, demtis extirpatis Terris, pratis labore proprio acquisitis, Testamenti Tituto Ecclesiis, aut Scholis legare quidquam audeat, ob tollenda Dominorum Terrestrium et Haeredum eorundem multa incommoda qua in densissima operati meriti, operis caligine et purgatorii, ignis larvatica formidine suscitatus ne hucusque quidem a culpae et criminis reatu, sunt in plenum vindicata.

Activitas Testamenti Rusticani, pro Ecclesiis.

VI. Omnes Status Decimas Ecclesiis dependant.

Domini Patroni, Parochiani, Arendatores etiam Pastoribus vel Ministris Ecclesiae, in Decimis, quartis sedecimis quoque tam frugum tam Vini, item Agnelorum Apum, Molis ac Sabbathaliorum proventibus; nullam damnum inferent, neque eos ceteris suis qualibuscunque proventibus, legitimisque beneficiis privent.

VII. Dnorum Patronorum obligatio in beneficiis Ministris Ecclesiae praestandis.

Si ubi mos fuit hactenus usurpatus, quod de allodiaturis, seminaturis et praediis Magnatum et Nobilium Decima cesserit Pastoribus, vetare minime possumus, ut ibi Decima deinceps illis etiam non praestatur. Sed in Legem quandam Universalem hoc trahere et cogere vel Magnatem vel Nobilem quemquam, ut tali ex suis seminaturis Decimarum solutione ipsis sit obstrictus, pluribus de Causis impedimus. Nihilominus tamen, ut pietas et gratitudo, erga Ecclesiae Ministros, cum amore Divini Numinis conjuncta in animis Magnatum et Nobilium crescere agnoscatur, libenter svademus: Ut Pastores vitae integritate, et laude Doctrinae florentes, debita reverentia et

honore prosequantur, ac insustendandum eorum rem familiarem, aequa subsidia, ultra debitum etiam, pro suo quisque lubitu ex suis facultatibus hilari animo suppeditent.

VIII. De accomodatione Ministrorum in Parochia.

Agriculturae, labores, veturae lignorum et id genus alia, pastoribus debita vitae subsidia, iuxta veterem observatam Consvetudinem deinceps etiam illis praestentur. Docti frui et officii sui Memores Pastores, debent assiduis lectionibus laborum vacare, seque doctiores in dies praestare: Statuimus ergo, et edicimus serio ut Parochiales Aedes, idonea ubique habeant Musaea, in quibus Studiorum Exercitia, fumo, pulvere remoto, obstaculisque aliis remotis, cum salutis et sanitatis commodo, iugiter a Pastoribus ruminentur, reliqua etiam necessaria aedificia pro frugibus navandis, iumentis tegendis idonea a Patronis praeparentur.

IX. De Filialibus Ecclesiis.

Filialis Ecclesiae tum Decimales quam Metretales, contra iura Regni Hungariae a suis Matribus seu Ecclesiis primariis, tam privilegialiter, tam longo usu consvetis, omnino non abalientur aut avellantur, si quidem pro illis Diaconi interteneretur, vel ipsi Pastores, certis Festivis diebus, in eas exire, Verbo Dei et Sacramentis eis inservire solerent.

X. Ne Pastores proventu Filialium defraudentur.

Decimae item Parochorum, quae in Filialibus Ecclesiis etiam sub ditione aliorum Dominorum, Jure et privilegialiter ab antiquo cedunt: per ipsos Parochos in specie colligantur, vel si illi non sufficiunt, Dominis Patronis vel Parochianis et iis nolentibus, aliis libere vendendi habeant potestatem. Parochiarum autem Decimas Privilegialiter et ab antiquo possessas, Terrestres Domini vel per se, vel per suos praefectos occupare, vel solutionem pro iis accipere, et sic Pastorem defraudare, non praesumant.

XI. Exilii edicendi sententia in Pastorem Excessivum non ab auditoribus sed Superattendente, Iure perfici debet.

Obs. Tum temporis nihil adhuc scribebat de senioratus et aliis officiis, dum Lex ista conderetur.

Ne quid praeterea cum Contaminatione et despectione Ministerii oboriatur, imposterum dignum observatu iudicamus, neque melioris notae praepositus, ob leves quaedam suspiciones et subtiles vitiorum notas, sede sua moveat. Sed Patroni et Parochiani Fraterna charitate ipsos tantisper sufferant. Dum se propellendi iustissimas Causas aggregando contumaci proposito, nihil cedentes, ipsi sibi peperisse; Coram Domino Superattendente et Domino Tutore dignoscentur. Ita demum

iure suo ab antiquo usurpato, Patroni utantur, audiantque Cyprianum Martyrem sic dicentem: Plebs obsequens praeceptis Domini, et DEUM metuens, a peccatore Praeposito (ac sacerdote Excessivo) separate sedebit, nec se ad sacrilegium sacerdotis sacrificia miscebit, quando ipsi habeant potestatem vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi, nec id praetermittere volumus: Quodsi Pastorum quispiam tetro ac enormi scelere quoddam, intantum etiam se involvat, ut gladium et vitae privationem mereatur non tamen incaptivandum temere irruendum est, nec latere verberibus attrectanda, nisi forte urgens quidam casus sic svadeat: sed apud Dominum Superattendentem, accusatione contra illum instituta, illius plectendi, mulctandi et puniendi, tota occasio a Iuris Regula erit auspicanda.

Incaptivatio Pastoris in criminali Excessu.

XII. Redditus Ecclesiastici quomodo Curandi.

Ex ipsis agris, pratis, Molis, Vineis item ex Corbona sive Elemosina Dominicali, aut undecunque promanantes, per aedituos et Iudices, consciis tamen Pastoribus et Patronis, diligenter asserventur, in instaurationem Templorum, Parochiarum, Scholarum et alia circa talia necessaria. Rationes vero tam Introituum, quam exituum eorum Dominis Patronis et Pastore scribantur et reddantur, quod neecessitas illa ipsa ita fieri exigit, ob lubricae fidei homines, qui sua Commoda magis, quam Ecclesiae suae successum aedificationemque salutiferam quaerunt.

XIII. In acquisititia Pastorum sive alio migrantium, sive mortuorum, bona ne quis sibi Ius vindicet, praeter ejus haeredes.

Nemo Dominorum Patronorum aut quorumcunque Parochianorum, quicunque ille sit, sive Pastor alio legitime migrare proposuerit, sive juridice ejectus, puniatus, sive morte sublatus fuerit, audeat involare in bona ipsius aut relictae Viduae, et bona ejus diripere, pro seque aut quocunque alio occupare: quandoquidem hoc et statuta Regni Hungariae facere vetant. De iis vero Superattendenti et Fraternitati ac Dominis Defensoribus Dispensationem, iudicium et administrationem ita permittimus, ut tamen ipsis satisfiat, quibus ob aerata extiterint: Conjuges et derelictae Viduae, pupilli et orphani defunctorum Ministrorum, post mortem eorum, non confestim e parochiis diminentur, aut violenter estrudantur, nec percipiendis legitimis proventuum et demeritis accidentibus priventur, sed quantum pietas perhibebit, ad successoris legitimi adventum in Domorum Parochialium usu permaneant, ne functio Ecclesiae membris se desiderari diu patiatur. Volumus insuper ut

viduae et orphani ipsi defunctorum et de Ecclesia bene meritorum ministrorum, ab omni Contributione et omni ordinario labore immunitatem habeant, nec in sortem ceterorum subditorum citra statum eorum trahantur. Quod etiam de Conjugibus, Viduis et Orphanis Diaconorum Rectorumque Scholarum, similiter haberi permittimus.[1]

Iam vero his supra annotatis Constitutionibus et Decretis nostris, debitum assensum praebere volentes: Imprimis fraterne Dominum Vice comitem compellamus, obtestantes eum, ac sub poena amissionis officii sui, injungentes ei, ut Ecclesiae se Defensorem ac Tutorem agnoscendo, ita excubiis suis, illius necessitatibus invigilet, eaque sua attentione Deo fidelem efficiat. His cunctis praestandis ne vires desint, ne auctoritas: Universum omnium ordinum hujus Comitatus chorum communitatem monemus, praeceptumque singulis esse cupimus, ut ad suggerenda Christi Ecclesiae debita et idonea subsidia, postulante, adhortante et urgente moderno et futuro Domino Defensore, omni posthabita excusatione reverentia, praesentem promptitudinem et alacritatem universi exhibere, prospicere quoque sincera Religionis incolumnitati ita velint, ne praeda hostibus esse permittatur. Si qui vero his Decretis nostris resisterent, et contumaces sese porigerent; aut requisiti a Domino Defensore ad auxilia et subsidia feranda immorigeros se declararent; ex tunc defacto secundum demeritum quisque suum Processu Articulorum novissimorum, de violentiis editorum observate puniantur. Apellatione in Comitatu sed non ultra praemissa, ac executionem ipse Dn. Superattendens, ac Dn. Defensor exequi, et peragere partim Ecclesiae partim Dno Superatt. ac Dno Tutori cedendus, vigore saltim praesentium, semper possit et valeat. In cujus rei constitutae fidem et firmitudinem comitatus nostri usuale et autenticum sigillum appingi volentes curavimus. Actum in Lossontz et tempore et loco Congregationis Nostrae Generalis d. 2. Maij 1611mo.

Admodum Reverendo et Clarissimo Viro Domino Samueli Meliko, Antistiti Ecclesiae Brizno-Banyensis vigilantissimo, nec non Superintendenti Ecclesiarum Comitatus Turocziensis, Zoliensis, Neogradiensis solertissimo etc.

---

[1] E pontnál széljegyzet: „accomodatio viduarum Ministrorum et Rectorum".

Articuli, quos Contubernium,[1] *Fratrum Tractus Neogradiensis Unanimi Consensu, propter Commune bonum Conservandamque tranquillitatem atque Unitatem Consistorii Spiritualis, statuit et promulgavit Anno 1610.*

Cum nulla hominum societas, nulla Respublica, nulla Civitas, imo nec quidem ulla, sine certis Legibus constare possit, ubi nec virtutibus praemia, nec Vitiis poenae existant ullae: Nos igitur Ministri, legitime ad has Ecclesias vocati, ex praescripto Doctoris Gentium, D. Pauli, necessarium esse iudicavimus, has Leges, partim Anno 1603. in Vigilia Mariae Magdolnae exhibitas et a nobilissimo hoc Comitatu Neogradiensi lectas autenticoque sigillo roboratas, brevius contrahentes, partim nonnullas per necessarias adjicientes, denuo promulgandas et roborandas, ut ex sententia Apostoli in Ecclesia, quae Dei Domus est, decenter et ordine omnia peragi queant. Qua in re non popularem captamus auram, verum Gloriam Dei, Ecclesiae aedificationem, conscientiarum denique nostrarum conservationem impense querimus.

Caput I. De Doctrina. Articulus:

I. Verum et aeternum DEUM, quisque in Ecclesia publice et privatim doceto et confitentor. Verum autem DEUM a Prophetis agnitum et Apostolis praedicatum, hunc esse credimus et profitemur, in cujus Nomine baptizati sumus, nempe Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, unum quidem natura DEItatis aeternae, Majestate, Gloria, Operationibus et cultu, sed tribus Hypostasibus earumque proprietatibus vere destinctis. Quod ut assequi facilius quisque possit, Biblia Sacra, quae promptuarium sunt, ex quo veritas Doctrinae confirmatur, et contrarii Errores refelluntur, habeto quisque diurna nocturnaque manu versato, unde magnam Dictorum, Sententiarum et Exemplorum copiam, cuivis necessitati servientem, comparato. Quibus carens pretium eorum, loco poenae, ponito, eaque emito, secus faciens, a consortio nostro eiicitor.

II. Symbolis: Apostolico, Niceno, Ephesino et Athanasii quibus summa verae ac salutaris Doctrinae, Fideique comprehenditur, confessioni item Augustanae, cum ejus Apologiae quisque subscribito, subscriptionem detrectans in Contubernium nostrum non recipitor, Augustanam Confessionem quilibet comparato, diligenter legito, et in Congregatione aliquem Articulum ex ea iussus recitato.

[1] Szélről idegen kézzel, más tentával írva e szó „consistorium".

III. Interpretationes sacrae scripturae, sive Conciones, referto ad Doctrinam, quae est verorum Dogmatum confirmatio, ad

Redargutionem, quae est falsorum confutatio.

Institutionem in Iustitia, quae est morum confirmatio.

Correctionem, quae est vitiorum reprehensio.

Consolationem, quae est Conscientiae curatio 2., Tim. 3. 16., Rom. 15. 4.

In concionibus vero ne affectibus indulsisse videaris, et non Divinum sed Tuum privatum negotium agere dicaris, operam sedulo dato. Denique sensum Scripturis non inferto, sed a Scripturis petito, hoc est Scripturam per Scripturam iuterpretator. Usque alios commode docere possis, diligens in lugubrationibus, et lectionibus scripturarum esto, concionesque memoria bene fuudatas ac Dispositas, habeto.

IV. Capita Catechetica unius formae, quam Iuventuti, tam Adultis, quisque Diebus Dominicis, et in Quadragesima, a meridie, diligenter inculcato, et crebra examina instituito.

V. Quisque Ministrorum singulis Annis, aut ad minimum intra Triennium, Auditores suos domatim visitare, eorumque in Doctrina Coelesti profectum examinare contendito.

Caput II. De Ritibus Sacramentalibus. Articulus:

I. Baptismum Infantibus, quisque sobrius sobriis ac piis Compatribus, Parente praesente, lectiones ac precationes distincte et intelligibiliter recitans administrato, Contemptores Verba DEI et Sacramentorum Idololatras, Homicidas, scortatores, Adultores, Fures, Praedones, Usurarios, Blasphemos, et Maledicos ab officio susceptorum repudiato.

II. Nato Infante Pater, Baptistam, et Compatres non per obstetrices, sed personaliter evocare teneatur, absentis vero Patris unus Amicorum vices supportet, neque fide iussores ex una familia plures quam unus simul et semel admittantur.

III. Ad Usum Coenae Dominicae, sine Examine et denunciatione absolutionis neminem admittito; secreta Confessionis non revelato, nec confitentem prodito: gravi enim poena afficiendi sunt, qui secreta sibi prodita, produnt.

IV. Sacram Coenam, singula altera Dominica, cum seria Auditorum exhortatione, pane non communi, seu fermentato, sed Azymo, more in Ecclesiis Reformatis usitato, sufficiat administrare; Elevationem hostiae Pontificiam, sub gravi animadversione, omnibus et singulis, vetitum esto.

V. Minister Communicaturus de Mensa Domini, Vicini

Fratris opera utitor, non quod ex propriis manibus sumens, Institutionem Christi peccet, sed ut major sit Reverentia Sacramenti, et Auditores ipsius Exemplo ad crebriorem Usum inflamentur.

VI. Infirmos Sacramento Coenae uti volentes visitato, etiam eos, qui salutis suae negligentes fuere, fieri enim potest, ut tum resipiscant, sicut Latro in Cruce pendens.

Caput III. De Ritibus publicorum Congressuum non sacramentalibus. Articulus:

I. Festa Communi Venerabilis Contubernii Consensu recepta et in Cathalogo adsignata, non superstitiose, non ex opere operato, sed ut occasio sit docendi simpliciores et imbecilliores, servato, ut pote:

1. Dies Dominici
2. Circumcisio Domini
3. Epiphanias Domini
4. Conversionis Pauli
5. Purificat. Mariae
6. Matthiae Apostoli
7. Annuntiationis Mariae
8. Coenae Domini
9. Passionis Domini
10. Georgii secundum Gregorianum
11. Marci Evangelistae
12. Philippi Jacobi
13. Ascensionis
14. Johannis Baptistae
15. Petri et Pauli
16. Visitat. Mariae
17. Divisionis Apostolorum
18. Mariae Magdolnae
19. Jacobi Apostoli
20. Vinculorum Petri
21. Transfigurationis Christi
22. Laurentii
23. Bartholomaei
24. Decolationis Johan. Bapt.
25. Mathaei Evangel.
26. Michaelis Archangeli
27. Lucae Evangelistae
28. Simeonis et Judae
29. Omnium Sanctorum
30. Martini Episcopi
31. Catharinae
32. Andreae Apostoli
33. Nicolai
34. Thomae Apostoli
35. Nativitatis Christi
36. Stephani Martyri
37. Johannis Apostoli
38. Inocentium
39. Pascha 3 Dies
40. Pentecost 3 dies et Dedicationis ubi est in more, celebrant.

II. Calendarium Gregorianum vulgo Novum, a supremo Magistratu iam pridem evulgatum et confirmatum, ut singuli Auditorum summa diligentia et fidelitate servent, urgeto.

III. Nemo diebus Dominicis aut aliis Festis Ecclesiam deserito, nisi gravis fuerit causa; etsi peregre ad loca remotiora proficiscendum id patroni aut parochianis scitu facito, cura prius Ecclesiae vicino fratri commendata.

Caput. IV. De Ritibus Nuptialibus. Articulus:

I. Matrimonium contracturos ante octiduum adminimum publice in Ecclesia promulgato, et eadem die ad sacramentum Eucharistiae admittito. Atsi sponsus et sponsa in diversis vivunt Parocciis, in utraque copula denunciator.

II. Nullos invitis et reluctantibus Parentibus, vel eorum, qui Loco Parentum sunt, copulato, nec per vim, Plagiatorum more, raptis, benedicito. Qua in re, ut minister certior sit, Parentes utriusque partibus, ante promulgationem cum accedunto et suum consensum fatentor.

III. Extraneos, in medio tamen nostri viventes aliquandiu, nemo, nisi habito idoneo Testimonio, de utriusque partis libertate, confirmato. Ex aliena vero Ecclesia, sive vicina sit sive remota extra Contubernium, vel etiam extra Comitatum, ad Copulam nullos unquam admittito.

IV. Conjugium in Gradibus Consangvineitatis, vel Affinitatis Lege Divina Lev. 18. 19. ac Humana prohibitis, nemini, nisi in quinto gradu concedito Personas etiam nimium teneras, non facile conjungito, talia enim conjugia, non possunt respondere finibus Conjugii praecipuis.

V. Viduo et viduae, non nisi semestri spacio a prioris Conjugis morte elapso, aliud conjugium concedito, nisi forte aliud quidpiam Circumstantiae dictaverint, de quibus ad Rndum Dominum seniorem referto: Item si Viduam a demortuo marito impragnatam esse consisterit, non nisi post partum eam ad alias nuptias admittito.

VI. Scortatores nisi poenis Civilibus et Ecclesiasticis in eos pro gravitate sceleris prius fuerit animadversum, nemo copulato, diversum faciens impune non abito. Cantiones etiam obscaenas et alias superstitiones, circa solennitates Nuptiales, tollere studeto.

VII. Copulam in Templo mox ab aliis Ceremoniis quibus etiam Nuptiales interesse debent, administrato, Noctu vero et hora suspecta, etiam Legitime Conjugium contrahentes, nemo confirmato sub mulcta 2 flor.

VIII. Nuptias in Adventu Domini et Quadragesima non concedito, nisi casus diversum svadeat, et consensus Contubernii ac Magistratus accedat. Quae quidem temporum discrimina absque peccato omitti possent, at ordinis causa, non superstitiose apud christianos observantur.

IX. Sponsam statim sequenti die post copulam christiano more, puerperas vero non nisi justo a partu tempore, admi-

nimum septimanis tribus, vel quatuor, introducito, idque ad Aram, non Legis Mosaicae vigore sed honestatis amore. Habenda namque est ratio naturalis honestatis, et virium in partu adflictarum quas si intempestive adflixerint, ne morbus incurabilis recurrat, est periculosum.

Caput V. De Ritibus partim Adiaphoris partim manifeste impiis. Articulus:

I. Mortuorum corpora in Coemeteria honeste usitatas Ceremonias adhibens, deducito, ac profligatae impietatis hominibus, Contemptoribus Verbi DEi et Sacramentorum, Adulteris et aliis sine poenitentia et usu Coenae Domini decedentibus, pompam in Ecclesiis usitatam denegato, neque etiam Locum publicae sepulturae facile concedito, ut vel haec ratione reliqui viventes ad poenitentiam incitentur.

II. Abortivos et sine Baptismo decentes a communi loco sepulturae ne arceto, ne dicaris Pontificiorum Erroris, tales Infantes a Regno Coelesti excludentiva, assertor.

III. Traditiones humanas, manifeste impias et idololatricas, qualis et Missa pro defunctis, consecrationes olei, aquae, ignis, cereorum, herbarum, et cibium in Paschate, nemo servato, sub mulcta 4 flor. insuper currendam superstitiosam, in Festo corporis et Trium Regum reiicito, secus faciens, mulctam 2 flor. deponat.

Caput VI. De Moribus. Articulus:

I. Magistratum Politicum debito honore praevenito, et ipsum privatis et publicis precibus specifice DEo commendato, juxta Doctrinam D. Pauli I. Tim. 2., 1. 2. Nec consentito, ut in derogamen Juris Patronatus, totiusque Contuberniis Comitatus per aliquas extraneas Personas, quae functioni alienae se se immiscere temerarie ac illegitime adsveverunt quidquam admittatur, cum tales munia, et vocationes aliorum, sibi malitiose vendicantes, indigni omni Reverentia, tanto minus obsequio sunt.

II. Honeste, et gravitati Theologicae convenienter quisque Vestitor, et in Congregatione Fratrum sine Toga nemo compareto.

III. Nemo Usurarius, Fratrum Calumniator, traductor, percussor, adulter, fur, rixosus, saltator, Legum Contemptor, perjurus ac maledicus, obscoenus et scurilis jocator esto. In

eademque Disciplina Domum Tuam Contineto, sub mulcta pro gravitate sceleris a Fratribus irroganda.

IV. Ab ingressu aedium infamium abstineto, consortia pravorum et congressiones fugito, in consessu quovis, Modestiae christianae et Tui officii ne obliviscitor, qui secus egerit, punitor.

V. Tabernas publicas nemo sponte ingreditor excepta peregrinatione, in bibendo temperans esto, obrutus a vino, vel quovis alio potu, in publicum cum scandalo ne egreditor, quin potius Te Ministrum Christi et Dispensatorem Mysteriorum DEI, sobrium et fidelem factis probato, non verbis. Summa, sic vivito ut loqueris, loquator ut vivas, sub poena 1 fl.

VI. Falcem suam in Messem alienam, nemo unquam mittito, alioqui talis, qui vel Baptismate, Eucharistia, Copula, Introductione, Exequiis et similibus inserierit, ad alteram Parochiam ab antiquo spectantibus extra casum necessitatis, irremissibiliter mulctabitur a Contubernio in 4 flor. Quod si contigat quempiam Fratrum, iustis de causis peregre abesse, aut gravi morbo detineri, Vicini requisiti, partes officii ejus absque spe lucri et mercedis obeunto.

VII. Juniores, debito honore quosvis seniores venerantor, hi istos ut filios amanto, pares aetate quisque ut Fratres diligito.

VIII. Poenae ex gravi Deliberatione Contubernii irrogatae subjaceto, ac ne Legum ignorantia praetexi queat, eas sub mulcta 1 fl. depositione, descriptas habeto, eisquo subscribito. Quicunque alicujus Criminis Convictus fuerit, et a Contubernio poena promerita mulctatus, ad potentiores confugerit, Fraternitati sese contumaciter opponens in perpetuum sine spe veniae abjicitor.

IX. Diaria sive Ephemerides, in quibus Baptisatorum, Copulatorum et Mortuorum nomina ac dies annotentur, conficito quae et successoribus propter varios casus relinqui possunt (imo debeant!).

Caput VII. De Synodis. Articulus:

I. Synodus seu Congregatio omnium Fratrum, singulis Annis cogitor, ut quaevis Causae et Controversiae, forum Ecclesiasticum concernantes, dirimi, ac dijudicari possint: si qui Synodis non interfuerint (nisi gravis aliqua et inevitabilis necessitas interveniat, de qua per Literas ad pastorem aut Contubernium edocere debebunt) iuxta determinationem synodi, puniantur fl. 2.

II. Currentem quisque reverentor acceptum, sine mora, integrum ac inviolatum Vicino reddito, et ultimus seniori referto. Eum contaminens, discerpens vel amittens, puniatur in 1 fl.

III. Fisco Contubernii in Congregatione Generali quivis, quod deputatum fuerit, annumerato.

IV. Praemissis precibus et Concione sacra (quam ordine singuli, vel quibus Dn. senior istum necessitatem imposuerit, idque ex memoria habituri sunt) in Consessu Fratrum quisque de rebus praesentibus graviter et serio deliberato, alios attente audito, et suam quoque sententiam, non pertinaciter, sed modeste dicito.

V. Si quid arcani Tractatur, nemo detegito, sub poena ejectionis ex Contubernio.

VI. Casus graviores et implicatiores, nemo privato ausu determinato, sed ad Contubernium vel D. Seniorem tempestive deferto: et si opus fuerit, a Magistratu politico auxilium implorato, etiam Contubernii suffragio accedente.

VII. Si ad instantiam alicujus Plebei convenietur, is qui Congregationi occasionem praebuit, in praesentes Fratres sumptus facito.

VIII. Ex synodo discedens, nemo aliquid, de quo homines iuste conqueri possent, aut quod animadversionem iustam incurrere queat, patrato.

Caput VIII. De Vocatione Articulus:

I. Auditores ministris destituti Dominos suos et Patronos Ecclesiae adeant, et pro curando Ministro idoneo solicitent: per se ipsi in praejudicium Dominorum et eorum Juris Patronatus, Vocationem instituere, sed nec ministrorum quis tali Rusticorum Vocationi subscribere invigorosae ac illegitimae attentet

II. Alter alterum ne supplantato, nec Vocationem ad Ecclesiam Vocantem per Curriculos, redditibus imminutis, aut honorariis oblatis, vel quibusvis verborum lenociniis extorqueto.

III. Ab una Ecclesia ad aliam vocatus, consilio cum Domino seniore, vel cum Universo Contubernio communicato, quadrante Anni prius Patronis universae Ecclesiae valedicito, nec Ecclesiam ante terminum Anni completum deserito, nisi forte circumstantiae praesentes, et Consilia pie eruditorum, Consensusque Ecclesiae deserendae, secusfieri svadeat

IV. Honeste uni Ecclesiae valedicens, et alterius legitime

gubernacula agressus, etiam contubernio valedicito. a quo qui dignus erit, et extra hanc Fraternitatem victurus est, publico Testimonio ornator.

V. Ex alieno Comitatu in Nostram Societatem veniens, Contubernio se, primam habiturus occasionem sistito, Literas ordinationis et Testimonium legitimae Vocationis ab Ecclesia praesente, ac honeste alibi Vitae transactae producito. Consensum in Doctrina ac Ceremoniis, Legum observantiam, et Universorum Fratrum ac inprimis Seniorum reverentiam Manus porrectione spondeto, et re ipsa (auxiliante DEO) praestare studeto.

Caput IX. De praemiis Laborum. Articulus:

I. Visitationes omnium Ecclesiarum adjunctis idoneis Dominorum Patronorum hominibus, instituantur. De proventibus Ecclesiae ac scholae, abantiquo institutis, diligenter inquiratur, et si ubi mutatio contigisset, sive defalcatio, in pristinum restituatur, ut proventibus ampliatis, eo Doctiores ac sufficientiores Ministri et Juventutis Moderatores haberi ac ali possint: ubi enim deest proventus unde honestum victum ac amictum Minister habere possit, quis volverit servire? Dignus autem operarius Mercede sua, et qui Altari servit, ex Altari vivat.

II. Si ubi bona Ecclesiae auferuntur, vel olim oblata sunt, non sileto, sed ad Contubernium deferto et ad Magistratus atque Contubernii auxilium et suffragia, si opus fuerit, confugito, et sic ablata recuperare studeto.

III. Si ubi praemia laborum denegantur, ad Magistratum tales deferto, et Introductiones eis denegato; Contubernium et praecipue Dn. Senior, cum apud Auditores, tum apud Magistratum consilio et auxilio talibus esto.

IV. Fratris Mortui, Vicini Fratres Annum compleant et ne Vidua cum Orphanis Stipendis eidem Ministro debito defraudentur, Dn. Senior, cum Fratribus reliquis, operam dato.

Cap. X. De Correptionibus, Mulctis et poenis Leges violantibus, irrogatis. Articulus:

I. Delinquens, fraterne a quovis Fratre moneator, deinde etiam aliquoties acrioribus verbis corripitor, tandem ad Dn. Seniorem et Contubernium, defertor.

II. Delatus, primum fraterna Charitate placide et leniter monetor. Deinde aliquoties mediocri verborum acrimonia per-

stringitor. Tertio Contubernio, sive societati fratrum excluditor et chyrographo, quod non amplius in Nostrum Contubernium adspiraturus sit, testator. Quarto, enormiter peccans, velut Ethnicus et Publicanus esto, hoc est, excommunicator, et ab omni Ecclesiae Communione ejicitor, tamdiu usque non resipiscat.

III. Legum Contimacissimus violator et poenarum a Contubernio sibi irrogatarum irrisor atque Contemptor, aut Templo includitor, aut ad patronum defertor.

IV. Mulctae pecuniariae, pro ratione delictorum vel criminum, quisque subjaceto.

Cap. XI. De Rectoribus scholarum. Articulus:

I. Juxta Templum habeatur aedificium scholae propter Juventutem erudiendam, etenim scholastica Juventus est Seminarium pietatis.

II. Ubi et Minister Ecclesiae et aedificium Scholae ibi Rector puerorum interteneatur et alatur ex proventibus specialiter deputatis, quos nemo ad se pertrahat, sed neque Rectores falcem suam in beneficia proprie Ministros Ecclesiae concernantia immittant.

Specialiter Rectores obligantes et quidem. I. Antiques.

I. Ad gubernationem scholae non quilibet fucus a pietate Christiana Vitae genere Ecclesiastico prorsus alienus admittatur: sed de quo spes sit, cum operam suam Ecclesiae locaturum, ne panem ex Altari suffuratum, indigne absumat.

II. Patronum Ecclesiae Pastorem et Parochianos, debito honore et reverentia praevenito. Calumniator et proditor pastoris ne esto, victum quotidianum ne spernito; de Injuriis sibi forte a pastore illatis, aut privatim coram ipso agito, aut coram Seniore aut Fratribus, non vero plebeis, queritor.

III. Canenda in templo, prius cum Iuventute scholastica occinato, ut pie et graviter cum aedificatione Ecclesiae id fieri possit. Et ne pulsus Matutinus et Vespertinus negligatur, operam dato. Vocatus in Contubernium, compareto.

Ordini nro II. Recentiores.

IV. Rector scholae a pastore principaliter suscipiatur, a quo dum dignus et idoneus censebitur, commendetur Ecclesiae, hospitium ipsi constituatur: subsit autem Rector scholae, pastori

suo, et cum collegis ac discentibus eidemque reverentiam et obedientiam, et opere privatim et publice exhibeat.

V. In Schola Rector det operam, ut pueros habeat, quos Literis humanioribus, pietate, fide christiana, et aliis Virtutibus decentibus erudiat: Nam scholae sunt seminarium pietatis, ut veteres venuste dixere: Et pueri sunt plautulae Ecclesiae Christi. Singulis igitur Angariis suorum Discipulorum profectum, publice ostendat coram suo Pastore: Canenda in Templo privatim cum Iuventute occinat, postea pastori significet, ne scandala oriantur, sed ut pie et graviter, cum aedificatione Ecclesiae id fieri posset in publico, Pulsum Aurorae, Meridiei ac Crepusculi, non negligat, cum excitatorio ad preces devote fundendas tempore tempestatis.

VI. Rector scholae alicui privatim vel publice Injuriam faciens, accusetur non coram Iudice, sed suo pastore; is eum paterne admoneat, sobrie castiget, eumque cum adversario in Concordiam reducat. Si Rector scholae obedire nolit, deferatur ad seniorem.

VII. Praeter scitum et voluntatem Pastoris Rector non vagetur neque diutius absit a schola. In Synodum vocatus, cum suo Pastore compareat, Tabernas, domos suspectas, lusum alearum, choreas, nocturnas discursationes semper et absolute vitet: si vero se contumaciter opposuerit, suspendatur ab officio.

VIII. Rector ut honeste venit, ita honeste discedat, non ex levitate quadam praesumtuosa motus (excipitur hic legitima vocatio) termino in vocatoriis decenter abnotato completo; contra faciens, severa animadversione et officii privatione graviter puniatur.

IX. Rectores uxorati, non habeant scholasticos suarum Uxorum famulos, neque Uxores plus imperent in scholis quam Rectores: sunt enim pueri missi in scholam ad excolendam eruditionem et pietatem, non exercendam rusticitatem, et tales pueri magis brutescunt quam crescunt.

X. Rector sui Pastoris vel reliquorum ac honestarum eorundem Uxorum, non sit Calumniator, proditor, traductor et diffamator, si deprehensus fuerit, huius et aliorum Articulorum Violator, subjacebit mulctae periculosae, famae inhonestae, ac deinceps ut inutile membrum rejicietur cum despectu et infamia.

III. Superintendentio Michael. Pohl 1769 d. 14. Jan. evulgata Instructio superintendentalis scholarum Rectoribus data.

Instructionem hanc scholarum Rectoribus observandam, antequam in Leges Rectorum incident. conceptam pro illustratione Legum, subjungit Michael Pohl superattendens.

I. Rectores sint Personae ad Docendum idoneae, qui Exemplo sint Juventuti, praecipue in vera pietate, et apti etiam tardioribus facili Methodo succurrendi. Imprimis vero et ante omnia, soliciti debent esse, ut veram DEI et christi notitiam et ipsi habeant et Discipulis solicite inculcent, ac adeo fundamenta veri christianismi eis implantando, munus suum, Exemplum Christi imitati sic peragant, ut non solum in hac Vita Juventuti veram procurarent felicitatem, sed etiam ad aeternam eos praeparent.

II. Ideo mea quidem opinione, nullus ad officium prius admittendus erit, quam Examen Dno seniorum et Decanorum subierint, aptusque in Doctrina et Vita imprimis patientia et mansvetudine compertus fuerit, Testimoniumque ab eis habuerit. Homines vero scandalosi prius v. g. ebriosi, impurae vitae, ambitiosi, et in quocunque facinore notati, penitus ab officio exclusi sunto. In officio vero constituti si se scandalose gesserint, post binam admonitionem Pastoris et Communitatis, sine mora ad Seniores deferentur, et re comperta pro merito puniantur. Juxta instructionem Superintendenti datam. Cumque Acta et Condusa Dni Seniores ante executionem pro revisione Communicare teneantur.

III. Rectoribus Juventutem, Mendicantes etiam ad suos privatos labores applicare, penitus prohibitum esto. Mendicantes quidem gratis informantur, sed meminerint Rectores, non minus eos a Mendicantibus accipere, ut pote, qui eos in Choro iuvant, et alias in captationibus et Funeribus unde promotionem suam accipiunt, Mendicantibus carere non possunt. Impia itaque illa Rectorum Consvetudo, qua Mendicantes Mancipia sua esse existimant, totaliter tollitur, nec sine consensu Pastoris vel Cum Literis suis, Rectores eos quocunque exmittere audeant.

IV. Rectores tempus docendi nunquam negligere, aut docendam Juventutem aliis quibuscunque committere praesumant. In hac socordia, quotiescunque deprehensi fuerint, in 1 fl. puniantur. Ante Meridiem minimum Tribus horis, postmeridiem totidemque doceant diligentissime. Quibus ut Pastores serio invigilent, per conscientiam obligantur.

V. Rectores se Christianos esse meminerint adeoque ad

informationem piis precibus et suspirio, pro se et Discipulis ad DEUM fusis, se praeparent, ac adeo a Datore omnis boni Benedictionem, sibi et Discipulis, devota expetant. Imprimis orent, ut DEUS sibi cor sapiens, patientiam ac paternum animum tribuat, ut omnia cum gaudio faciant, et nuspiam, inprimis in castigatione excedant. Plagio sane irato praecipite animo inflictis, nihil emendabunt, nihil aedificabunt, ideo DEUS orandus, ut semper se in moderatione conservet et spiritu suo regat.

VI. Evagationes Rectorum licentiosae illae ad Nundinas et alias ubi genio ad temulentiam usque aliquos indulgere saepius fuit deprehensum, sub poena 1 flor. prohibitae sunto.

VII. Pastoribus subsint, eosque debito honore praeveniant. Videmus enim saepe homines ex Trivio prodeuntes, nec Doctos nec excoctos, attamen esse ambitione, ut Pastores suos dirigere ac eis imperare velint nulla reverentia praeveniant. Qui ipsi si ad officium Pastoris promoveantur (in suos postea Rectores sunt insolentissimi, et quod commemorare taedet, etiam verberibus eos, ceu Mancipia tractare suae putant auctoritatis) prorsus in transversum rapti cum olim suos quotidie afflixerunt Pastores, iam ipsi Pastores facti, despoticum sibi in Rectores vindicant Imperium.

VIII. Rndi Domini Decani Examina statuto tempore adurgeant, simulque ut vicini aliquot Rectores cum discipulis intersint, praecipiant. Sincera enim moderata et fraterna aemulatione Docentes et Discipulos excitant et defectus corrigi poterunt.

IX. Rectores auxilio Rndorum Antistitum suorum, Parentes disponant, ne liberos quantum fieri potest, aestivo etiam tempore a schola abstrahant, sed minimum ter in septimana mane eos in scholam mittant, ne eorum quae per hyemem didicerunt, obliviscantur. Rectores vero his diebus, ea quae iam didicerunt diligentissime cum eis repetant, ut hyberno tempore tanto facilius ad alia cum eis transire possint.

X. In id serio adlaborandum esset, ne iidem essent in Communitatibus imprimis majoribus Rectores et Notarii. Juventutem docere et simul Communitatis negotia quotidiana Curare non concordant. Sunt alii Viri boni, qui vellent Juventuti prodesse, quos officium Notarii impedit, sunt alii qui libenter otiantur et libenter adsunt ubi infunditur, quibus aeque hoc officium operculum esse debet. Itque ubi fieri potest, officia, quae nullatenus concordant, separentur.

Tantum Michael Pohl superintendens.

Epistolam admonitoriam Superintendentis hujus vide in Antiquo Protocollo Ven. Fraternitatis Neogradiensis pag. 126.[1]

Caput XII. De Petitione ad Magistratum Politicum directa.

Porro Universi Contubernii Fratres, servi Christi, suos Patronos et Nutricios benignissimos orant, et ex officio etiam monent, ut Leges istas seu Articulos Venerandi Contubernii

[1] A lapszámra való hivatkozás hibás, mert nem 126., hanem 226-dik lapján olvasható a régi protocollumnak Pohl Superintendens fenti levele, hol „Tantum Michael Pohl Superint." végszavak után, még a következők állanak: Observatio. Et cum de Benigna Resolutione et ordinatione Regia die 12. Aug. 1776-o emanata Constitutum esset ut aliarum quoque Religionum a Romana diversarum Rectores praesente se debeant quoad suam capacitatem in docendo summo scholarum Inspectori, in hoc Budensi tractu Magnifico Antonio Vörös Vice-palatino. Ergo tanto occuratior nobis habenda est ratio Rectorum et scholarum . . . Martinus Gerengay V. D. M. Lest. et senior Fraternitatis Evang. — A régi jegyzőkönyvben a rectorok számára kiadott instructio meg van még toldva a következő általános utasítással:

Methodus docendi generalis

1. Ad DEI Notitiam per Doctrinae Catecheticae et Dictorum Sprae S. inculcationem sunt praeparandi Discipuli, Cantionibus sacris non emissis.

2. Cum Publicae Regiae ordinationes puriorem latinitatem reducere velint, conducet Primitiva Cellarii ex Revisione Belii per pensa ediscenda tradere.

3. Memoria sed Discipulorum magnis pensis vires superantibus gravanda non erit, si quidem suspitio esset, hic latitare negligentiam Dn. Rector si quidem totus labor diei, in ediscendis tantum Lectionibus consumeret.

4. Judicium potius exequandum est, ut scil. Primitivae Grammaticae Analysi subjiciant, ergo ducant ad Declinationes, Comparationes, Conjungationes. Ergo Schemata eor. in Tabulis semper adscripta habeant.

5. Arithmeticae atque scripturae exercitium non negligat.

6. Si quidem coram Inspectoribus Regiis Pastores Ecclarum rationem suar. scholar. reddere debeant, patet Dnos Rectores Consilio suorum Pastorum debere in schola docenda procedere.

Speciali cujusvis scholae non praejudicavit haec Methodus, quae cum hac conjungenda erit.

Cornidis Loco ad Leges Rectorales

Čas drahy potraceny
Ma bjt vjce oplakany
Než vecy stracene
Nebo vecy potracene
Skrze krale nahrazene
Mohan byt, času nemožne.

Damna fleo rerum, sed plus fleo dama (sic) dierum Rex poterit rebus, succurrere nemo diebus.

conformare, sartas ac tectas habere velint, et vitia in suis Ditionibus grassantia, quantum fieri potest, DEO propitio et favente corrigere studeant. Nisi enim Magistratus Politici accesserit auctoritas et auxilium, inani contentione Ministrorum Ecclesiarum frangerentur. Sunt enim praeter alia haec:

I. Ministri Dignitas et Auctoritas, cum sit amplissima, de Patronis Ecclesiarum (prout neque conqueri DEI beneficio adhuc possunt) spem eam concipiunt fore, ut eos tanquam Vicarios Christi, debita reverentia, amore et promotione sint prosecuturi: subditos etiam suos ut quisque eorum ad idem hortetur, et inducat, rogantur, secus facientes, pro commissi gravitate puniantur.

II. Judices, et Officiales Populum congregare, Judicia administrare, Diebus Dominicis et Festis etiam solennioribus ante Concionem sub mulcta fl. 4 ne audeant. Tabernas vero potatorias ingredi sub Concionibus mulcta d. 25. puniantur.

III. Ad labores Arcis et Alodiorum ac Venationes Diebus Dominicis tempore Ceremoniarum subditos extrudere nec per officiales ac Provisores patiantur. De talibus enim Negotiis, ita Divus Augustinus pronunciat: Maledictum negotium, per quod negligitur Divinum officium.

IV. Quilibet Pater — et Mater — familias cum liberis et Familia Concionibus singulis interesse tenentur: quodsi unum vel alterum eorum abesse iusta de Causa Contingat, expediant tamen suos Domesticos, si quidem fides ex auditu, auditus autem per Verbum DEI est. Rom. 10. 17. ut ita in pietate informari, ac vera Ecclesiae membra esse possint. Absentes vero a sacris Concionibus, domique delitescentes, vel negotiis privatis et Domesticis Curis (ut adsveverint) se implicantes, prima vice in d. 12. altera vice d. 25. tertia et aliis omnibus in mulcta 1 fl. irremissibiliter exigendi, et in aedificationem Ecclesiae convertendi, puniantur.

V. Execrationes, Nocturnas vociferationes, conventicula Adolescentum cum puellis pensa trahentibus, lusus chartarum lusoriarum, alearum et id genus alia interdicant, et in tales secundum commeritum animadvertant.

VI. Prudenter Contubernium Nostrum Ecclesiasticum cavet, ne potestas Ecclesiastica, aliquid Juris adimat potestati Politicae in Castigandis Reis. Ac vicissim orat, ne haec ulla in re suum Ius Ecclesiae praeripiat, eorumque facinorum ac scelerum Reus, ut sunt: adulteria, scortationes et similia quibus DEUS, proximus et Magistratus laeditur ac offenditur, ita puniat, ne Legi Divinae ac Ecclesiasticae derogetur, et non solum mulcta pecuniaria, ut nonnullis in locis fit, afficiat, sed

curet, ut ab Ecclesia deprecando DEUM sibi reconcilient, tandem personam laesam contentatam redant, denique etiam Magistratus offensam exsolvant, ut hac de re Quartum Concilium Aurelianense Anno 560. canone 27. celebratum, monet.

VII. Si qui designato stupro, aut aliis de causis Copulas petituri, alio profugerint, neglecto ordinario Ministro, eos mulcta fl. 12 pro aedificio Templi castigent, et Ecclesiasticis poenis cogant. parere. Qui vero post habito suo ordinario Ministro, Baptismatis, Eucharistiae, Copulae, Introductionis, Exequiorum et similium gratia, ad alium Ministrum excurreret, irremissibiliter tanquam Contemptor suae Ecclesiae et Ministri in fl. 12 mulctetur, pro aedificio Templi. Consveverunt item nonnulli, mortuorum suorum corpora, in locis privatis absque scitu et praesentia sui Ministri, tanquam Cadavera brutorum, contra DEI mandatum, amorem proximi, ac reverentiam debitam, piis demortuis praestandam sepelire, tales, si deinceps ausi fuerint similiter facere mulctetur pagus in fl 12 ad instraurandum Templis convertendis.

VIII. Stipendium Ministris denegantes, vel maligne solventes, ad officium faciendum urgeant, et contumaces mulcta etiam cogant. Ecclesiae autem bona rapientes, si potestati Magistratus subjacent, in ordinem redigant, et ad restitutionem Templi vel invitos, cogant.

IX. Encoenia, quae multorum flagitiorum ut pote Ebrietatis, Verberationum, Homicidiorum, et similum, occasio sunt et famas tollere studeant. Eleemosynam fraudulenter in Templorum aedificia ementiri non patiantur. ea enim plerumque in alios usus conferri consvevit. Quodsi alicubi pia eriguntur Templa, aut restaurantur, parati sint Domini Ministri, talibus etiam suas adjungere Literas, dum modo pii ac fideles adhoc eligantur, qui istam Eleemosynam impetrent, et reversi coram Pastore Loci et Juratis rationem reddant.

X. Quia in Comitatu isto, nullae prorsus sunt Scholae ubi a teneris Juventus ad pietatem et honestatem institui, ac informari possit, dignetur Magistratus Christianus, prout alibi fit, proventus aliquos Ecclesiae adjicere, Templa et Scholas erigere, ac restaurare, ut reaedificatis Templis scholisque Ministri singuli secundum proventuum quantitatem de honestis Juvenibus prospicere queant, qui et in Templo pro decore Ecclesiae chorum regere, Laudes DEO decantare, ac pueros in Literis et pietate informare possint.

XI. Manifeste scelerati, quos publica fama accusat, et Magiam exercentes, ad eorumque auxilia confugientes, debitis poenis coercendi, vel omnino exstirpandi, ut ceteri timorem

habeant, et ne ipsis videantur patrocinari, iuxta Jer. 48. 10. Maledictus qui prohibet gladium suum a sangvine. Et Ambrosius: Facilitas veniae incentivum tribuit delinquendi.

XII. Ministros Ecclesiarum prout cocare, ita etiam legitime convictum amovere, Patronorum et Contubernii, non vero Rusticorum est. Quare si Minister quid admiserit, tanquam Persona Ecclesiastica et privilegiata, accusetur apud Patronum, Patronus rem deferat Seniori, qui Convocatis Ministris Verbi secundum Leges pro delicti et admissi exigentia, ipsum punire teneatur. Falso autem traductum absolvat, et pro delatione iniqua poenam infligi Delatoribus iniquis, per eos quorum inter erit, Jure Mediante postulet. E converso Minister etiam suas, si quas habuerit Injurias, a Patronis, deferat Dominis delegatis ad revidendum Jure. Si habuerit a Rusticis, deferat Patronis, qui tenebuntur ipsos pro culpae magnitudine sufficienti afficere poena. Nisi enim haec observentur, S. Sanctum Ministerium imperitioribus ludibrio erit, tandem etiam alii indigna tractatione Antecessorum meti, successionem iuste detrectabunt.

XIII. Quia vero plurimi Ecclesiarum Comitatus hujus Patroni, alibi habent suas Residentias, subditis etiam suis, vel Rusticas personas, vel tales praeponent, qui intricati curis politicis, parvam Ecclesiarum curam habent: hunc fit ut et nos Ministri, ab Auditoribus nostris nec reverentiam nec obedientiam debitam habere, sed nec prouti optaremus, et summo studio conamur, aedificare possumus. Ea propter Comitatum hunc Nobilissimum obnixe rogamus, ut provinciam hanc spectabili ac Magnifico Domino Sigismundo Balassa, per nos unanimi consensu electo ac Generoso Dno moderno ac futuris Vice-Comiti imponat, attributa suis spect. Magnificentiss. ac Gener. Dominis in plenaria et omnimoda potestate et facultate, in Legum harum Contemptores et Violatores, secundum eorum demerita animadvertandi et puniendi. Ita fiet, ut et Ministri diligentiores, et Auditores pientiores et observantiores reddantur, gloria DEI propagabitur, Ecclesia DEI aedificabitur, et Comitatus Nobilissimus, postquam Regnum DEI quaesiverit, omnibus a DEO benedicetur. Haec optamus, et eventum DEO Commendamus.

Rescriptum Inclyti Comitatus Neogradiensis, ad haec postulata emanatum, corroboratum, vide supra pag. 7 usque ad 15-tam quod hic ordine naturae scribi debebat.

Summa Capitum:

1. De Doctrina . . . . . pag. 16
2. De Ritibus sacramentalibus . . 17
3. De Ritibus publicorum congress. 18
4. De Ritibus Nuptialibus . . . 19
5. De Ritibus Adiaphoris etiam impiis 20
6. De Moribus 21
7. De Synodis 22
8. De Vocatione 23
9. De Praemiis Laborum 24
10. De Legum Violatoribus ac mulctis eorum 25
11. De Rectoribus Scholarum . . . 25
Horum Leges Antiquae . . . 26 27
Novae Superintentales 28 29 30
12. De recursu Ministerii ad Magistratum Politicum . . . . . 31 *seqq*

Anno 1787. die 14. Februarii celebratus est particularis Conventus Apatfalvae, in domo residentionali Magnifici Dni Consiliarii Pauli Pronay, et Inspectoris Ecclesiarum nostrarum gratissimi.

In hoc, asumta fuit Causa Lentvorensium, Affiliationem Antiquae Matri N. Libercae, jure post liminii petentium. Hi circiter 40 ante Annos ab eadem Matre, auctoritate dominii Kükeiensio[1] avulsi, et Ecclesiae Polichnensi adplicati erant. Causas et rationes reditus sui ad priorem Matrem, allegabant sequentes:

1. Quod tempore hiemali, difficilis et plane periculosus, cum baptisantis infantibus, ex Lentvora ad Polichnam transitus sit.

2. Quod Oratorium Polichnense, nimis angustum sit, unde saepe inter juventutem Lentvorensem et Polichnensem oriri soleant vixae et jurgia, causa defectus sedilium.

2. Quod patres eorum Ecclesiam N. Libercsensem pro Matre agnoverint, ergo et se idem facturos.

4. Si non fuerit admissa eor. affiliatio antiquae matri, quod Polichnensi Ministro, ab hoc tempore nihil solituri sint.

Homines istos, etsi omni studio a propositio dimovere

[1] Kékkőiensis.

intenderimus; attamen efficere nihil potuimus. Praeventas itaque habentes, malas consequentias, utpote jurgia, rixas, odia, cum utraque pars iam disgustata fuerit, nec medium reconciliationis super fuerit, admisimus postulatam, eorum Antiquae Matri N. Libercse adfiliationem.

Alexander Farkas Ecclae Kal.[1]
V. D. Minister, et V. Frat h. h t. Senior.

2.

Pars II.

Formulae Communes Venerabilis Fraternitt. Neograd. eademque variae, veluti Cantionum et Precum tempore Congregat. adhiberi solitarum, Juramentorum Senioris, Con-Senioris, Notarii, et Fratrum Incorporandorum Vocatoriarum item Subscriptiorum, etc.

§. 1.

Formulae Cantiorum et Precum publicarum tempore Congreg. Ven. Contub. Neogr. adhiberi solitarum.

I. Ante Sessionem.[2]

Cantic:

Oh Szent Isten kegyelmes Atyánk etc.

Precatt.

Uram Isten mi atyánk, ki minden bölcseségnek és ismeretnek forrása vagy, ki a világosság atyjának neveztetel, kitől minden jó adomány és tökéletes ajándék származik, hozzád emeljük szivünket es elménket mi érdemetlen szolgáid, mély alázattal és bizalommal kérve téged, hogy rajtunk könyörülni és a mi tanácskozásainknál jelen lenni, minden lelki homályt bennünk eloszlatni, szivünket és értelmünket szent lelkeddel és szent igéddel, mely az igazság igéje, megvilágitani és megszentelni kegyeskedjél. Ne forditsd el orczádat tőlünk Uram, de légy segitségül nekünk. Adj nekünk bölcseséget az égből

[1] Kalnoviensis.
[2] A sessio előtt és után használt énekek és imák tót nyelven vannak szerkesztve, forditásban közöljük.

és a te fenséges királyi székedből küld le azt hozzánk, hogy velünk legyen, velünk munkálkodjék, minket vezessen és oktasson, hogy igazán felismerhessük azt, a mi neked kedves, nekünk pedig és ránk bizott hiveinknek hasznos és üdvösséges. Ne engedd, hogy személyválogatásból, részrehajlásból vagy gyűlöletből bármit is cselekedjünk, sőt inkább add, hogy a tiszta igazságot követve, csak is azt gondoljuk, mondjuk, határozzuk és tegyük, mi szent neved dicsőségére az egyház épülésére s a magunk és mások üdvösségére szolgál.

Kegyelmes királynénkat, Mária Theresiát, hazánk Asszonyát és anyját, valamint férjét,[1] a római császárt és királyunkat az egész dicső osztrák házzal vezesd a te szent lelkeddel, ajándékozd meg egészséggel, hosszú élettel, békességgel és különösen a mi nagyon gyötört evangelikus egyházunk alázatos kérelmei iránt jóindulattal.

Add meg nekünk mindazt, mire a mindennapi életben szükségünk van, ép elmét, ép testet, élelmet, ruházatot, lakást és biztonságot s engedd, hogy ezen adományaidat isten félelmében, józanságban és hálaadással lelkünk s testünk hasznára és ne kárára fordítsuk. Távoztass el tőlünk háborút, döghalált, tüzvészt, jégesőt és más ezekhez hasonló testnek és léleknek ártalmas csapásokat és tedd azt, hogy mindenikünk hivatása hálóját kivethesse s hajlékában biztos lakozást találhasson.

És mivelhogy a jó rendnek mint mindenütt, úgy kiváltképen egyházadban — te vagy a megállapitója, kivánva, hogy benne mindenek illendően és jó rendben történjenek, mi pedig ezen te kis nyájadnak érdemetlen vezetői épen ezen akaratodat kivánjuk teljesiteni: e helyen jöttünk es gyülekeztünk össze, hogy a ránk bizott gyülekezeteknek közjavát előmozditsuk, őket minden zavartól megóvjuk és a kivánatos rendhez vezethessük. Ez oknál fogva alázattal kérünk, hogy szent lelkeddel irányitsd a mi tanácskozásainkat, vezesd tárgyalásainkat s tedd sikeressé határozatainkat a te szerelmes fiad, a Jézus Krisztus, főpapunk, urunk és Istenünk által, kinek neve áldva legyen örökké. Ámen.

Mi atyánk . . .

II. Post sessionem:

Cantic:

Téged uram dicsérünk.

[1] Obiit 1765. 10. Aug. — Fiát Józsefet római császárt.

Oratt.

Kegyelmes Isten, a mi urunk, a Jézus Krisztus atyja, szivünk mélyéből hálákat adunk neked mint irántunk, érdemetlen szolgáid iránt általában tanusitott jóságodért, úgy különösen azon kegyelmedért, hogy a mi előbbeni alázatos imánkat és könyörgésünket meghallgattad és az Isten titkai méltatlan sáfárainak ezen gyülekezetét vezetted, feladatát sikeresen megoldani és minden határozatait a közjó előmozditására irányitani segitettél. A miért mi és utódaink a te szent nevedet áldani fogjuk mindörökké. A mellett alázatosan kérünk téged, hogy ezentúl is tarts meg minket és utódainkat kegyelmes királynénk oltalma alatt testi és kivált lelki békességben, biztositsd nekünk az igehirdetés és a közjó érdekében való gyülekezés szabadságát s tedd ezen gyűlés határozatait jogerőssé és hatályossá a te szent lelked által a mi urunk, a Jézus Krisztus érdemeiért. Ámen.

Dicsőség légyen az atyának . . .

§. 2.

Formula Vocatoriarum Inclyti Cottus Neogradiensis Aug. Evangelici communium et publicarum secundum Actt. Thomassiensium Anno 1750. die 14. et 15. Jan. celebratorum Protocolli nostri Volum. II. Cap. 11. §. 14. p. 22 et 23. contentorum, recenter de communi Sententia Sermone vulgari Slavonico[1] coniecta, et in Actis Congregatt. Legendiensis 1750. d. 26. Augusti, celebratae, §§. 1 et 3. Secundum Vol. C. A. P. V. §§. citt. publice approbata.

K. N.

Mi alul is irottak, a nógrádi nagytiszteletű evang. esperesség vénei és előljárói, valamint a mi N. anyaegyházunk

a hozzácsatolt N. leányegyháznak, valamint

N. N. hozzácsatolt leányegyházaknak

Patronusai és tagjai

Önnek Clarissimo Domino N. N. eddig theol. akad. candidatusnak

Huminissimo N. N. érdemes iskolaigazgatónak és rectornak,

Nagytisztelendő és nagytudományú N. N. úrnak, eddig N. N. egyházközség érdemes lelkészének

[1] Magyar forditásban közöljük.

ajánljuk szolgálatunkat, jóakaratunkat és üdvözletünket az Úrban és tudomására adjuk Önnek, hogy

a mindenható Isten az ő szent végzéseivel e világból az ő örökkévaló dicsőségébe és örömébe szólította el néhai nagyon tisztelendő és nagy tudományú N. N. urat, kinek elhunyta folytán az előbb nevezett egyházunk lelkészi állása üresedésbe jött.

Nagytiszteletű és nagytudományú N. N. úr isten különös végzése folytán N. egyházba hivatván el, fentnevezett egyházunk lelkészi állását üresen hagyta.

Nagyon tisztelendő N. N. úr törvényes úton hivatalából elmozdíttatván, fentnevezett egyházunkban a lelkészi állást elhagyni kénytelenült.

Minthogy pedig a mindennapi szükség parancsolja, hogy ezen egyház hitszónokkal és lelkipásztorral a lehetőség szerint mielőbb elláttassék s nekünk, Önnek a többieket felülmuló tehetsége, istenfélelme, csendes, jámbor és mértékletes élete és viselkedése tudomásunkra jutott, mi annyira megnyerte a híveket, hogy a próbaszónoklat után is megkérdeztetvén, semmi illetlent és lényegeset nem tudtak Önnek személye, tanítása és erkölcsössége ellen felhozni: ez oknál fogva mi Önt a fentnevezett egyház lelkészi hivatalába ezen hivány által a boldogságos sz. Háromság nevében ezennel meghívjuk és pedig oly módon, hogy abba

N. lelkészi állása elhagyásával,

N. előbbi iskolájának elhagyása és rendes püspöki felszenteltetése után

azonnal belépjen; a fent nevezett sz. egyháznak istennek örök üdvözítő igéjét a próféták és apostolok könyveit, valamint a három fő symbolumot, a változatlan ágostai hitvallást, mely 1530-ban V. Károly római császárnak beterjesztetett, annak védelmét vagy Apologiáját, a schmalkaldi czikkeket, Luther két kátéját és a Formula Concordiaet magában foglaló, zsinatilag elfogadott egyházi könyveink szerint értelmesen és változtatás nélkül hirdesse és tanítsa, a katechizálásban szorgalmas és buzgó legyen, a szentségek Krisztus rendelése szerint való kiszolgáltatásánál, a betegek és haldoklók látogatásánál és vigasztalásánál, valamint keresztyén, példás és istenfélő életével és viselkedésével úgy töltse be hivatalát, mint az hűséges lelkipásztorhoz illik s a mint azt Istennek dicsősége s az Önre bizott lelkek üdvössége megkívánja. Szóval, hogy Isten titkainak oly sáfára legyen, ki necsak nekünk tudjon hivatalviseléséről számot adni, hanem,

hogy a mi legfőbb pásztorunk, a Jézus Krisztus előtt is, az ítélet napján megállhasson s ama hűséges szolgaként dicséretet nyerhessen.

Ennek ellenében Ön az egész lelkészi jövedelmet, a mint az ezen egyházban régóta szokásos vagy újabban megigértetett — s általunk és utódaink által a maga teljességében fentartandó — az alább következő kimutatás szerint minden járulékaival évenként ellenkeresés nélkül kézhez fogja venni.

A minthogy mindennek szives és tiszteletteljes megadására mi egyháztagok magunkat ezen írással kötelezzük. Mi pedig, a Nagytiszteletű esperesség és patronusok kellő jóakaratot és védelmet igérünk, de oly feltétel mellett, ha fent előírt szolgálatát kifogástalanul fogja teljesíteni, ellenkező esetben azon Istentől és emberektől nyert hatalmat, melyet most önnek meghívásával gyakoroltunk, egyházmegyénk törvényei szerint ezen hivány megsemmisitésére is fentartjuk.

Mindazt, miről ezen hiványban szó van, nevünk aláírásával, valamint az egyházmegye és község pecsétjeivel biztositjuk és megerősitjük. Maradunk

Claritatis vestrae
kegyelmednek
Nagytiszteletűségednek

szolgálatra készen a nagytiszt. nógrádi ev. esperesség vénei és tagjai, N. egyház és a hozzá csatolt N. leányegyház patronusai és tagjai egyetemben.

Kiadatott Szügyben 1750. hó nap Balassowitz Gábor lelkész és a nógrádi nagytiszteletű esperesség rendszerinti jegyzője által.

L. S. Senioris Subscriptio

L. S. Judicum Pagensium Matrio subscriptis.

L. S. Judicium filialium subscriptio.

P. S. Sequitur Proventuum Parochialium Consignatis, ab Ecclesiis ad Notarium Summittenda, et a RR. Dom. Introductoribus, coram repetenda.

§. 3.

Formula sive Puncta Instructionis senioratis, Rndo quondam Dno Joanni Kaurinszky, Seniori Neo-electo Incl. Cotts Neogr. Anno 1669 d. 30. Jan. praescripta, et ex Protocollo veteri huc inserta.

1. Leges V. C. integras, intactas, ceu Sanctas, conservabit, atque ut ipsa, et tota Alma Fraternitas, ad normam Legum vivat, transgressoresque secundum normam praescriptam puniat, oblegatque.

2. Disciplinam Ecclesiasticam, ceu communis Inspector, servabit, pravasque consvetudines, ac mores Scandalosos, exstirpabit, invocato superinde, si necessarium fuerit, Magnatus Secularis, brachio.

3. Omnia acta Congregationis signanter autem processus Judiciales, una cum deliberationibus, Protocollo communi, per Notarium Fraternitatis, inseri curabit.

4. Causae majoris momenti, et deliberationes in rebus gravioribus, cum Dno Superattendente communicandae, omniaque ac singula acta, deliberationes, jurata etc. ad normam Verbi Divini, Augustanae confessionis, Legum item[1] Venerandae Fraternitatis exigenda erunt.

5. Dnus Senior, in Ecclesias vacantes, cum praescitu et consensu Dni Superintendentis, personas idoneas, beneque de Scholis, vel Ecclesiis meritas, Patronis commendabit, idque iuxta constitutt. Solnens.

6. Candidati, Dni Senioris instructi testimonio, ad Suae Dioeceseos Superintendentem, pro S. Ordinibus exmittant, Ordinati, sine testimonio Superintendentis authentico, in Ecclesias neque introducantur, neque a Fraternitate recipiantur.

7. Puncta ex Synodo Ludanensi allata, ac Fraternitatibus publicata, Dnus Senior, et ipse observabit, atque per alios observentur, curabit, negligentes, vel contemnantes puniet, aut si rebelles fuerint, ad Dnum Superintendentem exmittat.

8. Literarum Census, Cathedraticus pariter, ac Aeditualis, per Dn. Seniorem, quotannis exigatur, ac per fidelem Dno Superintendenti praesentetur.

[1] item után: „Solnens. ac" törülve.

§. 4.

Formula Juramenti Senioralis Incl. Cott. Neogr. ex eodem Protocollo Veteri desumpta.

Ego N. N. Almae Fraternitatis Neogradiens electus Senior, juro coram Deo vivo Patre Filio et Spiritu Sancto, meque solemniter obligo, quod praefatam Fraternitatem, ad Normam Verbi Divini, praximque Apostolicam, in Articulis Neogradiensibus et Fraternitatis istius Neogradiensis, cum veteribus tum recentioribus, comprehensam, regere, meque pro exemplari in vita et doctrina, omnibus et singulis Fratribus statuere; Scandalosos autem delinquentes et exorbitantes juxta tenorem praetactorum Legum, amore, odio et favore semotis, realiter et cum effectu punire velim: Nostro autem Dno Superintendenti in rebus licitis, praetactisque Articulis comprehensis, fidelis et sinceris adjutor et Collega esse volo. Ita me adjuvet Deus Pater, Filius et Spiritus Sanctus, et mea christiana fides. Amen.

Scholion. De Conclusione hujus et sequentius Formularum Juramenti, *et mea christiana fides*, ab adversariis nostris, nobis objecta, quasi ipsi hoc nomine etiam per creaturam Juremus, ita erudite, et solide respondit suo tempore, me quoque praesente, Summe Rndus atque Magnificus Dnus *Chrophorus Henricus Zeibichius,* S. S. Theol. Doct. Et Prof. Publ.: Ad s. Sanct. Praepositus et Consist. Eccles. Assessor Wittembergensis, in Dissertatione *De Juramento per Dei Genetricem et Sanctos reliquos minime praestando*, Respondente Georgio Gregusch Thurociens Hung. n. t. Schemnitziensium Natt. Slavicae VDMi, Anno 1739: dd. Martt. ibidem habita. Verba ipsa Celeberr. Auctoris Posit. III. p. 29 sqq malim, quam accipe. Ita autem hac de re Zeibichius:

„ De formula[1] jurandi, *suam per Christianam fidem*, recen-
„ tissime, contra nos, inter Pontificios, quaesitum est, num
„ ita vel ipsi, per id, quod Deus non sit, adeoque per crea-
„ turas, utique juramus? Posonii, uti ex Hungaria ad me
„ perscriptum est, (Perscripserat vero id, per me, tum tpris,
„ Wittembergae studente, ad Magnificum Dnum Auctorem,
„ beatus jam et Summe Rnds olim, Dnus Samuel Hruscov-
„ vitzius, Annunculus meus, longe de fide) Anno 1728, pla-
„ gula vel unica, prodiit, *Elucidatio Catholica* propositae,
„ ab Anonymo Lutherano, ac perperam definitae quaestionis:

[1] Széljegyzet: De formula, Per Suam Christianam fidem, ad dubium Anonymi Hungari.

„ An per Solum Deum iurandum? Ibi obvertitur nostris: „ *In eorum Synodis, in Hungaria Solnae, Anno 1610. in* „ *Martio. Szepes Varallyae Anno 1614 in Januario habitis,* „ *ad quas Rosemberganam quoque Anno 1707. Mense Aprili* „ *celebrata se r. leget, Lutheranam iuramenti formulam, Actis* „ *ad calcem adiectam hanc esse: Ita me DEUS ADIVET,* „ *PATER, FILIVS, ET SPIRITVS SANCTVS et MEA* „ *CHRISTIANA FIDES. Amen!* Argumentatur exinde Auc- „ tor: a) *Fidem* et *Actualem* et *habitualem* esse *creaturam.* „ Per hanc itaque, dum iuremus ipsi, idem ageremus cum „ Pontificiis, qui b) per *Solum* Deum iurarent, siue uti *in* „ *se* sit: siue, uti in creaturis *resplenderet.* Deum c) uti in „ creaturis *inhonorari*, sic quoque honorari in iisdem posse. „ Non dubito, ex hisce allatis, ad B. *Mayeri* Logicam Ponti- „ ficiorum ἀλογον miram fieri posse accessionem, ἀσυλ λογισια „ enim admodum laborant, quae auctor dixerat, omnia; Quare „ ad ea mihi paucissima sunt annotanda, Quam illae Luthe- „ ranorum Synodi sordeant Pontificiis multis non afferam: „ Quam, de *Solnensi* imprimis male Cardinalis Franciscus „ Forgács de Chimes, Archi Episc. Strigoniensis, sentiat, ex „ nostratium *Apologia* in *Histor. Hung. Diplomatt. 1710.* „ *Period. II. §. 34. 35. p. 29. sqq.* patet. De summa autem „ dicto iuramento, per *Christianam fidem*, Acta Synodorum, „ *Solnensis, Szepes Varally* et *Rosenbergae 1708 recusa B.* „ *6. et C. 2. 6.* plura dabunt. Nostrum et, de supra pro- „ ductis, contra nostros, argumentis, paulo adhuc dispicite. „ (a)[1] Formula 1. adducta, nostra, Lutheranorum, ubique non „ est, qui communiter iuramus: *Ita me Deus Adjuvet et* „ *Verbum eius sanctum, per F. C.* 2. Formula in Actis modo „ allegatis, statim ab initio dicit: Ego iuro, *coram Deo eterno,* „ *Patre, Filio et Spru S.* nulla Creaturarum facta mentione: „ has ergo nec postea commemoravit in fine. 3. Terminus „ creationis, vera silicet creatura, est Substantia; talisne „ vero habebitur fides? Quod si ita sit, fides, per spiritum, „ *non ingenerabitur*, sed creabitur, ceu opus, non *tertii* am- „ plius, sed primi articuli. Fuerit sic iam tum, necesse est „ in primo homine, adhuc integro, vere creato; per creaturam „ consequenter quoque iustificabimur et salutabimur? 4. Ipse „ Dissentiens fidem *pro qualitate* habet, in Scripto supra „ dicto: *Fides habunalis (!) est Qualitas Superralis (!) quidem,* „ *sed Creatura pariter* etc. *Accidentia* sic (egy szó olvashatatlan) „ creaturae, et Flacius denuo ab adversariis suo in errore, de

[1] Széljegyzet: Ad membrus dubii primum.

„ puncto, substantia, creata, resurrectura etc. defendetur;
„ odor, color, sopor, Accidentia, in pane transsubstantiato,
„ creaturae, adeoque Deus ibidem creatura erit. *Si qualitates*
„ creaturae sunt, quid de perfectissimis in Deo qualitibus
„ dices? num eas etiam in creaturas convertes? 5. Omnis
„ fides cuius species recenset Censor, si creatura est; talis
„ forte et *objectiva* erit? adsit Pantheismi tam labile fulcrum.
„ 6. Nulla fidei *pars* Creatura est, Et nec fides ipsa. 7. Jura-
„ mento addi quandoque obtestationem et exerationem, antea
„ *Positt. 11. §. 7. p. 21. sq. Dictum est:* Per *fidem Chrianam*
„ igit. iuramus, tam verum se dicere testatis, quam vera sua,
„ qua plane nitit, quaque se iri salvatum, sperat fides.
„ 8. Commune argumentum; Aut *Creator* aut *Creatura* etc.
„ hic minime valet: Dantur enim *concreata*, locus, tempus,
„ multa creaturarum accidentia et qualitates; *transportatum*
„ quasi eminenter Verbum, ex mente divina per scripturam,
„ nobis revelata. *Introducta* itidem uti *peccatum* esse: ubi
„ nullibi valet illatis: hoc aut *Creator* erant aut *Creaturae.*
„ (b) . . . *Solumus* Deum[1] Pontificios non iurare. 1. ex eo
„ clarissime patet, quod nos omnium confessione, illud facien-
„ tum, ad alia seducere et additione sanctorum iungere solent.
„ 2. Transitum ad Deum, *resplendescentia* etc: artes scrip-
„ turae ignoras, remonimus supra, Positt. 11. §. 7. p. 19.
„ seq. (c) Incomtis[2] terminis 1. effertur, quod ασυλλογιστως
„ in super vitio maxime laborat, et plane nihil concludit.
„ 2. Creator in Creaturis suo privandus honore minime; nec
„ tamen ideo *in iis* et propter eas, adorandus, aut creaturis
„ *cultus tamen* aliquis tribuendum est. Verum enim et legi-
„ timum Deum honorandi modum Lutherani, ex revelatione
„ Pontificiis rectius norint". Hactenus Zeibichius. Quem ego propter bonum publicum et conscientiae hac juramenta jurantium confirmationem h. l. describere volui.

§. 5.

Formula Juramenti Con-Senioris ex priori (§. 4.) mutatis mutandis, et adjectis adjicientis, contexta:

Ego N. N. Almae Fraternitatis Neogradiensis electus Con-Senior, juro coram Deo Vivo, Patre Filio et Spiritu S. meque solenniter obligo, quod praefatam Fraternitatem, ad Normam Verbi Divini, praximque Apostolicam, in articulis Neogradiensibus et Fraternitatis istius Neogradiensis cum veteribus tum

[1] Széljegyzet: ad secundu; — [2] ad tertium.

recensioribus, et in Instructione, nunc mihi extradata, comprehensam, corregere, meque in exemplari, in uita et doctrina, omnibus et singulis Fratribus, statuere; Scandalosos autem delinquentes, et exorbitantes, juxta tenore praetactarum Legum, amore, odio et fauore semotis, realiter et cum effectu, ad Dnum Seniorem deferre, vel absente aut committante eodem punire velim. Nostro autem Dno Seniori, vel absente aut mortuo eodem, Superintendenti, in rebus licitis praetactisque articulis comprehensis, fidelis et sinceris adjutor et Collega esse, quemadmodum etiam absentis in Congregatione, vel alibi, vices gerere, et committentis mandata exequi volo. Ita me adjuvat Deus Pater, Filius, et Sprus S. et mea Christiana fides. Amen.

§. 6.

Formula Juramenti Notarii Ordini.

Ego N. N. Sancte iuro, coram Deo Patre Filio et Spru S. et me solenniter obligo, in officiis notariatus fideliter Fraternitati Neogradiensi Seniore velle, nihil praeterea, quae justu superiorum mihi demandata fuerint in Publicis videlicet Fraternitatis, negotiis, et nomine eius me scripturum esse. In quo adjuvet me Deus Pater. Filius et Sprus S. et mea Christiana fides. Amen.

§. 7.

Formulae Juramentorum Oratoris, Vice-Notarii, Decanorum, Assesorum, et Fiscalis Ven. Contub. Neograd. nullibi adhuc in Protocollo praestant; nunquam isti Officiales adjurari hactenus solebant. Quodsi nihilominus tamen olim, placeret Ven. Fraternitati eosdem quoque Juramento obstringere, facile eode, secund Protocolli hujus novi Volum. 11. Actt. Congregg. et in iis singulor. officia, continens, concipi et Libro huic, pagina specificanda, inseri possent.

§. 8.

Formula Juramenti Fratrum Incorporandorum.

Ego N. N. in praesens seruus Dni Jesu, ad gubernacula Ecclesiae N. vocatus, juro coram Deo Vivo Patre Filio et Spiritu S. Sancteque promitto, me vigorem articulorum Ven. Contub. Neograd. secundum tenorem formulae Subscriptionis, manu mea, hac ipsa occasione, confirmandae, observaturum, et iuxta hos victurum. Doctrinam item Librorum Ecclae nostrae

Symbolicorum, amplexurum et retensurum. Adhaec Ven. Dno. Seniori et reliquis majoribus debitum honorem cum pia reverentia praestiturum: denique Sinceritatem Apostolico viro dignam, cum paribus et inferioribus culturum, et consequenter fidelitatem Deo et Ven. Fraternitati, ad vitae halitum servaturum ac testaturum. Ita me adjuvet Deus Pater, filius et Sprt. S. et mea Christiana fides.

§. 9.

Formula Remotionis ab officio exorbitantis Pastoris, et Con-Fratris nostri Neograd. primum et ante omnia in Remotione Adm. Rndi Dni Eliae Fábry, Ecclae Nagy-Libercsensis Pastoris 1749. d. 18. Septemb. adhibita.

Admodum Rnde Dne.

Frater . . . . . Fautor et Amice, nobis cum primis amande! Salutem in Christo Jesu plurimam precati, felicia quaeque vovemus Rntiae Vrae. Varios Excessus Dign. Vrae Adm. Rndae, atque illinc deriuandam Summam in administrando Sanctorum apud Nagy Libercsenses Ministerii negligentiam, defectum et anomaliam inde ab aliquot retroactis annorum Periodis, probe obseruatam adeo moleste, et grauiter tulit nostra haec Cottus Neograd. Augustano Evangelica Fraternitas, una cum Inclyto Patronatu, ut saepius atque multoties desuper datis, factis et adhibitis, sive fraternis admonitionibus, sive durioribus correptionibus sive denique censuris, atque poenis Ecclasticis eandem ad meliorem frugem reducere, et tuendi honoris cum personae, tum etiam Ministerii gratia in Parochia Nagy-Libertsensi, conseruare, omnimode studuerit et allaborauerit. Cum vero nihilominus tamen hac sua diligenti promovendis perfectionibus Vrae Rntiae deserviente sollicitudine et providentia, nihil se proficere, atque eandem Rntiam Vram non curantem, saepius etiam desuper Datis, et propriae manus subscriptione, confirmatis reversalibus, nullam emendationem vitae et morum ostendisse, sed potius in dies semet deterius gessisse animadvertisset, diuinarum humanarumque legum in articulis, cum primis Venerab. Contubernii nostri contentarum, auctoritate sibi concredita, eandem Rentiam Vram adhuc d. 16. Jan. an. cur. communi ultima Sententia et deliberatione, ab officio Pastoratus N. Libercsensis Ecclae, penitus suspendere et remouere decreuit. Quam emeriti Senatorii ordinis nostri decisionem, nos revelecti Magistratuales, licet omnimode suspendere, vel saltim differre, hoc cum primis nomine, ne Provinciam nobis collatam ab hac ingrata re exordiri

videremus, allaboraverimus; non potuimus tamen non salua conscientia, et jurejurendi in conservationem proborum, et animadversionem exorbitantium, Salutem denique omnium Ecclarum Cottus hujus nostri deposito, moniti occasione Restaurationis nostrae in Alsó-Sztregova d. 16. Jul. an. cur celebratae confirmare et approbare. Tenore proinde praesentium, Jussu et nomine totius Ven. Fraternitatis, atque Inclyti Pastoratus nostri, notam facimus ultimam omnimode suspensionis, atque remotionis ab Officio Pastorali Ecclae Nagy-Libertsensis Rntiae Vrae resolutionem, imo actu eandem ab hac provincia removemus et suspendimus, hac quidem ratione, uti intra quindenam accepti hujus rescripti nostri publici Parochiam evacuet, et honeste Ecclae, cui hactenus servivit, valedicat. Cui quidem statuto nostro publico, si vestra Rntia benevole semet summi serit, et hanc sibi pro merito inductam poenam, patienter, ut debet toleraverit, atque evacuata Parochia, privatam suam vitam, et moras, ad normam verbi divini, quod docendum est in Ecclia, emendaverit, sancte promittimus, intra annum vel duos, data occasione, non quidem N.-Libertsensi amplius, sed alteri cuidam Ecclae, nos eandem vicissim admoturos, et in numerum Fratrum cooperantium, recepturos esse. Quodsi vero contumaciter huic decreto nostro, semet opponendo inobedienter. et proterve repugnaverit, et honeste Parochia excedere penitus solverit, tanquam 1. *Periurum,* in Actos Veneb. Frat. quibus tamen ipsa Rntia Vra olim subscripsit, et observantionem eorum jurejurando deposito appromisit in Spec. Cap. VI Artic. 8. cujus verba: Poenae ex graui deliberatione Contubernii irrogatae, subiaceto. Quicunque alicujus criminis coniunctus fuerit, a Contubernio poena commerita mulctator, et si ad potentiores confugerit, Fraternitati sese contumaciter opponens, in perpetuum sine spe veniae abiicitor. 2. *Principia Theologica* in Artic. de Vocatione Ministrorum Ecclae (quae docent Patronorum et Contubernii esse, prout Ministros Ecclae legitime vocare, ita etiam legitime coniunctos, amouere, omnino vero, eos qui claues resignarunt nomine Ecclae, eas etiam repetendi, et accipiendi potestatem habere) vel ignorantem vel certe sponte pedibus conculcantem. 3. *Juri canonico* perinde, ab ipsis tamen Protestantibus, et Theologis nostris, publice recepto. et confirmato (Vid. Carpzov. Juris. Prni. Eccl. L. III. Tit. X. toto de Depositione seu Remotione Ministrorum Ecclae ab Officiis. eorumque poenis) repugnantem, et denique 4. ceu spontaneum Circularis, Suae Mattis Sacrimae Regis Caesareae mandati d. 10. May 1748, de Superintendentium nostrorum (quorum tamen in defactu Patronatus et Contubernia vices

gerunt) in Excessiuorum sibi subiectos ministros activitate emanati (Verba rescripti: Cui activitati et obligationi suae satisfacere poterunt ita ut si ab uno vel altero Ministro seu Praedicante quempiam excessum contra bonos mores commisum haberi inaudiuerint, talem excessivum in praesentiam sui vocent, aut necessitate ferente, privatim eo excurrant, et ne investigata pro demeritis condigne puniant). Violatorem et contemptorem, nostra haec Ven. Fraternitas cum Inclyto ostensura, quantopere a moribus ejus abhorreat, acceptis, quae in promtu sunt mediis, turpiter eiiciet, degradabit et in perpetuum sine spe veniae, abiiciet. In cujus suae voluntatis nostrae documentum et confirmationem annexum commune nostrum Sigillum subscriptione propria Senioris et Con-Senioris, quemadmodum etiam Spblis Dn Inspectoris corroboravimus, exhibitores quoque ejusdem ad faciem loci e Consistorialibus nostris. Adm. Rndum Dn. Michaelem Corony, Kis Zeliensem V. D. M. et Ven. Contub. nostri Vice Notarium, et Admodum Rdum Dn. Jacobum Nicolaides Kalnoviensis Ecclae VDM. et districtus Trans-Gacsiani Decanum deputantes, iisdemque, uti haec omnia sine longiovi procrastinatione fideliter exequantur, genuinam nobis relationem facturi, committentes. Dab. in Szűgy d. 18 Septembr. 1749.

Nomine et jussu Ven. Fraternitatis et Inclyti Patronatus, Sen. Gabriel Balassowitz Ecclae Evang. Szűgyiens VDM. et Ven. Cont. Aug. Eglici Neograd. Juratus Ordinarius Notarius m. pr. L. S.

Subscriptio Senioris dito Consenioris

Subscriptio et confirmatio Dn. Spect. Inspectoris. Tit. Admodum Rndo Domino, Eliae Fábrj. tradantur in Nagy-Luberts.

§. 10.

Formula Testimonii abiturienti cuidam Pastori, et Fratri nostro, ad aliud Cuntubernium extradanda.

I. Sermone Latino.

Primum Dn. Rndo Michaeli Corony data.

Lecturis Salutem in Dno Plurimam.

Commune illud Veri Verborum vivo vendibili sive generoso hedera non opus esse, et ubi rerum testimonia assunt,

verba abesse posse, si ad virum quendam commendandum recte applicari posse quispiam credat, illud nos omnino, merito et lubenter Adm. Rndi, atque charissimi Dn. Michaelis Corony Ecclae Kis-Zeliensis Aug. Evangelicae VDM. et Vem Contubernii nostri Neograd. Vice-Notarii, utrobique meritissimi honori damus. Qui compluribus apud nos in Ministerio Verbi Divini, sive apud Abelovienses, sive Maskovienses, sive denique apud Kis Zelienses, transactis annis perinde doctrina, conditioneque egregia, ac fidelitate officii, et concordiae inter Fratres, pacificaque conversatione adeo semet omnibus cum Fratribus et Collegis etiam Auditoribus probavit Suis, ut revera suspensione hederae nostrae haudquaquam indigere videatur. Cum vero nihilominus tamen divinae prouidentiae eundem a nobis ad Cottum Honthensem transferre placuit, discessurusque ad Pribetentes hoc a nobis integritatis suae petierit testimonium, facere non poteramus, quin iusta petenti assensum praeberemus, atque eundem publico hoc Almae sodalitatis nostrae Ecclesiasticae, ornatum testimonio, bonis cum aribus dimitteremus, omnigenam in nova hac ejusdem colonia, DEI benedictionem, atque successus felicissimos, in Ministerio comprecati. Scr. *in Szügy d. 24. Jun. 1750.*

Extradab. Gabriel Balassowitz Ecclae
Aug. Evangel. Szűgyensis VDM. et Ven.
Contub. Neograd. Ord. Jurat. Notarius m. p.

Daniel Glosius
Ven. Fratt. Neogr.
Senior
L. S.

II. (Papi elbocsátó).[1]

Mi alul is irottak. a Nógrádi Nagytiszteletű esperesség vénei és előljárói tudtára adjuk mindeneknek, a kiket illet, hogy Nagytiszteletű N. N. úr előbb N. aztán N. végül N. s a mai napig a mi evangelikus N. egyházunknak lelkésze, a mi Nagytiszteletű N. esperességünk munkása és a mi testvérünk lelkészi hivatalát

a fent nevezett egyházban
a fent nevezett egyházakban

minden tekintetben hiven és buzgón viselte, a sz. írás és zsinati könyveink szerinti tanításában buzgó volt, életét oly jámborul, mértékletesen keresztyéni módon töltötte s úgy velünk tiszttársaival, mint hallgatóival, oly egyetértésben és békes-

[1] A tót szöveget magyar fordításban közüljük.

ségben élt, mint az egy hűséges lelkipásztorhoz illik. Minthogy pedig Isten különös végzésének tetszett őt tőlünk elvenni és a Nagytiszteletű N. megyei esperességbe áthelyezni, az N. egyházba távozónak saját kívánságára illő dolognak tartottuk, ezen bizonyítványt számára kiadni s őt vele felékesítve, Nagytiszteletű esperességünkből elbocsájtani, új egyházában kívánatos sikert, Isten bő áldását és minden jót szivből kivánva neki.

§. XI.

Formula Subscriptionis R. R. F. F. Incorporandorum habetur infra P. IV. pag. 285.

§. XII.

Formula Litterarum ad Ecclesiam quandam nostri Contuberni in certo casu componendo, nomine publico Scribandarum.

Concepta fuit primum in casu controversiae Turopolensis Anno 1750. d. 1. septembris, quae vero mutatis mutandis, et adjectis adjiciendis, ad alios quoque casus applicari potest.

Becsületes, tisztelt hivek!

Mi alulirottak ajánljuk nektek a mi Turopolyai egyházunk és a hozzá csatolt Felső, Alsó Tiszovnyiki és Weresi leányegyházak lakóinak, nekünk általánosan kedves híveinek szolgálatunkat, jóakaratunkat, üdvözletünket és tudomástokra hozzuk, hogy kétrendbeli vitás ügyetek Legénden f. évi ... 26-kán megtartott esperességi gyűlésen tárgyaltatott, még pedig először az $^1/_3$ vagy $^1/_4$ rész coledát illetőleg a lelkész és tanító úr között és másodszor a ti lelkész uratok Mixadt Sámuel beigtatásának megújitására vonatkozólag azon oknál fogva, mert az ő első beigtatása nem ment úgy végbe, mint a Nagytiszteletű esperességnek Tamasiban hozott II. Deliber. 1. § értelmében végbemennie kellett volna, mely kétrendbeli vitás ügyet a nekünk adott hatalomnál s a ránk ruházott hivatalnál fogva, hosszas megfontolás után úgy egyenlítettük ki, hogy mi az első ügyet illeti, mindkét fél szivesen fogadván a Nagytiszt. esperesség őszinte tanácsát, egyik is, másik is engedett valamit a maga jogából s barátságos úton úgy egyeztek meg, hogy a tanító úr az összes coledák $^1/_3$ részet kapja, de e helyett a lelkész úr neki az összehordott gabonából csak 6 pozs. mérőt fog évenként fizetni, holott eddig 9 idest kilencz

pozsonyi mérőt fizetett. Ezen egyezséget nemcsak ők erősitették meg egymás között, egymásnak a mi jelenlétünkben kezet nyujtva, hanem az esperességi gyűlés is meghagyta nekünk, hogy azt ezen hozzátok intézett levélben megerősitsük s úgy az egyiknek mint a másiknak hiványába azon határidővel együtt, a melytől fogva nálatok szolgálnak, bevezessük. A mi az egyházmegye elé terjesztett másik vitás ügyet illeti, minthogy a jognak és szabályoknak úgy egyházatok, mint Tisztelendő Lelkész uratok részéről elég tétetett, úgy, hogy a mi kezünk által kiadott hiványt is magához vette, ez oknál fogva ő Tisztelendőségének alázatos folyamodványát az egyházmegye kegyesen vette és beigtatásának megújitását, valamint az azzal járó költségeket szivesen és végleg elengedi, a helyett ő Tisztelendőségét, Mixadt Sámuelt ezen levéllel a ti Turopolyai egyházatok rendes lelkészeül és a Nagytiszteletű Nógrádi esperesség tagjává jelenti ki, azon szigorú hozzáadással, hogy senki ne merészelje, bármily állású ember legyen is, ennek törvényességét tagadni s az ellen gyalázólag zúgolódni s ki azt mégis megtenné, az a Nagytiszteletű esperesség büntetését el ne kerülje. Hogy pedig ez a határozat mindnyájatoknak tudomására hozassék, ajánljuk nektek, hogy az összes falvakból szép számmal a paplakra jöjjetek össze és ott mind ezt a levelet, mind az ő Tisztelendőségének kiadott hiványt a tanító úr által felolvastassátok és annak végeztével ezen bizonyságot egyházi ládátokba elzárva, megőrizzétek, a hiványba pedig a mi aláirásunk és hivatalos pecsétünk alatt ezen gyűlésteken minden hozzátok tartozó falvak biráinak és esküitteinek neveit a tanító úr által irassátok alá és az aláíráshoz a pecsétet is üssék rá. Nagyobb biztosság kedvéért nevünk aláirását és saját pecsétünket azon czélból, hogy a hiványban levő hivatalos pecsétet megerősitsük, itt közöljük.

Daniel Glosius,
(L. S.) a nógrádi Nagytiszteletű esperesség
érdemetlen seniora m. p.

Formula Juris Jurandi Rectorum.[1]

Én N. N. az N. iskolába rendesen meghivatván, esküszöm a boldogságos Sz.-Háromság, Atya, Fiú és Sz.-Lélek nevében, hogy iskolai hivatásomban hűséges, szorgalmas és buzgó kivánok lenni, az ágostai hitvallásban foglalt evangelikus tanításhoz állandóan ragaszkodni és a szerint a rám bizott

[1] A XII. §. valamint a Rektorok eskümintája is tótból van fordítva.

gyermekeket is szorgalmasan tanítani, az egyházi éneket épületesen vezetni, mértékletes, jámbor és példás életet élni és minden botránytól tartózkodni, az egyházi és községi jegyzőségben igazságosan eljárni, az esperes úr s az egész esperesség iránt, különösen pedig az én lelkész uram iránt engedelmességet, az ő házbelijei iránt házammal és az iskolával együtt illő tiszteletet tanusítani, minden gonosz szólástól, titkos vagy nyilt gáncsvetéstől és ellenségeskedéstől őrizkedni, minden egyháztag iránt tiszteletet tanusítani; végül igérem, hogy az előirt iskolai törvények szerint fogok viselkedni. Úgy segéljen az örökké áldott, boldogságos Sz.-Háromság, Atya, Fiú és Sz.-Lélek Isten. Ámen.

Közli *Okolicsányi József.*

NÉV- ÉS HELYMUTATÓ.

A

Abauj vm. 26, 29, 39.
Acsádi 18.
Ally Mátyás 7.
Alsted 75.
Alvinczy Péter 40—43.
Ambrózy György 121, 125.
Amrisko András 113.
Androvics Nepomuk 112.
Antony Sándor 113.
Azary István 25.

B

Baba 15.
Baczoni Imre 105, 106, 107.
Bacskó 85.
Balassa Zsigmond 187.
Balassovicz Gábor 165. s k.
Bárándi János 29.
Bárány György 16, 17.
Baranya vm. 33.
Baranyi András 26, 33.
Bárczay János 26.
Bárczay László 26, 34.
Bárdos 1, 21.
Bartók János 1.
Begányi László 29.
Beky Gáspár 1.
Beled 16, 17, 19, 21.
Bénye 24.
Bereg vm. 39.
Bernát János 26, 29.
Bethlen Gábor 151.
Beythe Imre 55.
Biesterfeld 75.
Bihar vm. 39.
Bodonhely 20, 21.
Bodrog-Keresztur 37.
Boka István 83.
Borgáta 12.
Boronkay József 94.
Borsod vm. 26, 39.
Bozzay 18, 21.
Bögöt 14, 15, 18, 19.
Briccius Péter 73.
Burius János 139, 140, 141.

C, Cs, Cz

Candidus Venczel 150.
Concordia könyv 107.
Corony Mihály 201.
Csatáry (szenczi) György 40, 44, 45.
Csejtey Zsigmond 30.
Csene (szenczi) Péter 40, 49, 50, 51.
Csény 4.
Csernátony Miklós 12, 13, 16.
Czápáry Péter 1.
Czeglédy Pál 74.
Czékus János 116.
Czékus Márton 116.
Czernei György 113.

D

Dan Mihály 2, 4, 8, 15.
Darvas Ferencz 39.
Debreczeni Ferencz 104.
Demeter István 116.
Démi István 133.
Detelvics István 137.
Devecser 8.
Diószeghy István 2, 4, 8, 15, 19.
Dobai Erzsébet 113.
Dobozi Mihály 138.

Domján Ferencz 61, 72.
Dömölk 14, 15.
Dömölki András 2, 5, 7, 8, 13, 14.
Dömölki György 2, 4, 8, 12, 15.
Dőry (jobaházai) András 26, 29—32, 37.
Draskovich Miklós 5, 7, 158—160, 162, 164.
Duchon Flórián 149, 151.
Dugovich György 2, 4, 7, 19.

E

Edve 16, 21.
Egyed 3, 6, 21.
Enyedi János 1.
Erdős János 4, 7.
Eszterházy Pál nádor 154—158.

F

Fabó András 40.
Fabricius György 151.
Fábry György 133, 134.
Fábry Illés 199, 201.
Fábry János 137.
Falussy Mihály 1.
Fancsal 112.
Farád 3, 19, 21.
Farkas János 74.
Farkas Sándor 189.
Fáy Mihály 29.
Fekete István 4—9.
Felső-Eör 18, 20, 21.
Fistrovich György 137.
Fölső-Mester 1.
Francsics Ádám 8, 22.
Francsics Zsigmond 22.
Füleki András 25.
Fülessy Miklós 3, 6, 16, 21.
Füsztüj 19.

G, Gy

Gál Imre 57, 63—65.
Gálszécs 82, s k.
Gálya Mihály 22.
Gecso Mihály 113.
Gedi Imre 137.
Gencs 13.
Gerber A. Mihály 133.
Gerenda 85.
Gércze 10, 12, 14, 15, 18.
Gergeli 15.
Giörgyöli Tamás 21.
Glosius Dániel 202, 204.
Gondolya Gergely 89.
Gömbös István 4, 5, 6.
Gömör vm. 39
Gömöri János 116.
Gyöke Pál 74.
Gyöngyössy Pál 26.
Gyulafehérvár (isk.) 77.

H

Hamola György 1.
Heczey Dániel 34.
Helmeczy István 38.
Hérits Tamás 23.
Hetye 15.
Hidvég 18.
Holius Jakab 151.
Horváth György 1, 8, 16.
Horváth János 1, 2, 13.
Horváth Péter 4, 5.
Högyész (Kemenes) 10, 13, 14, 15, 18.

I, J

Illés György 5.
Illésházy Gáspár 149—152.
Ivánka Mátyás 146.
Jagodicz István 1.
Jáki apátság 4.
Jánosháza 2, 5, 12, 19.
Jób Mihály 113.
Jobaháza 6.
Jogasicz Péter 20.
Jósa István 26.
Jósa Jodok 26.

K

Kácsándi László 93.
Kajd 18, 21.
Kakas József 94.
Káld 12.
Káldy Péter 1, 2, 3, 5, 9, 13, 16, 19.
Kalinka Joachim 139, 143.
Kanizsai Pálfi János 40—81.
Kápolna 12.
Kapuvár 3.

Káró Paty 14.
Kauranczicz István 3, 22.
Kaurinszky János 194.
Kazay János 26.
Kazinczy András 29.
Kecskeméthy János 26.
Kecskeméthy Mihály 1, 4, 7, 8, 18.
Kemenesalja 2, 5, 6, 7, 12, 16, 18, 20.
Kenessey István 32, 37.
Kenéz 1.
Kereplye 85.
Kesző vára 2.
Keszthelyi János 3, 17.
Király György (szathmári) 34, 37.
Király Mihály 116.
Kisfalud 19.
Klesch Dániel 137.
Kocsi Mihály 30.
Kolonics 4, 22.
Kolosvári Péter 74.
Komáromi György 38.
Komáromi Pál 38.
Kondás András 86.
Kovács János 36.
Kovács Péter 8.
Körmendi István 103.
Körösszegi István 80, 81.
Körösztur 16, 19, 20, 21.
Kőszeg 4, 5, 22.
Kötél Miklós 73.
Kövi Pál 136.
Kresnaricz Mihály 22.
Krisanóczi György 1, 10, 18.
Krizsán Tamás 137.
Kúntaplocza 115, 116.
Kuntz Jakab 30.
Kussnyir János 90.
Kutas Jakab 151.
Kuzma István 113.
Kuzmicz Péter 3, 6, 14, 16, 21.
Kürtössi Ferencz 1.
Kürtössi Mihály 1.
Küszöghi Mihály 1.

L

Lacza János 3, 5, 13, 16, 20.
Lampért Ferencz 9.
Lampért Istók 9.
Lány Illés 107.
Látváni Tamás 77, 80.
Lautsek Márton 115.
Lénárt János 113.
Liptai Ferencz 3, 6, 14, 16, 20, 21.
Locsmánd 7.
Lochmann Mátyás 143, 146—149.

M

Magasi 13, 16.
Majláth György 1.
Maráczi Balázs 60, 79.
Marcsek György 137.
Mariássy István 39.
Mariássy László 34.
Markovics István 92.
Mármarossziget 106.
Mátyás György 2, 5, 8.
Mecséry István 133.
Melik Sámuel 166, 171.
Menyhárt György 8.
Merse 9.
Mesteri 15.
Mezősy János 27.
Mihályfa 16.
Mihályi 3, 16, 19, 22.
Mihályi István 34.
Miller Gábor 29.
Miske 10, 12—15.
Miskei János 133.
Miskolci Péter 53.
Modor 4.
Mogdo András 133.
Mogyoróssy Ádám 1.
Mokcsai István 29.
Molnár András 16.
Móriczhida 16, 21.
Moson vm. 1.
Mosoni István 74.
Musay György 137.

N

Nádasdy Imre 72.
Nagy Ádám 20.
Nagy Gábor 29.
Nagy-Asszonyfa 18, 19.
Nagy István 1, 12, 18.
Nagy Mihály 4, 17, 22.
Nagymihályi Gergely 24.
Nagyszombat 1.
Nagy Vojvoda János 74.
Nemes-Csoó 19, 135.
Nemes-Dömölk 2.
Nemes-Ládony 7.
Németh Sámuel 133.

Német Illés 19.
Németi 5, 21.
Nikházi György 26.
Nógrádi ev. esp. 165 s k.
Nógrád vm. 26, 39.
Nozdroviczky Pál 3, 6, 14, 17.

O

Oertel János Gottfried 132.
Ostffy-Asszonyfa 5—9.
Ostffy Mihály 133.
Ostffy Miklós 4—9, 22.
Otsváry Zsigmond 26.

P

Palonyai István 6.
Palonyai Sándor 6.
Paly 3.
Pápa 6, 15, 42 s k.
Pápay Mátyás 3, 16, 20.
Pápay Miklós 13.
Pásztori Tamás 6.
Patai (báji) Sámuel 26, 27, 32, 34.
Pater-Gallya 20.
Pathay István 40—70.
Patthy Judit 2, 8, 15.
Paty 15.
Pécsely Király Imre 40, 46, 47, 52, 53.
Pereszteg 10, 13.
Perlaky János 133.
Perlaky Mátyás 103.
Péteri 21.
Petrahai János 29.
Petrich Mihály 113, 114.
Pintér Tamás 3.
Piscator 77.
Platthy András 25.
Pohl Mihály 182, 183.
Pordány 21.
Porpácz 18.
Pósaházi István 26, 27, 29.
Posgay András 13, 16, 28.
Potyondi Ferencz 6.
Pozsony 4, 22.
Prónay Pál 188.
Putnoky István 113.

R

Rábaközesd 15.
Rábaköz 3—21.
Rábaszentmiklós 18.
Raby István 1.
Rácsai Mari, Riťoók Istvánné 87.
Ráday Gedeon 38.
Ráday Pál 26, 29, 153
Radó István 19.
Rákóczy Ferencz 152, 153.
Rattky Boldizsár 2, 8, 15.
Rédei Ádám 105.
Regini Márton 137.
Révai árvák 146.
Révai Ferencz 146, 147.
Révai Péter br. 143, 144, 145, 147, 148.
Rimaszombati István 29.
Rotarides Mihály 135 s k.
Rottari Miklós 1, 7, 10, 18, 21.
Rusznyak János 113.
Ruttkay Ferencz 164.
Rüccz Jakab 20.

S

Saári István 74.
Ságh 2, 5, 8, 15, 20.
Salak András 113.
Samarjay János 40, 45, 46, 103.
Sándor István 15.
Sany 3.
Sárfői Miklós 137.
Sárkány János 1.
Sárospatak 24 s k.
Sárvár 1, 2, 15.
Sebeháza 16, 19.
Sennyei 16, 18.
Sentey Benedek 137.
Severény Dániel 112.
Sibrik György 2, 5, 9, 13, 15.
Siklósi Zsigmond 4, 8.
Simon János 7.
Simonyi 9, 10, 13, 15.
Sitke 13, 15, 16.
Sobr 16, 20, 21.
Somló (kis) 10, 15, 19.
Somogyi András 1.
Somogyi István 22.
Somogyi Pál 8.
Soós Ferencz 34.
Soós István 26, 77, 80.
Soós László 26.

Sopron vm. 1, 2, 3, 4, 17, 21.
Sömjén 2, 8.
Subert János 137.

Sz

Szabó György 91.
Szabó Márton 17.
Szabó Mihály 20.
Szabolcs vm. 26, 39.
Szakony 1.
Szakonyi Ferencz 133.
Szántó András 17.
Szany 6.
Szathmári Miklós 26.
Szathmári Mihály 35, 36.
Szathmárnémeti Sámuel 105, 106, 107.
Széchen 18, 21.
Szegvár 8, 15.
Szelepcsényi György 1.
Szeleste (alsó) 14.
Szemere Ádám 26, 29.
Szemere László 26, 29, 38, 39.
Szemere Miklós 26.
Szent-András 20, 21.
Szent-Grót 5.
Szent-György (Pozsony) 4.
Szent-Köröszt 21.
Szent-Lőrincz 18, 20, 21.
Szent-Márton 2, 13, 16, 20.
Szent-Tamás 14.
Szentkirályszabadi 48.
Szentpéteri Imre 26.
Szentpéteri Péter 26.
Szepes vm. 152.
Szepessy János 26, 29.
Szergény 13.
Szil-Sárkány 3, 5, 13, 16, 20, 21.
Szilágyi István 59, 60, 72.
Szilvágyi 18.
Szirmay László 82.
Szokolyai István 26, 29.
Sztojka László 30.
Szunyogh István 29.
Szunyoghy Ferencz 38, 39.

T

Takács Lukács 6.
Talián Péter 1.
Tállya 25, 27.
Tana 21.
Tar Mihály 1.
Tarczal 24.
Tarnóczy Márton 139, 143.
Teleki Mihály gróf 105, 106.
Terestyénfa 14, 15.
Teveli 6.
Thamási 3.
Thóty-Lengyel Boldizsár 74.
Thököly Zsigmond 137.
Tiszabecsi Tamás 79, 80.
Tokaj 24.
Tolcsva 24.
Tolna vm. 33.
Tolnay Sámuel 29.
Tompos Péter 6.
Tormássy Péter 1.
Tóth Mátyás 112.
Tóth-Sipkovicz János 125.
Tóthi Lengyel Boldizsár 74.
Török István 19.
Török Pál 6, 16.
Tsétsy János 24, 25, 27.
Tulok János 4, 5.
Tussay György 29.
Tussay Márton 29.

U

Udvarhelyi 105.
Ujvári András 1.
Ung vm. 39.

V

Vadászi István 26, 29.
Vadosfa 17, 19, 22.
Vámos-család 18.
Vas vm. 1, 2.
Vásárosfalu 14, 16, 17, 21.
Vázsony 8.
Vay Ábrahám 34, 37, 39.
Vay László 36.
Vég János 6.
Vép 1.
Veszprém vm. 1.
Veszprém (zsinat) 43.
Vicza 16, 19.
Vidos 133.
Vietórisz András 115, 118.
Visnyó 85.
Vittnyédi Pál 22.

Vozár Klára 112.
Vönöczk 16.
Vörös Mihály 133.

Z

Zala vm. 1.
Závaday Márton 20.
Zay-Ugrócz 215 s k.
Zeibich Kristóf 195, 197.
Zemplén vm. 26, 39.
Zemplényi Ferencz 26, 29.
Zilahi 105, 107.
Zmeskal (domanóczi) Károly 133.
Zoltány (csepei) Mihály 26, 29.
Zvonerich Sámuel 137.

TARTALOM

(az egyes közleményekben foglalt lényegesebb dolgok rövid megemlitésével).

Lap.

1. *Tanuvallatások a dunántúli evangélikusok állítólágos zavargása ügyében 1680.* (Horváth Sándor) . . . . . 1—23

Ostffy Miklós menedékhelyet adott Fekete István kőszegi volt ev. lelkész s dunántúli püspöknek. E miatt Szelepcsényi György esztergomi érsek rendeletéből vizsgálat tartatott, a mely azonfelül még azon állítólagos fegyverkezésekre is kiterjedett, a melyekre Ostffy indítására a rábaközi s kemenesaljai evangelikusok, Feketének esetleges katonai erőszak ellen való megvédése czéljából, készültek s szervezkedtek volna; valamint azon ellenszegülésre is, a melyet az előzött prédikátoraik helyébe reájok erőszakolt r. kath. lelkészek ellen kifejtettek.

2. *Adatok a XVIII. század első felében tartott református konventek történetéhez.* (Zoványi Jenő) . . . . . 24—39

a) Följelentés III. Károly királyhoz a miatt, hogy daczára az 1714—15. évi pozsonyi diéta XXXI. t.-czikkének a reformátusok a tokaji hegyalja vidékén ismételve törvényellenes összejöveteleket tartottak s közelebbről feljelentése a tállyai 1722. évben tartott conventen összegyülekezett világi és egyházi személyek nevének.

b) Ugyane tállyai zsinatnak a sárospataki kollegiumra vonatkozó s közelebbről egyrészt a tanárok, másrészt a tanárok és tanulók között kitört viszály megszüntetése érdekében szükségessé vált végzései.

Intézkedés a gondnokság s az iskola igazgatósága ügyében, a rectornak adott utasításokkal egyetemben; nemkülönben a tanárok magán- és családi élete, a tanitás, a seniorok választása, a tanári fizetés, az alumnusok száma s az iskolai rendtartás és fegyelem ügyében.

c) Dőry András levele Szunyogh Istvánhoz az 1728. évi pozsonyi conventről a bécsi vallásügyi agentura fentartására szükségelt költségek gyűjtése ügyében.

d) Az 1731. évi bécsi convent végzései: Csejtei ref. ágens lemondása következtében a ref. egyházi ügyek képviseletével is Kuntz Jakab ág. ev. ágens megbizatik; megállapittatik az ágens fizetése, lakbére; egyúttal részletesebb intézkedés történik az agentura költségeinek fedezésére szükséges gyűjtések szervezése ügyében. (10 pontban.)

Lap.

e) A sárospataki collegium pártfogóinak 1735 márczius 15-én tartott gyűlése. Alapul véve az 1722-ik évi tállyai convent által hozott végzéseket, ezeknek intézkedéseit az azóta megváltozott s előnyösen javult helyzethez alkalmazza, részben változtatja. Igy az évről-évre váltakozó rektori hivatalban Szathmáry Mihályt állandósítja; az alumnusok számát 70-ről 100-ra emeli; gondoskodik az iskola gazdasági ügyeinek megfelelőbb kezeléséről, Kovács Jánosnak provisorrá való kinevezésével; rendezi a professorok salláriumát; intézkedik a tanitás s a fegyelem rendje ügyében.

f) Egy 1742 után nemsokára tartott convent végzéseinek fogalmazványa az agentionális gyűjtés ügyében stb.

3. *Pathay István, Kanizsai Pálfi János, Alvinczi Péter, Csatári György, Samarjay János, Csene Péter és Pécselyi Király Imre ref. papok levelei 1620—1636.* (Thúry Elemér). . . 40—81

1. *Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.* (Veszprém, 1621. jan. 17.). Jelenti, hogy a pápai gyülekezet ügyesbajos dolgainak elintézésére január 22-én odaérkezik, egyúttal sajnálkozik a sok csapás és baj felett, a melyek a magyar nemzetet sujtják.

2. *Kanizsai Pálfi János Alvinczi Péterhez.* (Pápa, 1621. febr. 16.). A pápaiak küldöttséget menesztettek Bethlen Gábor fejedelemhez, ezeket ajánlja K. P. J. a fejedelem udvari papjának, Alvinczinek pártfogásába.

3. *Alvinczi Péter Kanizsai Pálfi Jánoshoz.* (Nagyszombat, 1721. febr. 23.) Válasz előbbi levélre. Ő felségénél (Bethlen Gábornál) közbenjárt s az az ügyet referálás végett kiadta Szepsi Jánosnak.

4. *Pathai István Kanizsai Pálfi Jánoshoz.* (Veszprém, 1621. jún. 10.) Jelzi, hogy Veszprémbe július 1-re zsinatot hí össze, elvárja, hogy K. P. J. is eljő s egyúttal, hogy a pápai bajokról is tudósítja őt.

5. *U. az u. ahhoz.* (Veszprém, 1621. jan. 20.) Visszautalva előbbi levélre, újból felhívja K. P. Jánost, hogy a zsinatra okvetlen eljöjjön, ott majd megmutatja néki Alvinczi levelét s egyúttal ő felsége (Bethlen) leiratát is, a melyben köszönetet mondva eddigi hűségükért, őket fejedelmi jóindulatáról biztosítja.

6. *Sz. Csatári György Kanizsai P. Jánoshoz.* (Moson, 1621. júl. 9.) Elpanaszolja, hogy azon részen a ref. papokat császári csapatok hivatalaikban háborgatják, sőt azokból kiűzik s általán az egyházat nagyon szorongatják. Közbenjárást kér.

7. *Samarjai János Kanizsai P. Jánoshoz.* (Halászi, 1621. júl. 22.) Jelenti, hogy katonák szigorúan hajtják be az adót, kéri K. P. Jánost, hasson közre, hogy ne zaklassák őket, majd ha tehetik, fizetnek.

8. *Kanizsai P. János Pécselyi Király Imréhez.* (Pápa, 1621. szept. 8.) Elmondja, hogy utóbbi — hetivására alkalmából Pápán járt — édesanyját értesítette hivatalából való elűzettetéséről s a családját ért gyászról. Leirja az öreg nő fájdalmát s egyúttal kérdést tesz ennek nevében, mikép óhajt apai öröksége, bizonyos szőlők ügyében intézkedni.

Lap.

9. *Pathai István Kanizsai P. Jánoshoz.* (Veszprém, 1621. nov. 1.) Bizonyos Tolnai és Győrvári István ügyében, mely utóbbit a szentkirályszabadi híveknek ajánlotta.

10. *U. az u. ahhoz.* (Veszprém, 1622. jan. 6.) Ujévi üdvözlet s tudósítás magánállapotai mellett Solti Brédi János kajári pap elhunytáról.

11. *Szenczi Csene Péter* felsődunamelléki ref. püspök *Kanizsai Pálfi Jánoshoz* (Érsekujvár, 1622. január 5.), melyben az ottani zavaros állapotokról, Nemesnépi Dániel kirablásáról értesíti s a Darnainál megvolt könyvek megnézésére kéri.

12. *U. az u. ahhoz* (Érsekujvár, 1622. febr. 25.), melyben az üresedésben lévő pápai rectori állomásra Sári Istvánt, a nagyszombati iskola volt rectorát ajánlja. Jelzi, hogy helyváltoztatásról gondolkozik, mert a mi katonáink száma nagyon leapadt.

13. *Pécseli Király Imre Kanizsai P. Jánoshoz* (Érsekujvár, 1622. febr. 25.), melyben a pápai iskola igazgatóságáról lemondott Váczi István helyébe Sári Istvánt ajánlja.

14. *A dunántúli egyházkerület közzsinata a felsődunamelléki egyházkerülettől* a közelebb elhunyt Miskolczi Péter pápai lelkész helyébe lelkészt kér. (Pápa, 1625. jún. 25.).

15. *Kanizsai P. János Pathay Istvánhoz* (Pápa, 1626. jan. 13.) a Beythe Imre halálával megüresedett németujvári lelkészi állomás ügyében. Jellemzése a püspök hatáskörének.

16. *Pathay István Kanizsai P. Jánoshoz* (Pápa, 1627. febr. 5.), melyben febr. 18-ára, az egyházi dolgokról, a generális zsinat helyéről és idejéről leendő tanácskozásra, mint seniort Pápára hívja s jelzi, hogy Bereczky Péter és Szilágyi István espereseket már meghítta.

17. *U. az u. annak.* (Pápa, 1627. febr. 23.) Tudatja vele, hogy a febr. 18-án megtartott esperesi tanácskozás a f. évi generális zsinatot Körmendre, május 4. vagy 5-ére rendelte összehivatni.

18. *Pathay István Szilágyi István* espereshez (Pápa, 1627. márcz. 10.) egyházi ügyekben.

19. *Pathai István Kanizsai P. Jánoshoz.* (Pápa, 1627. ápr. 21.) Inti, hogy a német ref. egyházakat is meglátogassa.

20. *U. az u. ahhoz* (Pápa, 1628. aug. 17.), melyben kéri, hogy a Szalónakon eladott házáért járó 100 tallért küldje meg neki.

21. *U. az u. ahhoz* (Pápa, 1628. okt. 23.), melyben tudatja vele, hogy a Scotodolus Diaphanes cz. könyveért feljelentették a nádornál.

22. *U. az u. ahhoz* (Pápa, 1628. okt. 16.?) az előbb említett ügyben. Tudatja, hogy Kis-Komárómban járt.

23. *Kanizsai P. János püspök Gál Imre* veszprémi lelkész és alespereshez (Németujvár 1630.) templomuk építéséről. Igéri, hogy azt fel fogja szentelni.

24. *U. az u. ahhoz* (Németujvár 1630.) Rozgonyi György papkeszi prédikátor gyilkossága ügyében.

Lap.

25. *Pathai István Kanizsai P. Jánoshoz* (Belényes, 1631. május 16.), melyben írja, hogy hetvenhat éves s kéri, hogy a pápai egyháztól a két utolsó esztendőről járó fizetését hajtsa be.

26. *Kanizsai P. János Pathai Istvánhoz* (Németujvár, 1631.) válaszkép tudatja, hogy a pápaiak nem fizetnek meg neki, megemlékezik a kerületből való hirtelen elköltözéséről, Batthányi Ádám katholizálásáról, itteni ismerősei állapotáról s az egyházi ügyekről.

27. *Kanizsai P. János püspök a gyulafehérvári professorokhoz* (Kiskomárom, 1636. jan. 26.), melyben Látványi Tamás és Soós István dunántúli ifjakat pártfogásukba ajánlja.

28. *Kanizsai P. János püspöknek Maráczi Balázs* büi lelkész részére (Kiskomárom, 1636. jan. 26.), kiállított oltalomlevele.

29. *Kanizsai P. János Tiszabecsi Tamás* kolosvári lelkészhez (Kiskomárom, 1636. jan. 12.), melyben Maráczi Balázs lelkészt és Soós István és Látványi Tamás dunántúli ifjakat pártfogásába ajánlja.

30. *Kanizsai P. János Körösszegi István* tiszántúli püspöknek (Mezőlak, 1636.) ajánlja Maráczi Balázs büi lelkészt.

4. *Tanuvallatás a gálszécsi ev. ref. egyház istentisztelete és szabad vallásgyakorlata ügyében 1764.* (Péter Mihály, ev. ref. lelkész) . . . . . 83—94

A gálszécsi ev. ref. lelkész bevádoltatott, hogy a filiabeli lutheránusokat lelkipásztori gondjaiban részesíti s őket a ref. istentiszteletre kényszeríti; e mellett kétségbe vonatott a gálszécsi reformátusoknak is nyilvános istentiszteletbeli szabadságuk. A tanuvallatást vezették Boronkay szolgabíró és Kakas megyei esküdt.

5. *Cultustörténeti adatok.* (Thúry Etele) . . . . . 95—104

A dunántúli ev. ref. superintendentiában a kerületi zsinatok alkalmából használt különféle imák és formulák és pedig: 1—4., 11., 13. sz. a. Ima a zsinat kezdetére; 5. 12. sz. a annak végére; 6. a lelkészi hivatalba iktatandók esküminta; 7. magának a felavatásnak formulája; 8—10. püspökavatási imák és formulák; 14. a ref. egyházba áttért előbb pápás vagy lutheránus papok esküformulája (utóbbi esetre kiállítva).

6. *Szathmárnémethi Sámuel levelei egy tanárválasztás ügyében.* (Zoványi Jenő) . . . . . 105—107

Zilahi kolosvári tanár eltávozván Gyulafejérvárra, helye megürült s arra a két új jelölt, t. i. Udvarhelyi és Baczoni közül a kolosváriak választása utóbbira esett. Ez ügyben írja Sz. S. itt közlött három levelét és pedig egyet gróf Teleki Mihályhoz (1713 őszén) s kettőt magához Baczonihoz (1714 elején).

7. *Lányi Illés véleménye a Concordia-könyvről.* (Zoványi Jenő) 108—111

Hét pontban fejti ki az okokat, a melyeknél fogva az ágostai hitvallás mellett a Concordia-könyvet is elfogadandónak tekinti, majd meg négy pontban a felhozható ellenérveket czáfolja.

Lap.

8. *A fancsali templomfoglalás 1775.* (Domján Elek) . . . . 112—114
Petrisch Mihály fancsali tanító előadása, miként lepte s fosztotta meg őket törvény ellenére templomjuktól s egyéb egyházi birtokaiktól Androvits Nep. János forrói plébános.

9. *Adalékok a zay-ugróczi gróf Zay-féle levéltárból.* (Reif Pál) 115—134
a) Lautsek Márton meghívólevele a kúntaploczai (Gömörm.) ev. egyház lelkészi hivatalába 1756.
b) Egyházfegyelemügyi adalék 1753-ból, kihirdette Vietorisz András kúntaploczai ev. lelkész. Az istentisztelet látogatására, a hivek erkölcsi viseletére vonatkozó intézkedések s a megfelelő fenyiték felsorolása.
c) Róm. kath. egyházlátogatási kérdőpontok.
d) Egyházlátogatási utasitás az ev. gyülekezetek lelkészei számára. (1740—50 körül).
e) Ambrózy György f.-gömöri superintendens körlevele egyházfegyelmi ügyekben (házasulandók, lakodalmak s a hivek erkölcsi gondozása ügyében).
f) Utasitások Tóth-Sipkovicz János dunántúli püspök számára (1742), kiállitva a dunántúli ev. gyülekezetek képviselőinek 1742-ben Vadosfán tartott értekezletéből, a püspök hivatal- és jogkörének megjelölésével, a felügyelet, az itélkezés, a házasságügyek, az egyházlátogatás és a lelkészek ordinálása dolgában.

10. *Rotarides Mihály kéziratairól.* (Schrödl József) . . . . 135—164

I.

Az ev. papi hivatal isteni és törvényes jellege; viszonya a kath. világi hatóságokhoz és püspökökhöz.

II.

Marcsek György zenemester üdvözlőirata Thököly Zsigmondhoz az 1662. ujesztendő alkalmából. Zsigmond úr áldozatkészségének magasztalása

III.

Ifj. Burius János (a Micae historiae szerzője) házassága és meghivása Korponára.

IV.

Idősb Burius János leendő káplánjával, minthogy ilyen még nincs, az ifjabb Burius nem készülhet a hivatalos felavatáshoz.

V.

Lányi Dávid, breznóbányai lelkész és Zólyom, Túrócz, Hont és Nógrádmegyék superintendense elhalálozván. Mossóczra választó közgyűlés hirdettetik.

VI.

Révay felkéri Lochmann esperest, hogy a vártemplomban egyházi beszédet tartson és ez alkalommal a mos-

Lap.

sóczi iskolamesteri állás betöltésére vonatkozólag vele értekezzék.

VII.

Révay a várnai iskolamestert tartja a mossóczi iskolamesteri állásra megválasztandónak.

VIII.

A (mossóczi?) iskolamester ellen felmerült panaszok iránti tanácsai Révay Péter bárónak.

IX.

Révay Ritschiust (mossóczi?) iskolamesternek ajánlja.

X.

Révay Ferencz és testvérei nevében Ivánka Mátyás gyámjuk kijelenti, hogy hajlandó a mossóczi iskola felvirágzásához mint kegyúr hozzájárulni.

XI.

Révay Péter ajánlja, hogy a Szent-Mártonba összehívott megyei közgyűléssel együtt tartsák meg az esperességi közgyűlést is.

XII.

Révay Péter báró felkéri Lochmann esperest fia megkeresztelésére.

XIII.

Illésházy Gáspár gróf Lochmann János lipcsei tanító számára mint kegyúr a felsorolt jövedelmeket biztosítja.

XIV.

Illésházy Gáspár gróf Bethlen Gábor fejedelem nevében Duchon Flórián liptói esperesnek a középső-zlachi két jobbágytelket adományozza érdemei jutalmául.

XV.

A gömöri esperesség egyházi főhatósága felhatalmazza a Csehországból száműzött Candidus Venczel lelkészt könyöradományok gyűjtésére.

XVI.

Illésházy Gáspár gróf figyelmezteti Duchon Flórián esperest, hogy az inscribált zlachi birtokot — tekintettel Bethlen Gábor hadjáratának bizonytalan végső kimenetelére — egyelőre ne törekedjék birtokába venni.

Lap.

XVII.

Szepes vármegye folyamodik II. Rákóczi Ferencz fejedelemhez, hogy az 1608. és 1647. törvények értelmében védje meg a szepesmegyei evang. statust a kath. klerus és földesurak üzelmei ellen.

XVIII.

Esterházy Pál nádor felszólítja a pozsonyi városi tanácsot, hogy az evangelikus polgárokat a tisztújítás körül gyakorolt jogaiban ne háborgassa.

XIX.

Esterházy Pál nádor felszólítja a pozsonyi városi tanácsot, hogy az evang. polgárokkal való jó viszonyt fentartani tartsa törvényes kötelességének.

XX.

Esterházy Pál nádor felszólítja a pozsonyi városi tanácsot, hogy az evang. polgárokat is hivja meg a szokásos czédulával a tisztújításhoz.

XXI.

Esterházy Pál nádor barátságos egyetértésre inti a pozsonyi városi tanácsot az evang. polgárokkal.

XXII.

Esterházy Pál nádor biztosítja a pozsonyi evangelikusokat, hogy törvényes jogaikban sérelmet szenvedni őket nem engedi.

XXIII.

Esterházy Pál nádor tudósítja a pozsonyi evangelikusokat, hogy sérelmes ügyeikben egy királyi bizottság fog eljárni.

XXIV.

Esterházy Pál nádor megdorgálja a pozsonyi városi tanácsot, a miért az evang. polgársággal szemben erőszakos módon járt el.

XXV.

Draskovich Miklós országbiró felszólítja a pozsonyi tanácsot, hogy az evangelikusokkal való viszályaik elintézése végett kiküldendő királyi biztosságot a megillető engedelmességgel fogadja.

XXVI.

Draskovich Miklós országbiró biztositja a pozsonyi evangelikusokat, hogy ügyükben a törvény értelmében fog eljárni.

Lap.

XXVII.

Draskovich M. országbíró jelenti a királynak, hogy a pozsonyi evangelikusok nehezen egyeztek bele abba, hogy lelkészük a külvárosban lakjék és hogy templomukat ugyanott építsék meg.

XXVIII.

Draskovich M. országbíró közli a pozsonyi evangelikusok tiltakozó nyilatkozatát, hogy lelkészüknek a külvárosba költözésével s templomuknak ugyanott felépítésével nem mondottak le a belvárosban eddig bírt vallásszabadságról. (1682).

11. *A nógrádi ev. esperesség Balassowitz-féle protocolluma.* (Okolicsányi József) . . . . . 165—205

1. Rész. Az esperesség rendtartási szabályzata 1611-ből.

I. „De tutoribus". Megállapítja, hogy a védői tisztet a mindenkori alispán gyakorolja, egyetértésben a superintendenssel.

II. „Contra turbatores". 13 pontban intézkedik az egyház biztonsága, a püspöki egyházlátogatások, a lelkészek választása, az egyházi joghatóság, az egyházi javak, a tized, a patronusok s lelkészek kötelességei, a leánygyülekezetek s a lelkészi állással összefüggő egyéb vagyonjogi s fegyelmi ügyekben.

Ezt követik: az esperesség által 1610-ben megállapított, közelebbről az esperesség szellemi egységét és vezetését czélzó artikulusok 12 fejezetben. És pedig:

Caput I. „De Doctrina". 5 czikkelyben. Alapként megjelöli az Isten igéjét, az egyetemes symbolumokat s az ev. egyház symbolikus könyveit. Intézkedik az írásmagyarázat, kátétanítás és a hivők tanszerű ellenőrzés ügyében.

C. II. „De ritibus sacramentalibus". 6 czikkely. Utasítások a keresztség és úrvacsora mikép való kiszolgálása ügyében.

C. III. Elősorolja a megállapított ünnepeket s naptárként elfogadja a Gergely-féle kalendáriumot.

C. IV. 9 czikkelyben a házasságkötés körül követendő papi teendők.

C. V. Utasítást ád a halottak eltemetése és egyes helytelen ritusok kerülése ügyében.

C. VI. „De moribus". 9 czikkelyben, az erkölcsi élet szabályozására irányuló utasítások.

C. VII. Intézkedés a zsinat (esp. közgyűlés) összehívása s az azon való részvétel ügyében.

C. VIII. A papi hivatalba való elhívásra s ezzel összefüggő különböző esetekre vonatkozó utasítások.

C. IX. Utasítás a gyülekezetek s a lelkészek s ezek özvegyei és árvái javadalmainak és jogigényeinek épségben tartására.

C. X. Megállapítja a különféle kihágásokra eső büntetéseket.

C. XI. A tanítókról s ezek kötelességeiről és viszonyáról a lelkészekhez; régibb, újabb és a Pohl Mihály

Lap.

superintendens által kiadott legújabb instructiók közlésével.

C. XII. Megállapítja a politikai felsőséghez való viszonyt s ennek jogkörét és befolyását az egyházkormányzati és fegyelmi ügyekben.

Majd Balassa Zsigmond alispánt tutorul jelöli.

Végül — a fejezetek rövid felsorolása után —

közli az apátfalvi részleges convent határozatát (1787 febr. 14.) a lentvorai gyülekezetnek a nagylibercsei anyaegyházhoz való visszacsatolása ügyében.

2. Rész. 12 szakaszban.

I. Esperességi gyűlést megnyitó s ugyanezt bezáró ének és ima.

II. Lelkészi meghívó.

III. Esperesi utasítás, kiállítva Kaurinszky János esp. számára (1669).

IV. Esperesi eskü (jegyzettel).

V. Alesperesi eskü.

VI. Esp. jegyző esküje.

VII. Aljegyző, dékán, birók, ügyész stb. esküjének kérdése.

VIII. Lelkészi eskü.

IX. Fegyelmileg elbocsátott lelkésznek kiállított formula (eredetileg Fábry Illés nagylibercsei lelkész számára).

X. Más gyülekezetbe átköltöző lelkésznek (Corony Mihály) kiállított bizonyítvány-formula. Ugyanaz névtelenül is.

XI. Utalás az esperesség kebelébe lépő lelkészek nyilatkozatának formulájára.

XII. Glosius Dániel esperes levele a turopolyai egyházhoz kétrendbeli vitás ügyükben (a lelkész és tanító között a coleda kérdésében felmerült összekülönbözés és Mixadt Sámuel lelkész beiktatása ügyében).

Végül:

a tanítók esküminta.

12. Név- és helymutató . . . . . 206—211

ORSZÁGOS EVANGÉLIKUS KÖNYVTÁR